

Kunnskap for et bærekraftig Nordland

Kunnskapsgrunnlaget til den regionale
planstrategien 2021 -2024

INNHold

1	Kunnskap for et bærekraftig Nordland	3
1.1	Regionalisering og lokalisering av FN17	5
2	Utviklingstrekk i Nordland	7
2.1	Status for bærekraft innenfor hovedmålene – trafikklyssystem og veikart videre	7
2.2	Økonomi og næringsutvikling.....	9
2.3	Samfunn og helse	13
2.4	Natur og miljø.....	22
2.5	Medvirkning og inkludering i Nordland.....	27
2.6	Sammenhenger mellom hovedområdene for bærekraft.....	28
3	Kunnskap om FN17 i Nordland.....	31
3.1	MÅL 1 UTRYDDE FATTIGDOM	31
3.2	MÅL 2 MATSIKKERHET OG ERNÆRING.....	35
3.3	MÅL 3 GOD HELSE	46
3.4	MÅL 4 GOD UTDANNING.....	61
3.5	MÅL 5 LIKESTILLING MELLOM KJØNNENE.....	69
3.6	MÅL 6 RENT VANN OG GODE SANITÆRFORHOLD	73
3.7	MÅL 7 REN ENERGI.....	76
3.8	MÅL 8 ANSTENDIG ARBEID OG ØKONOMISK VEKST	85
3.9	MÅL 9 INNOVASJON OG INFRASTRUKTUR	102
3.10	MÅL 10 MINDRE ULIKHET.....	111
3.11	MÅL 11 BÆREKRAFTIGE BYER OG SAMFUNN	115
3.12	MÅL 12 BÆREKRAFTIG FORBRUK OG PRODUKSJON.....	142
3.13	MÅL 13 STANSE KLIMAENDRINGENE	147
3.14	MÅL 14 LIVET UNDER VANN.....	151
3.15	MÅL 15 LIVET PÅ LAND.....	161
3.16	MÅL 16 FRED OG RETTFERDIGHET	165
3.17	MÅL 17 SAMARBEID FOR Å NÅ MÅLENE.....	172
3.18	Figurliste	174
3.19	Tabelliste	181
3.20	Datakilder	183

1 Kunnskap for et bærekraftig Nordland

Dette kunnskapsgrunnlaget har til hensikt å bidra til å skape et felles fundament for å forstå og reflektere over utfordringer og muligheter for Nordlandssamfunnet. Ved å bygge kunnskapsgrunnlaget opp etter FNs 17 Bærekraftsmål (Figur 1) og knytte utviklingstrendene opp mot fylkeskommunens ansvarsområder og rolle som samfunnsutvikler, setter kunnskapsgrunnlaget for Nordland fylke inn i en større og internasjonal sammenheng.

Figur 1: FNs bærekraftsmål vedtatt høsten 2015 (kilde: FN-sambandet)

Utarbeidelsen av kunnskapsgrunnlaget for Nordland Fylkeskommune samler oversikt over natur og miljø (miljømessig bærekraft), samfunn og helse (sosial bærekraft) og økonomi og næringsutvikling (økonomisk bærekraft)¹. Etter tre tiår med denne tre-delingen av bærekraftig utvikling uttrykker FN17 behovet for å i større grad løse problemer som går på tvers av disse tre. Økonomisk bærekraft har vært førende for, og opptrådt som rammeverk for, sosial og miljømessig bærekraft. Resultatet har vært at samfunnsmessige og miljømessige behov viker for økonomisk bærekraft i store deler av verden.

Kunnskap om hvordan Nordlandssamfunnet ligger an er avgjørende for å stake ut en kurs som bidrar til å nå bærekraftsmålene. Å bruke FN17 som rettesnor innebærer også at politikk og tjenesteutvikling må forholde seg til alle tre dimensjonene og konsekvensene for regional bærekraft samtidig. FNs oppdeling i 17 mål skal bidra til å sette fokus på hovedutfordringer for å iverksette målrettede tiltak. Det er derfor viktig å se de tre områdene i sammenheng med hvert av de 17 målene.

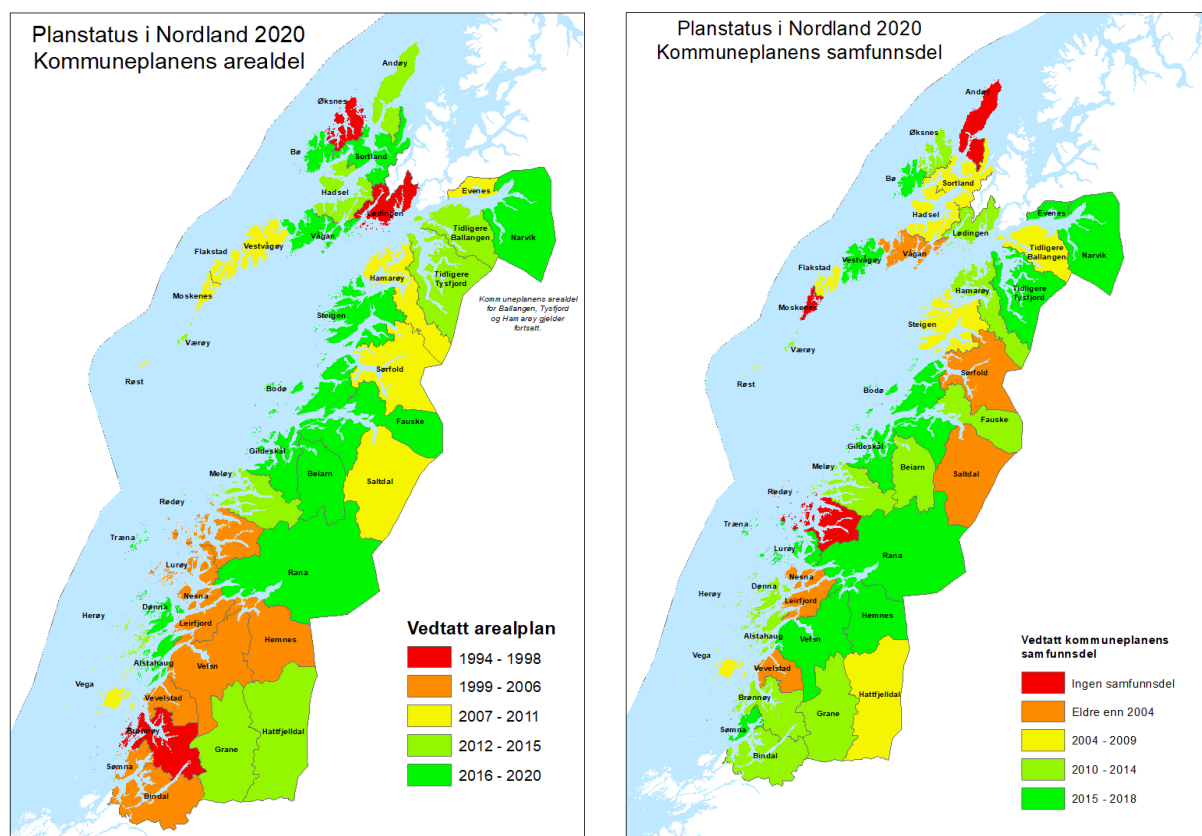
Myndighetenes smitteverntiltak i Norge og i andre land vil ha konsekvenser for sysselsetting, næringsliv, helse og folks aktiviteter. Hvor lenge og hvor omfattende effektene vil være er høyst usikkert. En av de mest sentrale oppgavene for det offentlige og private samfunn i den nærmeste framtiden vil være å integrere bærekraft i tiltak for å føre situasjonen i en positiv retning. Kunnskapsgrunnlaget må derfor justeres når de endelige konsekvensene blir kjent.

Med FNs bærekraftsmål som rammeverk for fremstillingen av kunnskap og statistikk om Nordland vil den regionale planstrategien for 2020-2024 kunne bidra til bærekraft lokalt,

¹ Brundtlandkommissjonen 1987 "Vår felles framtid" la grunnlaget for denne tre-delingen av bærekraftig utvikling.

regionalt og globalt. Flere kommuner i Nordland har utdaterte planverk for både samfunns- og arealplaner (Figur 2). Flere kommuner er i gang med revisjonsprosesser av planverket, eksempelvis i Vesterålen og Lofoten. Oppdaterte planer er viktige for at kommunene skal være attraktive og bidra til felles omforente mål. Kunnskapsgrunnlaget peker på nye områder der fylkeskommunen og kommunene trenger å bygge kapasitet og starte statistikkinnsamling for å samle mer kunnskap om forutsetninger for bærekraftig utvikling.

Figur 2: Planstatus for kommuneplanens arealdel (venstre) og samfunnsdel (høyre) i Nordland, etter kommune og år vedtatt

FN deler de 17 målene i 169 delmål og 232 indikatorer. Gjennom rapportering på disse indikatorene vil FN holde oversikt over framgang på verdensbasis, samtidig som måling og rapportering vil hjelpe Norge og Nordland å holde oversikt over utviklingen. Alle 17 mål har relevans for Norge, men noen delmål og indikatorer er mer relevante for industrialiserte land som Norge, andre mer relevant for utviklingsland. I tillegg er der regionale forskjeller som gjør det nyttig å legge til statistikk på utviklingstrekk som ikke vil bli rapportert til FN, men som er viktige for bærekraftig utvikling i Nordland.

Kunnskapsgrunnlaget er delt i tre deler. Del 1 introduserer FNs Bærekraftsmål og tilnærminger til implementering på internasjonalt, nasjonalt, og regionalt nivå. Del 2 viser framdrift for Nordland rettet inn mot samfunn, miljø- og bærekraft, og i sammenheng med regionale planer. Del 3 viser statistikk for hvert av de 17 målene. Så langt det har vært mulig er situasjonen i Nordland beskrevet gjennom FN17s delmål og indikatorer. Eksisterende statistikk som faller utenfor FN17, men har relevans for Nordlands utviklingstrekk, er også lagt til. Slik sett skaper denne kunnskapsplattformen både oversikt over ting det allerede finnes tall på samtidig som det synliggjør områder det bør skaffes bedre oversikt over for å sikre et bærekraftig Nordland.

1.1 Regionalisering og lokalisering av FN17

I implementeringen av FN17 på nasjonalt og regionalt nivå fremheves det at måloppnåelsen forutsetter lokal handling og innsats. [Agenda 2030](#) understreker at forutsetningene for økt global bærekraft skapes gjennom lokal og regional handling, der både behovene og forutsetningene for bedring av bærekraften på alle nivåer kan være forskjellig og føre til ulike prioriteringer og strategier for å bidra til global omstilling. Dette betinger at delmål oversettes, gjøres lokalt relevante og suppleres, samt at det kommer konkrete prioriteringer og handlinger som gir resultater.

To tredjedeler av effektene av FN17 vil skapes på lokalt og regionalt nivå.² Noen delmål og indikatorer er rettet mot industrialiserte regioner som Nordland, andre mot nasjonalt nivå, mens enkelte er rettet mot utviklingsland. Likevel ser vi at FNs delmål og indikatorer ikke alltid er dekkende når de skal nedskaleres til Norge og Nordland. Nordland, som andre regioner verden over, har spesielle utviklingstrekk som nødvendiggjør «lokaliserte» delmål og indikatorer som vil støtte bærekraft. Eksempler på dette i Nordland er utflytting, omdisponering av jordbruksland, implementering av smart spesialisering, forventet levealder, egenvurdert helse, sykefravær, muskel- og skjelettlidelser, kultur og i noen grad kulturminner. Kultur har spesielt stor betydning for styrking og utvikling av gode og sterke samfunn. Disse blir ikke rapportert til FN men er likevel viktig for å bidra til å rette søkelys på områder som krever målrettede tiltak for å bidra til regional og nasjonal bærekraft over tid og mellom generasjoner.

Det er viktig å notere at FN ikke selv har harmonisert delmål og indikatorer på tvers av de 17 bærekraftsmålene. Delmålene bærer i seg mulige synergier, konflikter, og parallelle spor med sterkt varierende uttrykk lokalt og regionalt. Behovet for å både løse konflikter mellom delmål og å finne merverdi mellom delmål er uttrykt spesielt i delmål 11.a og b:

11a - Støtte positive økonomiske, sosiale og miljømessige forbindelser mellom byområder, omland og spredtbygde områder ved å styrke nasjonale og regionale utviklingsplaner

11b - Innen 2030 oppnå en betydelig økning i antall byer og bosettinger som vedtar og gjennomfører en integrert politikk og plan med sikte på inkludering, bedre ressursbruk, begrensning av og tilpasning til klimaendringer samt evne til å motstå og håndtere katastrofer, samt utvikle og iverksette en helhetlig og altomfattende risikostyring i forbindelse med katastrofer.

Det er også uttrykt i mål 12.1:

Gjennomføre det tiårige handlingsprogrammet for bærekraftig forbruk og produksjon, med deltakelse fra alle land og der de utviklede landene går foran.

Som eksempel på målkonflikter som kan utfordre slike helhetlige planer, sier delmål 7.2 at andel fornybar energi skal økes. For Nordland kan dette bety økt utbygging av vann- og vindkraft. Samtidig sier delmål 15.9 at verdiene av økosystemer og biologisk mangfold skal integreres i regional planlegging, slik delmål 11.4 anbefaler for kulturelle verdier. For Nordland er avveining mellom disse målkonfliktene utfordrende, gitt Europas behov for fornybar energi, beitenæringens pressede situasjon, og nedgang i artsmangfoldet. For at de samlede effekter skal kunne måles og følges opp over tid, må forståelsen av innholdet og operasjonaliseringen av delmål og indikatorer samtidig være orientert mot regional harmonisering og standardisering.

² Global Taskforce of Local and Regional Governments, UN HABITAT, & UNDP. (2016). Roadmap for localizing the SDGs: Implementation and monitoring at subnational level.

I Norge er SSB sentral i innsamling av nasjonal statistikk på feltet og i analyser. SSB gjorde i 2018 en oversettelse og oversikt over eksisterende og mulig norsk statistikk for de offisielle indikatorene i FN17³. Vi har i dette kunnskapsgrunnlaget benyttet SSBs oversikt over status på indikatorer og undersøkt andre statistikkilder ved manglende status (f.eks. Folkehelseinstituttet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, m.fl.). Slik er FNs 17 Mål og 169 Delmål brukt som struktur, og i tillegg er det gjort valg for å påse at delmål og indikatorer som har større relevans for Nordland også er inkludert. I noen tilfeller passer disse inn under eksisterende delmål, og i andre tilfeller er delmål lagt til.

I regi av FN foregår det en omfattende metodeutvikling i samarbeid med medlemslandene, som har ansvaret for utviklingen av nødvendige tilpasninger og harmonisering av statistikk. Likevel foreligger det per i dag ingen metodisk tilnærming eller politisk prosess for å løse interne konflikter og påse merverdi mellom delmål i bærekraftsmålene. Denne oppgaven hviler på regionale beslutningstakere, og de valgene som blir gjort gjennom nasjonal og regional implementering av målene.

FN forespeiler at synergier og avveininger for handling på tvers av de 17 målene kan for eksempel gjøres ved å samle delmål med relevans for kategoriene vann, energi, klima, hav, urbanisering, transport, vitenskap og teknologi, og partnerskap (FNs Department of Economic and Social Affairs (UNDESA)). I en slik tilnærming går en bort fra tre-delingen i Brundtlandkommisjonen. I det videre arbeidet med planstrategien kan det være nyttig å innrette Nordlands arbeid med bærekraftsmålene gjennom en ny kategorisering gjort relevant for Nordlands særegenhet.

Bilde 1 Skulpturlandskap Nordland - Omkring Waltercio Caldas

³ SSB: Indikatorer for FNs bærekraftsmål. Kartlegging av tilgjengelig statistikk i Norge for måling av FNs bærekraftsmål. Notat 2018/1.

2 Utviklingstrekk i Nordland

I arbeidet med dette kunnskapsgrunnlaget har det vært viktig å sikre beslutningsrelevans opp mot planstrategien for 2021-2025, og mot kommunenes planverk. For å sikre framdrift i fokusområder som NFK allerede jobber mot er Del 2 i denne rapporten derfor rettet mot Brundtlandkommisjonens tre hovedområder for bærekraft fra 1987. Disse er

- i) økonomi og næringsutvikling,
- ii) samfunn og helse, og
- iii) natur og miljø. Disse hovedområdene belyser prosesser som påvirker bærekraft på tvers av kommuner i hele fylket og skaper nye handlingsrom.

I tillegg inkluderes også et fokus på

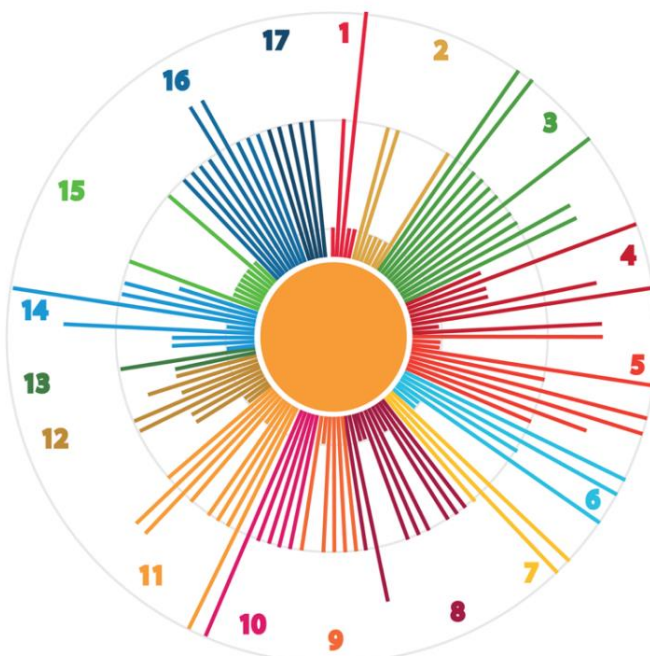
- iv) grenseoverskridende mål på tvers av fokusområder.

Dette gjelder spesielt mål 17 som retter seg mot de tre andre gruppene gjennom styrking av demokratiske institusjoner, rettigheter, samarbeid på tvers av sektorer og ansvar for kunnskapsinnhenting.

Denne fjerde gruppen inkluderer også delmål fra andre mål der innholdet er grenseoverskridende, slik som klimatilpasning og beredskap og sikkerhet. Bærekraftig utvikling legger opp til en omstilling i tankemønstre, arbeidsmetoder, økonomiske prioriteringer og prosesser, og vil innebære en del vanskelige veivalg. Mål 16 og 17 er spesielt rettet mot forhindring og forminskning av konflikter som kan komme med de avveininger implementering av FN17 innebærer.

2.1 Status for bærekraft innenfor hovedmålene – trafikkløssystem og veikart videre

En samlet vurdering av situasjonen for bærekraft i Nordland er gitt ved å gjennomgå statistikk og kunnskapsgrunnlag for FNs Bærekraftsmål (Figur 3). Oversikten viser delmål med relevans for Nordland, og detaljert gjennomgang av hvert mål og delmål er gitt i Del 3. For de fleste mål viser gjennomgangen at Nordland enten er på vei mot måloppnåelse eller allerede har nådd delmål. For fattigdom, helse, utdanning, likestilling, vannressurser, og energi (Mål 1,3,4,5,6, og 7) er Nordland på vei mot full måloppnåelse. For økonomi, infrastruktur, utjevning av forskjeller, byer, medvirkning, og samarbeid (8, 9, 10, 16, og 17) er det noen mangler, men likevel god framdrift mot målene. Det er spesielt mål som går på matsikkerhet, forbruk, klima, livet i havet, og livet på land der det er mangel på framgang, eller mangel på data som kan vise status (2, 12, 13, 14, 15).

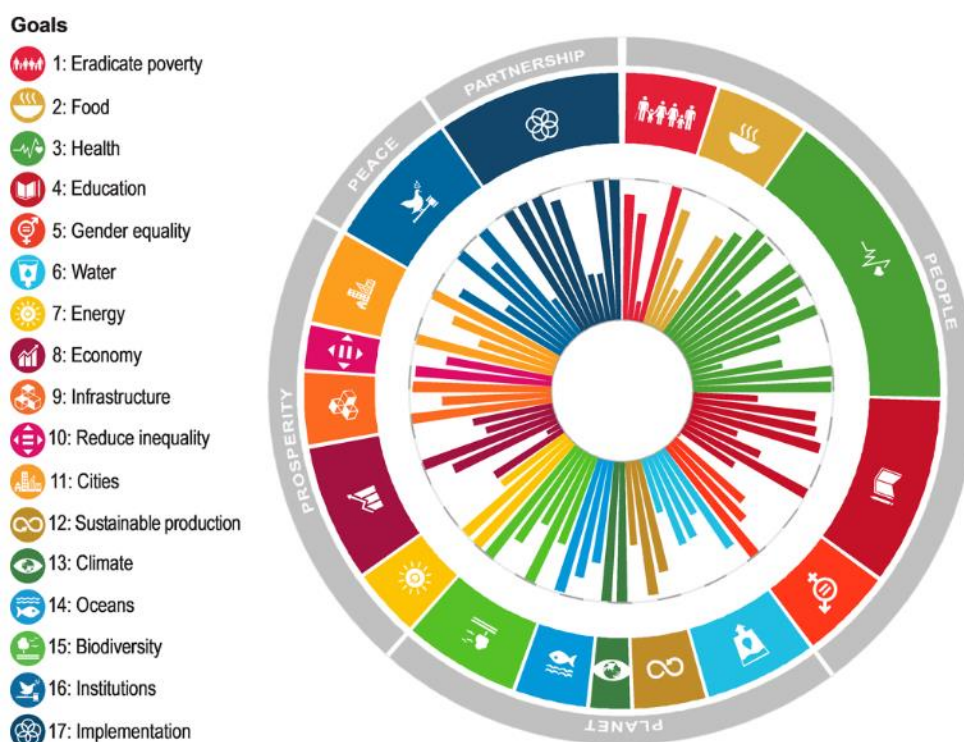

Figur 3: Kvalitativ vurdering av framdrift innen de 17 bærekraftsmålene for Nordland. Innerste ring viser manglende data eller mangel på framdrift, ytre ring viser måloppnåelse. Kilde: Nordlandsforskning

FN legger ikke opp til å dele inn de 17 bærekraftsmålene etter Brundtland-rapportens tre-delning av bærekraftig utvikling fra 1987 (miljø, samfunn, økonomi), men anbefaler å finne nye måter å finne bærekraftige løsninger på tvers av ansvarsområder. Dette fordi utfordringer for bærekraft ligger i skjæringspunktene mellom disse tre områdene. Likevel ønsker EU og OECD denne tre-delingen skal være en fortsatt tilnærming til bærekraft (Figur 4).

Ifølge OECDs analyse ligger Norge best an i forhold til oppnåelsen av målene knyttet til bioressurser og miljømessig bærekraft (Planet: 6, 12, 13, 14 og 15), deretter følger økonomisk bærekraft (Velstand: mål 7, 8, 9, 10, 11) foran sosial bærekraft (Mennesker: mål 1, 2, 3, 4 og 5) med noe større avstand til måloppnåelse. Norges oppnåelse av målene for sosial bærekraft ligger ifølge OECD mellom 45 prosent for likestilling mellom kjønnene, 60 prosent for mat, 90 prosent for utdanning, og 100 prosent for helse. Innenfor økonomisk bærekraft varierte måloppnåelsen fra 40 prosent for redusert ulikhet, bærekraftige byer og lokalsamfunn, til 60 prosent for bærekraftig økonomisk vekst, og videre til 80 prosent for både energi og infrastruktur.

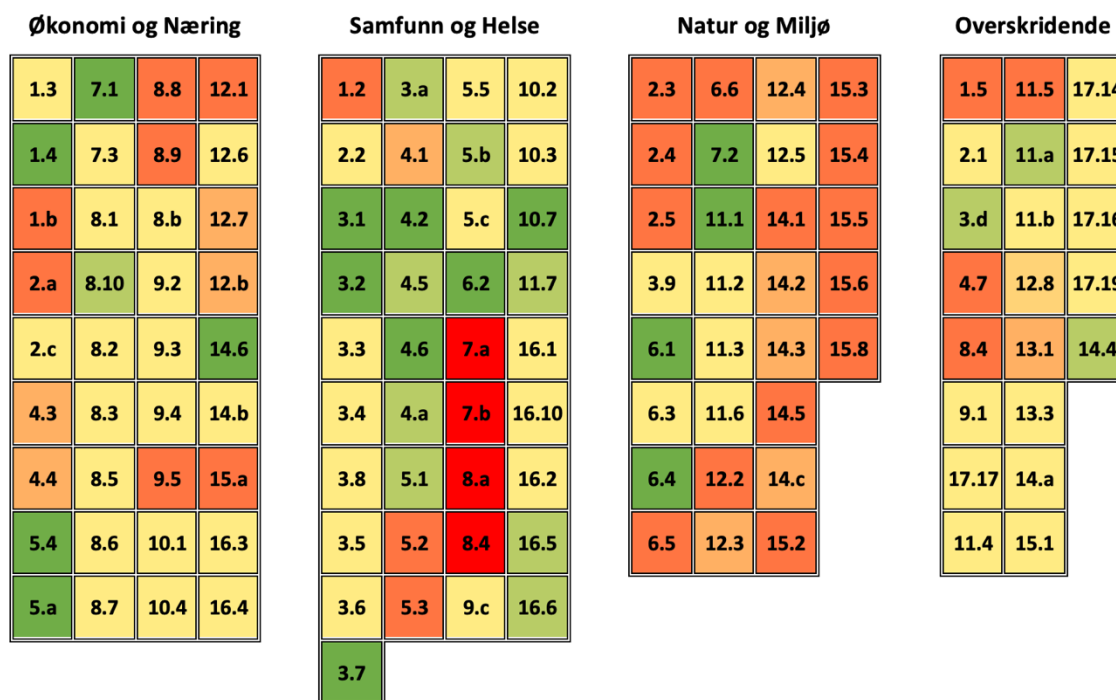
Figur 4 OECDs vurdering av norsk måloppnåelse av FN17 pr 2020. Kilde: OECD

Forskjellene mellom OECDs evaluering av Norge og Nordlandsforsknings evaluering av Nordland gjenspeiler forskjeller i datagrunnlaget. Noen forskjeller kan forklares ved at data er tilgjengelig på et nasjonale (aggregert) nivå, men ikke på regionalt nivå. Dette gjelder mange av de delmål som er gitt laveste vurdering i oversikten over Nordland. Noe kan også forklares ved en ulik vurdering av framdrift. For eksempel vurderer OECD Mål 13 som oppnådd i Norge. Dette er denne rapporten uenig i, da tiltak for klimatilpasning og sikkerhet og beredskap har mangler på lokalt og regionalt nivå (Delmål 13.1 og 13.3), og ikke er fullstendig på nasjonalt nivå (Mål 13.2). Mer informasjon finnes i Del 3, som inneholder detaljert gjennomgang av hvert delmål.

Det er viktig å påpeke at en inndeling i samfunn, miljø, og økonomi på overordnet målnivå (Figur 4) ikke får fram at det innenfor hvert av de 17 bærekraftsmålene finnes delmål som vil kategoriseres forskjellig. Dette vises tydelig når sortering er gjort på delmålsnivå (Tabell 1).

Denne inndelingen viser behovet for samarbeide på tvers av ansvarsområder som ellers vil se ut til å passe under OECDs hovedområder. Den samme kvalitative vurderingen som ligger til grunn for Figur 1 er brukt også her, og fremstilt gjennom trafikklys-fremvisning av framdrift for hvert delmål. Denne visuelle framstillingen viser at det er natur og miljø som viser lavest måloppnåelse eller minst tilgjengelig data. Samfunn og helse viser mest framgang og tilgjengelig data, tett etterfulgt av økonomi og næring, og overskridende eller samhandlende mål. Merk at denne sorteringen er gjort etter skjønn og kvalitativ vurdering av hvor hvert delmål hører til.

Figur 5 Trafikklys-vurdering av status innenfor FN17 i Nordland pr 2020. Kvalitativ vurdering der rødt viser manglende data eller manglende framdrift, gul viser framdrift, og grønn viser måloppnåelse. Kilde: Nordlandsforskning

De neste delene tar for seg hvert av de tre områdene næring, samfunn, og miljø, samt medvirkning og inkludering. Til slutt følger et sammendrag av Del 2.

2.2 Økonomi og næringsutvikling

Strategisk næringsutvikling er nært knyttet til arbeidet med innføringen av den norske regionreformen. Målet er å desentralisere nasjonale og statlige roller og virkemidler. Slik skal de nye regionene kunne ta et større ansvar for samfunnsutvikling og næringsutvikling⁴, styrke regionene som demokratisk nivå, samt samhandle med det regionale statlige apparat. Reformen er formelt etablert fra 2020.

⁴ Nye folkevalgte regioner – rolle, struktur og oppgaver (Meld. St. 22 (2015-2016)).

Etter regionreformen trådte i kraft 01.01.2020 er Nordland det fjerde største fylket i areal. Med vel 38.000 kvadratkilometer utgjør fylket nesten 12 prosent av landets samlede areal. En fjerdedel av den norske kystlinjen ligger i Nordland, og har sammen med en svært produktiv gruntvannssone gitt grunnlag for stor verdiskaping knyttet til fiskerier og havbruk. I 2018 var oppdrettsproduksjonen i Nordland nest størst i Norge (etter Trøndelag) med vel 255000 tonn slaktet kvantum til en førstehånds verdi på vel 13 milliarder kroner. Det store arealet sammen med begrenset og spredt befolkning er også grunnlaget for stort behov for transporttjenester og driftsoppgaver knyttet til transportinfrastrukturen i fylket.

I dag driver flere norske og til sammen 183 europeiske regioner sin næringsutvikling og nyskaping etter prinsippene for smart spesialisering. Denne strategiske tilnærmingen er anbefalt av EU og OECD, og legger til grunn at politikk og virkemidler må utvikles gjennom styrket regional utvikling. Nordland var første region utenfor EU som sluttet seg til denne utviklingsmodellen i 2014. Smart spesialisering skal gi regionene muligheter til å drive ønsket samfunnsutvikling og skape attraktive samfunn og utviklingsmuligheter gjennom å bygge på allerede etablerte regionale fortrinn, og i konkurranse med andre regioner. Et viktig element i regional utvikling gjennom smart spesialisering er å avdekke og videreutvikle nye nisjer. Sterke etablerte eksportnæringer og kjernekompetanse brukes strategisk for å utvikle nye næringer og bedrifter som gjør regionen mer robust og verdiskapende. Fylkeskommunen spiller en sentral rolle som regional utviklingsaktør og tilrettelegger for både samfunns- og næringsutviklingen.

Økonomisk vekst og verdiskaping

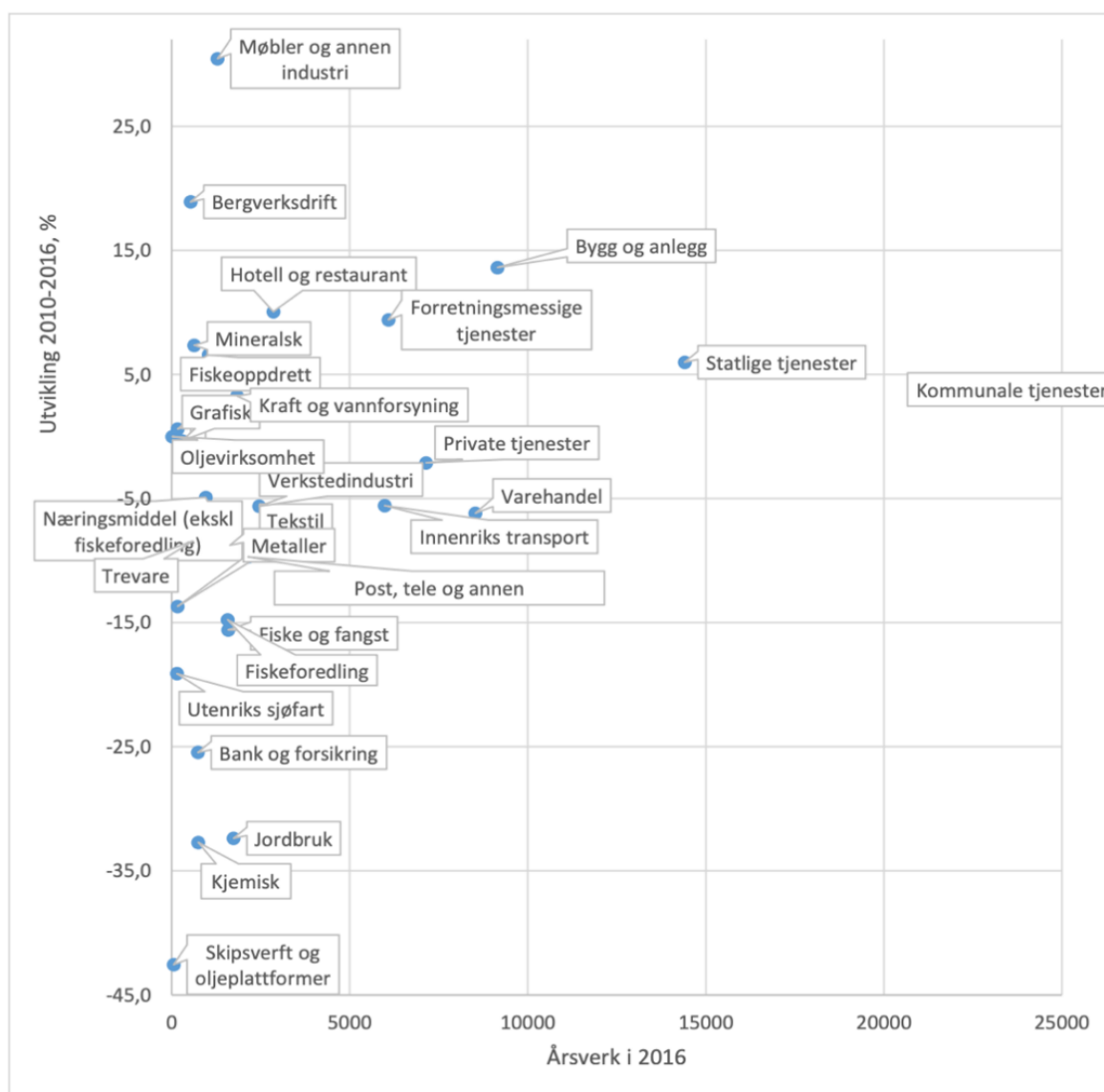
Nordland og andre kystfylker scorer høyt på verdiskaping. Regionen har et stort innslag av eksportrettet marin produksjon og energibaserte eksportindustrier. Verdiskapingen i Nordland lå over både Troms og Finnmark i perioden 2010-2018. Volumveksten i bruttoproduktet i Nordland var i 2018 over landsgjennomsnittet (Mål 8). Nordlands BNP-indeks i 2017 var på 94 prosent av landsgjennomsnittet og økte til 97 prosent i 2018 (Mål 8). Noe variasjon i BNP mellom regioner reflekterer næringsstruktur. Særlig regioner med store byer som Oslo, Bergen og Trondheim gir høyere verdiskaping per sysselsatt på grunn av større innslag av tjenesteytende næringer (KIFT-sektor). Dette plasserer Nordland noe bak regioner med tungt innslag av FoU, tjeneste- og kunnskapsbasert verdiskaping, slik som Viken og tidligere Sør-Trøndelag.

Nordland har rike energiressurser og industriell infrastruktur. Dette gir grunnlag for å ta i bruk lav- og nullutslippsteknologi innenfor transportsektoren knyttet til videre elektrifisering av biltransport og ferge drift (Mål 7, 9, 11). Nordland er også godt rustet for utnyttelse av fornybare kraftreserver til produksjon, distribusjon og bruk av hydrogen som energibærer. En stor andel av den fornybare energiproduksjonen i Nordland er i dag eksportert, men kan gi betydelige bidrag til nødvendig omstilling av næringsliv og nasjonal klimaforbedring. Transportsektoren i Nordland benytter i stor grad fossil energi og står for 22 prosent av energibruken samlet.

Tilgang på fornybare naturressurser i form av energi- og bioressurser styrker også økonomien (Mål 8). Imidlertid er også flere av utfordringene mot sosial og miljømessig bærekraft knyttet til tilgangen og bruken av arealressurser og ikke-fornybare ressurser (Mål 2, 13, 14, 15). Nordland er avhengig av å redusere klimaavtrykket (Mål 12) og redusere den ikke-fornybare energibruken (Mål 7, 11, 12).

For å tilfredsstille kravene til økt økonomisk produktivitet (Mål 8) er utviklingen av relevant kompetanse for nærings- og samfunnsutviklingen avgjørende (Mål 4, 8). Vekst i nye kompetansenæringer (den såkalte KIFT-sektoren) vil bidra i omstilling til fornybar energibruk. KIFT-sektoren er i dag konsentrert i byer og tettsteder. Utviklingen av arbeidsmarkedene og grunnlaget for økt diversifisering og vekst er derfor knyttet til infrastrukturensatsinger (Mål 2, 3,

Figur 6 Endring i sysselsetting innenfor næringer i Nordland i antall og prosent. Kilde: SSB

Det er grunnlag for å kunne opprettholde den økonomiske veksten mot 2030 i regionen i tråd med mål 8.1. Samtidig må utnyttelsen av ressurser effektiviseres og balanseres mot større miljømessig bærekraft. I tråd med mål 8.2 må regionens økonomiske produktivitet forbedres ved å utvikle bruken av menneskelige og kunnskapsmessige ressurser til å skape en mer diversifisert økonomi med større økonomisk, sosial og ressursmessig bærekraft. Dette er også kjernen i den regionale strategien for næringsutvikling i Nordland.

I Nordland er det fortsatt systematiske kjønnsforskjeller i graden av deltidsarbeid og midlertidighet i arbeidslivet. Spesielt i helsesektoren, i omsorgsykker og i arbeidsintensive bransjer som overnatting og servering viser stort flertall kvinnelige ansatte (Mål 5, 8). Vi finner også de samme mønstre for midlertidig arbeid, hvor kvinner er i flertall: undervisning, overnatting og servering, helse- og sosialtjenester, og personlig tjenesteyting (Mål 8).

Ulikhet i sysselsetting og adgang til arbeidsmarkeder innebærer at man i dag ikke gjør bruk av hele befolkningens kompetanser og ferdigheter (Mål 8). Nordland har hatt stor nytte av økt arbeidsinnvandring etter EU-utvidelsen i 2004. Dette har vært en viktig forutsetning for både befolkningsutvikling i distriktskommunene, og bidratt til økt produksjon, sysselsetting og verdiskaping. Den relativt høye deltakelsen i arbeidsmarkedet fra innvandrere og bevisst

bruk av deres kompetanse er en ressurs og viktig forutsetning for å opprettholde vekst og produktivitet i økonomien i Nordland.

Forskning og utvikling

Utviklingen og bruk av kunnskapsbidrag fra relevant forskning og utdanning blir stadig viktigere. Nordland har behov for å styrke næringslivets bruk av høyere utdanning og forskningsstøtte, sammenlignet med andre regioner (Mål 2, 9, 11, 14). Med avstandsutfordringer og spredte miljøer vil både digitalisering og nettverks-/klyngesamarbeid være viktige forutsetninger for å omstille næringsliv og samfunnsutviklingen i Nordland. Gjennom etableringen av Skattefunn-ordningen er næringslivets satsing på egen FoU blitt vesentlig styrket i Nordland, men fortsatt må insentiver for mer systematiske koblinger til FoU-miljøer og bruk av denne kompetansen i omstilling bli forbedret.

Nordland har ikke kunnskapsinstitusjoner som er nasjonalt ledende. Fylket har heller ikke breddeuniversiteter der utdanningstilbudet spenner over stor fagbredde og som også legger stor vekt på grunnforskning. Økt vekt på regionalisering som nasjonal ramme for forsterket samfunnsutvikling og næringsutvikling, tilsier at Nordland må forbedre grunnlaget for tilgang på FoU-finansiering gjennom Forskningsrådet. Virkemidler som tar utgangspunkt i regionenes verdiskapingspotensial og innrettes mot mer desentralisert/distribuert organisering vil skape godt grunnlag for slik utvikling.

Offentlige anskaffelser og regulatoriske inngrep har en rolle i økt bærekraft og omstilling i Nordland. Eksempelvis vil offentlig sektor kunne bruke innkjøpsmakten mer strategisk og målrettet innenfor områder der fylket har stor påvirkning gjennom omfanget av virksomheten (Mål 12.7). Innenfor samferdselssektoren kan utvikling av anbudssystemer og kontrakter med større langsiktighet gi viktige insentiver til tidligere innføring av null- og lavutslippsteknologier og hybride løsninger som reduserer klimaavtrykket. Dette vil også ha stor innflytelse på utviklingen av økt bærekraft i produksjon og transport, med stor effekt for bærekraften innenfor turisme/reiseliv og lokal/regional transportutvikling.

2.3 Samfunn og helse

Å skape attraktive samfunn er viktig for å ha levende lokalsamfunn i hele fylket. Næringslivet skaper grunnlaget for samfunnsutviklingen gjennom å strukturere det lokale arbeidsmarkedet. For å skape attraktive byer og samfunn som tiltrekker seg, utdanner og beholder arbeidskraft er det behov for kommuner med økonomisk ressurser til gode offentlige tjenester og et godt kulturtilbud. En rekke utviklingstrekk, inkludert fraflytting, stor andel sesongbasert arbeide, aldrende befolkning, stor andel innbyggere med behov for omsorgstjenester og store avstander har ført til en presset situasjon for tjenestetilbudet i enkelte kommuner. Likevel er tjeneste- og kulturtilbud viktig for å beholde og øke arbeidskraft som kan styrke den økonomiske utviklingen. Bodø som Europeisk Kulturhovedstad i 2024 viser en sterk satsing og evne til å levere på kulturfeltet i Nordland. Likevel er der store kommunale forskjeller i fylket.

Demografi, utdanning og helse er på denne måten nøkkelutfordringer for bærekraftig utvikling i Nordland. Samtidig er tjenestetilbud og kultur viktige verktøy for å tiltrekke og beholde innbyggere. Slik kombinerer Nordlands prioriteringer Mål og delmål fra FNs Bærekraftsmål på en særegen regional måte. De følgende delene tar for seg noen av hovedtrekkene for en bærekraftig utvikling av samfunnet i Nordland.

Kompetanse og arbeidsmarked

Syssetsetting og næringsutvikling bygger på utdanning og innhenting av kompetent arbeidskraft (Mål 4, 8). Frafallet i videregående utdanning i Nordland og andre regioner er høyest innen yrkesfag. Tilgangen på tilstrekkelig med lærlingeplasser har vist seg å bidra positivt til gjennomføring av yrkesfaglige studier. Frafall i videregående skole knytter seg til foreldres utdanningsnivå og har slik en selv-forsterkende effekt. Frafallet er over dobbelt så høyt blant de som har foreldre med grunnskole som høyeste utdanning, sammenliknet med de som har foreldre med utdanning på universitets- eller høyskolenivå.

I undersøkelse utført av kulturavdelingen i fylkeskommunen blant elever i andre og tredje klasse på videregående har 31% svart at de vil ta høyere utdanning i Nord-Norge. Av disse ønsker vel 13% å utdanne seg i Nordland. Det mest populære utdanningsstedet er Trondheim. Nesten hver fjerde elev ønsker å ta høyere utdanning der. Bare 5% av elevene ønsker å reise til utlandet for å ta høyskole eller universitetsutdanning. For å skape målrettede tiltak er det behov for forbedret statistikkgrunnlag enn det som foreligger i dag (Mål 4, 8, 9). Dette inkluderer veiledning opp mot mer enn ordinære tilbud i videregående opplæring, målrettet veiledning av utdanningsvalg for elever i grunnskolen, regionale planer for undervisning i grunnskolen, avklaringsmøter for elevers utfordringer i videregående skole, gjennomføringsgrad i videregående skole og bruk av tjenester i elev- og lærlingetjenesten for å takle utfordringer i opplæringa eller livet. Nordland har redusert frafall i utdanning gjennom helhetlig koordinering av utdanningstilbud i forhold til næringsstruktur og regionale kompetansebehov, samt gjennom et enda mer forpliktende samarbeid og partnerskap med næringsliv, bransjer og bedrifter.

Attraktive byer og samfunn er knyttet til utdanning, kompetanse og syssetsetting, og forsterkes også av boligmarkedets tilgjengelighet. Unge, innflyttere og etablerte i Nordland har ulike forutsetninger for utvikling av sparing/formue, økonomisk handlefrihet og mobilitet. Det skaper også ulike muligheter for å kunne delta i utviklingen gjennom eierskap til egen bolig og evne til å oppta gjeld for finansiering (Mål 11: tabell 35).

Norge generelt og Nordland scorer høyt på tiltak mot ulikhet, selv om det er tendenser til økende økonomisk ulikhet gjennom den såkalte Gini-koeffisienten, og da mest i Oslo og Akershus. Utviklingen de siste 10 årene viser økende økonomisk ulikhet mellom regioner og kommuner med ulike forutsetninger for vekst i økonomisk lønnsomhet og lønnsutvikling. I Nordland var det i 2018 8 kommuner med lønnsulikhet på linje med Akershus. Denne utviklingen har skjedd siden 2013 og henger i stor grad sammen med lokal næringsstruktur.

I landet og fylket er det også en høy grad av fordeling og tillit til brede samarbeidsordninger og institusjoner. I gjennomsnitt mottok hver innbygger i Norge 83 800 kroner i livsoppholdsytelser i 2019. Dette var en økning på cirka 2500 kroner fra året før. Gjennomsnittet per innbygger var lavest i Oslo med 66 800 kroner. Innbyggere i Nordland mottok i gjennomsnitt mest med 96 500 kroner.

Infrastruktur

Nord-Norges fylker står samlet om for å få fram et hovedbudskap til NTP 2022-2033⁶ gjennom strategien «Fra kyst til marked»⁷. Strategien uttrykker behovet for en tydelig

⁶ I apriltinget 2020 går det en egen sak om innspill fra Nordland til den nye NTPen

⁷ Troms Fylkeskommune, Romssa Fylkkasuohtkan (2019) «Fra kyst til marked. Vår strategi for utvikling av transportsystemet»

https://transportutvikling.no/sites/t/transportutvikling.no/files/3_ivarb_prestbakmo_kyst_til_markedsstrategien.pdf

koordinering i NTP og Statsbudsjettet mellom staten og fylkeskommunen. Målet er å favne helheten i transportkjedene gjennom utbedring og utbygging av fiskerihavner og farleder, fylkesveger og ferger, E6/mellomriksveger og utenlandskorridorer, skredsikring og vinterregularitet og intelligente transportsystemer (ITS). Investeringer i veg-, ferge- og jernbanenettet er av nasjonal betydning og krever investeringer for å sikre fremkommelighet, trygg og tilpasset overgang til lavutslippssamfunnet, og for å sikre høy verdiskapning og samfunnsutvikling i landsdelen. Sjømatnæringen transporterte ut verdier for over 30 mrd. kr. i 2017. Denne næringen alene belaster vegnettet med over 50 000 vogntog, og volum og verdi er økende. I tillegg kommer transport fra viktige næringer innen blant annet petroleum, mineral, skogbruk, landbruk og annen industri. Det er behov for en målrettet og koordinert innsats for å fjerne flaskehalsene på viktige næringstransportkorridorer i Nord-Norge.

Modeller for samfunnsøkonomisk lønnsomhet som vektet verdiene som transporteres i Nord-Norge kan bedre gjenspeile viktigheten av forbedret infrastruktur i Nord. Nordlandsbanen med tilrettelegging for overføring av gods fra veg til jernbane og effektiv videreføring av gods på containerbåt fra Bodø og nordover (Nord-Norgelinjen). Undersøkelser vil kunne avgjøre hvordan kapasiteten på Ofotbanen kan bedre samsvare med behov for gods- og persontransporter. Moderne, effektive og miljøvennlige terminaler utbygges i takt med transportbehov, og må ha god tilknytning til vegnettet og havn.

Behovet er stort for en strategi for infrastrukturutbygging og -forbedring som favner helheten i transportkjedene. En tydelig koordinering i NTP og Statsbudsjettet mellom staten og fylkeskommunen vil sikre at moderne, effektive og miljøvennlige terminaler utbygges i takt med transportbehov, med god tilknytning til vegnettet og havn. Dette er målet i «Kyst til marked»- strategien. Modeller for samfunnsøkonomisk lønnsomhet som vektet verdiene som transporteres i Nord-Norge kan bedre gjenspeile viktigheten av forbedret infrastruktur i Nord. Nordlandsbanen med tilrettelegging for overføring av gods fra veg til jernbane og effektiv videreføring av gods på containerbåt fra Bodø og nordover (Nord-Norgelinjen). Undersøkelser vil kunne avgjøre hvordan kapasiteten på Ofotbanen kan bedre samsvare med behov for gods- og persontransporter.

Bodø kommune må få tilgang til Byvekstavtale med staten, og det må settes av midler til trafiksikkerhetstiltak for myke trafikanter for å tilrettelegge for attraktive og bærekraftig bomiljø i mindre byer. Statens Vegvesen (SVV) anbefaler i sin rapport «Småby Nord» tiltak i Brønnøysund, Mosjøen, Sandnessjøen, Fauske, Leknes, Svolvær og Sortland. Smartere Transport i Norge (STiN) må videreføres i kommende NTP, og overordnet transportutredning for E6 og transportnettet i Mo i Rana.

Digital infrastruktur og tjenesteutvikling har i dag avstandsutfordringer som må kompensere for «tynne» arbeidsmarkedsregioner og spredte næringsmiljøer. Nordlands store tilgang av fornybare ressurser til omstilling og økt bærekraft eksempelvis innenfor transportsektoren (Mål 3, 7, 8, 9, 11).

Ingen av fergesambandene i Nordland (Figur 6) er per 1. januar 2020 elektrifisert. Klimagassutslippene fra sjøtransporten er betydelig, slik at en omlegging til mer klimavennlig drivstoff vil bli viktig innenfor sjøtransport. Dette vil imidlertid kreve investeringer i både infrastruktur på kaiene og materiell. Nybygde båter med nye motorer reduserer klimagassutslipp med 40 prosent. Nordland er et stort båtfylke med stor forurensning, slik at ny teknologi vil ha stor effekt på utslipp. I Nordland satses det på å elektrifisere alle fergesamband langs Kystriksveien.

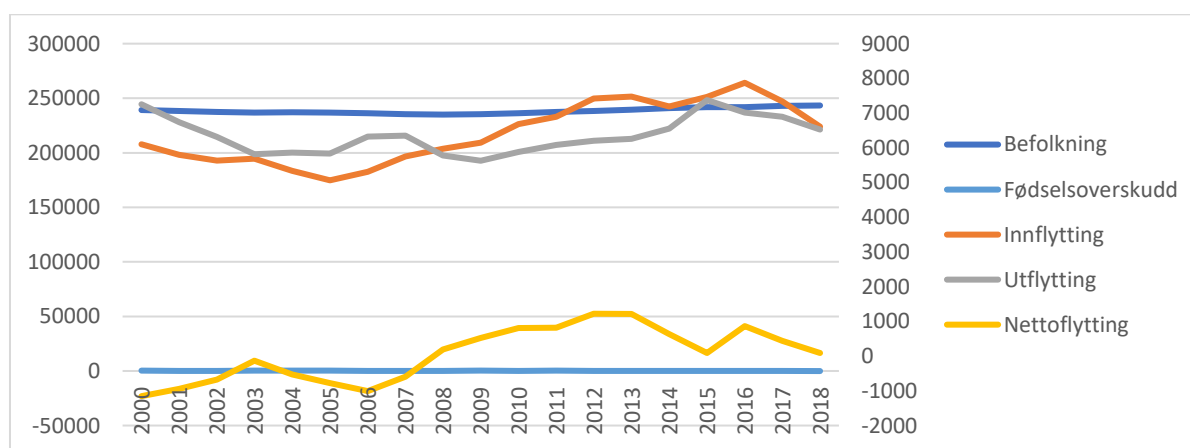
Utbygging av energiinfrastruktur og høykapasitets nettressurser skaper også grunnlag for digitalisering i offentlig sektor og næringsliv, og danner grunnlag for å støtte opp om distribuert utdanning og opplæring gjennom hele arbeidslivskarrieren.

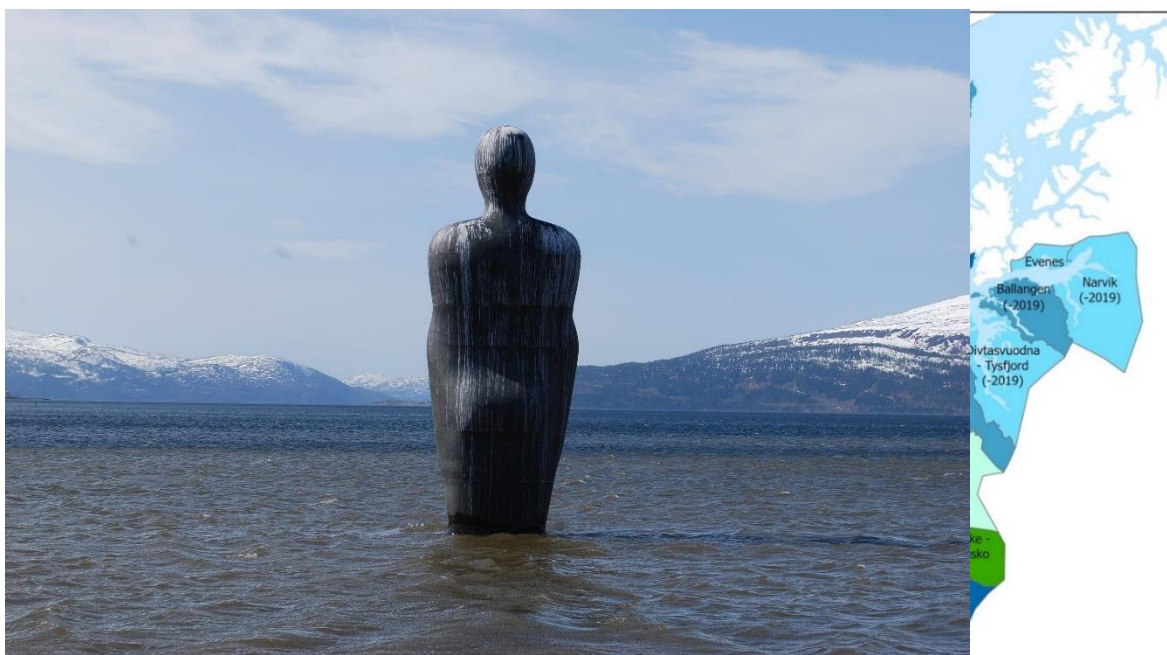
Demografi i Nordland

Nordland hadde ved utgangen av 2019 en befolkning på 243 385 (SSB oppgir også 242 473 SSB) innbyggere og dette utgjør halvparten av innbyggertallet i Nord-Norge og 4,5 prosent av Norges befolkning (Mål 11). Folketall etter år 2000 sammen med fødsels- og flyttetallene viser relativt svak vekst (Mål 11, Figur 7). Nordland hadde en nedgang i folketallet fram til 2008 med påfølgende vekst som nådde toppen i 2012-13, for så å vise en fallende tendens fram til nå. Vi ser også at fødselsoverskuddet fram til 2011 lå på et nivå mellom 364 og 134, mens det har falt sterkt de siste årene (Figur 7). Folketallsutviklingen i Nordland skjer gjennom nettoflytting og innvandring, som har avtatt siden 2014.

Enkelte kommuner i Nordland viser fram til 2019 aldning og lav andel unge, kalt demografisk sårbarhet som er litt tydeligere enn for landet som helhet. Økende levealder, levestandard og generell helse i befolkningen driver denne utviklingen. I 2040 vil alle kommunene i Nordland ha en andel av eldre over 70 opp mot 41 prosent. Andelen unge forventes å gå svakt ned til 21,5 prosent i snitt for hele landet, fra 23,8 prosent i dag. Befolkningsvekst er forventet å skje i og omkring byer og tettsteder. Distriktskommuner med stor avstand til byer og regionsentra i Nordland kan møte utfordringer i fravær av gode kommunale tjenester og tiltrekking av arbeidskraft. Lite aldersvennlige boliger langt unna sentrum kan skape utfordringer for det kommunale tjenestetilbudet.

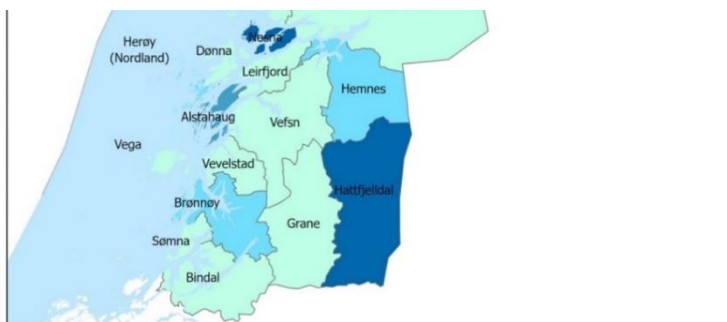

Figur 7 Befolkning, innflytting og utflytting i Nordland 2000 - 2018 (Kilde: SSB, tabell 06913)

Bilde 2 Skulpturlandskap Nordland - Havmannen, Antony Garmley

Andel innvandrere har hjulpet mot noe av skjevheten i demografi, og har særlig bidratt positivt i de mindre kommunene. Siden 2013 har en tydelig nedgang i tilstrømming likevel dempet denne utviklingen for mange distriktskommuner i Nordland (Se mål 11). Tilstrømmingen har vært avtakende samlet for Norge, til dels som følge av skjerpet innvandringspolitikk. 21 av 41 kommuner har fått anmodning om bosetning for 2020.

Figur 8 Nettoflytting i Nordland i 2017 fordelt på kommuner (Kilde: SSB/KommuneHelse FHI).

Nettoflytting kan sees på som en indikator for områder som fremstår som attraktive gjennom stedsattraktivitet eller jobbmuligheter. Kommuner med størst negativ nettoflytting var Vevelstad, men også kommuner som Flakstad, Røst, Lødingen, Træna, Rødøy og Meløy ligger høyt. Kommunene med størst netto innflytting i 2017 er Bindal, Leirfjord, Sørfold, Tjeldsund og Vågan (Figur 8). SSBs statistikk viser at nettoflyttingen inkludert inn- og utvandring fortsetter å synke. I 3. kvartal 2018 var nettoutflytting på over 700 personer (Mål 11, Figur 145).

Kultur og bosetting

Kultursektoren er viktig for å skape attraktive byer og samfunn. I «Norsk kulturbarometer 2016» utgitt av Statistisk sentralbyrå undersøkes folks kulturbruk. Undersøkelsen gir tall for

hvor stor andel av befolkningen som har brukt ulike kulturtilbud siste 12 måneder og hvor mange ganger de er blitt brukt.

Personer med høy utdanning bruker kulturtilbudene i betydelig større grad enn de med lav utdanning. Dette gjelder særlig for de tradisjonelle kulturtilbudene teater, opera, ballett og dans, kunstutstillinger og museer, men også for kino. Høy inntekt og høyt kulturforbruk henger også sammen, med unntak av besøk på folkebibliotek, idrettsarrangement og tros- og livssynsmøter.

Tabell 1 Utvalgte nøkkeltall for kultur 2019 - SSB

Utvalgte nøkkeltall for kultur, etter region 2019- SSB	Netto driftsutgifter til kultursektoren i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter (prosent)	Besøk i folkebibliotek per innbygger (antall)	Besøk per kinoforestilling (antall)	Barn 6-15 år i kommunens kulturskole (prosent)
Landet	4,2	4,8	27,2	13,3
Landet uten Oslo	4,1	4,9	25,5	13,8
Nordland	3,9	5,9	23,9	13,6
Østfold	3,5	3,4	22,8	6,8
Akershus	4,2	4,0	22,8	11,6
Oslo	4,7	4,3	36,6	9,4
Hedmark	3,7	5,3	28,2	15,3
Oppland	3,9	4,2	31,2	16,6
Buskerud	3,9	5,5	31,4	11,1
Vestfold	3,5	4,9	17,4	8,4
Telemark	4,3	4,1	18,5	16,0
Aust-Agder	3,8	5,1	20,9	10,6
Vest-Agder	4,8	6,6	27,6	12,4
Rogaland	5,1	6,4	28,9	15,0
Hordaland	4,1	4,2	30,4	12,5
Sogn og Fjordane	3,5	4,8	27,9	19,7
Møre og Romsdal	3,6	3,5	20,8	21,0
Trøndelag Trööndelage	4,3	6,0	30,0	19,0
Troms Romsa	3,6	5,6	33,3	15,9
Finnmark Finnmark	4,7	3,4	16,3	15,3

Fortsatt er det også slik at kvinner og menn har forskjellige kulturelle preferanser. Det er flere kvinner enn menn som bruker de tradisjonelle kulturtilbudene. De går i større grad på teater, ballett- eller danseforestillinger, kunstutstillinger, folkebibliotek og tros- og livssynsmøter. Menn går på sin side atskillig mer på idrettsarrangement

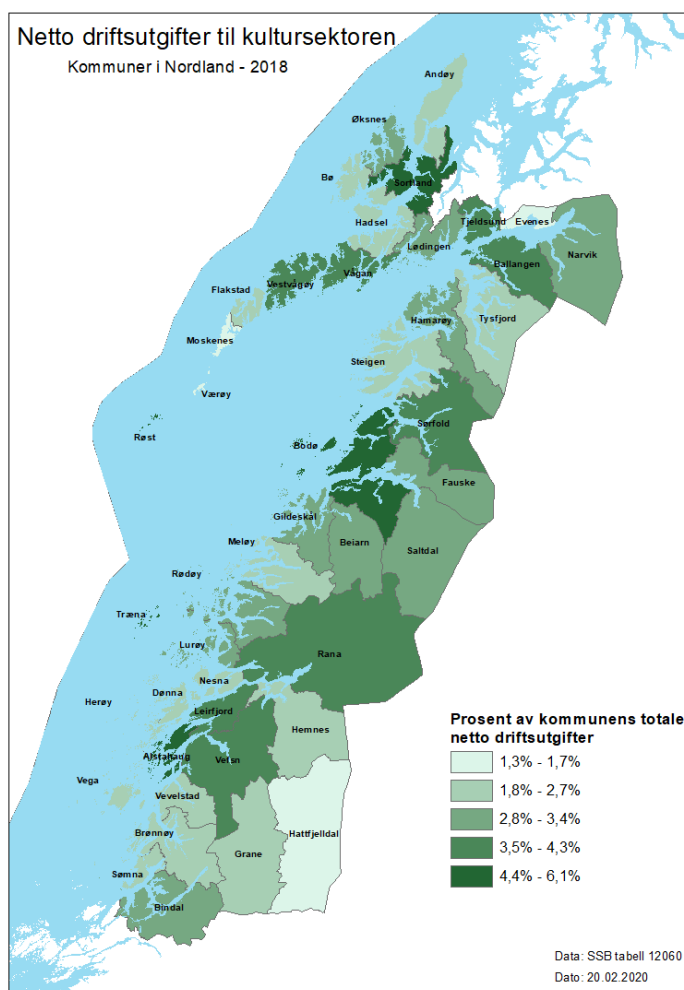
Tilskudd til kultursektoren i kommunene i Nordland varierer stort (Figur 9), og viser noen likhetstrekk med fraflyttingsstatistikk (Mål 11, Figur 8).

Den enkelte kommune vil kunne sette denne utviklingen i rett sammenheng, men dette tyder på at utflytting og bevilgning av penger til kultur henger sammen i Nordland. Videre kan det tenkes at der er sammenheng mellom andel unge i befolkningen og tilgang på tilskudd til kultur.

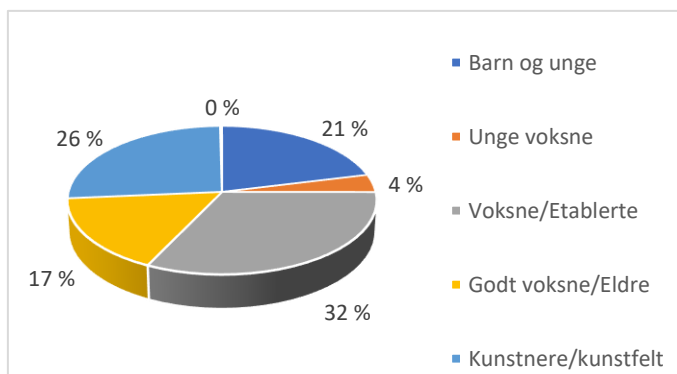
I dag tilfaller en relativt liten prosentandel av midlene kulturseksjonen disponerer eller deler ut til mottakere som har unge voksne som viktigste målgruppe (Figur 10).

Videre går 70 prosent av musikkmidlene og ca. 25 prosent av kulturformidlings (KKF) samlede midler til klassisk musikk.

Bedre kunnskap fra ringvirkingsanalyse av kultur-støtte rettet mot institusjoner vil hjelpe til å få fram hvilken virkning dette har i Nordland. Kulturinstitusjoner skaper arbeidsplasser (Mål 8, 9), økonomisk aktivitet (Mål 8) og skatteinngang til kommunene de er plassert i. Undersøkelse om unges kulturforbruk og vaner, gjennomført mot 2.-3.-trinn VGS elever, viser at cirka 70 prosent av respondentene har en form for interesse for musikk.

Figur 9: Netto driftsutgifter til kultursektoren pr. kommune i Nordland 2018. (Kilde SSB)

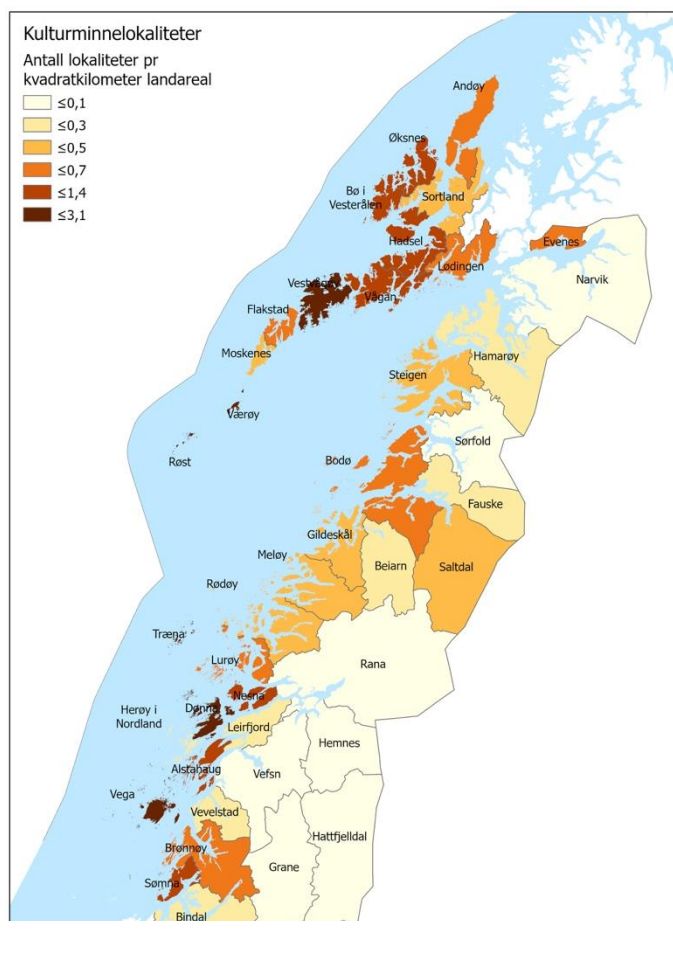
Figur 10: Tildelinger kulturmidler fordelt etter tilskuddsmottakeres målgruppe (Kilde: NFK)

Kulturminner

Fylkeskommunen har ansvar for å følge opp den nasjonale politikken og sørge for ivaretagelse av kulturminner og kulturmiljøer av nasjonal og/eller regional verdi (Mål 11). Nordland har 11 000 automatisk fredede kulturminnelokaliteter (Figur 11).

25 prosent av Norges kystlinje ligger i Nordland, og hovedtyngden av bosetninger er og har vært tilknyttet denne. Dette gir muligheter og utfordringer i forhold til forvaltning og formidling av vår historie. Det er for eksempel kun langs Nordlandskysten at du finner slipt bergkunst – i hele verden.

Mangelfull registrering av kulturminner utgjør risiko for at man taper kulturminner. I tillegg er det for eksempel mange krigsminner i fylket som ikke har noe formelt vern. Dette gir utfordringer når det gjelder forvaltningen og formidlingen av denne delen av vår felles nyere historie. Det er over 500 fredete (og listeførte) bygg og anlegg i Nordland, som har en nasjonal verdi som historiebærere. Disse er sikret et juridisk vern gjennom kulturminneloven. I tillegg er det for eksempel omtrent 22 000 bygninger i Nordland oppført i SEFRAK-registret for bygninger og anlegg bygd før 1900. Mange av disse er sentrale for å kunne bevare og formidle Nordlands historie for innbyggere og besøkende til fylket. Disse, og andre ikke-fredete kulturminner, må derfor vurderes vernet ved bruk av plan- og bygningsloven.

Figur 11: Kulturminnelokaliteter i Nordland per kvadratkilometer landareal (Kilde:SSB)

Samisk kultur og reindrift

Reindrifta er den eneste næringa i Europa som har beholdt den nomadiske bruken av arealene (Mål 2, 14). Reindrifta krever store arealer og har sterk tilknytning til samisk kultur, språk, livsform, identitet og samfunnsliv (Mål 11). Gjennom lover og internasjonale konvensjoner er Norge forpliktet til å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur (Mål 2, 8, 15). I dette ligger en forpliktelse til å sikre reindriften arealer for framtidige generasjoner. Ansvar for sikring av arealene påhviler innehavere av reindriftsretten, øvrige rettighetshavere og myndighetene.

Å ta vare på samisk kultur innebærer å legge til rette for at samiske barn får muligheten til samisk språkopplæring samt å vokse opp i miljøer hvor den samiske kulturarven står sentralt (Mål 4, 5, 8). Dette kan blant annet innebære å gå i samiske barnehager. SSBs statistikk har store mangler, og fører til utilstrekkelig oversikt over effekter av dagens politikk. Samisk reindrift er en viktig kulturbærer for samisk kultur, språk og tradisjoner, og ivaretar biologisk mangfold og kulturlandskap (Mål 2, 5, 8, 9, 15, 16). Utviklingen i den tradisjonelle næringen

henger nært sammen med bevaring av samisk språk og kultur, ifølge Språkutvalgets arbeid og innstilling.⁸

Liv og helse i Nordland

Opp mot en femtedel av husholdningene i Nordland befinner seg i lavinntektsgruppen på 60 prosent av medianinntekt (Mål 1). Andre måter å måle fattigdom på, som evne til å delta i aktiviteter eller ha råd til å spise på restaurant mangler data for Nordland, mens statistikken for trangboddhet viser at dette i stor grad også er knyttet til innvandrerbakgrunn og særlig fra utenfor Europa i forbindelse med arbeidsinnvandring. Dette er felles i hele landet.

Virkemidlene rettet mot unge i overgangen mot voksne har ikke ønsket effekt i dag (Mål 1, 8, 10). Dette får også stor betydning for å sikre både gode og relevante utdanninger som får fram motivasjon for karriere- og utdanningsvalg hos unge som konsoliderer befolkningsutviklingen på sikt (Mål 8, 9, 11).

Ernæring og helse er grunnleggende forutsetninger for god livskvalitet, og henger nøye sammen med lengre utdanning (Mål 2, 3, 4). Helseutfordringer ved feilernæring og fedme synes å være knyttet til lavere utdanningsnivå. Andelen med fedme-/overvektproblemer er høyere i Nordland enn for landet for øvrig. Særlig for små kommuner kan dette ha sammenheng med mindre utbygde primærhelsetjenester for unge. Mer kunnskap er nødvendig for å fastslå årsakssammenheng. Fastlegetilbudet viser også store mangler i kommunene. Fødetilbud varierer betydelig i forhold til avstand og tilgjengelighet (Mål 3, 5). Vi ser også en økende andel som oppsøker primærhelsetjenesten pga. psykiske problemer, ikke minst blant unge jenter i videregående skole (Mål 3). Gode helsetjenester er viktige for å gjøre kommunene attraktive som bosted og redusere fraflytting.

Friluftslivet står sterkt i Nordland. De fleste steder er det god og enkel tilgang til flotte områder. God enkel og trafikk sikker tilgang til turområder i nærheten av der folk bor er viktig for å opprettholde bruken av områdene. Nordlendingenes bruk av marka er viktig for matauk, rekreasjon, opplevelser og bidrar til en bedre folkehelse.

Forekomsten av alvorlige sykdommer har gått ned de siste årene, knyttet til kreft, hjerte-/karsykdommer. Statistikkgrunnlaget viser også at Nordland ligger over landsgjennomsnittet i sykefravær (Mål 3, 8).

Antallet selvmord har i det siste blitt redusert, og Nordland ligger nå noe bedre an enn resten av landet. Mens antallet røykere er på vei ned ser snusing ut til å være på vei oppover, og er generelt knyttet til utdanningsnivå. Mens andelen av arbeidsstyrken i arbeidsavklaring er omtrent på landsgjennomsnittet er vi i Nordland på 4. plass i andelen utføre og særlig gjelder dette for kvinner.

Nordland har hatt en reduksjon over tid i vold og voldsrelaterte dødsfall, men ligger fortsatt over landsgjennomsnittet. Utviklingen gjelder mest blant unge og særlig barn, men det er behov for bedre statistikk for vold i hjemmet (Mål 3, 5).

Det er tendenser til at flere unge føler seg utsatt for utestenging. Likevel er graden av opplevd trygghet stor (92 prosent).

⁸ NOU 2016:18 Hjertespråket – Forslag til Lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk.

Tiltak og virkemidler for å tilpasse seg klimaendringene og redusere utslipp skal innarbeides i overordnet planlegging og følges opp gjennom handlingsdelen. Miljødirektoratets Klimasats støtter klimatiltak i kommunene. I dag har flertallet av kommunene i Nordland vedtatt egne klima- og energiplaner (36⁹) i tråd med Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning (2018), samt integrert klima- og energiperspektiver i overordnede planer. Imidlertid er flertallet av disse planene vedtatt for over ti år siden (Figur 2). Flere kommuner har påbegynt et revisjonsarbeid (eksempelvis i Vesterålen og Lofoten). De fleste kommuner har en beredskapsplan, og de fleste har øvd beredskapsplanen i løpet av de siste to årene. Rundt halvparten av kommunene har oppfølgingsplan.

Arealforvaltning

Arealbruksendringer er de viktigste driverne bak tap av biologisk mangfold og matsikkerhet gjennom for eksempel avskoging, drenering, gjengroing, oppdyrking, nedbygging og oppdemming (Mål 2, 6, 12, 14, 15). Tall fra Miljødirektoratet¹⁰ over arealbruksendring i Nordland fra 2010–2015 viser at om lag 1000 hektar skog ble omdisponert til andre arealformål (Mål 15). Om lag halvparten ble omdisponert til beitearealer, mens 26 prosent ble omdisponert til dyrket mark og 27 prosent til utbygd areal. Det utbygde arealet i Nordland økte med 730 hektar fra 2010–2015, og det var primært skog og annen utmark som ble bygget ned (Mål 2, 11, 15).

Fra 2009 til 2018 ble nær 5000 dekar med jordbruksareal omdisponert til andre formål i Nordland (Mål 2). Det tilsvarer 0,82 prosent av det totale arealet på omtrent 550 tusen dekar, noe som er noe lavere enn snittet for landet som helhet. De fire kommunene Sortland (862 dekar), Vefsn (692 dekar), Alstahaug (692 dekar) og Bodø (571 dekar) stod for om lag 40 prosent av jordbruksarealene som ble omdisponert. Dette viser at det trolig er en sammenheng mellom regionsentrenes utvikling de siste tiårene og andelen areal til jordbruksformål.

Overgangen til fornybare energikilder som for eksempel vindkraft, vil kreve investeringer i infrastruktur og vi ser allerede at det skaper konflikt med annen arealbruk. I dag er 53% av norsk energibruk elektrisk. For å få hele landet elektrifisert, vil det også kreve økt investering i infrastruktur, både for å kunne øke kapasiteten i nettet og for å bygge ladeinfrastruktur for både land- og sjøtransporten.

Særlig omkring de større byene finner vi en mobil fritidsbefolkning som blir mer synlig del av livet i omlandskommunene. Gjennom økende materiell velferd og fritid kombinert med økt mobilitet, endres bruken fra det som tradisjonelt har vært kalt hytter til fritidsboliger etter høy standard med samme grad av komfort som i hjemmet. En økende andel av nybyggingen både antall og størrelse blir realisert gjennom større utbyggingsprosjekter. Selv om det kan være et stykke igjen til situasjonen vi finner i flere områder i Sør-Norge, vil tendensen videreføres i økende omfang også i Nordland, og da i særlig grad omkring den økende tendensen til befolkningsvekst i byene (urbanisering) og de 10 regionsentrene.

⁹ Usikker status: Andøy, Røst, Flakstad, Moskenes og Nesna.

¹⁰ <https://www.miljodirektoratet.no/tjenester/klimagassutslipp-arealbruk-kommuner/?area=1008§or=-1>

Naturvern

Tabell 2: Vernet landareal i Nordland og landet 2019

FNs bærekraftsmål legger opp til vern av 10 prosent av landskap (Mål 14, 15). I Nordland var det per januar 2019 totalt 259 verneområder som utgjør 11 prosent av hele fylket. Dette utgjør 19 prosent av landarealet og 3 prosent av sjøareal i fylket som er vernet. Nasjonalparker utgjør det største vernede arealet og til sammen er det 9 nasjonalparker i Nordland.

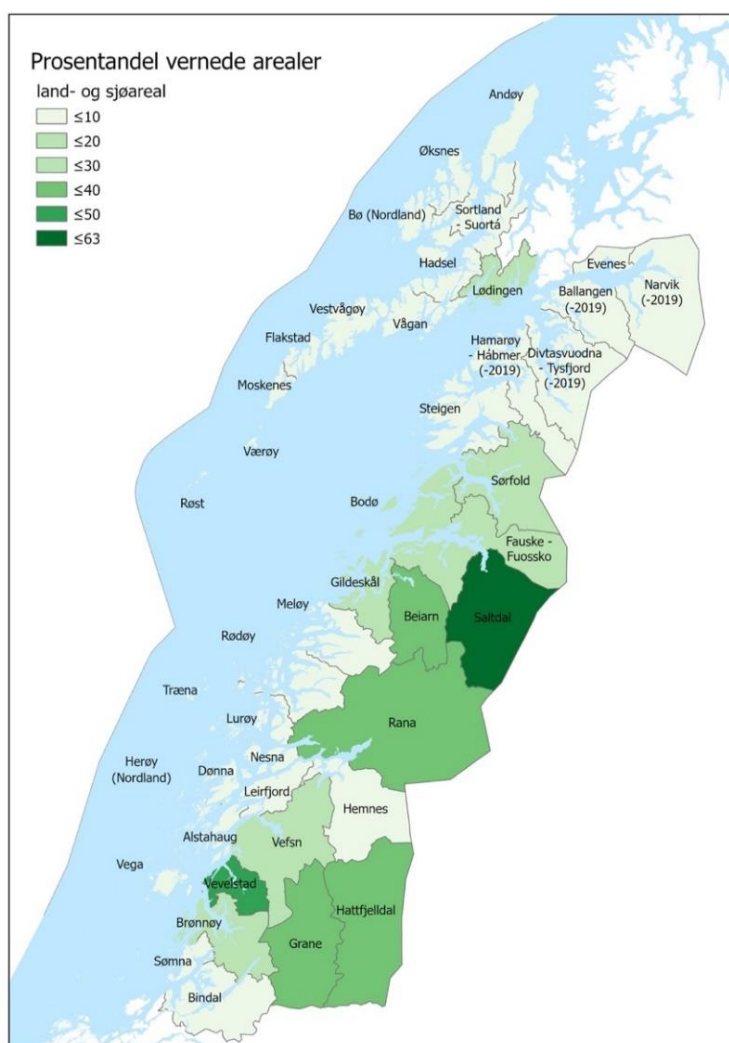
Verneformål	Nordland (km ²)	Totalt vernet i Norge (km ²)
Nasjonalpark	5686,50	31524,18
Naturreservat	822,99	7401,26
Landskapsvernområde	872,14	17261,88
Annet vern	4,52	394,32
Sum	7386,15	56581,64

Av kommunene i Nordland er det bare

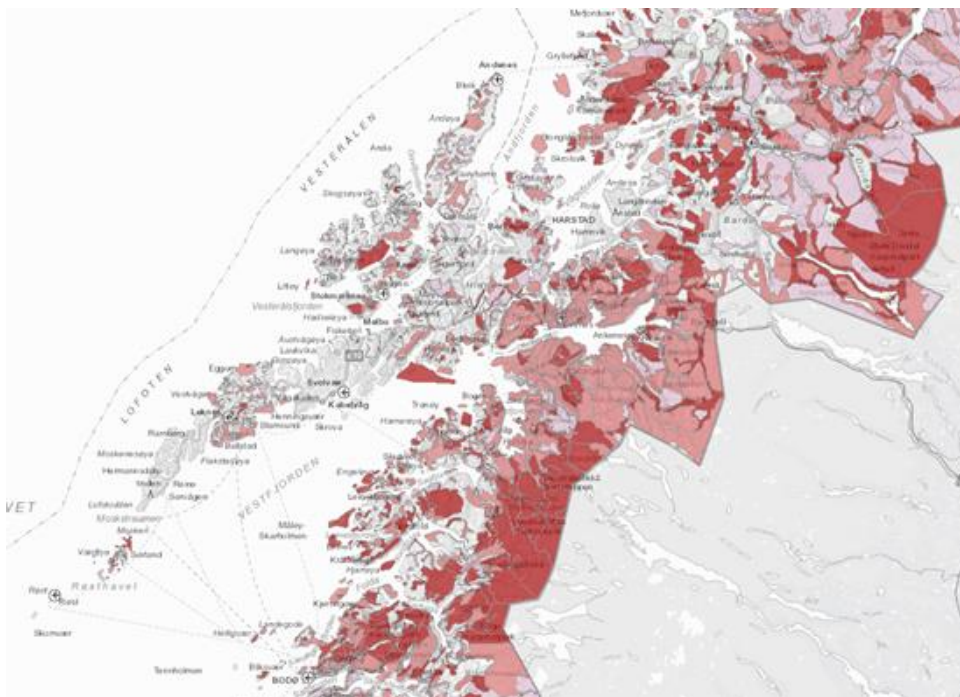
Træna og Leirfjord som ikke har verneområder (Figur 13).

Verneområder er viktige for å ta vare på arter, naturtyper og landskap. Vernet er viktig for å ta vare på verneverdiene i verneområdene, både ved å beskytte dem mot uønskete inngrep og å fremme ønsket aktivitet..

Sikring av muligheter til å opplevelser i skog og mark er viktig. Som ledd i arealforvaltningen brukes friluftslivs-kartleggingen basert på folks egne vurderinger for å unngå at viktige områder bygges ned (Figur 14)

Figur 13: Prosentandel vernede områder per kommune i Nordland (SSB)

Figur 14: Kartlagte friluftslivsområder i nordre Nordland. (Kilde: Naturdatabase)

Reinbeiter i Nordland

I Nordland er det 12 reinbeitedistrikt, 40 siidaandeler og til sammen 237 personer i siidaandelene (Landbruksdirektoratet, 2019). Beitearealene for reindrifta i Nordland er fra naturens side preget av oppstykket terreng og en del uproduktive områder i høyfjellet. I tillegg er det foretatt inngrep som påvirker beite- og driftsforholdene. Inngrep er i form av kraftutbygginger (Mål 7, 12), kraftlinjer (Mål 9), hytteområder (Mål 11), veier, jernbane (Mål 7, 9), militære øvingsfelt, tettstedsutvikling (Mål 11), jord- og skogbruk (Mål 2, 15), mineral- og gruvevirksomhet (Mål 12), og i seinere tid også vindkraftutbygging (Mål 7, 9, 11, 12) og økende turisme (Mål 8, 12). Inngrepene gir også indirekte virkninger, blant annet menneskelig aktiviteter, som fører til forstyrrelser for reinen. Den samlede effekten av alle inngrep påvirker reindrifas beitebruk, driftsform og produksjon.

I de 12 reinbeitedistriktene i Nordland var det totale reintallet 13 743 (2018). En nedgang på om lag 2000 dyr i løpet av de 10 siste driftsårene (Landbruksdirektoratet, 2019). Med unntak av to små reinbeitedistrikt, hadde alle reinbeitedistriktene færre dyr i 2018 sammenlignet med for ti år siden. Tap av rein på beite kan skyldes rovvilt, påkjørsler, sykdommer, kondisjonssvikt, ulykker, m.m. Enkelte år skjer det også store tap ved at rein blir påkjørt og drept, spesielt på Nordlandsbanen. Målkonflikter mellom matsikkerhet (Mål 2), arbeiderrettigheter gjennom ILO (Mål 8), bevaring av kultur (Mål 11), og bevaring av biologisk mangfold (Mål 15) trenger nye løsninger gjennom samhandling (Mål 16 og 17).

Jordbruk

Klimaendringer gjør at vekstsesongen kommer til å bli lengre, noe som vil kunne være positivt for landbruket i fylket, med virkninger for matsikkerhet, arbeidsplasser, nyvinning innen næringsliv, og bærekraftig forbruk og produksjon (Mål 2, 8, 9, 12). I forhold til planstrategiprosessen er tidshorizonten for klimaendringer fram mot 2100 relativt lang, og påvirkes av usikkerhet og i hvilken grad det lykkes å få til nødvendige reduksjoner i tilpasningen av produksjon og forbruk.

Nordland er et viktig fylke for animalsk produksjon. Men nedbygging av jordbruksareal har fortsatt de senere år, og bruk av beiteressurser fortsetter å gå ned. Produksjon av matvekster har blitt kraftig redusert de siste tiår (Mål 2). Temperaturøkning som del av klimaendringer, samt Nordlands gode lysforhold i sommerhalvåret er forventet å gi bedre vekstvilkår. Det er forventet at nordlandsk jordbruk vil bli mer etterspurt som klima-¹¹, helse- og matsikkerhetstiltak¹². Norges fremtidige matsikkerhet kan styrkes gjennom nord-norsk jordbruk.

Rundt 90 prosent av potetarealene, 80 prosent av grønnsakarealene og mer enn 50 prosent av kornarealene i Nordland har blitt borte de siste tiårene (Mål 2). Kornarealer i sør blitt overtatt av grasproduksjon, mens grasproduksjonen i nord blir lagt brakk. Felleskjøpets innspill til jordbruksforhandlingene (2019) anser ikke dette som en ønsket utvikling.

Selvforsyningsgraden i Norge har en svakt fallende trend etter 2006. Over halvparten av maten vi spiser er importert. Det er også en økende andel av fôret som brukes til matproduksjon. Forsvarets Forskningsinstitutt (2019)¹³ påpeker at det er nødvendig at Norge opprettholder produksjon i takt med at klimaendringenes innvirkning på verdens matvareproduksjon. I framtiden kan vi bli mer avhengig av selvforsyning (Mål 2, 11, 13).

Havbruk

Konsekvensene av klimaendringer på det marine økosystemet er langt mer usikkert (Mål 14). Endringer i temperatur, havsurhet, og salinitet fører til at fiskebestander migrerer og skaper endringer i ressursgrunnlaget i Nordland (Mål 8, 14). For oppdrettsanlegg i fjordene skaper slike endringer utfordringer for tilpasning (Mål 9, 12, 14).

Havbruk står for den langt største bruken av arealer i kystsonen, og arealbehovene er særlig knyttet til bruken av åpen teknologi (merder) i den produktive gruntvannssonen i Nordland. Nordland har det høyeste antallet tillatelser (254) til oppdratt av laks (foran Hordaland og Trøndelag), fordelt på 188 aktive lokaliteter og 37 selskaper (Figur 15). Totalt var 1526 personer (hvorav 269 kvinner) sysselsatt i havbruk i fylket i 2018. Havbruksnæringen i Nordland produserte i 2018 ca. 255000 tonn laks til en salgsverdi av 13 milliarder kroner. I 2019 økte eksporten av sjømat samlet til 17 milliarder kroner¹⁴.

Siden 2015 har det vært en begrenset vekst i produksjonsvolumet på grunn av restriksjoner som følge av problemer med lakselus. Åpne merder og større produksjonsvolum vil øke omfang av arealkonflikter (Mål 16, 17) og miljøbelastning (Mål 12, 14). Økt rømming og mer sykdom (lakselus) vil være en fare for andre marine arter i de samme kystområdene.

¹¹ Klimakur 2030

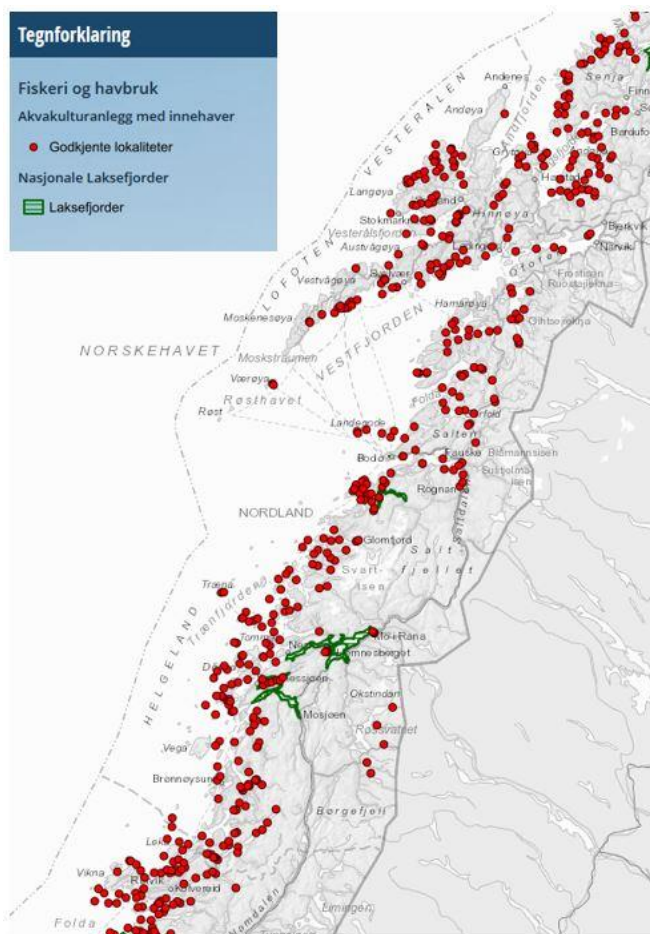
¹² Muller et al. (2017). Strategies for feeding the world more sustainably with organic agriculture. NATURE COMMUNICATIONS | 8: 1290 | DOI: 10.1038/s41467-017-01410-w

¹³ Presentasjon om matsikkerhet i Bodø 21.10.19

¹⁴ Se Indeks Nordland, årgang 17, 2020. det foreligger enda ikke offisiell statistikk på fylkesnivå for 2019.

Tre år etter igangsettingen av trafikklyssystemet er erfaringene nylig blitt oppsummert og lagt til grunn for forslag om videre produksjonsvekst (Mål 9, 14). Produksjonsområdene i Nordland har grønn farge og har dermed muligheter for videre produksjonsvekst, mens området fra Andøy mot Senja har gul farge og dermed satt på vent.

Figur 15: Laksefjorder og godkjente lokaliteter for akvakulturanlegg i Nordland (Kilde: Fiskeridirektoratet)

Biologisk mangfold

Det er behov for et bedre datagrunnlag for å få en bedre oversikt over status og utvikling for biologisk og økologisk mangfold i Nordland, på land og i havet (Mål 2, 14, 15). Noe kartlegging har blitt gjort, men er til dels utdatert, manglende, og spredt. Rapporter gjort av Miljødirektoratet (2018), Nordland Fylkeskommune og Fylkesmannen i Nordland (2012), og enkeltkommuner (2004, 2006) viser rødlistede arter, svært viktige og viktige naturtyper, og viser til mulighet for å finne flere verneverdige arter og naturtyper.

2.5 Medvirkning og inkludering i Nordland

FN-rapporten «The future is now» (2019) peker på at det ikke er tilstrekkelig å gjøre gradvise forbedringer. Omdanning av økonomier for bærekraft må være formålsstyrt og forankret i et lokalt og regionalt samspill mellom aktører og kunnskap (Mål 16, 17). Mål 17 omhandler den overordnede koordineringen og styringen av kunnskap og utvikling mot økt bærekraft gjennom de øvrige 16 delmålene, og prioritering av innsats i forhold til samhandling nasjonalt og internasjonalt. Fylkeskommunen og det regionale partnerskapet har det overordnede ansvaret for utviklingen av planprosesser, rammer og samhandlingen mellom regional stat, kommuner, næringsliv, frivillig sektor og lokalsamfunn. Virkningene av dette går både gjennom egen rolle og tjenesteutvikling på egne virksomhetsområder og hvordan dette påvirker mål og resultater for samfunnsutvikling i Nordland.

Regionreformen skal sette fylkeskommuner/regioner bedre i stand til å utøve ansvaret for bærekraftig utvikling gjennom desentralisering av ressurser, oppgavesamordning, og klargjøring av ansvar. Dette skaper et mulig økt regionalt handlingsrom for regional politikkutvikling og styring gjennom nasjonal flernivåstyring. Perspektivet ligger også til grunn for satsingen på smart spesialisering som tilnærming til regional utvikling og innovasjon i Nordland. Desentralisering av samordningsansvar og virkemidler gir større muligheter for å bygge videre på regionale ressursfortrinn, samtidig som man vil kunne ta større roller i forhold til nasjonal utvikling. Dette ligger også til grunn for Kommunal- og moderniseringsdepartementets (KMD) valg om den samme tilnærmingen til utvikling som EU gjennom smart spesialisering.

For å nå målene må samarbeidet skje på tvers av sektorer og det forutsetter et regionalt, nasjonalt og internasjonalt perspektiv. Det finnes mange internasjonale virkemidler som kan bidra i arbeidet med FNs bærekraftsmål i Nordland. EU/EØS-programmer med budsjetter på mange milliarder kroner gir mulighet til å utvikle samarbeid på tvers av alle bærekraftsmålene. EU har vedtatt *Green deal* som skal gjøre Europa klimanøytral innen 2050 og samtidig utjevne sosiale forskjeller mellom land og regioner. EU ønsker å bruke 25 prosent av sitt budsjett på dette arbeidet. Flere Europeiske land er langt framme i inkludering av bærekraftsmål i sitt utviklingsarbeid og Nordland kan gjennom slik samarbeid utvikle ny kompetanse. Det finnes også prosjektmidler for samarbeid i Norden og i Barentsregionen. For å lykkes med bærekraftsmålene må Nordland være enda mer aktiv i disse programmene fremover.

Fred og rettferdighet er hovedsakelig et nasjonalt ansvar i Norge, men regioner har også en viktig rolle i fredsarbeidet (Mål 16). Nordland har en lang historisk tradisjon på internasjonalt arbeid. Gjennom deltakelse i EU/EØS-prosjekter bidrar vi til sosial og økonomisk utjevning, samt til å bygge stabile samfunn og institusjoner med mindre korrupsjon. Nordland er også med på å opprettholde et stabilt og fredelig Arktis gjennom Barentssamarbeidet, som av flere betegnes som Norges viktigste fredsprosjekt.

Tett kontakt med alle våre samarbeidsregioner er med på å utvikle tillitt, fellesskap og gode nettverk. Folk-til-folk samarbeid og politisk kontakt på regionalt nivå kan bidra til å fremme demokratiske verdier, bryte ned stereotyper og til å bygge *ned* grenser. Også i tider hvor det politiske forholdet på nasjonalt nivå er kjølig kan den gode kontakten på tvers av landegrensene videreføres gjennom det regionale og mellomfolkelige samarbeidet. Nordland har god kontakt med vennskapsregioner. Dette er viktig arbeid for å sikre internasjonal fred og sikkerhet.

2.6 Sammenhenger mellom hovedområdene for bærekraft

En stor andel av næringsstrukturen i Nordland er i likhet med Troms og Finnmark fylke knyttet til eksportorienterte næringer som fiskeri og sjømatproduksjon og natur- og kulturbasert reiseliv. Nordland er også det viktigste industrifylket i nord med sterkt innslag av kjemisk industri og prosess-/metallindustri basert på bruk av fornybar vannkraftenergi. Hovedområdene for Nordlands regionale spesialisering og strategiske næringsutvikling har vært energibasert industri, marin sjømatproduksjon og opplevelsesnæringer. Næringsstrukturen består ellers av maritime næringer, bygg og anlegg, varehandel, samt ulike former for relaterte leverandørnæringer og forretningsmessig tjenesteyting.

Flere aktører innen næringslivet i Nordland ser at de har felles interesser, problemstillinger og utfordringer knyttet til bærekraftig utvikling. Dette er også en del av grunnlaget for deres samarbeid. Men også læring fra andre bransjenettverk fremheves som viktig for arbeidet. Utfordringen er å få til bærekraft i alle deler av produksjonen eller tjenestetilbud, noe den enkelte bedrift ikke greier å oppnå alene.

Forutsetningen for en bærekraftig utvikling i Nordland som bygger på en smart spesialiseringsmetodikk ligger i balansen mellom sosiale, miljømessige og næringsmessige dimensjoner. En viktig forutsetning for å lykkes i dette arbeidet er derfor å rette et sterkere fokus mot balansen mellom de tre bærekrafts-dimensjonene. Næringsutvikling er viktig fra et økonomisk perspektiv for å styrke økonomisk vekst, samt for å styrke bosetting i Nordland. Næringslivet står for storparten av utslipp av klimagasser og inngrep i naturområder, samtidig som det står overfor utfordringer knyttet til utdanning og tilgang til arbeidskraft.

Næringsutvikling er en nøkkelutfordring for global bærekraft grunnet utslipp av drivhusgasser, forurensning, og påvirkning på naturressurser. Utviklingen over tid viser at de totale utslippene i Nordland de siste 10 årene har økt med omtrent 300 000 tonn fra omtrent 2,9 millioner tonn i 2009. Innenfor industri og olje/gass som står for 56 prosent av utslippene i 2017 ser vi at det har vært en relativt tydelig vekst. Noe av det samme ser vi for utslipp fra sjøfart, mens utslipp fra veitransport har gått ned. Inngripen i naturområder gjennom reiseliv, oppdrettsanlegg, energiutbygging og gruvedrift har store effekter på biologisk mangfold, beitenæring og adgang til friluftsområder. Disse målkonfliktene behøver strategisk politikkutforming, innovasjon og teknologiutvikling, og nye beslutningsgrunnlag for å muliggjøre bærekraftig utvikling i Nordland.

Klimaendringene har konsekvenser for økosystemer og økosystemtjenester som danner mye av grunnlaget for samfunns- og næringsutvikling, særlig innenfor fiskerirelatert marin produksjon. Økende gjennomsnittstemperatur og havforsuring i produktive havområder som Barentshavet og Norskehavet, forventes å gi redusert bioproduksjon i havet som også vil påvirke fangst av fisk og hvor denne kan gjøres. Reduserte temperaturforskjeller mellom ulike sjikt i havet gir også redusert produksjon av næring for fiskebestander, og vil påvirke artssammensetning og produktiviteten i disse økosystemene.

Fagskolenivået sikrer ingeniørenes kompetanse inn i industribedriftene. Fagskoler tilbyr høyere utdanning basert på yrkesfagutdanning og realkompetanse, og representerer en viktig mulighet for å tilby relevante utdanninger i forhold til næringsstruktur og behov. I Nordland hadde 3,1 prosent utdanning på fagskolenivå, noe som er litt over landsgjennomsnittet.

Det grønne skiftet, bærekraft og framveksten av en sirkulær økonomi er viktige trender for arbeidslivet i Nordland. De store næringene i fylket, som reiseliv, sjømat og industri, må jobbe med å levere bærekraftige løsninger for framtiden. Dette vil kunne endre konkurransebetingelser og markedsmuligheter, og krever ny kompetanse i bedriftene.

I tillegg står en stor andel av befolkningen i Nordland utenfor arbeidsmarkedet. Dette til tross for at behovet for arbeidskraft er økende. Selv om en næring forventes å ha færre sysselsatte i framtiden, vil det fortsatt kunne være en utfordring å fylle på med arbeidskraft til erstatning for naturlig avgang. I Nordland er det også en stor gruppe i arbeidskraftreserven som gjennom å ta utdanning kan komme i jobb. En god samordning og systematisk samarbeid mellom arbeidsliv og kompetanseaktørene er en nøkkel til at vi innenfor flere bransjer kan klatre i verdikjedene.

Delmål 8.9 ber om at man innen 2030 utarbeider og iverksetter politikk for å fremme en bærekraftig turistnæring som skaper arbeidsplasser og fremmer lokal kultur og lokale produkter. Et godt statistikkgrunnlag for sysselsetting innen bærekraftig opplevelsesnæring (og ikke bare reiseliv under ett) vil kunne dokumentere om Nordlands satsing innen næringen fremmer både økonomisk, miljømessig, og samfunnsmessig bærekraft.

Kultur som næring har en viktig rolle i fylket. Ikke bare i seg selv og den rent kunstneriske betydningen, men også på grunn av ringvirkningene disse næringene har for andre næringer og samfunnsmessig og økonomisk vekst og arbeidsplasser. Kulturnæringer bidrar positivt både gjennom sosiale og folkehelsemessige ringvirkninger og ren verdiskapning. Dette har man for eksempel også sett i Turistundersøkelsene til Innovasjon Norge gjennom økt turisme og kjøp av lokale tjenester og varer. Tilsvarende analyse er ikke gjort i Nordland.

Mangler i statistikkgrunnlaget for et bærekraftig Nordland

Gjennomgangen av FNs Bærekraftsmål viser områder der det mangler statistikk. Det er behov for kunnskap på flere områder.

Det fremheves spesielt de unges bostedspreferanser og næringslivets behov for yrkesfaglig kompetanse.

Tabell 3 Oversikt over delmål som har manglende statistikk

Delmål	
2.1	Innen 2030 utrydde sult og sikre alle mennesker, særlig fattige og personer i utsatte situasjoner, blant andre spedbarn, tilgang til trygg, ernæringsmessig fullgod og tilstrekkelig mat hele året.
5.3	Avskaffe all skadelig praksis, for eksempel barneekteskap, tidlige ekteskap og tvangsekteskap samt kvinnelig omskjæring.
7.3	Innen 2030 doble energieffektivitetsraten på verdensbasis
12.2	Innen 2030 oppnå en bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser.
12.7	Fremme bærekraftige ordninger for offentlige anskaffelser, i samsvar med de enkelte landenes politikk og prioriteringer.
12.8	Innen 2030 sikre at alle i hele verden har relevant informasjon om og er seg bevisst en bærekraftig utvikling og en livsstil som er i harmoni med naturen.
12.b	Utvikle og innføre metoder for å overvåke konsekvensene av en bærekraftig utvikling på en turistnæring som er bærekraftig, skaper arbeidsplasser og fremmer lokal kultur og lokale produkter.
13.1	Styrke evnen til å stå imot og tilpasse seg klimarelaterte farer og naturkatastrofer i alle land
13.2	Innarbeide tiltak mot klimaendringer i politikk, strategier og planlegging på nasjonalt og lokalt nivå
13.3	Styrke enkeltpersoners og institusjoners evne til å motvirke, tilpasse seg og redusere konsekvensene av klimaendringer og deres evne til tidlig varsling, samt styrke kunnskapen og bevisstgjøringen om dette
16.2	Stanse overgrep, utnyttning, menneskehandel, vold mot og tortur av barn
16.3	Fremme rettsstaten nasjonalt og internasjonalt, og sikre lik tilgang til rettsvern for alle
16.4	Reduksjon av ulovlige finans- og våpenstrømmer, gjøre det enklere å spore opp og returnere stjålne eiendeler samt bekjempe alle former for organisert kriminalitet
16.6	Utvikle velfungerende, ansvarlige og åpne institusjoner på alle nivåer

3 Kunnskap om FN17 i Nordland

I dette kapitlet presenteres og relateres kunnskap om hvert av de 17 bærekraftsmålene til Nordland. Målområdene presenteres kronologisk, og for hvert mål gjengis det en kort beskrivelse av målet og utfordringsbildet sett fra Nordland, deretter følger mer inngående statistikk og analyse av ulike aspekter knyttet til målene. Hver del inneholder en tabell med oversikt over delmålene for hvert mål.

I disse tabellene er delmål som er vurdert som ikke relevante merket i grå skrift, mens de delmålene som mangler statistikk er skrevet i kursiv.

3.1 MÅL 1 UTRYDDE FATTIGDOM

Mål 1 tar sikte på alle former for fattigdom. Oftest er fattigdom forbundet med økonomi, men det rommer også sosiale dimensjoner, noe nasjonale definisjoner tar høyde for. På verdensbasis er ekstrem fattigdom eller absolutt fattigdom målt til under 1,90 dollar om dagen. Imidlertid kan økonomisk fattigdom også forstås som en relativ tilstand. I Norge er man regnet som fattig dersom inntekten ligger under 60 prosent av medianinntekten, ifølge FN. Norge er et rikt land med gode velferdsordninger som har til hensikt å forhindre ekstrem eller absolutt fattigdom. Likevel lever mange husholdninger i Nordland med vedvarende lavinntekt med negative virkninger på blant annet helse, utdanning, og tilgang til finansielle tjenester. Fattigdom i form av mangel på sosiale goder, materielle goder, eller økonomisk romslighet er i dag målt i en nasjonal undersøkelse, men bedre statistikk trengs for Nordland. For å håndtere risikofaktorer for fattigdom anbefaler FNs Bærekraftsmål å holde oversikt over internasjonale og nasjonale indikatorer for fattigdom; over innbyggers rettigheter til tjenester, eierskap og kontroll; og over forebygging av og beredskap for naturkatastrofer (Tabell 4).

Tabell 4 Delmål for Bærekraftsmål 1 Utrydde fattigdom

MÅL 1 UTRYDDE FATTIGDOM	
1.1	Utrydde all ekstrem fattigdom, for tiden målt til under 1,90 dollar om dagen å leve for
1.2	Innen 2030 og i samsvar med nasjonale definisjoner, minst halvere andelen menn, kvinner og barn i alle aldre som lever i fattigdom
1.3	Innføre nasjonalt tilpassede sosiale velferdsordninger, herunder minimumsstandarder, og innen 2030 nå de fleste fattige og sårbare
1.4	Innen 2030 sikre at alle kvinner og menn, særlig fattige og sårbare personer, har lik rett til økonomiske ressurser samt tilgang til grunnleggende tjenester, eierskap til og kontroll over jord og annen form for eiendom, arv, naturressurser, egnet teknologi og finansielle tjenester, herunder mikrofinansiering
1.5	Innen 2030 bygge opp motstandskraften til fattige og personer i utsatte situasjoner, slik at de blir mindre utsatt for og sårbare overfor klimarelaterte ekstreme hendelser og andre økonomiske, sosiale og miljømessige påkjenninger og katastrofer
1.A	Sikre en betydelig mobilisering av ressurser fra mange ulike kilder, blant annet gjennom økt utviklingssamarbeid, for å gi utviklingslandene, særlig de minst utviklede landene, tilstrekkelige og forutsigbare virkemidler til å gjennomføre programmer og politikk med sikte på å utrydde alle former for fattigdom
1.B	Opprette gode politiske rammeverk på nasjonalt, regionalt og internasjonalt nivå basert på utviklingsstrategier som gagnar de fattige og ivaretar kjønnsperspektivet, med sikte på å framskynde investeringer i fattigdomsbekjempende tiltak

3.1.1 Delmål 1.2 halvere andel i fattigdom

Måling av fattigdom er komplekst, vi har behov for definisjon av fattigdom i Norge og i Nordland før vi kan skaffe god statistisk oversikt over utvikling og utfordringer. Levekårsundersøkelsen til SSB har likevel gjort noen vurderinger av hva som kan komme under denne definisjonen. Disse inkluderer lavinntekt, det vil si inntekt på under 60 prosent av medianinntekten for befolkningsgruppen, og trangboddhet, i tillegg til materielle goder, sosiale goder, og økonomisk romslighet og betalingsvansker (Tabell 5).

Tabell 5 Indikatorer på fattigdom i materielle goder, sosiale goder, og økonomisk romslighet og betalingsvansker (SSB 2020)

Indikator på fattigdom i materielle goder	Indikator på fattigdom i sosiale goder	Indikatorer på fattigdom i økonomisk romslighet og betalingsvansker
Bor i en husholdning som ikke har råd til å holde boligen passe varm	Ikke råd til en ukes ferie i løpet av et år	Bor i en husholdning som har vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes
Bor i en husholdning som ikke har råd til å spise kjøtt og fisk annenhver dag	Ikke råd til å bruke litt penger på seg selv en gang i uken	Bor i en husholdning som ikke har mulighet til å klare en uforutsett utgift
Ikke råd til å gå til tannlege	Ikke råd til å delta i regelmessige fritidsaktiviteter	Bor i en husholdning med høy boutgiftsbelastning
Bor i en husholdning som ikke har råd til å bytte ut utslitte møbler	Ikke råd til å spise og drikke ute med venner og familie minst en gang i måneden	Bor i en husholdning med svært tyngende boutgifter
Ikke råd til å ha internett	Mangler minst en sosial gode	Bor i en husholdning som har problemer med å betjene boutgifter
Ikke råd til å erstatte utslitte klær		Bor i en husholdning som har problemer med å betjene boliglån
Bor i en husholdning som ikke disponerer privatbil av økonomiske årsaker		Bor i en husholdning der andre lån er noe eller svært tyngende
Mangler minst en materiell gode		Bor i en husholdning som har problemer med å betjene andre lån
Bor i en husholdning som ikke eier egen bolig		Bor i en husholdning med minst ett betalingsproblem

Vi vet fra undersøkelser at opplevelse av store økonomisk utfordringer i hverdagen er avhengig av lengde på utdanning. I Nordland er det blant de med bare grunnskole 3 av 10 som opplever å ha store økonomiske utfordringer, mens blant de med lengst utdanning er tilsvarende tall 1 av 10. Svarene på dette spørsmålet viser systematisk at jo høyere utdannelse, desto lavere er andelen som svarer at de synes det er vanskelig å få pengene til å strekke til. I alle utdanningsgruppene er det en betydelig høyere andel kvinner som synes det er vanskelig å få pengene til å strekke til i det daglige enn menn. Unntaket er imidlertid

de med mer enn 4 år høyskole- eller universitetsutdanning. Der er kjønnsforskjellene ubetydelige.

Lavinntekt

På lavinntekt har Lødingen, Evenes, Bø, og Leirfjord høyest andel personer i husholdninger med lavinntekt, henholdsvis 17, 17, 15, og 14 prosent av befolkningen (Figur 16). Flere mindre kommuner er ikke med i oversikten grunnet personvern hensyn når befolkningstallet er lavt. Datagrunnlaget for materielle goder, sosiale goder, og økonomisk romslighet og betalingsvansker ligger i dag kun på nasjonalt nivå.

Trangboddhet og fattigdom

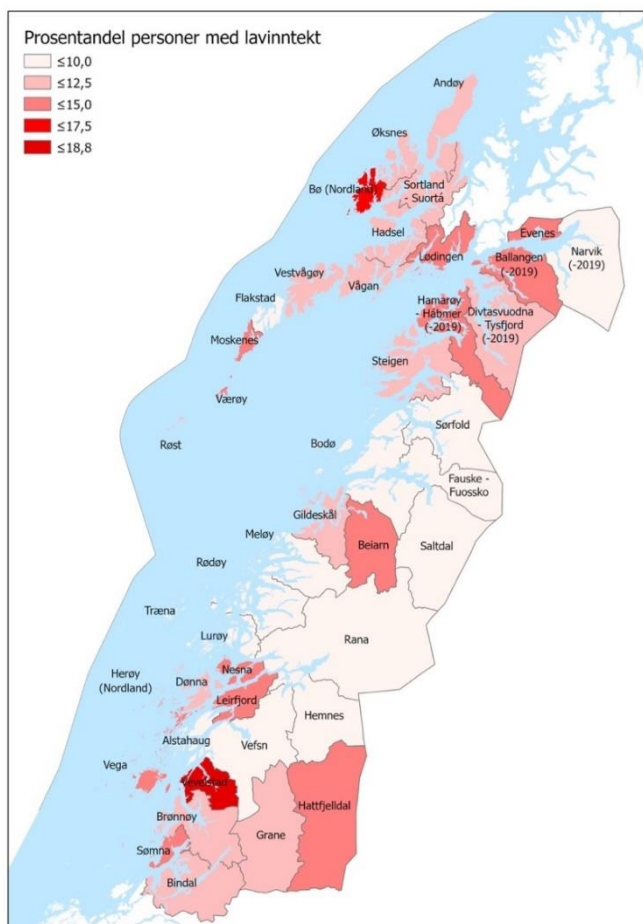
Barn i lavinntektsfamilier som bor trangt og i leid bolig kommer under norsk definisjon for fattigdom. Disse tre faktorene blir omtalt som «trippeltrøbbel». Trangboddhet er en tilstand der antall rom i boligen er mindre enn antall personer, målt der antall kvadratmeter (p-rom) er mindre enn 25 kvm per person. Barnefamilier med lav inntekt opplever i større grad dårlige boforhold, og opplever oftere boutgiftene som tyngende, sammenlignet med andre barnefamilier (SSB). Boligen og nærområdet har stor betydning for oppveksten til barn. Derfor er et trygt og godt boforhold viktig for barna her og nå, og for å forhindre at dårlige levekår går i arv.

I Nordland har antall barn i husholdninger med lav inntekt og som bor trangt gått opp med nær 34 prosent mellom 2015 og 2018, mens barnefamilier med lav inntekt som leier og bor trangt har økt med omtrent 16 prosent (Tabell 6). Mange av de minste kommunene i Nordland hadde en større andel enn landssnittet. Leirfjord, Hattfjelldal og Herøy hadde størst andel barn i husholdninger med lav inntekt som bor i en trang leid bolig (Tabell 7). De samme kommunene + Hemnes, er høyest på mottak av støtte til livsopphold fra Nav.

Tabell 6 Antall barn og barnefamilier i husholdninger i Nordland med lav inntekt som leier og bor trangt
Kilde: Boligsosial monitor Husbanken (SSB).

	2015	2016	2017	2018
Nordland				
Barn i husholdninger med lav inntekt som leier og bor trangt	1096	1246	1358	1469
Barnefamilier med lav inntekt som leier og bor trangt	351	386	397	407

Indikatoren i tabellen over viser barn 0-17 år i husholdninger som leier boligen de bor i og har mindre enn 60 prosent av medianinntekten i den enkelte kommune, og har mindre enn 1G i brutto finanskapital.

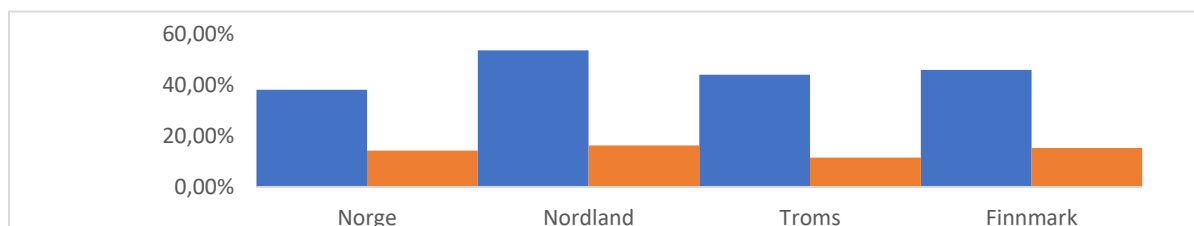

Figur 16: Andel personer som bor i husholdninger med lavinntekt (under 60 prosent av medianinntekt) (Kilde: SSB).

Tabell 7; Andel barn i husholdninger med lav inntekt som leier og bor trangt. Kommuner som ikke er med i tabellen har for få husholdninger og kan dermed ikke identifiseres. Kilde: Boligsosial monitor Husbanken (SSB)

Kommuner	2018	Kommuner	2018	Kommuner	2018
Landet	3,2				
Bodø	3,0	Nesna	5,2	Evenes	7,5
Narvik	3	Rana	2,1	Vestvågøy	3,4
Brønnøy	4,2	Meløy	2,3	Vågan	3,8
Herøy (Nordland)	8,4	Gildeskål	4,6	Hadsel	3
Alstahaug	3,8	Saltdal	3,6	Bø	7,2
Leirfjord	10,0	Fauske - Fuosko	2,4	Øksnes	1,1
Vefsn	2,5	Sørfold	3,6	Sortland - Suortá	4
Hattfjelldal	9,5	Lødingen	5,7	Andøy	3,4

I Nordland er det over 15 prosent større andel barn i innvandrers-husholdninger med lavinntekt fra Afrika, Asia, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA og Oseania utenom Australia og New Zealand enn i landet som helhet (Figur 17).

Figur 17: Barn i husholdninger med lavinntekt etter landbakgrunn 2017. Kilde: Bufdir (SSB).

Blå: Barn i husholdninger med lavinntekt, fra Afrika, Asia, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA og Oseania utenom Australia og New Zealand.

Orange: Barn i innvandrerhusholdninger med lav inntekt fra EU, EFTA, USA, Canada, Australia og New Zealand

3.1.2 Resterende delmål under Mål 1

Norske sosiale velferdsordninger, inkludert minimumslønn, tilgang til økonomiske ressurser, helsetjenester, kontroll over naturressurser, og utviklingsstrategier som gagnar de fattige er i sammenheng med FN17 fremhevet som verdensledende. Fattigdomsbekjempende tiltak er et viktig politisk tema, spesielt med syn på økende ulikhet i lønnsnivå (Se også mål 10).

3.2 MÅL 2 MATSIKKERHET OG ERNÆRING

Mål 2 (Tabell 8) handler om å sikre nok, trygg og ernæringsmessig god mat til hele befolkningen til enhver tid. Det betyr at det må jobbes for å sikre et bærekraftig matsystem både på produksjon og forbrukssiden, både på kort og lang sikt. Nordland er i hovedsak, og vil etter all sannsynlighet forbli, et meget viktig fylke for animalske produksjon i norsk sammenheng, men har et utnyttet potensial for produksjon av matvekster. Dette både på grunn av at det tidligere har blitt produsert vesentlig mer matvekster i fylket, at temperaturøkning pga. klimaendringer kan gi bedre vekstvilkår og at dette blir mer etterspurt som klima-¹⁵, helse- og matsikkerhetstiltak¹⁶. Innen matproduksjon fokuserer FNs Bærekraftsmål på landbruket heller enn havbruk. Havbruket er nærmere beskrevet i delmål 9.4 og mål 14.

Tabell 8 Delmål for mål 2 Matsikkerhet og ernæring.

MÅL 2 Matsikkerhet og ernæring	
2.1	Innen 2030 utrydde sult og sikre alle mennesker, særlig fattige og personer i utsatte situasjoner, blant andre spedbarn, tilgang til trygg, ernæringsmessig fullgod og tilstrekkelig mat hele året.
2.2	Innen 2030 utrydde alle former for feilernæring, og innen 2025 nå de internasjonalt avtalte målene som gjelder veksthemming og avmagring hos barn under fem år, samt ivareta ernæringsbehovene til unge jenter, gravide, ammende mødre og eldre personer.
2.3	Innen 2030 doble produktiviteten og inntektene til småskalaprodusenter i landbruket, særlig kvinner, urfolk, drivere av familiebruk, husdyrnomader og fiskere, blant annet gjennom sikker og lik tilgang til jord, andre produksjonsressurser og innsatsmidler, kunnskap, finansielle tjenester, markeder og muligheter for verdikjening samt sysselsetting utenfor landbruket.
2.4	Innen 2030 sikre at det finnes bærekraftige systemer for matproduksjon, og innføre robuste landbruksmetoder som gir økt produktivitet og produksjon, bidrar til å opprettholde økosystemene, styrker evnen til tilpasning til klimaendringer, ekstremvær, tørke, oversvømmelser og andre katastrofer, og som gradvis fører til bedre jordkvalitet.
2.5	Innen 2020 opprettholde det genetiske mangfoldet av frø, kulturplanter og husdyr samt beslektede ville arter, blant annet gjennom veldrevne og rikholdige frø- og plantelagrenasjonalt, regionalt og internasjonalt, og fremme tilgang til og en rettferdig og likelig fordeling av de goder som følger av bruk av genressurser og tilhørende tradisjonell kunnskap, i tråd med internasjonal enighet.
2.a	Øke investeringene, blant annet gjennom bedre internasjonalt samarbeid, i infrastruktur på landsbygda, forskning og veiledningstjenester innenfor landbruket, teknologiutvikling og opprettelse av genbanker for planter og husdyr, med sikte på å forbedre produksjonskapasiteten i landbruket i utviklingsland, særlig i de minst utviklede landene.
2.b	Korrigere og hindre handelsbegrensninger og -vridninger på verdens landbruksmarkeder, blant annet gjennom en parallell avvikling av alle former for eksportsubsidier på landbruksvarer og alle eksporttiltak med tilsvarende virkning, i samsvar med mandatet for Doha-runden.
2.c	Vedta tiltak for å sikre at markedene for matvarer og deres biprodukter virker etter sin hensikt, og legge til rette for rask tilgang til markedsinformasjon, blant annet om matreserver, for å bidra til å begrense ekstreme svingninger i matvareprisene.

¹⁵ Klimakur 2030

¹⁶ Muller et al. (2017). Strategies for feeding the world more sustainably with organic agriculture. NATURE COMMUNICATIONS | 8: 1290 | DOI: 10.1038/s41467-017-01410-w

3.2.1 Delmål 2.1 Sult

I global sammenheng er ikke sult et utbredt problem i Norge. Problemet er likevel relevant for ulike grupper i samfunnet, som eldre, der vektnedgang og underernæring er utfordrende. Det mangler statistikk for underernæring blant eldre i Nordland.

3.2.2 Delmål 2.2 Feilernæring og fedme

Feilernæring inkluderer både over- og underernæring, og overvekt er et økende problem i store deler av både industriland og utviklingsland. Sosial ulikhet, for eksempel som resultat av alder, inntekt, eller utdanning, har stor betydning for helse og velvære i og hvilken grad man har kunnskap om og økonomisk frihet til å velge et sunt kosthold¹⁷. Det er for eksempel en betydelig lavere forekomst av fedme blant personer med universitets- eller høyskoleutdanning (44 prosent) sammenlignet med personer som har grunnskoleutdanning (58 prosent) (Tabell 9).

Tabell 9: Overvekt og fedme, selvrapportert, etter utdanningsnivå (25-79 år). Kilde: Norgeshelse statistikkbank.

Utdanningsnivå	År	1998	2002	2005	2008	2012	2015
Grunnskole		47	49	53	55	55	58
Videregående skole		46	53	53	55	55	57
Universitet/Høgskole		32	37	41	40	43	44

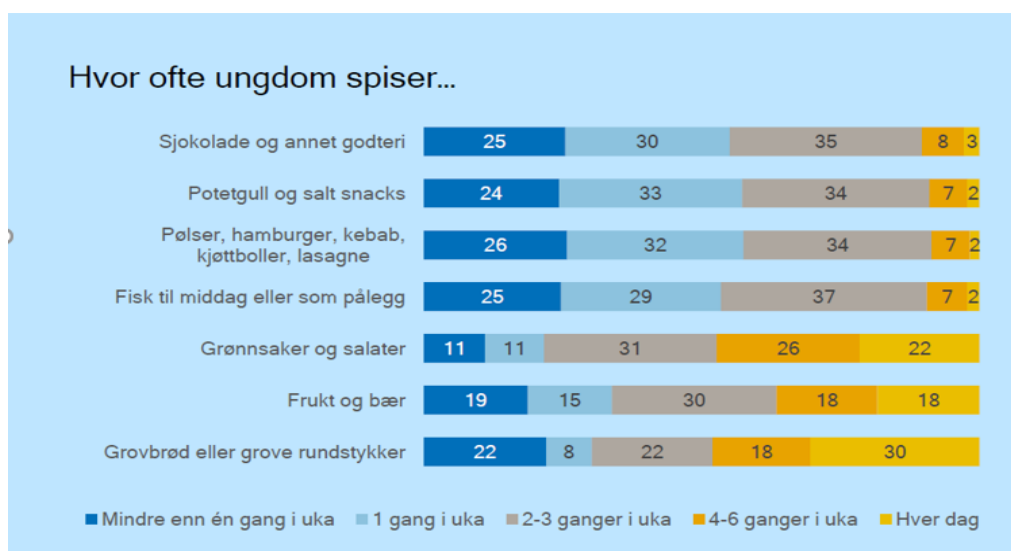
Til tross for flere positive utviklingstrekk de siste årene, har kostholdet til store deler av befolkningen fremdeles klare ernæringsmessige svakheter (Kilde: Folkehelseinstituttet¹⁸). Regionale tall for kostholdsvaner er for gamle og gir generelt dårlig oversikt. De mest omfattende tall for Nordland fylke kommer fra en undersøkelse utført av NIBR, Notat 2013:103). Men, ifølge FHI, er det 39 prosent av befolkningen mellom 16-79 år i Nordland som rapporterte i 2015 at de spiser frukt og grønt daglig (www.norgeshelse.no). Dette er 3 prosent mindre enn for landsgjennomsnittet. Fem prosent i Nordland rapporterte at de spiser frukt og grønt mindre enn én gang i uke, sammenlignet med 4 prosent for landet. Oppdaterte tall på regionalt nivå etter utdanningsnivå, kjønn og alder er nødvendig.

Inntaket av frukt og grønnsaker er lavt også blant ungdom i Nordland (Figur 18). 18 prosent av elevene i videregående skole oppgir at de har daglig inntak av frukt/bær, og 22 prosent at de har daglig inntak av grønnsaker/salater (Ungdata 2019). De positive trekkene i disse dataene er at 75 prosent spiser fisk 1 eller flere ganger i uka. Sett opp mot nasjonale kostholdsråd som anbefaler fisk til middag 2-3 ganger i uka så er dette positivt. 78 prosent spiser grønnsaker eller salat mer enn en gang i uka. En stor andel av ungdommene må sies å ha et godt kosthold.

¹⁷ Elin Skretting Lunde, Berit Otnes og Jorun Ramm (2017). Sosial ulikhet i bruk av helsetjenester. En kartlegging. SSB-rapport 2017/16.

¹⁸ <http://www.fhi.no/artikler/?id=110552>

Figur 18 Inntak av ulike matvarer blant ungdom i Nordland. Kilde: Ungdata 2019

Det har vært en svak økning i andelen som blir klassifisert som overvektige ved sesjon 1 i Forsvaret. I 2014-2017 ble 27,9 prosent av de fra Nordland kategorisert som overvektige (KMI over 25) mot 22,7 prosent på landsbasis. Det er store forskjeller mellom kommunene i Nordland (Tabell 10). Træna, Herøy og Vevelstad hadde en andel overvektige på over 40 prosent i 2014-2017. Bodø hadde prosentandel på 20,8. Det har i flere kommuner vært et økende antall overvektige.

Bilde 3 Skulpturlandskap Norland - Indre følger ytre 2006 - 2010, Per Inge Bjørlo

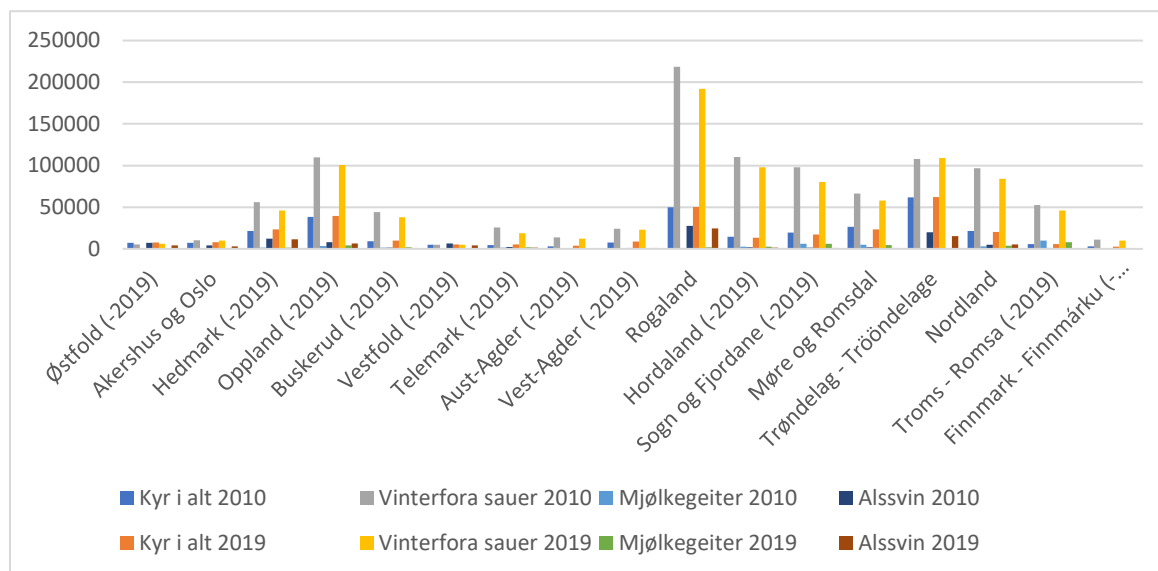

Tabell 10: Andel overvekt og fedme ved sesjon 1 (Kilde: KommuneHelsa statistikkbank).

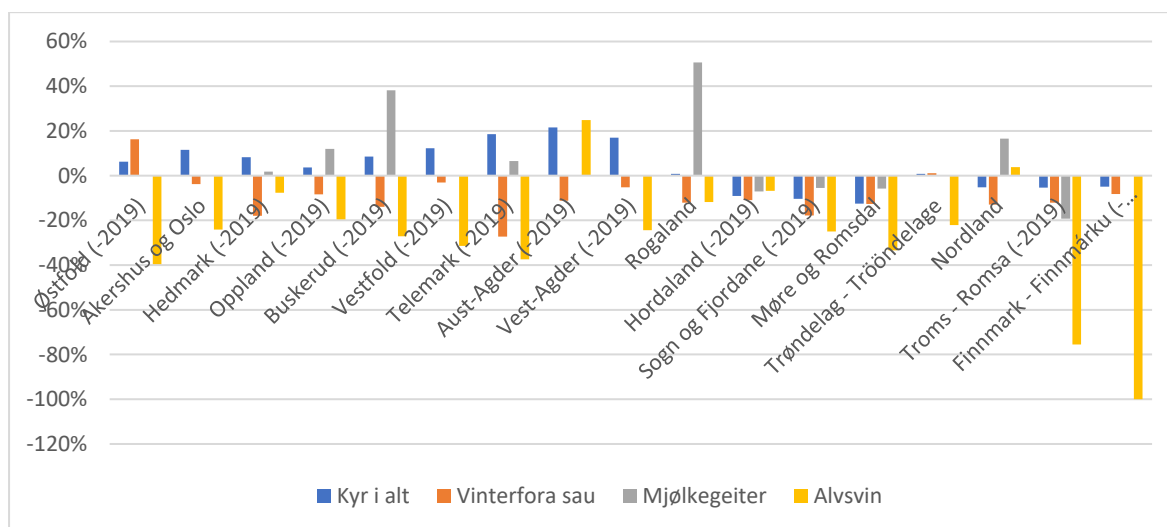
Kommune/ År	2011-2014	2012-2015	2013-2016	2014-2017	Kommune/ År	2011-2014	2012-2015	2013-2016	2014-2017
Hele landet	21,4	22	22,5	22,7	Lurøy	27,7	24,2	22,4	27,6
Nordland	25,9	27,1	27,6	27,9	Lødingen	19,8	26,3	31,5	39,1
Alstahaug	27	29,5	30,1	30,4	Meløy	33,1	34,8	34,5	31,7
Andøy	30,3	29,3	30,2	28,5	Moskenes	32	32,9	32,2	24
Ballangen	22,6	25,4	26,1	27,9	Narvik	21,8	22,8	25,1	26
Beiarn	22	29,8	30,1	37	Nesna	23,4	31,1	27,8	37
Bindal	31,2	33,3	31,4	27,5	Rana	25,9	26,9	26,5	26,5
Bodø	20,6	20,8	20,7	20,8	Rødøy	29,5	33	27,5	33,1
Brønnøy	28,4	30,7	28,8	27,8	Røst	:	:	:	:
Bø (Nordland)	32,3	31,2	27	29,5	Saltdal	28,3	32,1	36,1	35,1
Divtasvuodna Tysfjord	22,5	22,6	26,2	25	Sortland Suortá	24,8	25,7	27,3	28,3
Dønna	29,5	34,5	38,1	38,3	Steigen	19,9	26,9	27,5	31,5
Evenes	37,8	32,9	34,1	29,6	Sømna	35,5	38,9	45,5	38,6
Fauske Fuosko	27,6	26,2	25,8	26,3	Sørfold	27,8	29,1	29	31,7
Flakstad	26,4	30,4	28,3	35,2	Tjeldsund	30,3	29	31,5	30,4
Gildeskål	29	30,7	32,2	35,6	Træna	40,1	45	39,6	46,8
Grane	19,4	19,6	22,5	25,3	Vefsn	26,3	29	29,4	29,4
Hadsel	29,3	29,1	28,6	29,2	Vega	31,7	32,1	36,5	34,8
Hamarøy Hábmer	25,2	26,5	29,8	29,6	Vestvågøy	29,4	30,9	31,8	32,8
Hattfjelldal	25,3	25,2	34,2	33,4	Vevelstad	52	38,9	42,6	40,6
Hemnes	31,2	31,2	31,1	28,4	Værøy	32	38,5	33,5	24,9
Herøy (Nordland)	34,6	35,1	42,9	46,1	Vågan	26,8	29,6	28,4	29,4
Leirfjord	23	26,1	35,1	37,1	Øksnes	31,2	36	38,3	38,2

3.2.3 Delmål 2.3 produktivitet i landbruk og småbruk i Nordland

Landbruket i Nordland er i norsk og europeisk sammenheng småskala. Det har et relativt høyt dyrehold av sau og kyr (Figur 19). Geiteholdet og avlssvinhold i Nordland er lavt, men har hatt en økning siden 2010, mens sauehold og kyr har gått ned siden 2010 (Figur 20). Press fra rovdyr blir av Bondelaget pekt på som en hovedgrunn til synkende hold av sauer og bruk av utmarksressurser¹⁹. Reduksjon i antall dyr på beite fører også til reduserte tap fra rovdyr. Denne problematikken er satt fram under Mål 15 Livet på land.

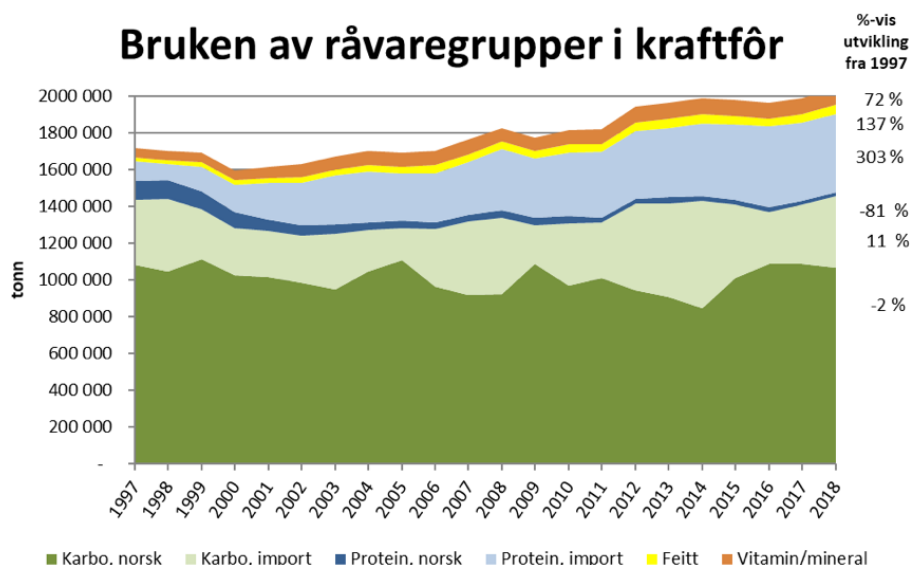

Figur 19: Dyrehold fordelt på fylkene for 2010 og 2019 (Kilde:SSB)

Figur 20: Endring i dyrehold (art) 2010-2019 (Kilde:SSB)

¹⁹ <https://www.bondelaget.no/nyhetsarkiv/rovdyrhistorien-som-myndighetene-ikke-forteller>

Figur 21: Bruken av råvaregrupper i kraftfôr

Norsk jordbruk har som helhet vist en økende produktivitet senere år. Norsk kjøttproduksjon er imidlertid i økende grad avhengig av fôrimport fra andre deler av verden (EU, Brasil). Konsekvensen er at norsk utmark i stadig mindre grad blir brukt til matproduksjon. I produksjon av norsk kjøtt har andelen norsk protein i kraftfôr gått ned 81 prosent mens importen har økt 303 prosent (Figur 21).

Delmål 2.3 legger opp til en dobling av produktiviteten per småbruk, og det vil bli nødvendig med bedre indikatorer på produktivitet som tar høyde for fôrimport og bruk av utmarksressurser i denne økningen. Reindrifts- og saueneiering er spesielt ekstensive næringer som gjør nytte av norsk utmark. I dag oppleves tap til rovdyr som spesielt belastende i enkelte distrikt i Nordland. Taps-prosenten for saueneieringen har økt fra 4 til 7 prosent mellom 1970 og 2015 (Fylkesmannen 2016). Mens tallene viser nedgang i antall erstatningssaker har dette gått i takt med at antallet sau og lam har gått fra omtrent 240 000 sau i 2001 til 150 000 sau i 2015 (Fylkesmannen 2016)²⁰.

Inntekter i landbruket

I 2017 hadde bønder i Nordland i snitt 13 prosent lavere bruttoinntekt i alt enn gjennomsnittet for norske bønder (Tabell 10, øverste del). Dette skyldes i hovedsak at bøndene i Nordland har lavere lønn utenfor jordbruket enn snittet i landet for øvrig. Oversikt over inntekter for reindriftsnæringa er mangelfull hos SSB og er derfor ikke inkludert her.

Den andelen av bruttoinntekten som kom fra næringsinntekt fra jordbruket var i snitt 24 prosent høyere i Nordland enn lands-gjennomsnittet noe som skyldes høyere snittinntekt fra kjøtt-produksjon, for eksempel 42 prosent høyere gjennomsnitts-inntekt fra saueproduksjon (Tabell 10, nederste del). Inntekter fra planteproduksjon er imidlertid betydelig lavere i

²⁰ Vedlegg til Fylkesmannens forslag til revidert forvaltningsplan for rovvilt i Nordland – høringsutkast oktober 2016

Nordland enn landet for øvrig (for eksempel 31 prosent lavere for gruppen «Øvrige jordbruksvekster»).

Tabell 11: Inntekter for gårdbrukere i Nordland og Norge i 2017. Øvre tabell: Totalinntekter. Nedre tabell: Gjennomsnittlig næringsinntekt fra jordbruk (Datakilde: SSB)

Inntekter for gårdbrukere i 2017	Nordland	Norge	Prosentandel Nordland
Bruttoinntekt i alt	573000	661800	87
Lønn	195000	276300	71
Næringsinntekt fra jordbruk (detaljer under)	248600	200600	124
Andre næringsinntekter	48100	74100	65
Pensjoner	60300	57100	106
Kapitalinntekter o.l	21000	53700	39
Gjennomsnittlig næringsinntekt fra jordbruk			
Alle driftsformer	248600	200600	124
Korn og oljevekster	-	116500	
Øvrige jordbruksvekster	99300	144100	69
Hagebruksvekster	204000	294800	69
Storfe mjølkeproduksjon	496200	400200	124
Storfe kjøttproduksjon	196800	156900	125
Storfe mjølk- og kjøttproduksjon i kombinasjon	586000	464000	126
Sau	119600	84100	142
Øvrige grovfôretende dyr	145800	116500	125
Svin og fjørfe	618800	451600	137
Blanda planteproduksjon	50200	347700	14
Blanda husdyrproduksjon	563900	419200	135
Plante- og husdyrproduksjon i kombinasjon	76100	255700	30

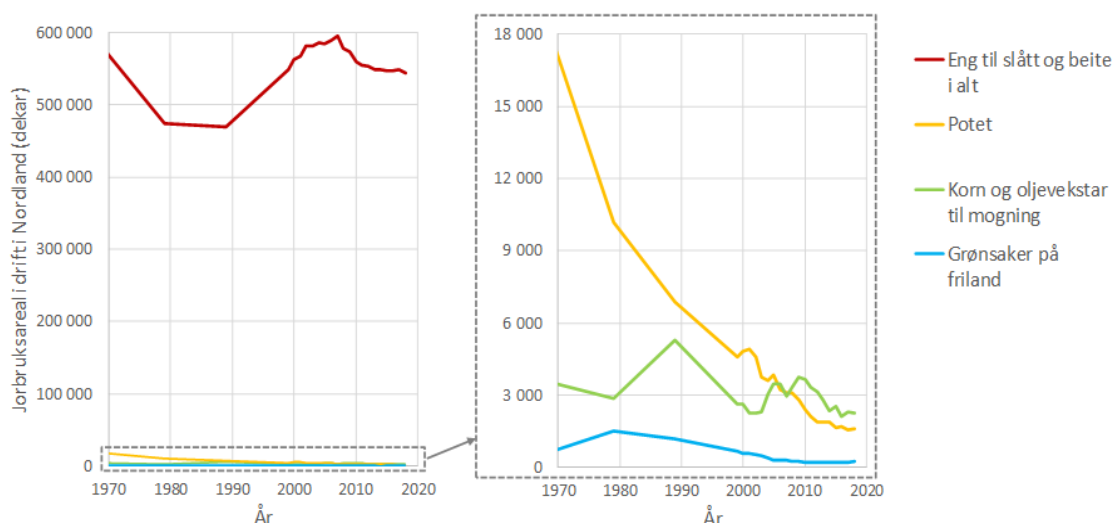
Produktivt jordbruksareal i Nordland

Mer enn 98 prosent av jordbruksarealet i Nordland var i 2018 eng til slått og beite²¹. Det er imidlertid verdt å merke seg at denne prosenten har vært økende de siste tiårene. I 1989 var andelen eng til slått og beite 90 prosent, hvor langt større arealer enn i dag ble benyttet til korn, poteter og grønnsaker. Rundt 90 prosent av potetarealene, 80 prosent av grønnsakarealene og mer enn 50 prosent av kornarealene i Nordland har blitt borte de siste tiårene (Figur 22). Denne figuren viser i venstre figur variasjon i eng-areal, og hvordan det er den dominerende arealbruken i Nordland. Høyre figur zoomer inn på den fraksjonen som brukes til matvekster, og viser hvordan matvekstarealene i Nordland har minket radikalt. Dette er del av en større nasjonal trend der kornareal gått ned over hele landet (Figur 23).

Datakilde: SSB tabell 11506

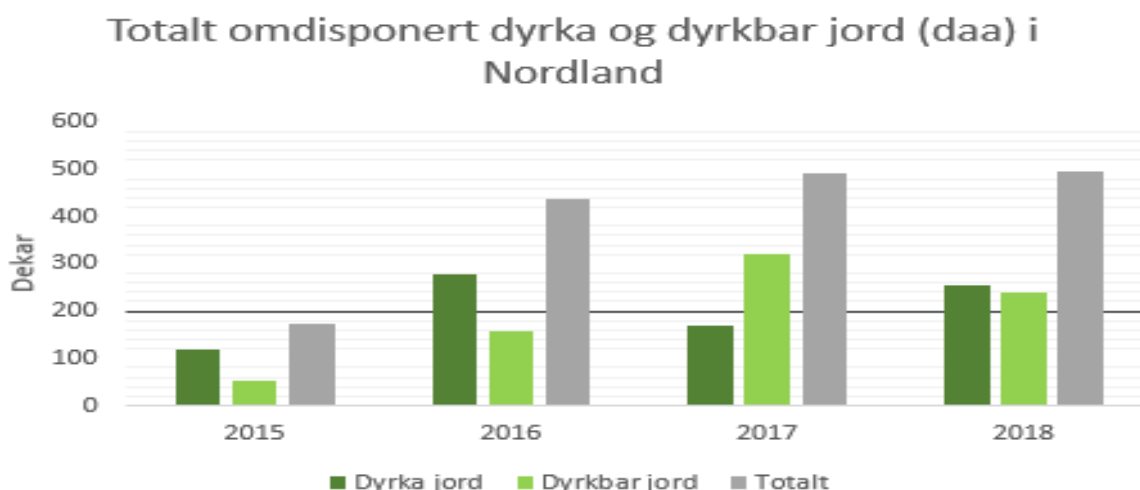
Tendensen viser at kornarealer i sør er overtatt av grasproduksjon, mens grasproduksjonen i nord blir lagt brakk de siste 50 årene.

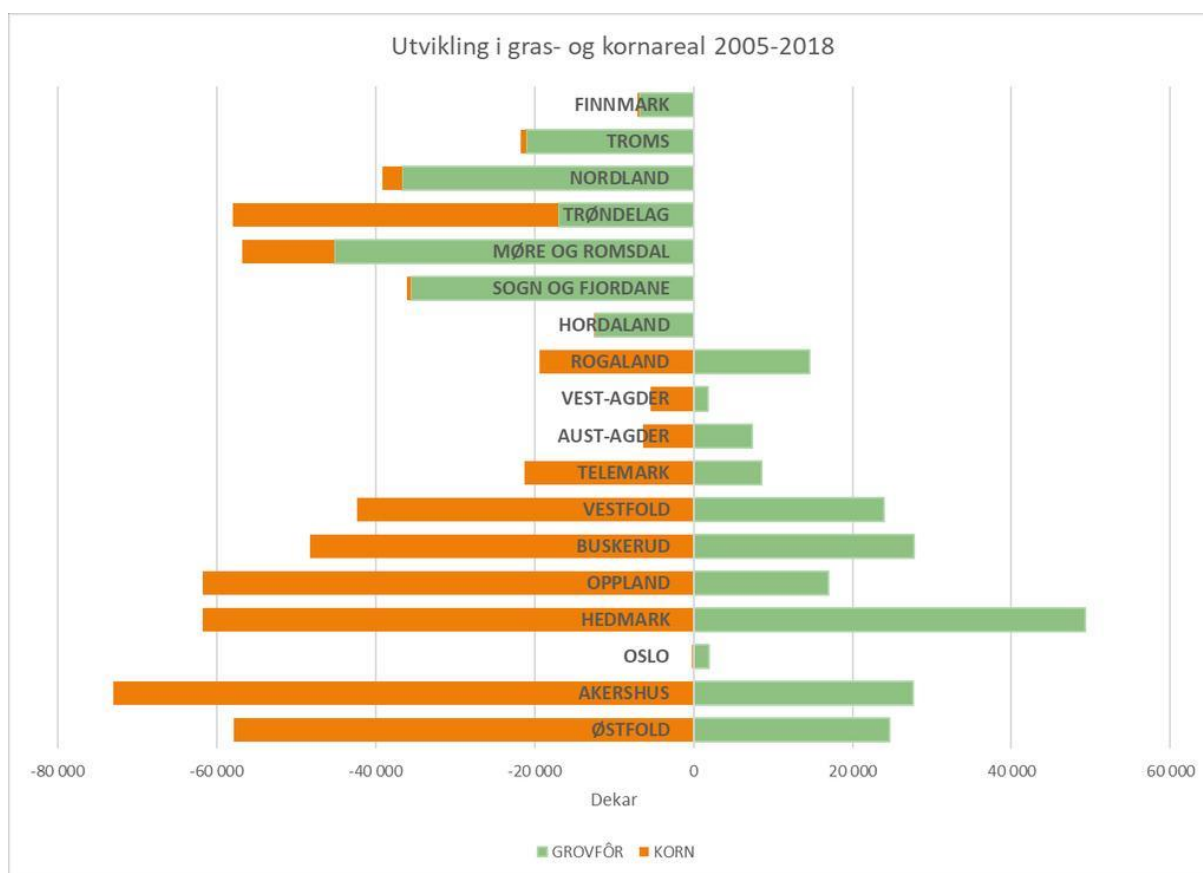
Figur 22 Utvikling i jordbruksareal i Nordland. (Kilde SSB tabell 11506)

Selv om regional jordvernstrategi (2015) har målsettingen maks 400 dekar omdisponering pr. år, fordelt på 200 dekar dyrka og 200 dekar dyrkbar jord, har totalt omdisponert jord ligget på mer enn det dobbelte siden 2016 (Figur 23). Fra 2009 til 2018 ble nær 4800 dekar med jordbruksareal omdisponert til andre formål i Nordland (Tabell 12). Det tilsvarer 0,82 prosent av det totale jordbruksarealet på omtrent 550 tusen dekar, noe som er noe lavere enn snittet for landet som helhet hvor 1,1 prosent av jordbruksarealet ble omdisponert til andre formål i den samme perioden (Tabell 12).

I gjennomsnitt er det omdisponert 401,5 dekar dyrka og dyrkbar jord til andre formål enn landbruk per år i perioden 2015-2018. I perioden 2015-2018 har Sortland, Sørfold og Vefsn stått for over halvparten av denne omdisponeringen (Figur 26).

Figur 23: Totalt omdisponert dyrka og dyrkbar jord i Nordland 2015-2018

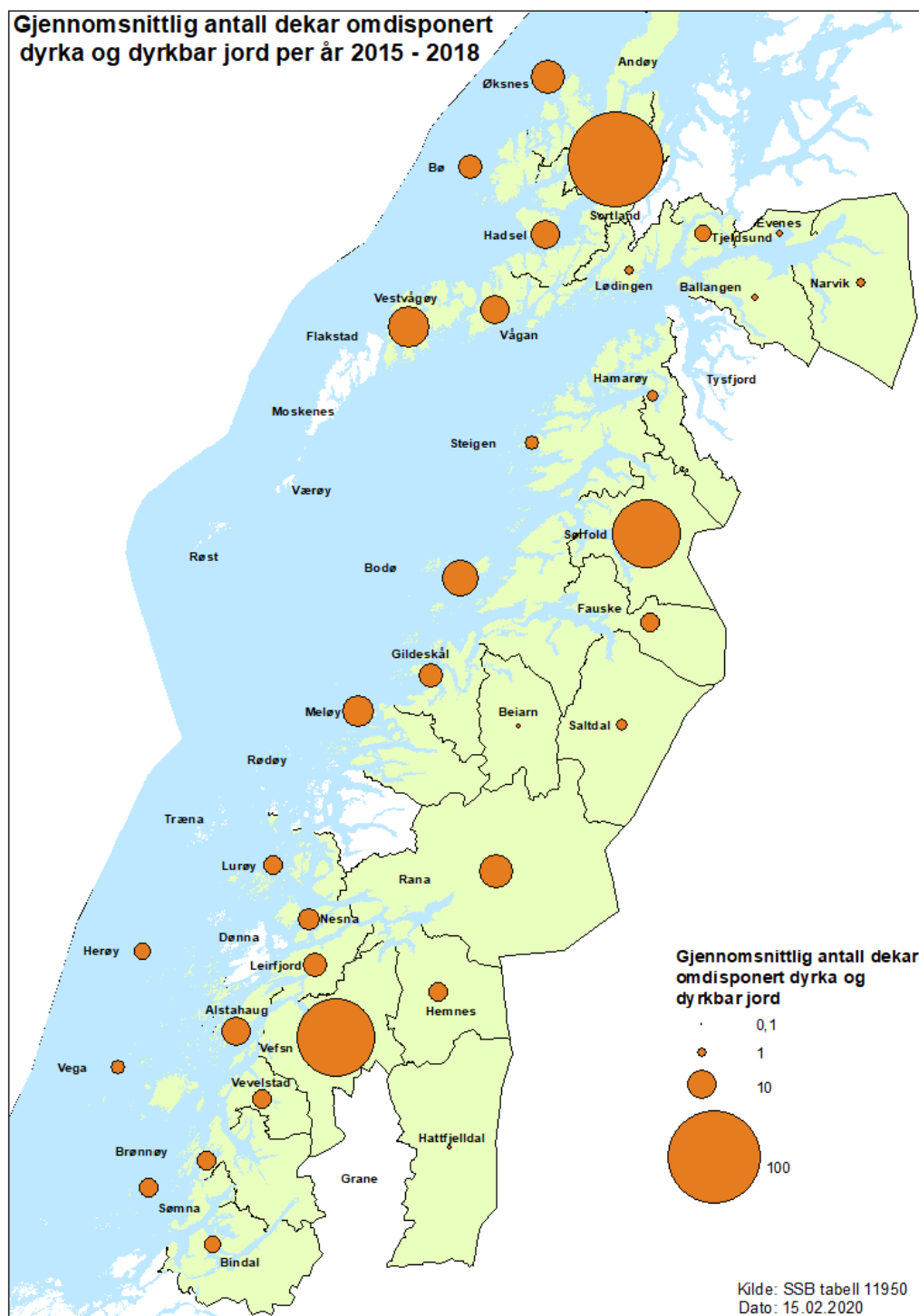

Figur 24 Utvikling i gras- og kornareal 2005-2018 (Felleskjøpet 2019)

Tabell 12: Jordbruksareal (i daa og prosent) (Datakilde: SSB)

	Hele landet	Nordland
Omdisponering av dyrka og dyrkbar jord til andre formål enn landbruk i perioden 2009-2018 (dekar)	111805	4813
Totalt jordbruksareal 2018 (dekar)	9862802	553130
Andel omdisponert i løpet av perioden 2009-2018 (%)	1,1	0,82

De største omdisponeringene av dyrket og dyrkbar jord har skjedd i kommuner hvor det i perioden har vært vedtatt planer for store veiutbygginger som Vefsn, Rana, Sørfold og Sortland (Figur 25). Dette er i ikke hele bildet, og der er flere medvirkende årsaker. Omdisponeringer av landbruksareal har skjedd i de fleste kommunene i større eller mindre grad. Det mangler statistikk for noen kommuner. Dette kan skyldes at det ikke har skjedd omdisponering i denne perioden eller at det ikke er rapportert inn til SSB.

Figur 25: Gjennomsnittlig antall dekar omdisponert dyrka og dyrkbar jord per kommune i Nordland 2015-2018

3.2.4 Delmål 2.4 bærekraftige systemer for matproduksjon

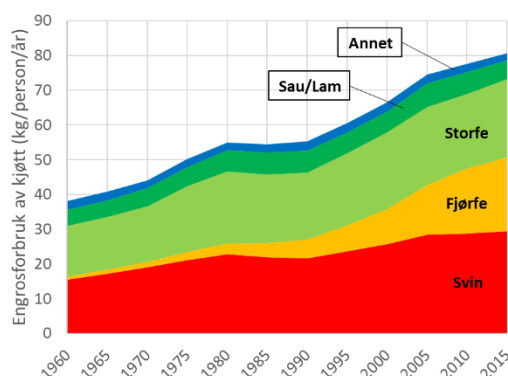
Økende produktivitet i norsk jordbruk de siste tiårene blitt spist opp av en kombinasjon av befolkningsvekst og økende kjøttkonsum (Figur 26a). I norsk sammenheng har økende produktivitet målt i melkevolum, fettprosent, og slaktevekt blitt oppnådd gjennom økende bruk av intensivt landbruk basert på importert fôr og redusert bruk av utmark. Selvforsyningsgraden har slik ikke økt. Snarere kan det observeres en svakt fallende trend etter 2006, og

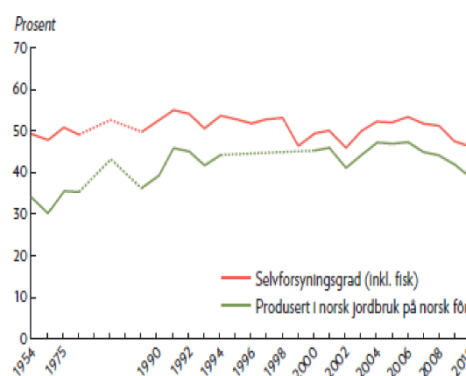
Norge importerer nå mer enn halvparten av maten vi spiser (Figur 26b), og en økende andel av føret som brukes til matproduksjon.

Forsvarets Forskningsinstitutt (2019) viser til denne utviklingen og påpeker at det er nødvendig at Norge opprettholder produksjon slik at vi ikke i unødig grad handler mat og før på det internasjonale markedet; det er nødvendig å opprette bufferlagre av korn ettersom det i framtiden er forventet større variasjon i verdens matproduksjon; det er nødvendig å forhindre spekulasjon i matmarkedet; og at Norge i framtiden kan ha større kapasitet for matproduksjon enn i dag. Også pandemier har vist at det er behov for å tenke nytt om forsyningsgrad av mat.

a) Norsk kjøttkonsum per person

b) Norsk selvforsyningsgrad

Figur 26: Kjøttkonsum og selvforsyningsgrad i Norge etter 2. verdenskrig. Kilder: Helsedirektoratet (2017)²²

Bilde 4 Skulpturlandskap Nordland -Himmel og jord, Inge Malm

²² Helsedirektoratet. (2017). UTVIKLINGEN I NORSK KOSTHOLD 2016. Matforsyningsstatistikk og forbruksundersøkelser. (IS-2609). Helsedirektoratet: Helsedirektoratet. Hentet fra <https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/1291/Utviklingen-i-norsk-kosthold-2016-matforsyningsstatistikk-IS-2609.pdf>

3.3 MÅL 3 GOD HELSE

Mål 3 handler om å sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder (Tabell 12). I tillegg til FNs oversikt er forventet levealder og egenvurdert helse er lagt til som indikatorer. Muskel og skjelettsykdommer og plager er den viktigste årsaken til legemeldt sykefravær i Norge, og tallene for Nordland ligger sju prosent høyere enn for resten av landet.²³ Levealderen i Nordland har generelt økt, men det er noen grupper som sakker akterut. Sosiale helseforskjeller er gjennomgripende for de fleste dødsårsakene og sykdomsgruppene og statistikken viser at de med lav utdanning har en markant lavere forventet levealder enn de med høyere utdanning. Andelen som røyker daglig i aldersgruppen 16-44 år har hatt en svak økning i det siste etter flere år med sterk nedgang. Statistikken for Helseregion Nord er svært mangelfull, så det er vanskelig å si noe om hvordan situasjonen er her. Det er befolkningen som bor i tettbygde strøk som har høyest forbruk av alkohol, cannabis og vanedannende legemidler sammenlignet med spredtbygde strøk. Dekning av behov for helsetjenester er utfordrende for små distriktskommuner grunnet rekruttering.

Tabell 13 Delmål for mål 3 (forkortet versjon) (Kilde: SSB).

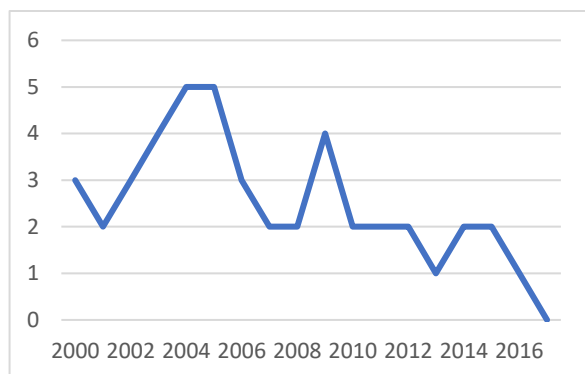
Mål 3: GOD HELSE	
3.1	Redusere mødredødeligheten i verden til under 70 per 100.000 levendefødte
3.2	Redusere dødeligheten blant nyfødte til høyst 12 per 1000 levendefødte og blant barn under fem år til høyst 25 per 1000 levendefødte
3.3	Stanse epidemiene av aids, tuberkulose, malaria og neglisjerte tropiske sykdommer samt bekjempe hepatitt, vannbårne og andre smittsomme sykdommer
3.4	Redusere prematur dødelighet forårsaket av ikke-smittsomme sykdommer med en tredel gjennom forebygging og behandling, og fremme mental helse og livskvalitet
3.5	Styrke forebygging og behandling av misbruk, blant annet av narkotiske stoffer og skadelig bruk av alkohol
3.6	Innen 2020 halvere antall dødsfall og skader i verden forårsaket av trafikkulykker
3.7	Sikre allmenn tilgang til tjenester knyttet til seksuell og reproduktiv helse, herunder familieplanlegging og tilhørende informasjon og opplæring, og sikre at reproduktiv helse innarbeides i nasjonale strategier og programmer
3.8	Oppnå allmenn dekning av helsetjenester, herunder beskyttelse mot økonomisk risiko, og allmenn tilgang til grunnleggende og gode helsetjenester samt trygge, virksomme og nødvendige medisiner og vaksiner av god kvalitet og til en overkommelig pris
3.9	Redusere antall dødsfall og sykdomstilfeller forårsaket av farlige kjemikalier og forurensset luft, vann og jord
3.a	Styrke gjennomføringen av Verdens helseorganisasjons rammekonvensjon om forebygging av tobakksskader i alle land
3.b	Støtte forskning om og utvikling av vaksiner og medisiner mot smittsomme og ikke-smittsomme sykdommer som primært rammer utviklingsland, sørge for tilgang til nødvendige medisiner og vaksiner til en overkommelig pris, i samsvar med Doha-erklæringen om Trips-avtalen og folkehelse
3.c	Oppnå betydelig bedre finansiering av helsetjenester og økt rekruttering, utvikling og opplæring av helsepersonell i utviklingsland

²³ www.norgeshelsa.no

3.d	Styrke kapasiteten for tidligvarsling, risikobegrensning og håndtering av nasjonale og globale helserisikoer
tillagt	Styrke egenvurdert helse og redusere overvekt
tillagt	Redusere skader, muskel- og skjelettlidelser, og psykiske lidelser, samt forbedre tannhelse

3.3.1 Delmål 3.3 Smittsomme sykdommer

Delmålet inkluderer forekomst av smittsomme sykdommer som HIV/AIDS og tuberkulose, derunder også koronavirus. Der har vært flere utbrudd av koronavirus de senere tiår, med den nåværende pandemien med usikre utfall for dødelighet og virkninger på videre helse. Denne statistikken er ikke med i kunnskapsgrunnlaget. Forekomst av HIV/AIDS har stor årlig variasjon, men viser nedgående trend for Norge som helhet (Figur 27).

Figur 27: Forekomst av AIDS per 10.000 innbyggere i Norge (OECD 2020)

Antall personer som får påvist tuberkulose i Norge har sunket kraftig de siste årene. I 2016 fikk 298 personer påvist tuberkulose i Norge, mot 392 tre år tidligere. I 2016 ble det registrert seks tilfeller av tuberkulose per 100 000 innbyggere i gjennomsnitt. Det gjør Norge til ett av landene med lavest forekomst av tuberkulose i verden. Multiresistent tuberkulose vil si at bakteriene er blitt motstandsdyktige mot de vanligste medikamentene mot tuberkulose. Dette er et alvorlig og økende problem globalt. Det er få som smittes med multiresistent tuberkulose i Norge, men tallet er svakt stigende. I 2016 var det 11 pasienter som hadde multiresistent tuberkulose. To av dem var født i Norge med norskfødte foreldre.

3.3.2 Delmål 3.4 redusere dødelighet, fremme livskvalitet

Norge har godt utbygde systemer for helsetjenester, og helsetilstanden i Norge er generelt god med en forventet levealder på 84,2 år for kvinner og 80,6 år for menn (Tabell 14). I internasjonale rangeringer ligger Norge i det øvre sjiktet.

Tabell 14: Forventet levealder for ulike befolkningsgrupper (Kilde: Folkehelseinstituttet og KommuneHelsen).

Befolkningsgruppe	Forventet levealder Nordland	Forventet levealder Norge
Menn	79,0 år	80,6 år
Kvinner	83,4 år	84,2 år
Personer med grunnskole (begge kjønn)	79,6 år	79,0 år
Personer med videregående eller høyere (begge kjønn)	83,7 år	84,0 år

Forventet levealder i Norge har økt betydelig de siste femti årene mye pga. redusert dødelighet blant spedbarn og barn. Det er likevel noen grupper som sakker akterut. Sosiale helseforskjeller er gjennomgripende for de fleste dødsårsakene og sykdomsgruppene, og statistikken viser at de med lav utdanning har en markant lavere forventet levealder enn de med høyere utdanning. Mens den forventede levealderen for menn med universitets- eller høgskoleutdanning var 84 år i 2015, var den i underkant av 78 år for menn med kun

grunnskole – en forskjell på over seks år. Forskjellen mellom disse to gruppene var i 1960 på to år, og det er tegn som tyder på at de sosiale helseforskjellene er økende også framover.

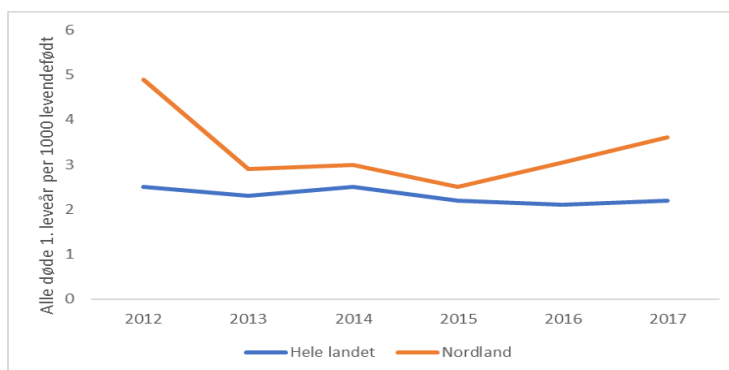
Spedbarnsdødeligheten er lavere i 2017 enn i 2012, men at det kan se ut som det har vært en liten økning fra 2015 til 2017 (Figur 28).

Gjennomsnittlig forventet levealder for Nordland ligger nokså nært landsgjennomsnittet, men det er store variasjoner innad i fylket. Mens forventet levealder for kvinner i Nesna er 85,3 år, er den 82,0 år for kvinner i Grane.

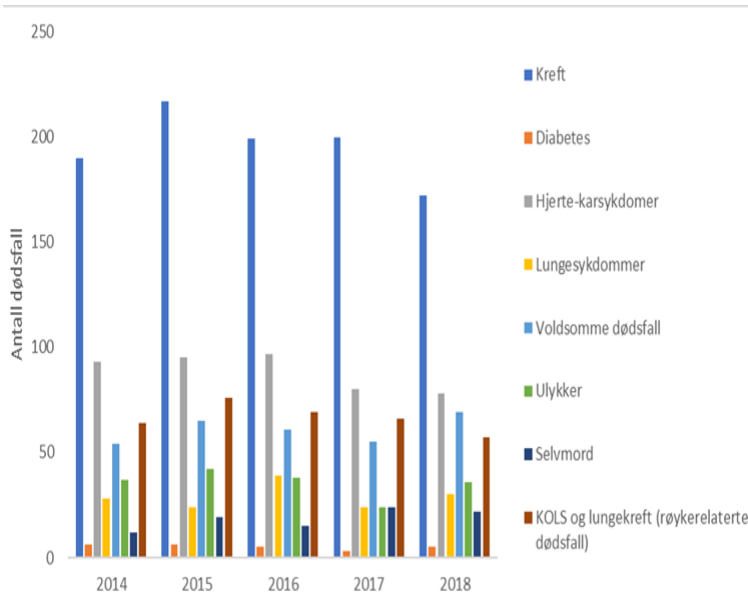
Høyeste forventede levealder blant menn i Nordland finner vi i Hattfjelldal (80,9 år), mens menn i Beiarn har lavest forventet levealder (75,1 år). De fleste dødsfallene skyldes kreftsykdom og hjerte- karsykdommer selv om begge disse kategoriene har hatt en svak nedgang de siste årene (Figur 29). Kreft og hjerte-karsykdommer er også de viktigste dødsårsakene i Norge som helhet.

Selv mord

Menn begår flest selvmord i Norge og i Nordland (se Figur 29). Når det gjelder selvmord blant menn, ligger andelen litt høyere i Nordland enn i resten av landet. For kvinner ligger andelen i gjennomsnitt litt lavere enn landsgjennomsnittet. Det ble i 2018 begått 27 selvmord blant menn og 11 blant kvinner i Nordland. Det er en nedgang fra året før for menn og en oppgang for kvinner. Samlet sett var det imidlertid en nedgang fra totalt 40 selvmord i 2017 til 38 i 2018.²⁴ Andelen selvmord i befolkningen for fylkene i Norge viser at Nordland ligger litt over gjennomsnittet de senere år. Alle

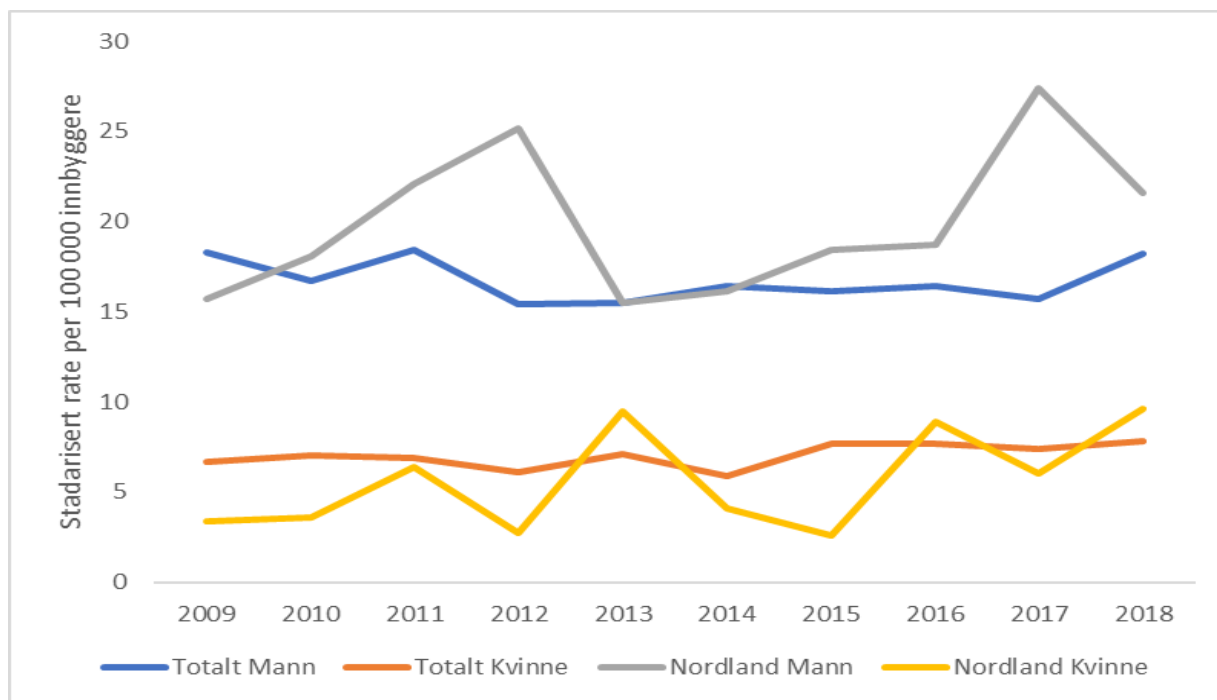
Figur 28 : Spedbarnsdødelighet i Norge i perioden 2012-2017 (antall døde i første leveår per 1 000 levendefødte (det mangler data for 2016 i Nordland – tallet her er derfor ekstrapolert til å være et gjennomsnitt av 2015 og 2017) (Kilde: Norgeshelsa).

Figur 29: Viktigste dødsårsaker i Nordland (tall mangler for dødsfall knyttet til diabetes og selvmord hos kvinner (Kilde: Norgeshelsa).

²⁴ <http://statistikkbank.fhi.no/dar/>

fylker viser stor variasjon mellom år, men i 2017 lå Nordland øverst på statistikken over antall selvmord per 100,000²⁵.

Figur 30: Antall selvmord per 100 000 innbyggere i Nordland og hele landet (Kilde: FHI).

Opplevelse av sosial støtte er viktig for å fremme helse og forebygge selvmord. Resultater fra SSBs levekårsundersøkelse viser at omtrent halvparten av voksne mellom 16 og 79 år i Nordland angir at de har sterk støtte i og/eller utenfor familien, mens 5 prosent angir lite sosial støtte. Nordland ligger likt som landet²⁶.

Ikke-smittsomme sykdommer

Antall sykehusinnleggelser for både hjerte og karsykdom, hjerteinfarkt og hjerneslag i Nordland har gått nedover siden 2012 (Figur 31). Trenden også i relevante dødsfall viser betydelig nedgang.

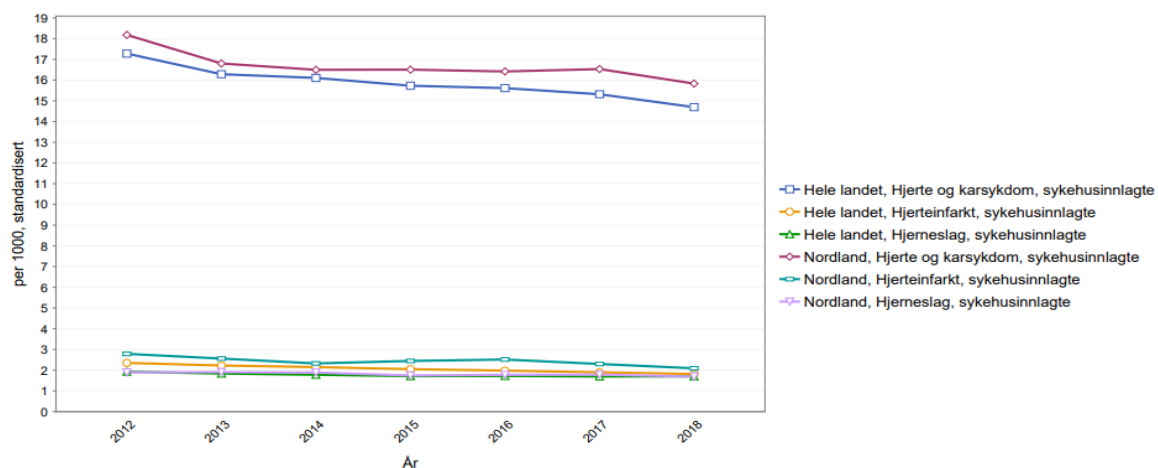
Antall brukere av legemidler til behandling av type-2 diabetes øker både på landsbasis og i Nordland (Figur 32). Tallene viser en betydelig forskjell mellom menn og kvinner, men i begge tilfellene sammenfaller tallene for Nordland og hele landet. De viser også en økning i antallet personer som må bruke legemidler i forbindelse med type-2 diabetes.

Antall nye tilfeller av kreft per år har økt i perioden 1990-2017, men har hatt en nedgang i perioden 2015-2017 (Figur 33). Utviklingen i Nordland følger utviklingen i landet som helhet. Noe av økningen kan tilskrives bedre metoder for testing og diagnostisering, mens noe skyldes risikofaktorer for kreft. Det er flere nye krefttilfeller per år blant menn enn blant kvinner, både i hele landet og i Nordland. Forekomsten av nye krefttilfeller øker med økende alder.

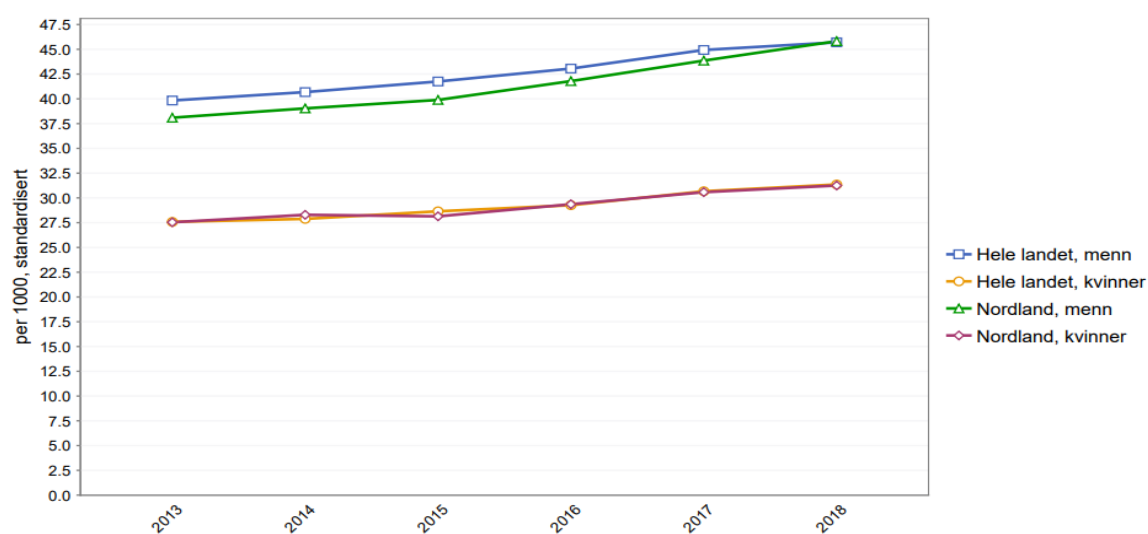
²⁵ <http://statistikkbank.fhi.no/dar/>

²⁶ www.norges-helsen.no

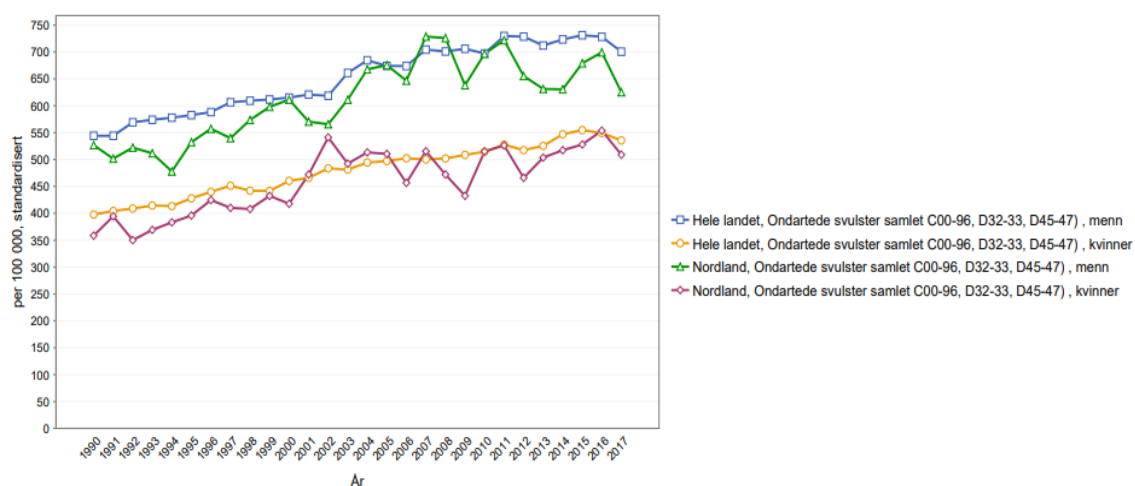

Figur 31: Hjerter- og karsykdom (LHF) etter kjønn for alle aldre per 1000, standardisert (kilde: FHI)

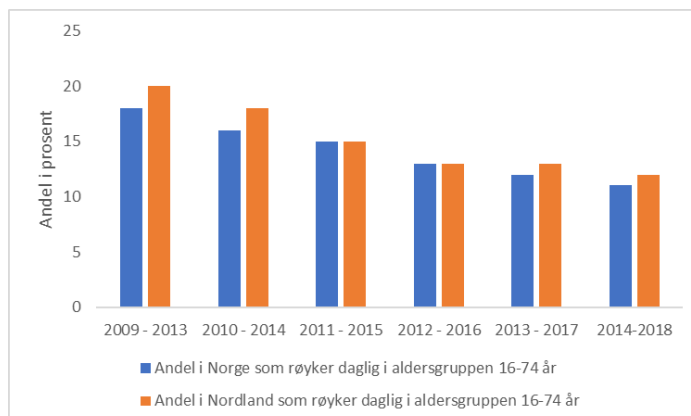
Figur 32: Brukere av legemidler til behandling av type-2 diabetes (LHF), 30.74 år, per 1000, standardisert (Kilde: FHI)

Figur 33: Nye tilfeller av kreft (LHF), alle aldre, per 100 000, standardisert (Kilde: FHI)

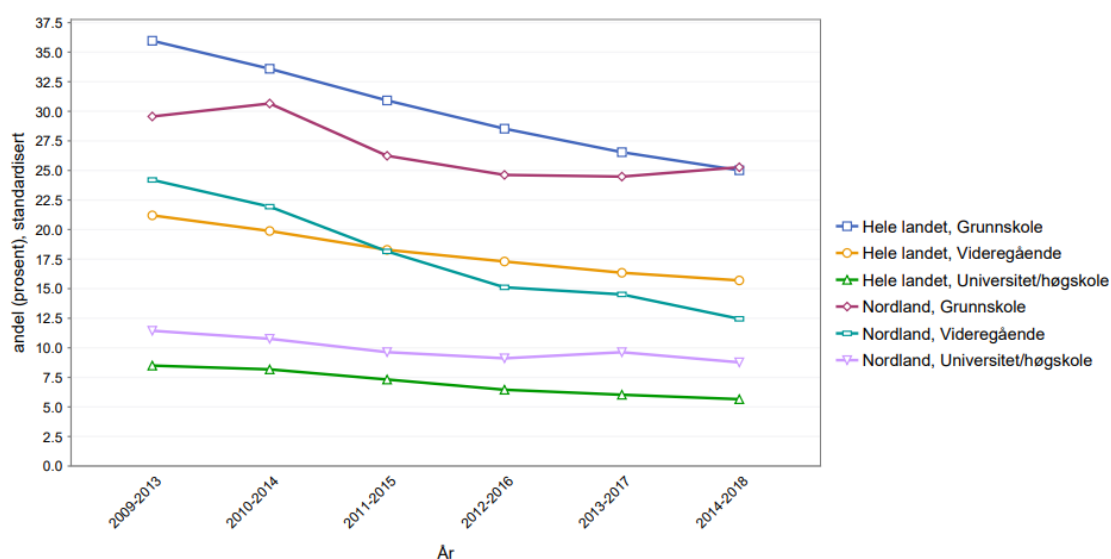
3.3.3 Delmål 3.5 misbruk av tobakk, alkohol og narkotika

Norge har som de fleste industrialiserte land gjennomført Verdens helseorganisasjons rammekonvensjon om forebygging av tobakksskader (Delmål 3.a). Antall som røyker i Nordland, har enten gått ned eller vært generelt stabilt for alle utdanningsgrupper de siste årene (Figur 35, Figur 36). Det er likevel en tydelig utdanningsgradient i røykevaner, der de med lavere utdanning røyker betydelig mye mer enn de med høyere utdanning (25 prosent med grunnskole utdanning røyker daglig sammenlignet med 12 prosent for videregående og 9 prosent for høyskole eller universitetsutdanning). Utfallet av slike forskjeller er tydelig sosial ulikhet i helse.

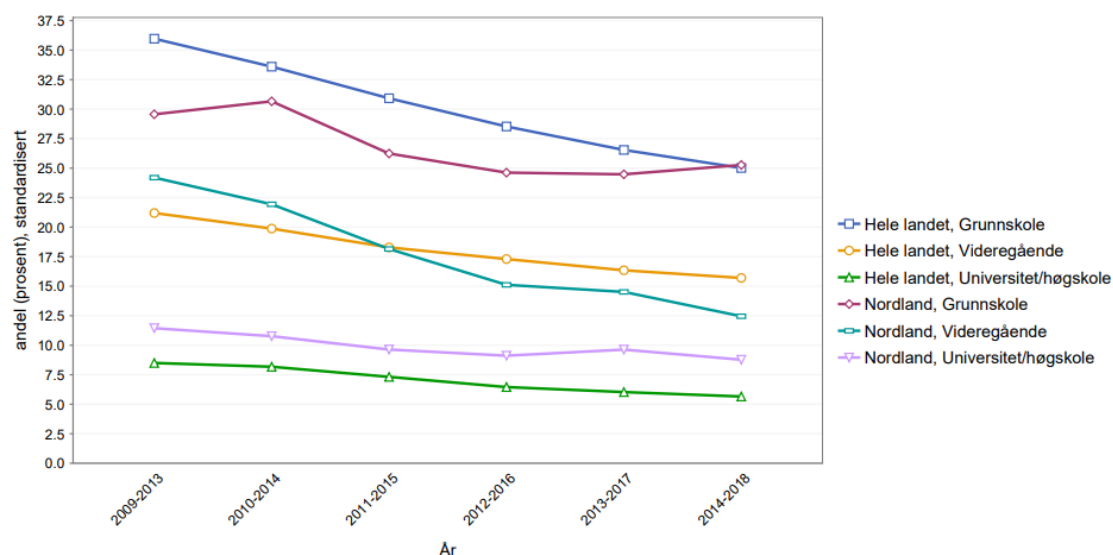

Figur 34 Andel personer som daglig røyker i Norge og Nordland

Blant ungdomsskoleelever i Nordland rapporterer 3 prosent at de røyker daglig eller ukentlig, men forskjellene mellom kommuner er store (fra 0 prosent-12 prosent). Samtidig røyker 5 prosent av VGS elever daglig eller ukentlig. Snusbruk er noe høyere, der 18 prosent av gutter og 12 prosent av jenter bruker snus daglig. Likevel, er tall på snusbruk og røyking fallende fra 2013/2016 (Ungdata 2019).

Figur 35 Andelen av befolkningen i aldersgruppen 16-74 år som røyker daglig i Nordland og Norge (prosent) (Kilde: Norgeshelse).

Figur 36: Daglig røyking etter utdanningsnivå i landet og Nordland 2009-2018. Kilde: FHI

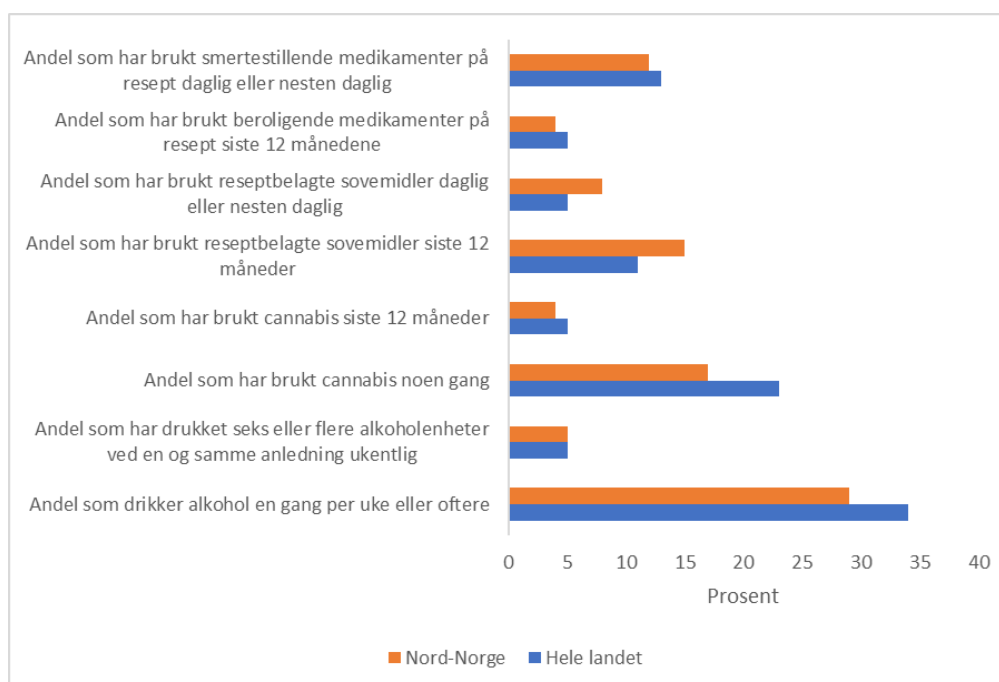
Antall røykerelaterte dødsfall har hatt en svak nedgang de siste årene, i takt med at andelen av befolkningen som røyker daglig har gått ned. Andelen som røyker daglig i aldersgruppen 16-44 år går svakt opp etter flere år med sterk nedgang. Det er likevel størst andel i aldersgruppen 45-74 år som røyker i forhold til aldersgruppen 16-44 år (henholdsvis 15 prosent mot ni prosent i 2014-2018). Andelen som bruker snus de siste ti årene har økt og Nordland ligger litt over landsgjennomsnittet. I 2014-2018 brukte 19 prosent av befolkningen i Nordland i aldersgruppen 16-44 år snus daglig, mot 16 prosent for hele landet.

Bruken av alkohol, cannabis og vanedannende legemidler i Nord-Norge ligger enten likt eller under landsgjennomsnittet (Figur 37). Når det gjelder bruk av vanedannende beroligende og smertestillende medikamenter, ligger også befolkningen i Nord-Norge under landsgjennomsnittet, mens den ligger over på bruk av vanedannende sovemidler.

Befolkningen i tettbygde strøk har høyest forbruk av alkohol, cannabis og vanedannende legemidler (Kilde: SSB tabell 12391).

Alkohol

17 prosent av ungdomsskoleelever i Nordland har vært beruset på alkohol, men det er store forskjeller mellom kommuner (varierer fra 10 prosent-35 prosent). Andel på elever på videregående skole (VGS) som har vært beruset på alkohol har gått ned for både Vg1 og Vg2 siden 2013/2016, men har gått opp fra 82 prosent til 85 prosent, for elever i Vg3. Hele 94 prosent av Vg3, 62 prosent av Vg2 og 31 prosent av Vg1 elever rapporterer at de får lov til å drikke alkohol av foreldrene (Ungdata 2019).

Figur 37: Bruk av alkohol, cannabis og vanedannende legemidler i 2019 (Spørsmål om bruk av alkohol og medisiner gikk til personer 16-79 år, mens spørsmålene om cannabis gikk til personer 16-64 år) (Kilde: SSB tabell 12386).

Andre rusmidler

Rusmidler har ofte sammenheng med sosial ulikhet og fattigdomsproblemer, helseproblemer knyttet til muskel- og skjelettlidelser og psykiske lidelser (se avsnitt 3.3.6), ensomhet, vold i hjemmet, arbeidsledighet og frafall i skolen. Rusmisbruk fører også til en forsterkning av mange av disse utfordringene. I underkant av 25 prosent av dødsulykkene i trafikken er relatert til bruk av alkohol, narkotika eller andre trafikkfarlige legemidler.²⁷

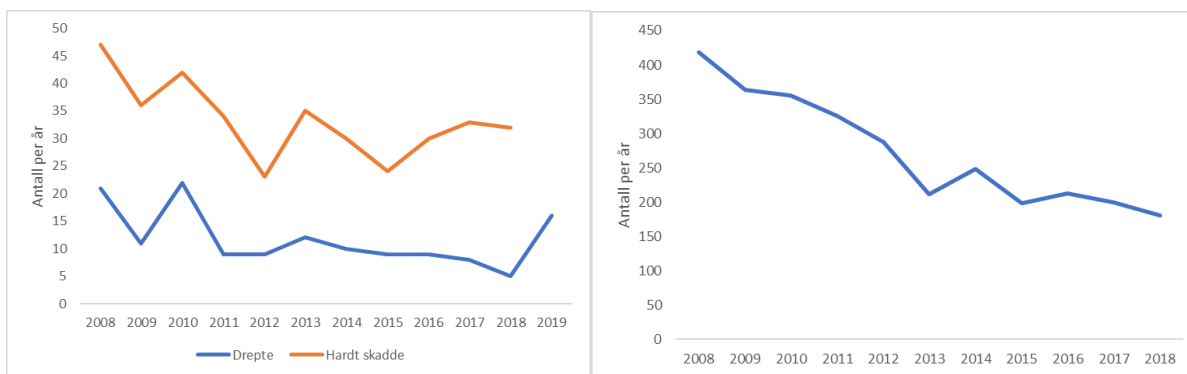
Ifølge en kartlegging i 2018 av regional Kompetansesenter for rusmiddelforskning i Helse Vest, er det blant 16 åringer 5,9 personer per 1 000 som er rusmisbrukere. Av disse er 63 prosent menn, og 83 prosent har også psykisk problemer. Denne undersøkelsen viser også tydelige utdanningsforskjeller, der 27 prosent har kun fullført grunnskole, sammenlignet med 6 prosent som har fullført høyere utdanning (31 prosent har vi ikke utdanningsnivå på). Kun 16 prosent av denne gruppen er i arbeid. Hver tredje rusmiddelbruker - 32 prosent - har omsorg eller samvær med barn (Kilde: BrukerPlan).

3.3.4 Delmål 3.6 Skader og ulykker i trafikken

Antallet skadde og drepte i trafikken har hatt en jevn nedgang over mange år. I 2008 ble det registrert 255 drepte i trafikken, mens i 2018 var tallet nede i 108. Tilsvarende tall for Nordland var 17 drepte i 2008 og fem drepte i 2018. Ifølge foreløpige tall²⁸ var det imidlertid en økning i Nordland i 2019 med 16 drepte i trafikken, mens antallet drepte på landsbasis var 109 drepte som er omtrent på 2018-nivået (Figur 38 og Figur 39).

²⁷ <https://www.nrk.no/norge/rus-bak-hver-fjerde-dodsulykke-i-trafikken-1.13615690>.

²⁸ Foreløpige månedstallene fram til endelige tall er publisert www.ssb.no/statbank/table/10209/tableViewLayout1/.

Figur 38 (venstre): Antall drepte og hardt skadde per år i trafikken i Nordland i perioden 2008-2019 (Kilde: SSB).

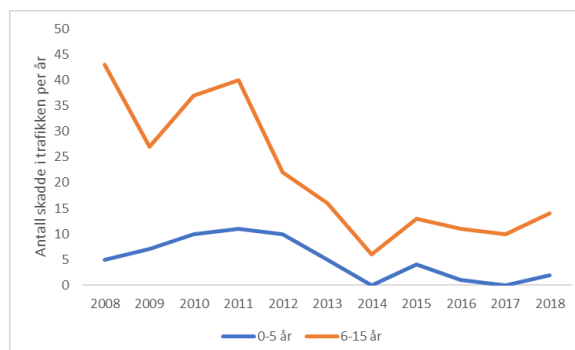
Figur 39 (høyre): Antall lettere skadde i trafikken i Nordland per år (Kilde: SSB tabell 09011).

Det nasjonale målet for innsatsen i planperioden 2018-2021 er at innen 1/1-2022 skal 125 kommuner være godkjent som Trafikksikker kommune. En godkjenning som Trafikksikker kommune innebærer at kommunen må forplikte seg til å arbeide systematisk med trafikksikkerhet i alle relevante sektorer innenfor sitt ansvarsområde. Antall godkjente kommuner er valgt som indikator på det kommunale trafikksikkerhetsarbeidet.

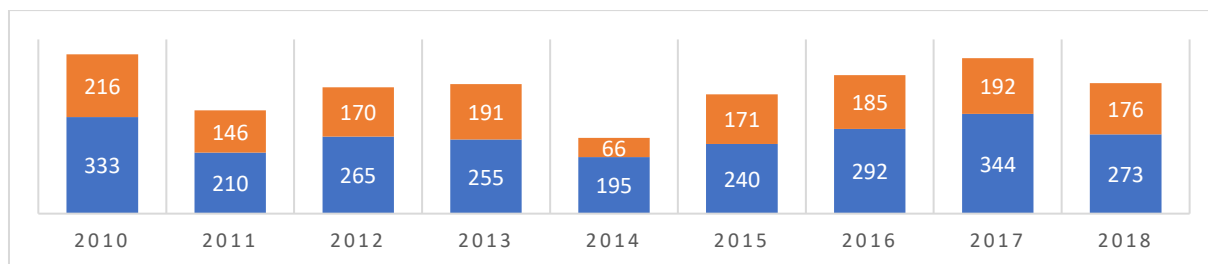
Det ble registrert kun 11 totalt skadde syklister i 2018 i hele Nordland. Dette inkluderer også lettere skader. Det er grunn til å tro at dette tallet i virkeligheten er mye høyere. Med tanke på at man ønsker en overgang til mer miljøvennlige transportformer slik som sykkel og gange, vil det være viktig å etablere mer systematiske målinger av ulykker blant disse trafikantene og følge utviklingen i disse.

Ser vi på trafikkulykker i forhold til spesielt utsatte grupper, er det registrert fire drepte barn (0-15 år) i perioden 2008-2018. Herav var et dødsfall knyttet til en sykkelulykke, mens de resterende tre var passasjer i bil. Antall skadde barn (0-15 år) i trafikken per år i Nordland involverer aldersgruppen 6-15 år (Figur 40) og omtrent halvparten av skadene har kommet når personene har vært passasjer i bil. Her er det imidlertid igjen viktig å være klar over svakhetene i statistikken, hvor det er stor underrapportering av lettere skader, særlig knyttet til gange og sykling.

Det var totalt 31 drepte i trafikken i perioden 2008-2018 for aldersgruppen (65 år og oppover). I 58 prosent av tilfellene var den drepte bilfører, mens 19 prosent var fotgjenger. I 2016, 2017 og 2018 døde 23 av de 31 drepte i perioden 2008-2018. Påkjørsler av hjortevilt skaper psykiske utfordringer for togpersonell og bilførere og deres passasjerer (Figur 41). Hvert år skjer det påkjørsler i stort omfang i Nordland. Spesielt blir mange dyr påkjørt av toget. Antallet påkjørsler av bil har i perioden fra 2010 til 2018 variert mellom 195 i 2014 og 344 i 2010. Før det ble satt opp viltgjerder var det enkelte år med svært mange påkjørsler av reinsdyr av toget. Antallet dyr som blir påkjørt er avhengig av bestanden av dyr, trafikkmengde, og mengde snø. Mange av påkjørslene med bil kan resultere i personskader. Økt trafikkmengde og større bestander av hjortevilt skaper samfunnsmessig utfordringer med blant annet store helse- og økonomiske kostnader.

Figur 40: Antall skadde barn i trafikken per år i Nordland (Kilde: SSB tabell 09011).

Figur 41: Hjortevilt påkjørt av tog (oransje), bil og motorsykkel (blå) 2010 - 2018 i Nordland, Hjorteviltregisteret Kilde Hjorteviltregisteret/Dirnat

3.3.5 Delmål 3.7 Seksuell og reproduktiv helse

Jordmødrene har en viktig rolle i forhold til svangerskap og fødsel, mens helsesøstre har viktig rolle i forhold til reproduktiv helse hos ungdom. I 2018 hadde 83 prosent av kommunene i Norge tilsatt egen jordmor. Samme år var det kun 36 prosent av kommunene i Nordland som hadde tilsatt egen jordmor i 2018 (Tabell 15). Med unntak av Steigen er de større byene og tettstedene som har best dekning jordmødre.

Bilde 5 Skulpturlandskap Nordland - Mannen fra havet, Kjell Erik Killi Olsen

Tabell 15: Avtalte årsverk med jordmor i kommunene i Nordland (Kilde: SSB tabell 11994).

	2015	2016	2017	2018
Alstahaug	1,4	1,7	2,7	1,0
Andøy	2,0	2,0	2,0	2,0
Ballangen	0,0	0,0	0,0	0,0
Beiarn	0,2	0,2	0,2	0,1
Bindal	0,0	0,0	0,0	0,0
Bodø	6,1	5,7	6,9	6,9
Brønnøy	0,0	0,0	0,0	0,0
Bø	0,0	0,0	0,0	0,0
Divtasvuodna - Tysfjord	1,0	0,9	1,0	0,4
Dønna	0,0	0,0	0,0	0,0
Evenes	0,0	0,0	0,0	0,0
Fauske - Fuosso	1,0	1,0	1,0	1,0
Flakstad	0,0	0,0	0,0	0,0
Gildeskål	0,0	0,0	1,0	1,0
Grane	0,0	0,0	.	0,0
Hadsel	0,0	0,0	0,0	0,0
Hamarøy - Hábmer	0,0	0,0	.	0,0
Hattfjelldal	0,2	0,2	0,3	0,0
Hemnes	0,5	0,5	0,5	0,5
Herøy (Nordland)	0,0	0,0	.	0,0
Leirfjord	0,0	0,0	0,0	0,0
Lurøy	0,0	0,0	0,0	0,0
Lødingen	0,0	0,0	0,0	0,0
Meløy	1,0	2,5	2,5	2,0
Moskenes	0,0	0,0	0,0	0,0
Narvik	1,0	1,0	1,0	1,0
Nesna	0,0	0,0	0,0	0,0
Rana	1,5	1,5	1,5	1,5
Rødøy	0,0	0,0	0,0	0,0
Røst	0,0	0,0	0,0	0,0
Saltdal	0,6	0,0	0,0	0,0
Sortland	1,0	2,0	1,0	1,0
Steigen	2,0	2,1	2,0	2,4
Sømna	0,0	0,0	0,0	0,0
Sørfold	0,0	0,0	0,0	0,0
Tjeldsund	0,0	0,0	0,0	0,0
Træna	0,0	0,0	0,0	0,0
Vefsn	0,6	0,6	0,6	1,0
Vega	0,0	0,0	0,0	0,0
Vestvågøy	0,0	0,0	0,0	1,0
Vevelstad	0,0	0,0	.	0,0
Værøy	0,2	0,2	0,2	0,2
Vågan	0,0	0,0	0,0	0,0
Øksnes	0,0	0,0	0,7	0,0

Kjøretid til nærmeste fødested

Den pågående diskusjonen om utbyggingen av helsetilbud og spesialisthelsetjeneste er viktig for å sikre at det i fremtiden finnes et så distribuert helsetilbud til fødende med god kvalitet og tilgjengelighet. Kjøretiden varierer mellom fire minutter, eller 1,9 km og 143

minutter og 128,2 km. Gjennomsnittet er 28,5 km kjøre-lengde og cirka 33 minutter kjøre-tid. 60 prosent av befolkningen i Nordland bor innen 51 minutters kjøring fra fødested. For 90 prosent av befolkningen må reisetiden økes til vel 2 timer.

3.3.6 Delmål 3.8 Allmenne helsetjenester

I 2018 var det totalt 14 fastlegelister i Nordland uten lege (Tabell 16). Mangel på fastleger gjør det utfordrende å opprettholde et godt legetilbud til befolkningen. Det er store variasjoner i helsesøsterdekning mellom kommunene i Nordland. 8 kommuner har ingen helsesøster ansatt, mens Bindal har 2 hele årsverk for en relativt liten befolkning. Flere mindre kommuner har ikke ansatt helsesøster i helsestasjons- og skolehelse-tjenesten. Helsesøster kan representere et lavterskeltilbud til ungdom blant annet i forhold til forebygging av uønskede aborter, forebygging av psykiske lidelser og frafall i skolen. Kun fire kommuner har to eller flere tilsatte helsesykepleier. I alt er det 28 av 44 kommuner i 2018 som ikke hadde tilsatt helsesykepleier.

Tabell 16: Antall fastlegelister uten lege i Nordland i perioden 2015-2018 (Kilde: SSB tabell 12005).

	Fastlegelister uten lege (antall)			
	2015	2016	2017	2018
Sømna	0	1	0	0
Brønnøy	1	2	0	0
Herøy (Nordland)	0	0	0	1
Hemnes	0	0	1	0
Rana	2	1	0	0
Lurøy	0	2	1	1
Træna	0	0	0	0
Rødøy	1	2	3	3
Meløy	0	0	1	1
Gildeskål	1	0	0	0
Saltdal	0	1	0	0
Sørfold	0	1	1	1
Hamarøy - Håbmer	1	2	0	0
Divtasvuodna - Tysfjord	0	0	1	1
Lødingen	1	1	1	1
Ballangen	0	0	1	0
Vestvågøy	1	0	0	2
Hadsel	0	1	0	0
Øksnes	1	0	0	0
Sortland	0	0	0	1
Andøy	2	2	2	2
Moskenes	1	2	0	0

3.3.7 Delmål 3.x Egenvurdert helse og overvekt

I 2015 vurderte 80 prosent av befolkningen i aldersgruppen 16-74 år at de hadde god eller svært god helse. Dette er det samme som landsgjennomsnittet. Forskjellen mellom kjønn i egenvurdert helse er liten, mens naturlig nok rapporterer den yngre aldersgruppen (16-44 år) en høyere egenvurdert helse enn den eldre aldersgruppen over 45 år. Den enkeltes opplevelse av egen helse er viktig for personlig velvære og trivsel.

Fra en nylig utført undersøkelse vet vi at andelen som er fornøyd stiger med økende utdanning hos både menn og kvinner. Mens 8 av 10 med høyere utdanning opplever god helse er tilsvarende for de med bare grunnskolen 6 av 10. Forskjellen mellom de med lengst og de med kortest utdanning er på 23 prosentpoeng blant kvinner og 20 prosentpoeng blant menn. Undersøkelsene viser imidlertid ingen målbare statistiske forskjeller mellom kjønn på tvers av utdanningsgruppene.²⁹

Fedme og overvekt er med å øke risikoen for å få ulike typer sykdommer og plager. I befolknings-gruppen 16-79 år, oppgir 38 prosent at de har en KMI på 25-29 (overvekt) og 15

²⁹ Nordland Fylkeskommune 2020

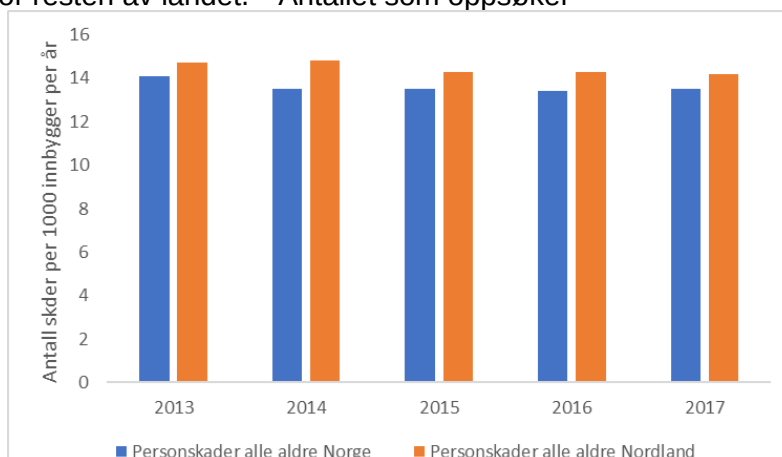

prosent at de har en KMI på over 30 (fedme).³⁰ Tilsvarende tall for hele landet er henholdsvis 35 og 13 prosent. Se også delmål 2.2 om feilernæring.

Nasjonale data fra SSBs levekårsundersøkelse viser at 57 prosent voksne i Nordland oppgir at de er fysisk aktive (andel som oppgir at de vanligvis utfører fysisk aktivitet på fritiden slik at de blir svette og andpustne mer enn 2,5 time på uke), mot 54 prosent i landet som helhet (www.norgeshelse.no). I hovedtrekk ligger aktivitetsnivået blant voksne i Nordland likt som landet når man sammenlikner tall fra undersøkelser med like målemetoder og spørsmål³¹. Andel som oppfyller aktivitetsanbefalingene blir ikke den samme om man måler andel som er moderat fysisk aktiv minst 150 minutter per uke som om man måler andel som er moderat fysisk aktiv minst 30 minutter per dag minst 5 dager per uke. I det første alternativet kan en lengre helgetur gjøre at man oppfyller aktivitetsanbefalingene, mens det andre alternativet setter krav til mer daglig aktivitet. Uavhengig av hva som er den eksakte andelen som oppfyller aktivitetsanbefalingene så viser undersøkelsene at de fleste voksne ikke oppfyller anbefalingene, de fleste trener sjelden eller aldri med høyere intensitet, og at mange generelt er inaktive. Ifølge Ungdata er det en økende andel elever i VGS som trener minst én gang i uka.

3.3.8 Delmål 3.x Skader, muskel og skjelettlidelser, psykiske lidelser og tannhelse

I Folkehelseinstituttet sin statistikk over personskader og ulykker inngår hodeskader, hoftebrudd og forgiftninger. Antallet er litt høyere i Nordland enn i landet for øvrig (Figur 42). Muskel og skjelettsykdommer og plager er den viktigste årsaken til legemeldt sykefravær i Norge. Forekomsten har i perioden 2014-2018 vært relativt stabil, men tallene for Nordland ligger sju prosent høyere enn for resten av landet.³² Antallet som oppsøker primærhelsetjenesten på grunn av psykiske symptomer og lidelser har økt åtte prosent fra 2014 til 2018,³² og Nordland ligger litt over landsgjennomsnittet med 159 tilfeller per 1 000 innbyggere i 2018. For aldersgruppen 15-29 år har økningen i antall med psykiske symptomer og lidelser har vært størst, med en økning på 20 prosent. Utviklingen i psykisk helse har sammenheng med frafall i videregående skole, den andre viktigste årsaken til sykemeldinger.

Figur 42: Antall personskader per 1 000 innbygger i Norge og Nordland (Kilde: Norgeshelse).

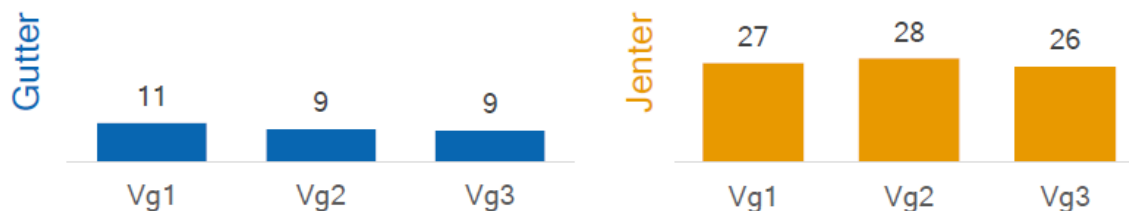
³⁰ <http://www.norgeshelse.no/norgeshelse/?language=no>

³¹ Forskjeller i resultater mellom ulike undersøkelser kan skyldes ulike målemetoder, ulikheter i deltakere/respondenter og forskjellig spørsmålsformulering.

³² www.norgeshelse.no

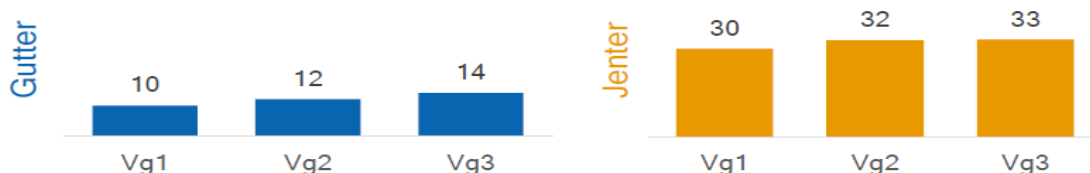

Det er store forskjeller mellom gutter og jenter i VGS som sliter daglig av én eller flere av følgende plager: hodepine, magesmerter, nakke- og skuldersmerter, kvalme, ledd- og muskelsmerter og hjertebank (Figur 43). For ungdomsskoleelever er tallene omtrent likt for gutter og noen få prosentpoeng lavere for jenter.

Figur 43: Prosentandel som daglig sliter med en eller flere av plagene nevnt i teksten, i Videregående skole

Andel VGS elever som er mye plaget av depressive symptomer øker for alle klasstrinn (Figur 44). For elever i Vg3 har tallene økt fra 20 prosent i 2013 til 25 prosent i 2019. For ungdomsskoleelever er 16 prosent som er mye plaget av depressive symptomer og 25 prosent som er mye plaget av ensomhet. Trendene er nok likt for ungdomsskoleelever, men også litt lavere på tvers av klasstrinn.

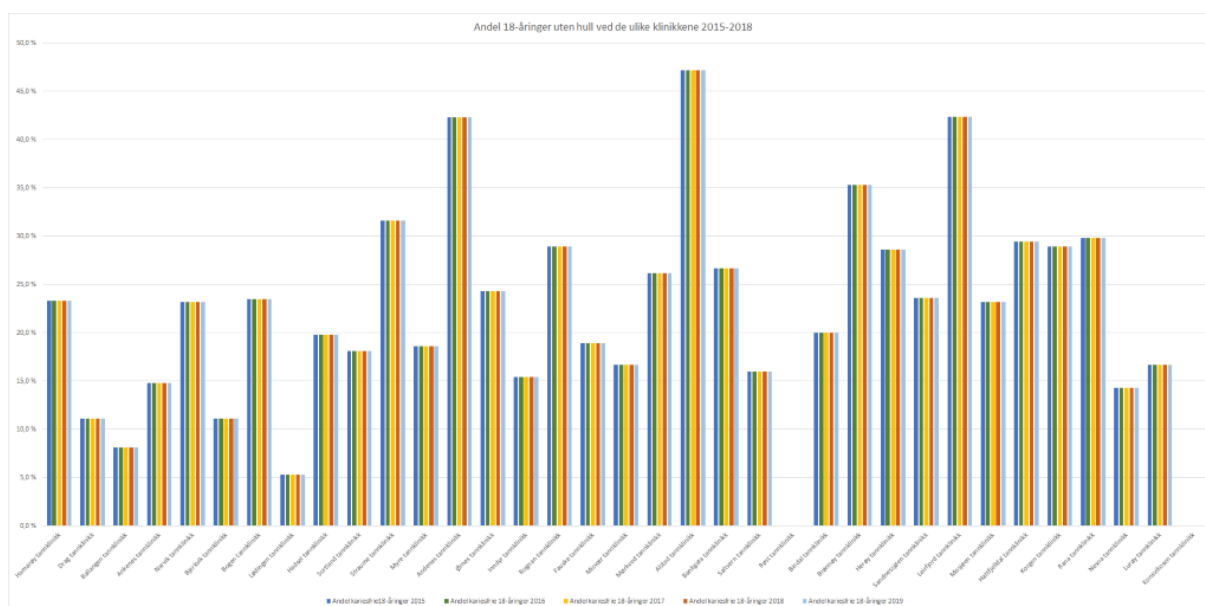

Figur 44: Prosentandel som er mye plaget av depressive symptomer i Videregående opplæring

Tannhelse

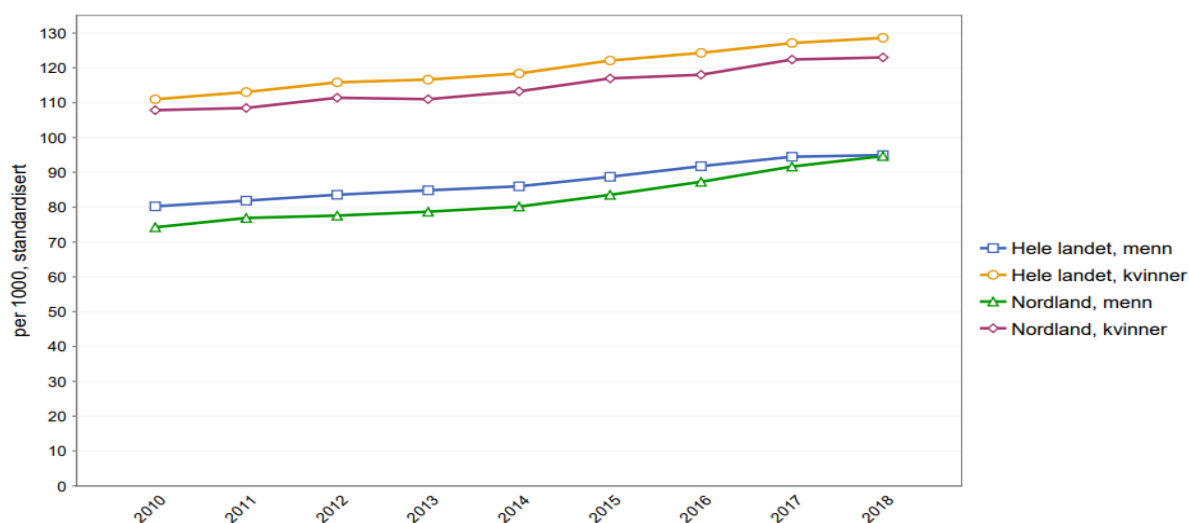
Tannhelsen i Norge er betydelig bedre i dag enn den var for noen tiår siden. Men fortsatt varierer tannhelsen med alder, økonomi, hvor i landet man bor og om man tilhører en utsatt gruppe eller ikke. I 2018 hadde 84 prosent av 5-åringene i Nordland friske tenner. Dette er over landsgjennomsnittet som er på 81 prosent. Variasjonen mellom ungdommene (18 åringen) som sokner de ulike klinikken viser også store forskjeller med hensyn på om de har hatt hull i tennene (Figur 45).

Figur 45: Variasjon i andelen 18-åringer uten hull i tennene ved de ulike klinikkene i Nordland i perioden 2015 til 2018. Kilde NFK

Antall brukere av legemidler mot astma og KOLS i aldersgruppen 45-74 år har økt i periode 2010-2017, både blant kvinner og blant menn (Figur 45). Betydelig flere kvinner enn menn bruker legemidler mot astma og KOLS. Utviklingen i Nordland følger utviklingen i landet som helhet. (www.norgeshelse.no).

Figur 46: Legemiddelbrukere for KOLS og astma, 45-74 år (LHF), per 1000, standardisert (Kilde: FHI)

3.4 MÅL 4 GOD UTDANNING

Mål 4 legger vekt på å sikre en god, gratis og rettferdig utdanning som inkluderer og gir forutsetninger for læring og utvikling gjennom hele livet (Tabell 16). Andelen elever som leser på nivå 1 (laveste nivå) var 28 prosent, over landsgjennomsnittet var på 23 prosent i 2018. I matematikk lå 28,9 prosent av elevene i Nordland i 2018 på nivå 1, også over landsgjennomsnittet på 23,8 prosent. Kommuner i Nordland varierer i andel på nivå 1 for lesing og skriving mellom 51 og 20 prosent. Gjennomføringen i videregående skole økte fra 49,6 prosent i 2011 til 54 prosent i 2018. Gjennomføringen på normert i samme tidsrom økte fra 32,8 til 36,5 prosent, mens andelen som sluttet gikk svakt ned til 24 prosent. Kvinner vil ifølge NOU i større grad enn menn vil lykkes innenfor høyere utdanninger fram mot 2040.

Tabell 17: Delmål for Mål 4 Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

Delmål	Mål 4 Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle
4.1	Innen 2030 sikre at alle jenter og gutter fullfører gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring av høy kvalitet som kan gi dem relevant og reelt læringsutbytte
4.2	Innen 2030 sikre alle jenter og gutter tilgang til god og tidlig omsorg og førskole, slik at de er forberedt på å begynne i grunnskolen
4.3	Innen 2030 sikre kvinner og menn lik tilgang til god teknisk og yrkesfaglig opplæring og høyere utdanning, herunder universitetsutdanning, til en overkommelig pris
4.4	Innen 2030 oppnå en betydelig økning i antall unge og voksne med kompetanse, blant annet i tekniske fag og yrkesfag, som er relevant for sysselsetting, anstendig arbeid og entreprenørskap
4.5	Innen 2030 avskaffe kjønnsforskjeller i utdanning og opplæring og sikre lik tilgang til alle nivåer innenfor utdanning og yrkesfaglig opplæring for sårbare personer, deriblant personer med nedsatt funksjonsevne, urfolk og barn i utsatte situasjoner
4.6	Innen 2030 sikre at all ungdom og en betydelig andel voksne, både kvinner og menn, lærer å lese, skrive og regne
4.7	Innen 2030 sikre at alle elever og studenter tilegner seg den kompetanse som er nødvendig for å fremme bærekraftig utvikling, blant annet gjennom utdanning for bærekraftig utvikling og livsstil, menneskerettigheter, likestilling, fremme av en freds- og ikkevoldskultur, globalt borgerskap og verdsetting av kulturelt mangfold og kulturens bidrag til bærekraftig utvikling
4.a	Etablere og oppgradere utdanningstilbud som ivaretar hensynet til barn, personer med nedsatt funksjonsevne og kjønnsforskjeller, og sikrer trygge, ikke-voldelige, inkluderende og effektive læringsomgivelser for alle
4.b	Innen 2020 oppnå en vesentlig økning, på verdensbasis, i antall stipender som er tilgjengelige for studenter fra utviklingsland, særlig de minst utviklede landene, små utviklingsøystater og afrikanske land, for å dem gi tilgang til høyere utdanning, blant annet yrkesfaglig opplæring og programmer for informasjons- og kommunikasjonsteknologi, teknikk, ingeniørfag og vitenskap, i utviklede land og i andre utviklingsland
4.c	Innen 2030 oppnå en vesentlig økning i antall kvalifiserte lærere, blant annet gjennom internasjonalt samarbeid om lærerutdanning i utviklingsland, særlig i de minst utviklede landene og i små utviklingsøystater

3.4.1 Delmål 4.1 likeverdig grunnskole

Gjennomføringen av videregående utdanning i Nordland har i nasjonal målestokk vært svak med betydelig frafall, men tendensen etter 2011 har vært en tydelig forbedring. Samlet økte gjennomføringen i videregående skole fra 49,6 prosent i 2011 til 54 prosent i 2018, mens

andelen som sluttet var omtrent 16 prosent. Innen allmennfag gjennomførte tre fjerdedeler på normert tid og 6 prosent sluttet.

God språkopplæring på skolen er et sentralt virkemiddel for både å støtte opp om språkutviklingen hos samiskspråklige barn og å sikre samiske norskspråklige barns rett til å lære eget morsmål. Dette innebærer blant annet at det må tilrettelegges for et helhetlig samisk utdanningsløp, og at foreslåtte tiltak i NOU 2016:18 Hjertespråket vedrørende samiskopplæring i grunnskole og videregående skole følges opp. Det er viktig at skolen tilbyr en kvalitetsmessig god og velfungerende samiskopplæring.

3.4.2 Delmål 4.3 Tilgang til høyere utdanning

Høyere utdanning tilbys i Nordland gjennom fire institusjoner: Nord Universitet, UiT Norges Arktiske universitet, Politi- og høgskolen og Folkeuniversitetet Nordland. Til sammen tilbys 104 ulike utdanninger, og tilbudene er av kortere og lengre varighet, og tilbys både på campus og desentralisert innenfor flere fagfelter. Tilbudene omfatter både enkelte emneområder og kan også settes sammen til årsenheter, ingeniørutdanning, bachelor, mastergrader og doktorgradsutdanning. UiT som breddeuniversitet har det største antallet, mens Nord universitet har en noe større grad av spesialisering av emneområder og tilbud.

Andelen med høyere utdanning i Norge var vel 34 prosent, og denne blitt nesten tredoblet siden midten av 1980-tallet, da andelen var 13 prosent, fordelt på 14,7 prosent menn og 11,5 prosent kvinner. Det er imidlertid store variasjoner i andelen av befolkningen med høyere utdanning på fylkesnivå (Figur 47). I 2018 var bildet endret betydelig, da 38,2 prosent av kvinner hadde UH-utdanning, mens tallet var 30,1 prosent for menn. Det er størst kjønnsforskjell for kortere UH-utdanninger.

Fagskoler tilbyr høyere utdanning basert på yrkesfagutdanning og realkompetanse, og representerer en viktig mulighet for å tilby relevante utdanninger i forhold til næringsstruktur og behov. I Nordland hadde 3,1 prosent utdanning på fagskole nivå, noe som er litt over landsgjennomsnittet.

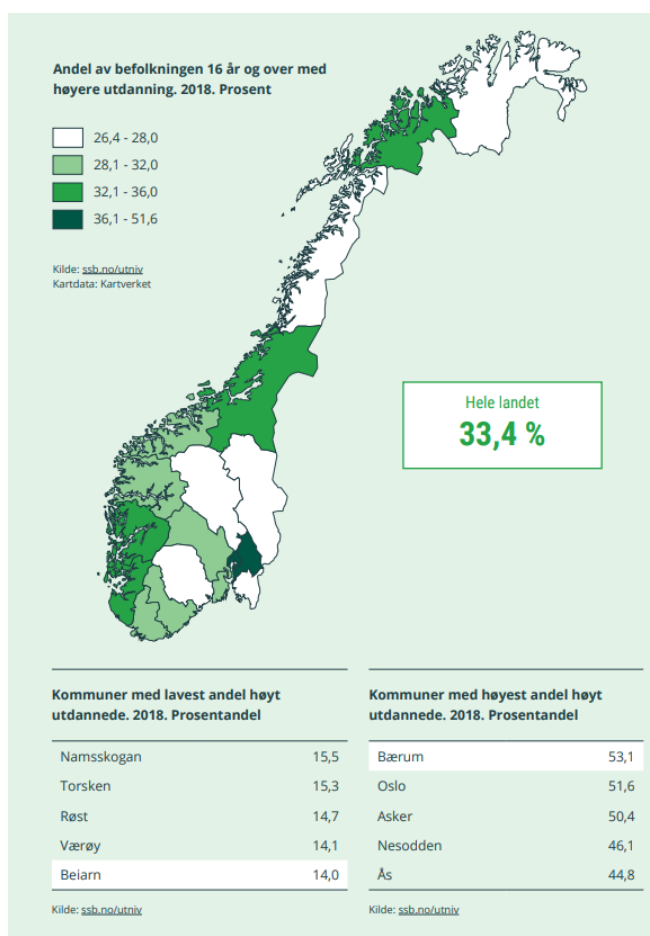
Ifølge utdanningsstatistikken hadde 34 prosent av befolkningen i gjennomsnitt gjennomført utdanning på høyere nivå, og av dette var 10 prosent lengre utdanninger. For Nordland var andelen 26,8 prosent med høyere utdanning, og andelen lengre utdanning var 5,8 prosent. Andelen med høyere utdanning var på nivå med Telemark. Som et mønster ser vi at andelen med høyere utdanning er høyest for hovedstadsregionen (Oslo/ Akershus) og regioner som har hatt universitetsutdanninger og nasjonale kompetanse-miljøer over lang tid (Figur 47). Andelen med høyere utdanning er størst for kvinner³³.

³³ SSB, tabell 07585

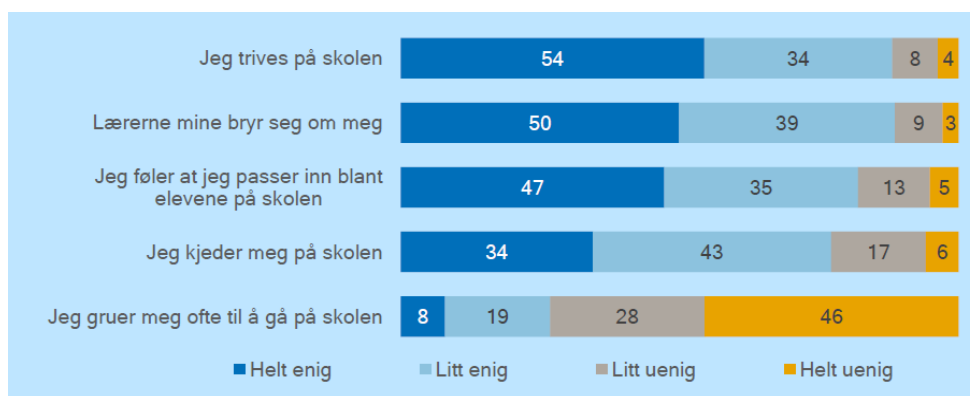

3.4.3 Delmål 4.a trygge læringsomgivelser

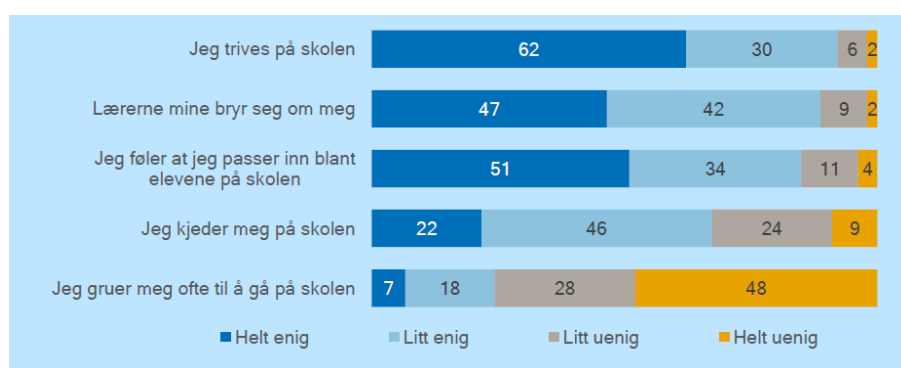
Andel som tror de vil komme til å fullføre VGS 94 prosent og de som tror de vil ta høyere utdanning på universitetet 71 prosent for gutter og 86 prosent for jenter i Vg3. 54 prosent av ungdomsskoleelever og 62 prosent av VGS elever trives på skolen, og elevene trives noe bedre på videregående enn på ungdomsskolen (Figur 48 og Figur 49). Andelen som trives på skolen er noe lavere i Nordland enn i landet ellers (Figur 50 og figur 51), med variasjon mellom kommunene (Figur 52).

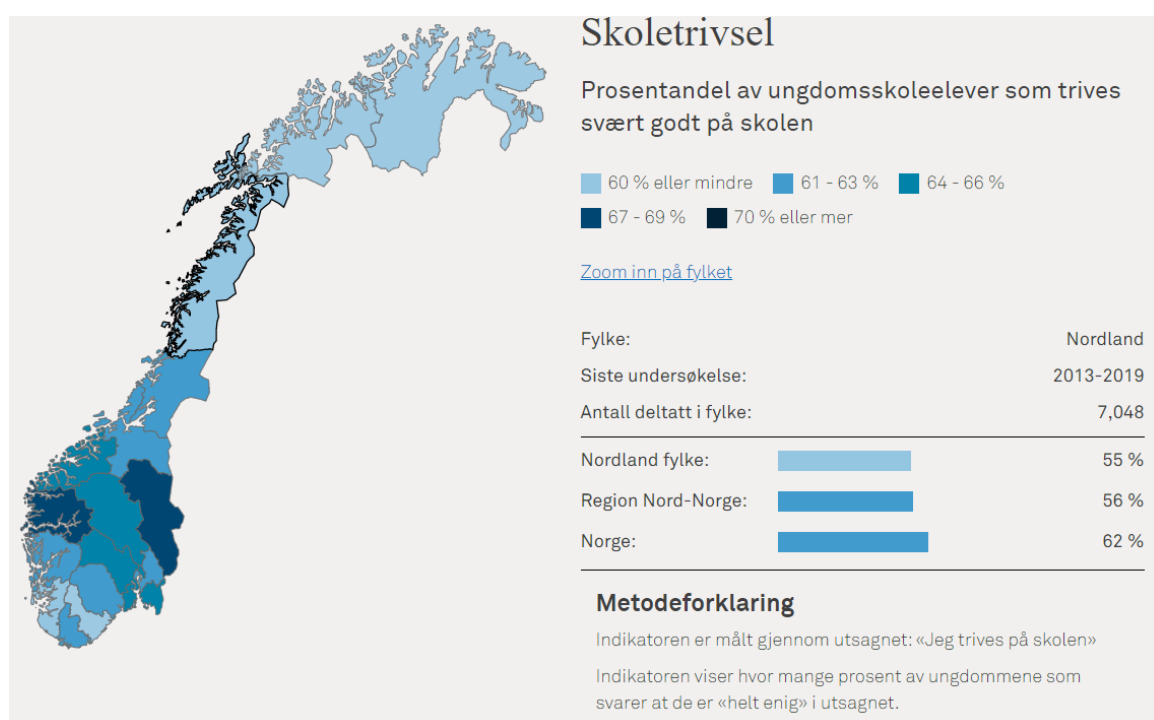
Figur 47: Andel av befolkningen over 16 år med høyere utdanning i 2018 (Kilde: SSB)

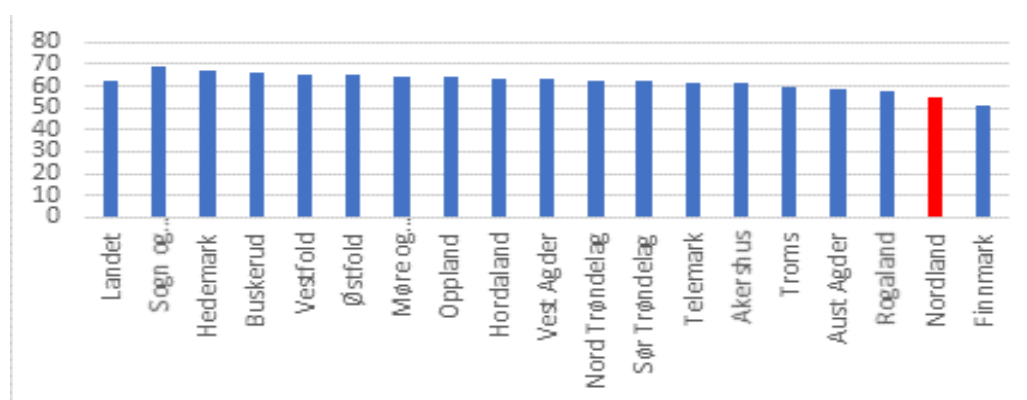
Figur 48: Hvordan ungdom opplever ungdomsskolen. (Kilde: Ungdata 2019)

Figur 49: Hvordan ungdom opplever videregående skole (Kilde: Ungdata 2019)

Figur 50: Andelen ungdomsskoleelever som trives på skolen i Nordland og landet. Kilde Ungdata 2019

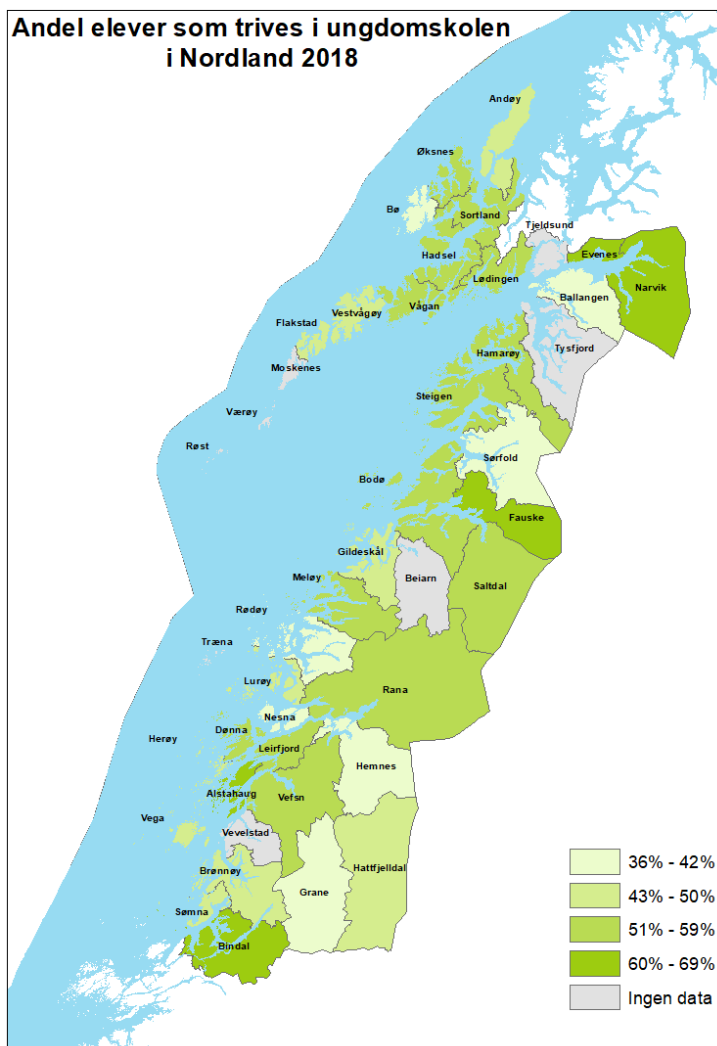

Figur 51 Trivsel i ungdomsskolen som andel av elever per region i 2018

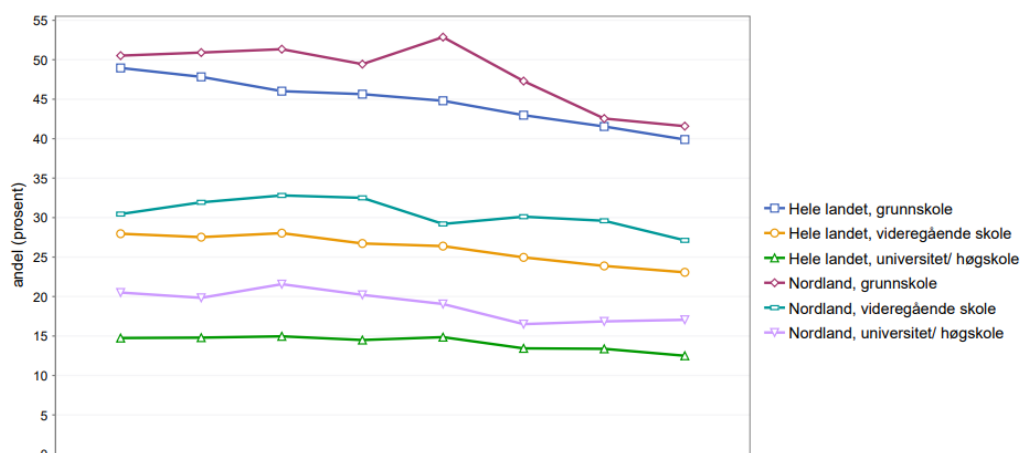
3.4.4 Delmål 4.4 Kompetanse for sysselsetting og anstendig arbeid

Det største frafallet i Nordland og andre regioner har man tradisjonelt funnet innenfor fagopplæring og yrkesfag. I perioden etter 2011 økte gjennomføringen på normert tid fra 32,8 til 36,5 prosent, mens andelen som sluttet gikk svakt ned til 24 prosent. Tilgangen på lærlingeplasser er en viktig faktor for gjennomføring av yrkesfaglige studer.

Frafall i videregående skole knytter seg til foreldres utdanningsnivå (Figur 53). Frafallet er over dobbelt så høyt blant de som har foreldre med grunnskole som høyeste utdanning, sammenliknet med de som har foreldre med utdanning på universitets- eller høyskolenivå. De sosiale forskjellene er store og vedvarende over tid.

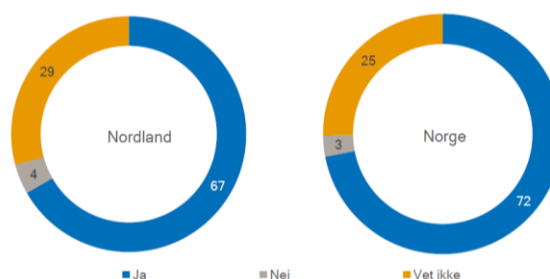

Figur 52: Andel elever som trives i ungdomskolen i Nordland, etter kommune

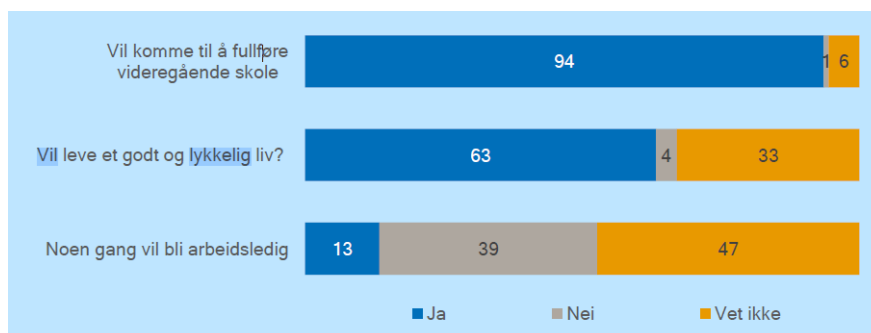
Figur 53: Frafall i videregående skole etter foreldres utdanning (LHF), andel (prosent) (Kilde: FHI)

Forventning av et godt og lykkelig liv er knyttet til forventning av anstendig arbeid og sysselsetting etter endt utdanning. 67 prosent av ungdomsskoleelever og 63 prosent av VGS elever tror at de vil komme til å leve et godt og lykkelig liv (Figur 54, Figur 55). Disse tallene er lavere enn for landet som helhet. 94 prosent tror de vil fullføre videregående opplæring, mens 60 prosent svarer «ja» eller «vet ikke» på spørsmål om forventet arbeidsledighet. Dette forteller at ungdommen i Nordland opplever mer usikkerhet med hensyn til framtiden enn landet ellers.

Figur 54: Svar på spørsmål om ungdomsskoleelever tror at de vil komme til å leve et godt og lykkelig liv, i Nordland og i Norge

Når det gjelder kopling mellom utdanning, kompetanse, og sysselsetting i Nordland, er det behov for å få bedre tall. i) Antall elever som blir veiledet opp mot andre tilbud i videregående opplæring utover «ordinære» tilbud i ordinær videregående skole; ii) hvor ofte videregående skoler deltar i målrettet veiledning av utdanningsvalg for elever i grunnskolen, iii) i hvilken grad og utstrekning undervisning i grunnskolen foregår etter regionale planer, og ikke bare etter rådgivers/den enkelte skole sine premisser; iv) avklaringsmøter som er avholdt når elever opplever utfordringer i videregående skole, og hvor mange som slutter/gjennomfører etter disse; og v) i hvor stor grad læringer og lære kandidater tar i bruk tjenester i elev- og lærlingetjenesten når de opplever utfordringer i opplæringa eller livet?

Figur 55: Ungdoms svar på spørsmål om tro på framtiden

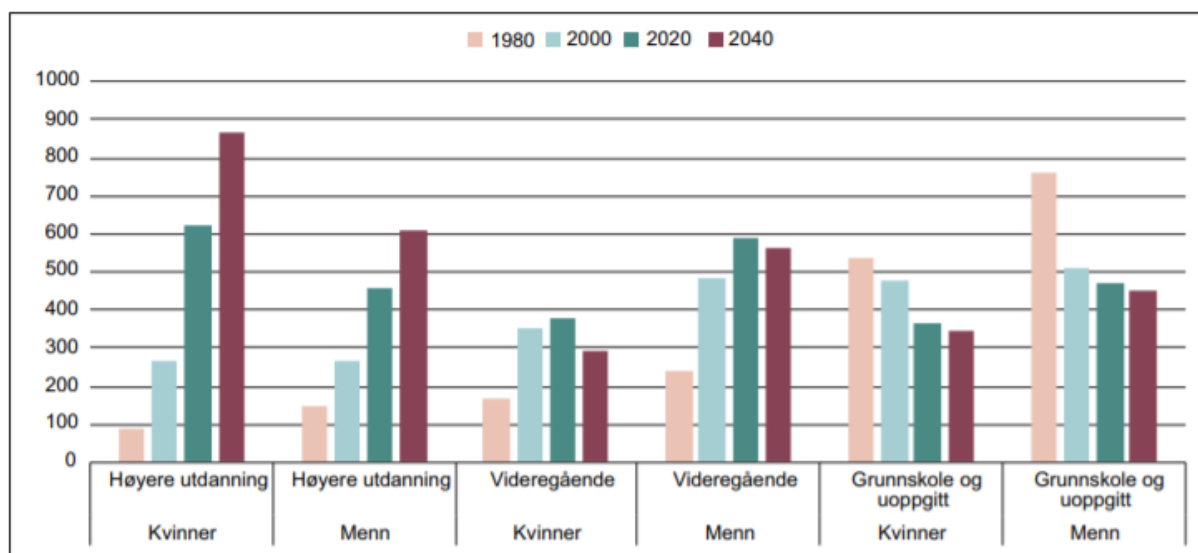
3.4.5 Delmål 4.5 Avskaffe kjønnsforskjeller

Kjønnsforskjeller i skolen blir stadig mer tydelige, med store konsekvenser for deltakelsen i arbeids- og samfunnsliv. Det vises til at i dag er det gutter som står for 70 prosent av spesialundervisningen i skolen, og samme andel av manglende læreplasser i forbindelse med yrkesfag. Vi ser mange av de samme tendensene i statistikken over fullført videregående opplæring i Nordland. For alle utdanningsprogram under ett er andelen som gjennomfører på normert tid omkring 40 prosent for gutter, mens nesten to tredjedeler av jenter oppnår dette. For studiespesialisering gjennomfører to tredjedeler av guttene på normert tid, mens nesten 80 prosent av jentene klarer dette. Yrkesfag viser samme tendens.

Utvalget peker på at utdanningspolitikk må være langsiktig og at økende kjønnsforskjeller er en samfunnsutfordring.

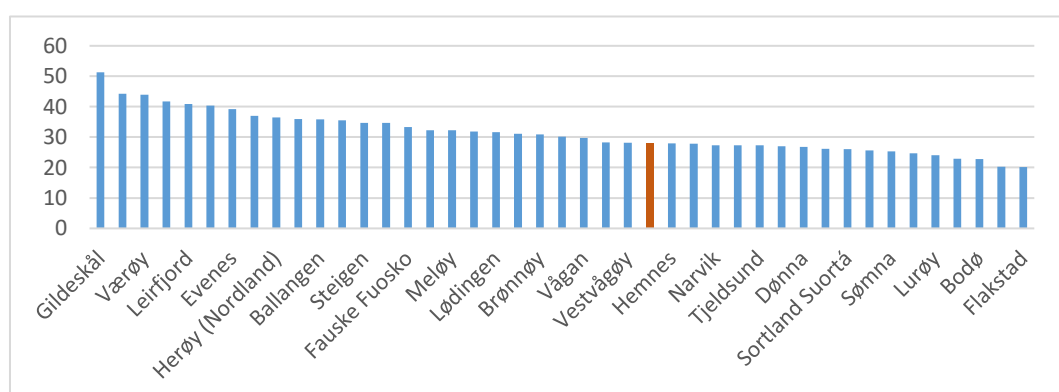
De langsiktige konsekvensene av økende kjønnsforskjeller for utdanningsmuligheter og arbeidsliv blir tydeligere i fremtiden. Kvinner vil ifølge NOU i større grad enn menn vil lykkes innenfor høyere utdanninger (Figur 56). Det vil være langt flere kvinner i høyere utdanning enn i videregående utdanning, mens det for menn vil være nokså likt. Andelen med høyere utdanning er størst for kvinner også i den samiske befolkningen.

Figur 56 Framskrivning av arbeidsstyrken i Norge etter utdanningsnivå og kjønn i utvalgte år, 1000 personer. Kilde: NOU 2019:3/SSB.

3.4.6 Delmål 4.6 Elevenes mestring i lesing og matte

I 5. trinn måles mestring på tre nivåer i lesing og matematikk. Andelen elever som leser på nivå 1 var 28,1 prosent i kommunene i Nordland i 2018. Prestasjon på nivå 1 i kommunene varierer på mellom 51 prosent og 20 prosent (Figur 57). Landsgjennomsnittet var på 23 prosent i 2018. Øverst av kommuner med ikke-anonymiserte data er Gildeskål, Værøy, Leirfjord og Evenes, mens vi finner Bodø Sømna, Lurøy, Bodø og Flakstad i den nedre delen i 2018.

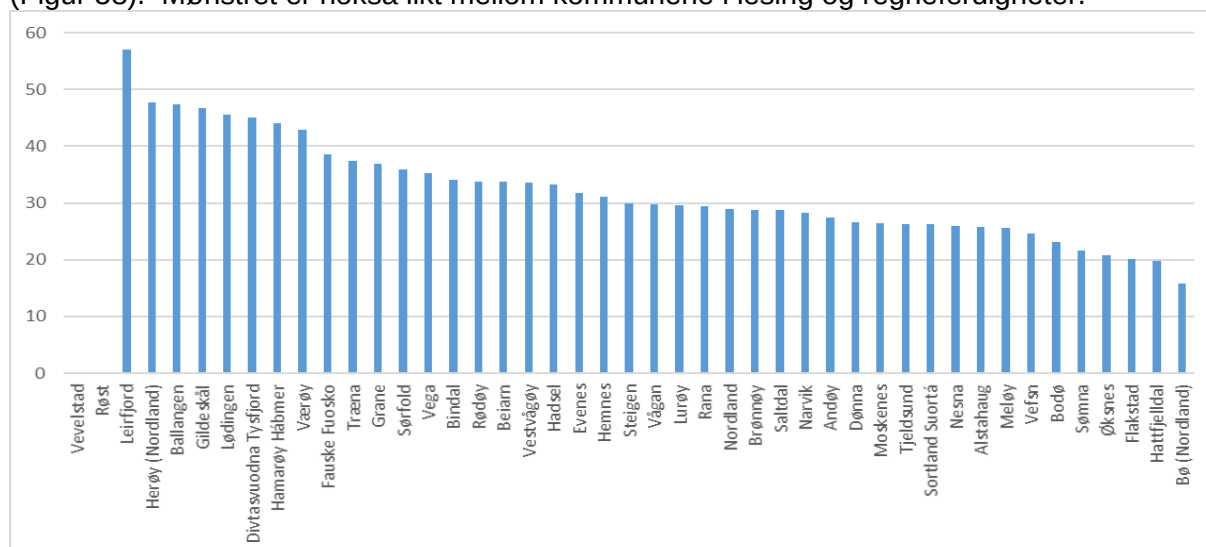

Figur 57 Mestring på laveste nivå i lesing – 5.trinn i Nordland 2017 (Kilde: SSB tabell 07163/Udir)

I gjennomsnitt oppnådde 28,9 prosent av elevene i Nordland i 2018 nivå 1 i matematikk, mens landsgjennomsnittet var 23,8 prosent. Det er stor variasjon mellom kommunene i

andelen som oppnådde dette nivået, fra 51,3 prosent i Gildeskål til 20,2 prosent i Flakstad (Figur 58). Mønstret er nokså likt mellom kommunene i lesing og regneferdigheter.

Figur 58 Mestring på laveste nivå i regning – 5.trinn i Nordland 2017 (Kilde: SSB tabell 07163/Udir)

Mestringsnivået i basisfagene lesing og regning viser i følge Udirs analyse at for oppnådde skolepoeng og mestringsnivå ligger Nordland på lik linje med andre regioner for 8. trinn i lesing og matematikk i 2018. Det er usikkert hvordan dette påvirker gjennomføringen av videre-gående skole.

3.4.7 Manglende statistikk for delmål 4.7

Statistikk over kompetanse for å fremme bærekraftig utvikling er ikke tilgjengelig. Slik statistikk kan vise oversikt over antall grunnskoler, videregående skoler, yrkesfaglige skoler, og universiteter som i læreplanen inkluderer innhold og læremål for bærekraftig utvikling og livsstil, menneskerettigheter, likestilling, fremme av en freds- og ikkevoldskultur, globalt borgerskap og verdsetting av kulturelt mangfold og kulturens bidrag til bærekraftig utvikling.

Bilde 6 Skulpturlandskap Nordland - Uten tittel, Per Barclay

3.5 MÅL 5 LIKESTILLING MELLOM KJØNNENE

Mål 5 handler om likestilling mellom kjønnene, og kvinner og menns mulighet til å delta i samfunnet på like vilkår, med like muligheter og rettigheter (Tabell 18). Reell likestilling innebærer også å være fri fra vold, tvang, marginalisering og diskriminering. Norge er et av de mest likestilte landene i verden og Norge rangeres høyt på ulike internasjonale likestillingskåring. Likevel – selv om Norge totalt sett skårer bra i slike kåring, er det fremdeles likestillingsutfordringer knyttet områder som utdanningsvalg, arbeidsliv og økonomi, samt vold i nære relasjoner. I Nordland er det kjønnsforskjeller både knyttet til utdanningsvalg og viktige aspekter ved sysselsetting og arbeidsliv mer generelt. I likhet med landet for øvrig har kvinneandelen økt i kommunestyrene i fylket, og kvinneandelen blant fylkets ordførere har hatt en tilsvarende positiv utvikling og ligger over landsgjennomsnittet. Samtidig er det en rekke aspekter knyttet til delmålene – som å avskaffe alle former for vold og sikre tilgangen til reproduktive rettigheter – som ikke er like enkle å måle.

Tabell 18 Delmål til mål 5 (Kilde: SSB)

Mål 5: LIKESTILLING MELLOM KJØNNENE	
5.1	Gjøre slutt på alle former for diskriminering av jenter og kvinner i hele verden
5.2	Avskaffe alle former for vold mot alle jenter og kvinner, både i offentlig og privat sfære, herunder menneskehandel, seksuell og annen form for utnyttning
5.3	Avskaffe all skadelig praksis, for eksempel barneekteskap, tidlige ekteskap og tvangsekteskap samt kvinnelig omskjæring.
5.4	Erkjenne og verdsette ubetalt omsorgs- og husholdsarbeid gjennom yting av offentlige tjenester, infrastruktur og sosialpolitikk samt fremme av delt ansvar i husholdet og familien, alt etter hva som passer i det enkelte land
5.5	Sikre kvinner fullstendig og reell deltakelse og like muligheter til ledende stillinger på alle nivåer i beslutningsprosessene i det politiske, økonomiske og offentlige liv.
5.6	Sikre allmenn tilgang til seksuell og reproduktiv helse samt reproduktive rettigheter, som avtalt i samsvar med handlingsprogrammet fra den internasjonale konferansen om befolkning og utvikling, handlingsplanen fra Beijing og beslutningsdokumentene fra deres respektive tilsynskonferanser. Se delmål 3.7
5.a	Iverksette reformer for å gi kvinner lik rett til økonomiske ressurser samt tilgang til eierskap til og kontroll over jord og annen form for eiendom, finansielle tjenester, arv og naturressurser, i samsvar med nasjonal lovgivning.
5.b	Styrke bruken av tilpasset teknologi, særlig informasjons- og kommunikasjonsteknologi, for å styrke kvinners stilling.
5.c	Vedta og styrke god politikk og gjennomførbar lovgivning for å fremme likestilling og styrke jenters og kvinners stilling på alle nivåer.

3.5.1 Delmål 5.2 Vold mot jenter og kvinner

Selv om SSBs statistikk belyser likestillingsutfordringer på sentrale samfunnsområder, er det viktig å påpeke at bærekraftsmål 5 også omhandler likestillingsutfordringer som ikke like lett lar seg måle. I mål 5 understrekes det at alle former for vold mot jenter og kvinner skal avskaffes innen 2030, samt at kvinners tilgang til seksuell og reproduktiv helse samt reproduktive rettigheter skal sikres i samsvar med internasjonale lover og konvensjoner.

WHO opererer med et voldsbegrep som dekker fysisk vold, seksuelle og psykiske overgrep samt omsorgssvikt. Begrepet vold i nære relasjoner blir brukt for å beskrive vold og overgrep som rettes mot familiemedlemmer, som samlivspartnere. Vold og kriminalitet omtales under mål 16, men er ikke presentert fordelt på kjønn. Mens menn i absolutte tall var litt høyere

representert i SSB statistikk for personoffer for alle lovbruddstyper, utgjorde kvinner 79 prosent av alle personoffer for seksuallovbrudd det samme året. Det viser en tydelig kjønnsdimensjon knyttet til seksuallovbrudd i Norge.

En annen tilnærming til denne tematikken er å se på hvor godt rustet kommunene i Nordland er til å håndtere og bekjempe vold i nære relasjoner. Ifølge SSB (tabell 12130), var det 6 kommuner i Nordland som i 2018 hadde en politisk vedtatt plan mot vold i nære relasjoner i egen kommune, mens 11 kommuner hadde Plan for arbeid mot vold i nære relasjoner i samarbeid med andre. Det store flertallet av kommuner i Nordland står med andre ord uten slike planer.

Urfolksdimensjonen ved mål 5 kommer ikke frem i delmålene eller indikatorene, men er løftet frem av regjeringen i rapporteringen av Norges oppfølging av FNs bærekraftsmål i rapporten «One year closer» fra 2019. Regjeringen viser til at de og Sametinget har tatt initiativ til økt forskning på dette feltet. Med tanke på den regionale relevansen for bærekraftsmål 5 er dette også en utfordring som gjelder for Nordland.

3.5.2 Delmål 5.3 avskaffe skadelig praksis

Det mangler god statistikk på barneekteskap og kvinnelig omskjæring i Nordland og Norge. På verdensbasis er det i dag 700 millioner jenter og kvinner som ble gift som barn. Mange har gått glipp av skolegang, har dårligere helse, økt risiko for å dø og er mer utsatt for vold og overgrep. Komplikasjoner under graviditet og fødsel er den vanligste dødsårsaken blant jenter mellom 15 og 19 år i utviklingsland. Fortsatt er barneekteskap lov i Norge. Ungdom har tatt initiativ til å forby barneekteskap.

3.5.3 Delmål 5.4 omsorgs- og husholdsarbeid

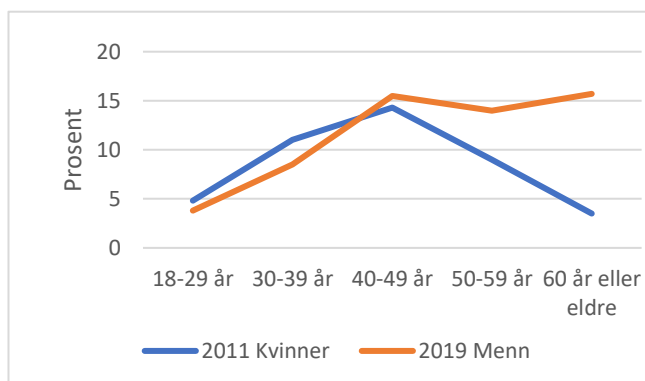
Hvis vi ser på andelen fedre som tar ut hele fedrekvoten eller mer av foreldrepengeperioden, var andelen i Nordland i 2018 på 66 prosent, sammenlignet med 71 prosent for hele landet. Det var kun fylkene Telemark, Østfold og Finnmark som hadde en lavere andel fedre som tok ut hele fedrekvoten eller mer av fellesperioden. Fra 2008–2018 har det likevel vært en positiv utvikling – i 2008 var det bare 56,8 prosent som tok ut fedrekvoten. Ser vi på den samme indikatoren på kommunenivå er det store variasjoner både mellom kommuner og fra år til år. Det er kommunene Herøy (75 prosent), Dønna og Bodø (73 prosent for begge) som har den høyeste andelen fedre som tar ut fedrekvoten eller mer av foreldrepengeperioden, mens det i 6 kommuner var under halvparten av alle fedre som gjorde det samme (Bø, Værøy, Evenes, Lødingen, Hamarøy – Habmer og Nesna) i 2018.

3.5.4 Delmål 5.5 Representasjon, arbeidsliv og utdanning

Det er en sammenheng mellom kjønn og alder blant kommunestyrerepresentantene i Nordland etter valget i 2019 (Figur 59). Andelen kvinner og menn mellom 18 og 40 år er relativ lik, selv om andelen unge, kvinnelige representantene er noe større sammenlignet med andelen menn. Fra aldersgruppen 40 år og opper, endres dette derimot betraktelig. Blant kommunestyrerepresentantene i Nordland over 40 år utgjør menn flertallet, mens kvinneandelen faller betydelig.

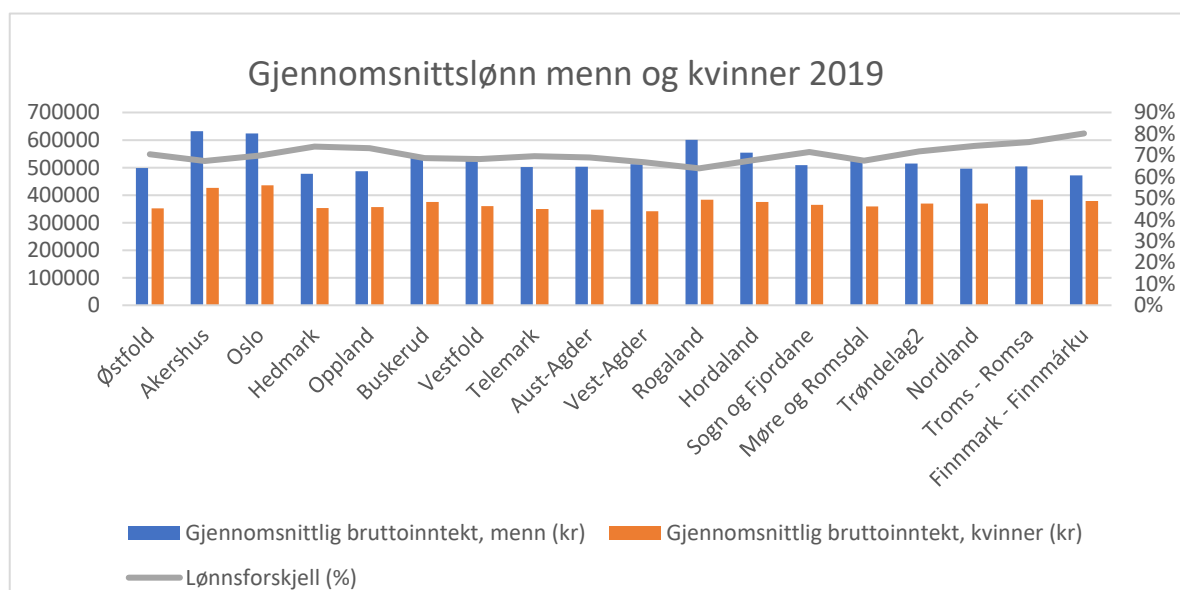
I Nordland var 60,5 prosent av kommunestyrerepresentantene menn i 2018 (Figur 59) – tilsvarende som landsgjennomsnittet. Det er store forskjeller mellom kommunene: På Røst var 81,8 prosent av kommunestyrerepresentantene i 2018 menn og bare 18,2 prosent kvinner. Tilsvarende hadde kommunestyrene i Lurøy, Ballangen og Andøy alle en mannsandel på over 70 prosent. Generelt er det de små kommunene i Nordland som har lavest Nordland etter valget i 2019 (Figur 59). Andelen kvinner og menn mellom 18 og 40 år er og 36,4 prosent mannlige kommunestyrerepresentanter i 2018. Dette er en økning fra 27 prosent i forrige valgperiode til 37 prosent for 2019-2022. Blant fylkes 41 ordførere etter valget i 2019, er 15 kvinner.

Figur 59: Kvinner og menn i kommunestyre etter alder i Nordland 2019. Kilde: SSB

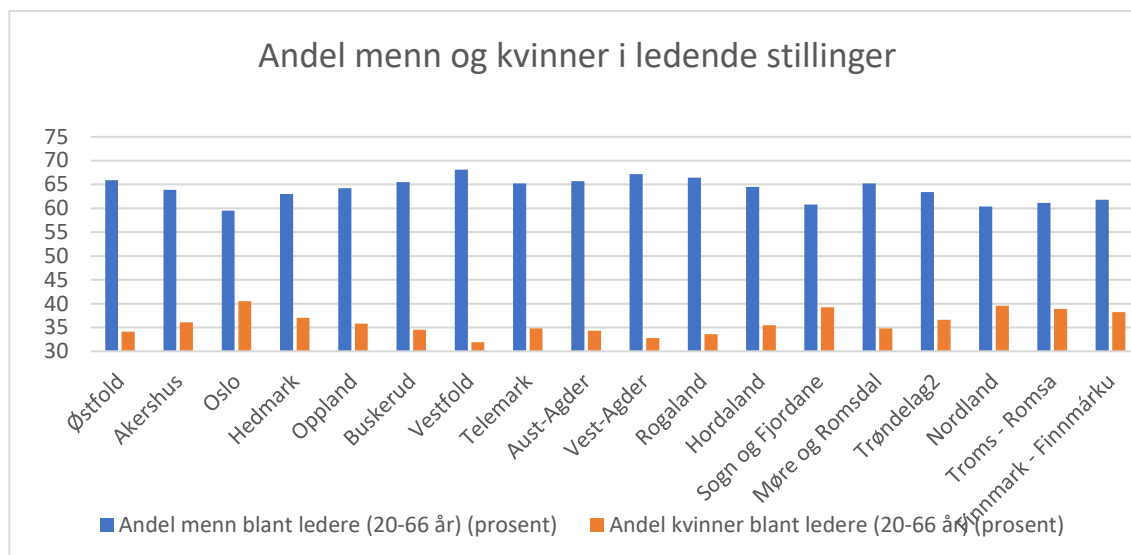
Ifølge tall fra SSB i 2018 var 79 prosent av mennene del av arbeidsstyrken, mens andelen for kvinnene var 75 prosent. Videre var andelen menn med høyere utdanning 22,1 prosent, mens andelen kvinner var 31,6 prosent i det samme tidsrommet. Her er det likevel store regionale forskjeller mellom utdanningsnivået i befolkningen. Andelen sysselsatte menn (20-66 år) som jobbet deltid i 2018 på 19,5 prosent, mens andelen var 42,4 prosent for kvinner. Videre var 7 av 10 ansatte i offentlig sektor i Nordland kvinner, mens tilsvarende var 3 av 10 i privat sektor. Andelen menn blant ledere var 60,4 prosent.

Fortsatt har vi et arbeidsmarked som er kjønnsdelt. Kvinner og menn søker ikke i like stor grad til de samme jobbene. I Nordland hadde kvinner i snitt 74% av årslønnen til menn. I Oslo og Akershus var forskjellene henholdsvis 70% og 67%. Finnmark var det fylket hvor forskjellene var minst. Der var en snittlønn for kvinnene 80% av lønnen til mennene. I Akershus tjente i snitt mennene over 206 000 kroner mer enn kvinnene, mens den samme forskjellen i Nordland var på kr. 127 000. De tre nordligste fylkene hadde sammen med Hedmark størst likhet i lønn i 2019.

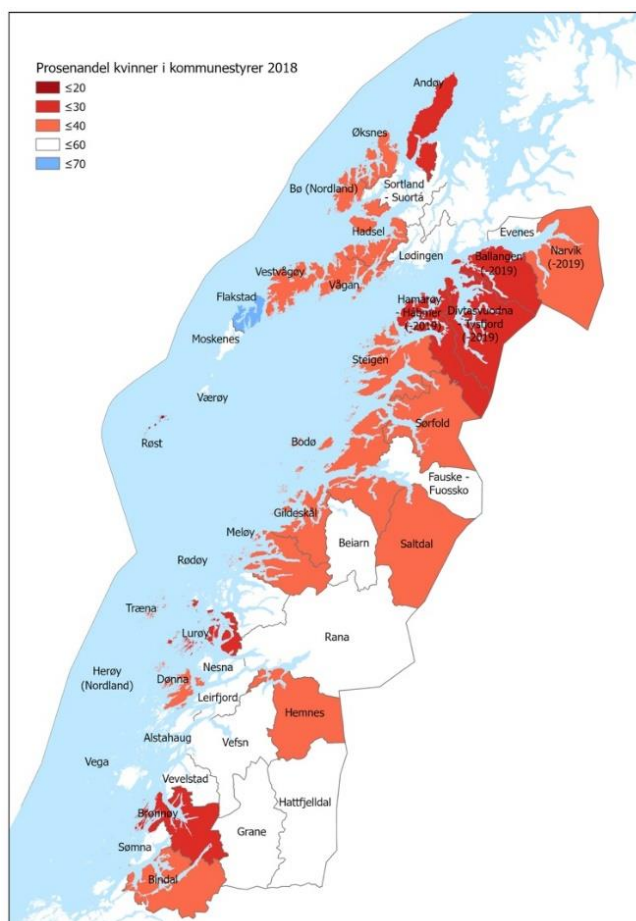

Figur 60: Gjennomsnittslønn menn og kvinner 2019

Likestilling mellom kjønn kommer også til uttrykk i hvem som sitter med de ledende stillingene. I Nordland var andelen menn 60,4%. Det er bare Oslo som har en lavere andel på 59,5%. De to fylkene som hadde minst andel kvinnelige ledere var Aust-Agder og Rogaland med henholdsvis 65,7% og 66,4%.

Figur 61: Andel menn og kvinner i ledende stillinger

Figur 62: Prosentandel kvinner i kommunestyre i Nordland

3.6 MÅL 6 RENT VANN OG GODE SANITÆRFORHOLD

Under mål 6 inngår tilstanden i forvaltningen av vannressursene, og hvordan tilgangen til vann av god kvalitet for innbyggerne (Tabell 19). Vannressursene er av stor betydning globalt for å sikre grunnleggende og gode sanitærforhold og god helse. Norge har i internasjonal målestokk svært god og generell tilgang på vannressurser i form av nedbørsmengder og (til nå) begrenset grad av klima med omfattende og lange tørkeperioder og mangel på vann. Dette kan nå se ut til å være i endring som følge av klimaendringer på grunn av temperaturstiging og som øker faren for større variasjon i været, med hyppigere og store nedbørsmengder over kortere perioder som fører til flom, fare for erosjon av jordsmonn, og utfordringer i vannkvalitet. Klimaforskere pekte på at slike situasjoner vil komme til å oppstå i større grad i fremtiden.

Tabell 19 Delmål for Mål 6 Rent vann og gode sanitærforhold

MÅL 6 RENT VANN OG GODE SANITÆRFORHOLD	
6.1	Innen 2030 sørge for allmenn og likeverdig tilgang til trygt drikkevann til en overkommelig pris for alle.
6.2	Innen 2030 sørge for tilgang til tilstrekkelige og likeverdige sanitær-, hygiene- og toalettforhold for alle, med særlig vekt på behovene til jenter og kvinner samt personer i utsatte situasjoner.
6.3	Innen 2030 sørge for bedre vannkvalitet ved å redusere forurensning, avskaffe avfallsdumping og mest mulig begrense utslipp av farlige kjemikalier og materialer, halvere andelen ubehandlet spillvann og i vesentlig grad øke gjenvinning og trygg ombruk på verdensbasis.
6.4	Innen 2030 betydelig bedre utnyttelsen av vann i alle sektorer, og sikre bærekraftig uttak av og tilgang til ferskvann for å håndtere knapphet på vann og i vesentlig grad redusere antall personer som rammes av vannmangel.
6.5	Innen 2030 gjennomføre en integrert forvaltning av vannressurser på alle nivåer, blant annet gjennom samarbeid over landegrensene der det er aktuelt.
6.6	Innen 2020 verne og gjenopprette vannrelaterte økosystemer, herunder fjell, skoger, våtmarker, elver, vannførende bergarter og innsjøer.
6.A	Innen 2030 utvide det internasjonale samarbeidet og støtte oppbygging av kapasitet i utviklingsland når det gjelder virksomhet og programmer knyttet til vann- og sanitærforhold, blant annet teknologi for vannoppsamling, avsalting, effektiv bruk av vannressurser, behandling av avløpsvann, gjenvinning og ombruk.
6.B	Støtte og styrke medvirkning fra lokalsamfunn for å bedre forvaltningen av vann- og sanitærforhold.

3.6.1 Delmål 6.1 og 6.2 vannforsyning og avløpssystem

Tilgangen til drikkevann i tilstrekkelig grad og av god kvalitet fremgår av den nasjonale levekårsundersøkelsen, som publiseres av FHI. Her fremkommer det statistikk som viser forsyningskvaliteten på vann i norske regioner og kommuner.

Målt gjennom indikatoren andelen av befolkningen i kommunen som har vannforsyning av god kvalitet; det vil si med kontroll av tilfredsstillende drikkevannskvalitet, er bildet at tilgangen nasjonalt er god. Resultatene for Nordland viser at den samlede vurderingen av vannforsyningen er god for 94 prosent av husholdningen (på linje med Troms og Trøndelag), men fylket ligger lavest når det gjelder leveringssikkerhet med 70 prosent,

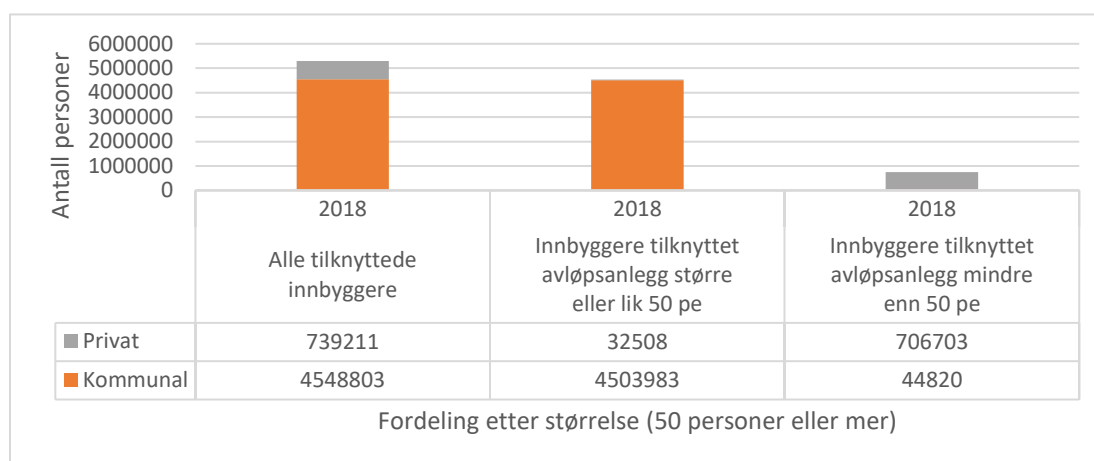
Et annet mål på sikker tilgang er forsyningsgraden målt ved andelen av personer med tilgang til kommunalt vannverk (med mer enn 50 personer tilknyttet) i Nordland. Av de

kommuner som hadde registrerte data i 2018, lå kommunene Rødøy, Hattfjelldal, Vevelstad, Beiarn, Leirfjord og Nesna lavest, med en forsyningsgrad under 80 prosent (varierende mellom 50 og 78 prosent). Mer enn 85 prosent av kommunene i Nordland hadde altså en forsyningsgrad på over 80 prosent.

I fremtiden vil flere kommuner måtte være forberedt på utfordringer i å sikre kvalitet av drikkevann som følge av økende sommertemperaturer. For eksempel opplevde Røst kommune problemer da renseanlegget i 2014 brøt ned i sommervarmen, og drikkevannskilden fikk oppblomstring av alger.

Ifølge SSB-statistikk (tabell 09311) hadde nesten hele befolkningen tilknytning til avløps-system i kommunal eller privat regi. Private løsninger er stort sett knyttet til de mindre anlegg med mindre enn 50 personer tilknyttet (Figur 63).

Figur 63: Fordeling av tilknytning til kommunale og private avløp etter størrelse på anlegg i 2018. Kilde: SSB, tabell 09311.

Kvaliteten på infrastruktur for vann- og avløpssektoren er utfordrende. Infrastrukturen er i svært mange kommuner gammel og av dårlig kvalitet, og det vil kreve et stort løft å få til forbedringer. Ifølge SSB-statistikk (tabell 11792), er over 60 prosent av ledningsnettet i kommunal vannforsyning fra perioden 1940 – 2000. Omtrent 13 prosent er fra før 1970, mens nesten halvparten stammer fra perioden etterpå. Lekkasje i nettet er anslått i gjennomsnitt til 2,4 m³ pr løpemeter ledningsnett (av en samlet lengde på omtrent 3600 km).

Rådgivende ingeniørers forening (RIF) vurderte i sin analyse i 2019³⁴ at det er et oppgraderingsbehov på 1450 milliarder kroner for å utbedre etterslepet knyttet til manglende standard og vedlikehold, noe som til sammenligning utgjør omtrent 15 prosent av Norges samlede oljefond i dag. Det pekes i rapporten på at lite har skjedd til tross for enkelte tiltakspakker etter 2009 og bedret kommuneøkonomi. Framover vil antakelig handlingsrommet i kommunenes økonomi bli redusert samtidig som utfordringene øker og blir omfattende.

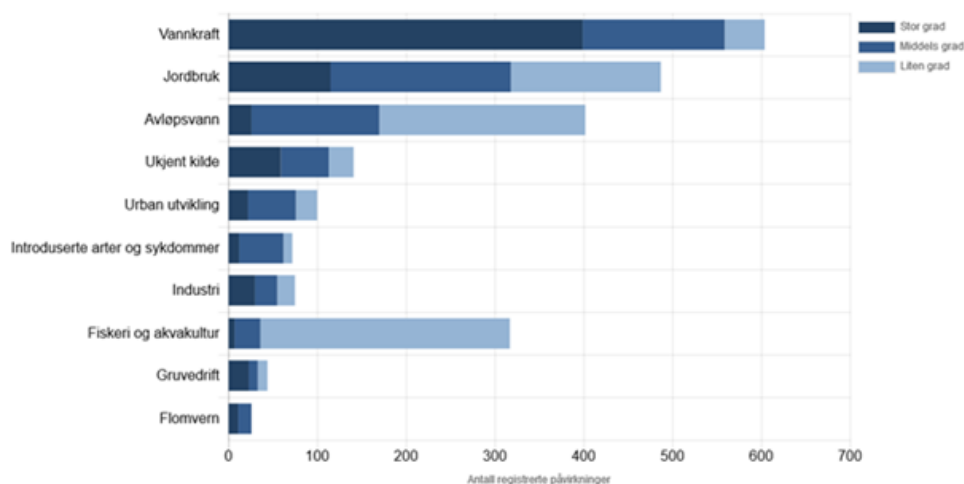
3.6.2 Delmål 6.6 Forvaltning av vannressurser

Vannforvaltningen i Norge er regionalisert. Nordland fylkeskommune har ansvaret for forvaltningen av Nordland og Jan Mayen vannregion, og som omfatter hele fylket, men også strekker seg inn på svensk side. Regionen er videre inndelt i 10 vannområder. Vannforvaltningen er hjemlet i vannforskriften og har som hovedformål å sikre en mer

³⁴ Se RIF-rapport State of the Nation: Norges tilstand 2019 vannforsyning og avløpsanlegg.

helhetlig og økosystembasert vannforvaltning av vannressursene i Norge og Nordland. Det viktigste verktøyet er utarbeiding av helhetlige, sektorovergrepene, regionale vannforvaltningsplaner og tiltaksprogrammer³⁵. For tiden blir forvaltningsplanen for Nordland og Jan Mayen vannregion oppdatert. Vasskraft har den største påvirkningen på vannmiljøet i fylket, etterfulgt av jordbruk og avløpsvann (Figur 64).

Oversikt over de 10 største påvirkningsgruppene

Figur 64: Oversikt over de 10 største påvirkningsgruppene i Nordland, angitt med antall registrerte påvirkninger. Vannkraft, jordbruk og avløpsvann påvirker flest vannforekomster. Kilde: Vann-nett 08.03.2019.

I statusanalysen for Nordland fra 2019³⁶ pekes det særlig på utfordringene i vannregionen fra påvirkningen av marin bioproduksjon i kystsonen, og virkningene på vannmiljø og ressurser gjennom energiproduksjon og økende omfang av natur- og opplevelsesbasert turisme og reiseliv.

3.6.3 Delmål 6.a internasjonalt samarbeid

Det mangler oversikt over samarbeid mellom aktører innen næringsliv og forvaltning i Nordland, og aktører i utviklingsland når det gjelder vann og sanitærforhold og teknologier for effektiv bruk og gjenvinning av ressurser og avløpsvann.

³⁵ <http://www.vannportalen.no/vannregioner/nordland/>, NF-rapport 12/2019: Status og utfordringer for Nordland vannregion.

³⁶ NF-rapport 12/2019: Status og utfordringer for Nordland vannregion. Rapporten gir en mer detaljert oversikt over status og utviklingstrekk og klimasammenhenger for Nordland vannregion.

3.7 MÅL 7 REN ENERGI

Mål 7 handler om å sikre at alle har tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris (Tabell 20). På den ene siden er sikker tilgang til energi til en overkommelig pris en nødvendig faktor for å få til økonomisk og sosial utvikling. I Nordland er energiproduksjon også en viktig sektor som danner grunnlaget for både energiforsyning for samfunnsutvikling og industriell verdiskaping og eksport. På den andre siden står energiproduksjon i dag for noen av de største utslippene av CO₂. Dette er reflektert i delmålene i mål 7 hvor en overgang til bruk av fornybare energikilder og mer effektiv utnyttelse av energien, fremheves som viktig. Overgangen til fornybare energikilder som for eksempel vindkraft, vil imidlertid kreve investeringer i infrastruktur og vi ser allerede at det skaper konflikt med annen arealbruk. Det er et sterkt politisk press for at store deler av både privat og offentlig sektor skal elektrifiseres. Det vil også kreve økt investering i infrastruktur, både for å kunne øke kapasiteten i nettet og for å bygge ladeinfrastruktur for land- og sjøtransporten. Det reiser også spørsmålet om hvem som skal ta kostnadene ved energiomleggingen i samfunnet.

Tabell 20: Delmål til mål 7 (forkortet versjon) (SSB).

Mål 7: Ren energi	
7.1	Innen 2030 sikre allmenn tilgang til pålitelige og moderne energitjenester til en overkommelig pris
7.2	Innen 2030 betydelig øke andelen fornybar energi i verdens samlede energiforbruk
7.3	Innen 2030 doble energieffektivitetsraten på verdensbasis
7.a	Innen 2030 styrke det internasjonale samarbeidet for å lette tilgangen til forskning og teknologi på området ren energi samt fremme investeringer i energiinfrastruktur og teknologi for ren energi
7.b	Innen 2030 utbygge infrastruktur og oppgradere teknologi for å tilby moderne og bærekraftige energitjenester til alle innbyggere i utviklingsland

3.7.1 Delmål 7.1 Innen 2030 sikre allmenn tilgang til pålitelige og moderne energitjenester til en overkommelig pris

Den forventede utviklingen framover tyder på at både Nord-Norge og Nord-Sverige vil være overskuddsområder for kraftproduksjon framover mot 2040, mens det kan forventes økt etterspørsel og høyere priser i sør. Forskjellene i kraftmarkeder i nord og sør både i Sverige og Norge og relativt lavere energipriser gir grunnlag for regional vekst og industrialisering, og muligheter for elektrifisering. Innbyggere i Norge har generelt god tilgang på energi til en overkommelig pris. Det som er viktig å følge med på regionalt, er i hvilken grad man i nord er rustet til og klarer å gå over til fornybar energi, samt i hvilken grad man klarer å effektivisere energiforbruket og øke verdiskapingen og eksporten regionalt basert på de energimessige konkurransefortrinn man har. Økt industrialisering og forsterket elektrifisering i transport vil være alternativ til eksport av energi til andre regioner og ut av landet.

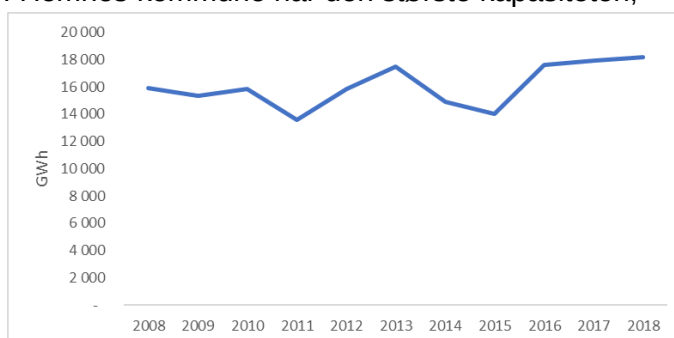
3.7.2 Delmål 7.2 Øke andel fornybar energi

Utfasing av fossil energi, innfasing av mer fornybar kraftproduksjon og elektrifisering av nye sektorer er blant de viktigste virkemidlene for å nå de ambisiøse målene om reduksjon av klimagassutslipp. I tillegg gir produksjon og overskudd av fornybar energi et stort mulighetsrom for videreutvikling av fornybarnæringen, samt etablering av ny industri og nye arbeidsplasser. 98,7 prosent av den elektriske kraften som produseres i Nordland er

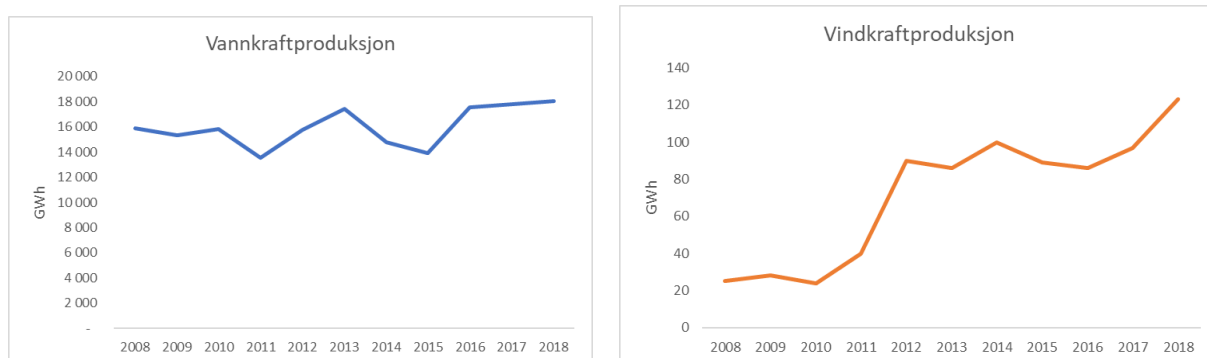
vannkraftproduksjon. I 2018 ble det produsert i overkant av 18 000 gigawattimer elektrisk kraft i Nordland (Figur 65). Dette utgjør litt over 12 prosent av samlet produksjon av elektrisk kraft i Norge. Vindkraftproduksjonen har økt de siste årene fra 25 gigawattimer i 2008 til 123 gigawattimer i 2018 (Figur 66). Norge har i de fleste årene i perioden 2008-2018 hatt netto eksport av elektrisk kraft (Figur 67), og bidrar slik til å øke andel fornybar energi på verdensbasis. Nordland eksporterer også et betydelig kraftoverskudd ut av fylket (Figur 68).

Ifølge NVEs vannkraftdatabase var produksjonskapasiteten for vannkraft i Nordland på kommuner ca 16600 GWh, basert på middelverdiene mellom 2010 og 2016. Kraftproduksjonen finnes i til sammen 29 kommuner. Hemnes kommune har den største kapasiteten,

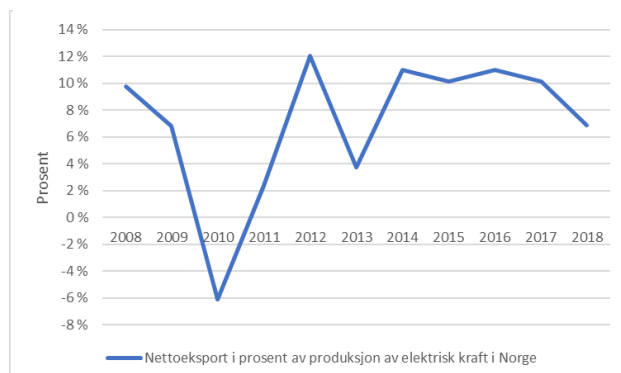

Figur 65: Årlig produksjon av elektrisk kraft (GWh) i Nordland (Kilde: SSB tabell 08308).

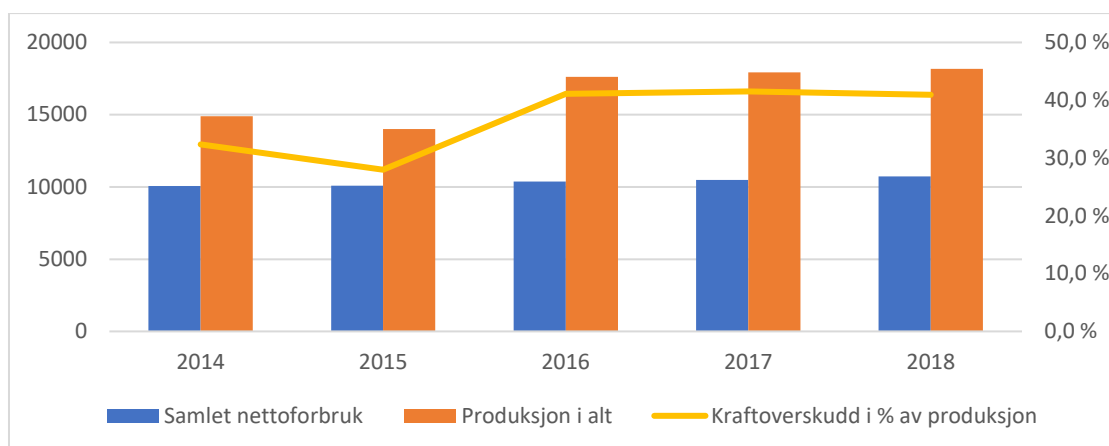
fulgt av Rana, Meløy, Narvik, Sørfold og Fauske. De seks største kraftkommunene står for til sammen 80 prosent av produksjonen i Nordland.

Figur 66: Vind- og vannkraftproduksjon i Nordland i perioden 2008-2018 (Kilde: SSB tabell 08308)

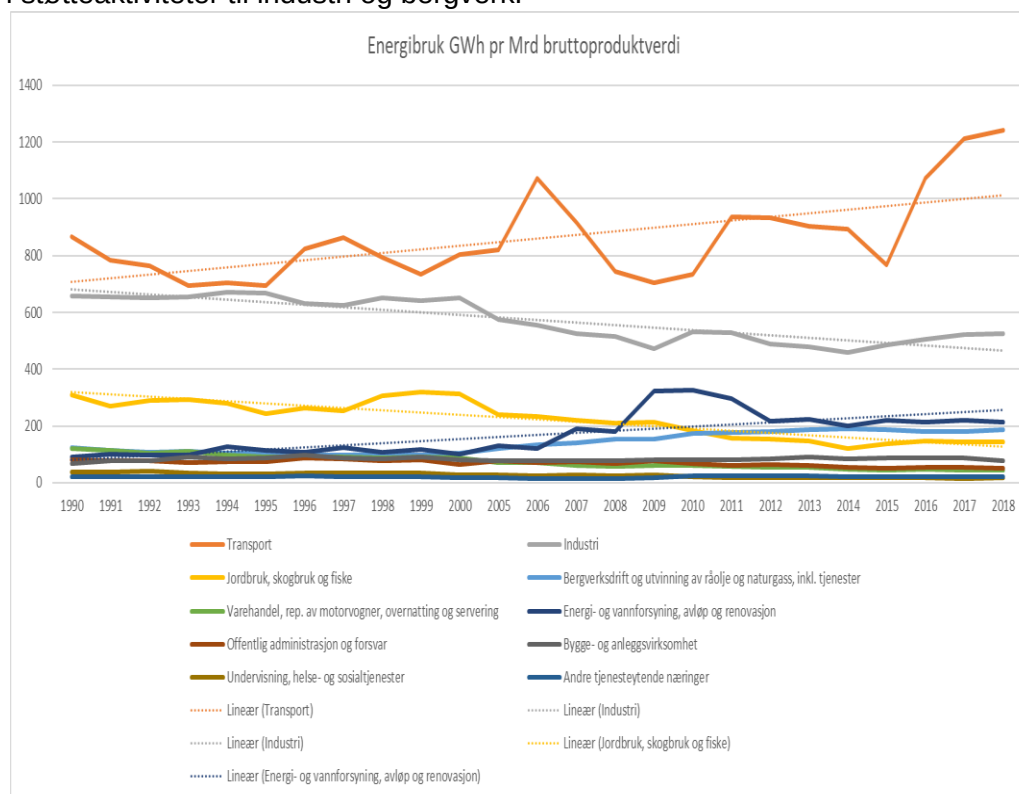
Figur 67 Nettoeksport av elektrisk kraft i Norge i perioden 2008-2018 (prosent av total produksjon) (Kilde: SSB tabell 08307).).

Figur 68 Produksjon, nettoforbruk og kraftoverskudd i Nordland 2014 - 2018 i TWh. Kilde: SSB, tabell 08308 og 08312

Energiforbruk i industri, bergverk og andre næringer

Industrien i Norge sto i 2018 for nærmere to tredjedeler av forbruket av energi i Norge ifølge energiregnskapet for næringer fra SSB (tabell 11558). Sammen med transport som bruker cirka en fjerdedel er industrien en av de største sektorene for forbruk. Av det samlede energiforbruket utgjorde elektrisk kraft vel 57 prosent, olje 3 prosent, gass 8 prosent, kull nesten 11 prosent og marine gassoljer/egentilvirket energi 17 prosent. Ut fra forbruket av energi og fordelingen av energibærere ligger det fortsatt et betydelig behov og potensial for økt bærekraft ved å kunne konvertere til elektrisitet og erstatte fossile energikilder som benyttes i støtteaktiviteter til industri og bergverk.

Figur 69 Energiforbruk (GWh) pr enhet verdiskaping (bruttoprodukt) i næringer. Kilde: SSB, tabell 11601

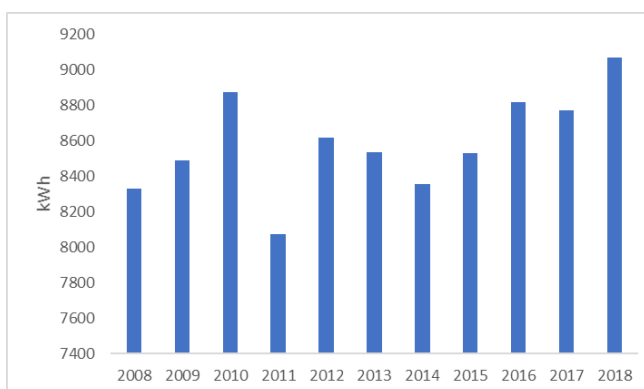
Energiforbruk pr enhet verdiskaping (bruttoprodukt på næringsnivå) er høyest for transport, industri og primærnæringene (Figur 69). Transportnæringen har etter nedgangen mot 1995 hatt en stor variasjon, men en markant økende trend. For industrien er trenden synkende. Vi ser også at energibruken i primærnæringene har gått ned relativt mye siden 1990. Dette kan henge sammen med strukturutviklingen i landbruket. Energiintensiteten for bergverksdrift, olje/gass og energisektoren ligger litt over primærnæringene.

Vekst i norsk handel og eksport internasjonalt generelt, og veksten særlig innenfor havbrukssektoren og energi/oljenæringen forklarer mye av denne veksten både for Norge og for Nordland.

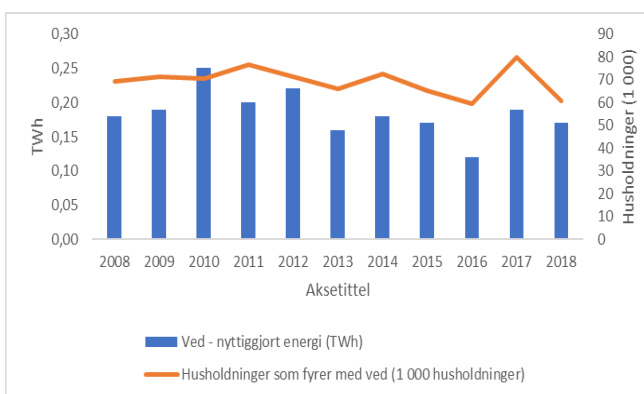
Energiforbruk i husholdningene og energiforbruk til oppvarming

Nettoforbruk av elektrisk kraft i husholdninger pr innbygger i Nordland i perioden 2008-2018 viser at forbruket har økt ganske mye fra 2014 og fram til 2018 (Figur 70). Andelen andre energikilder går ned. Fra 1. januar 2020 er fossil fyringsolje og fyringsparafin forbudt som oppvarmingskilde i boliger. Disse var tidligere viktige kilder for oppvarming av norske boliger, men det ikke har vært forbruk av disse energikildene i boliger i Nordland fra og med 2014. Antallet husholdninger som fyrer med ved og nyttiggjort energi fra vedfyring har gått svakt ned siden 2008 (Figur 71). I 2018 var det drøyt 60 000 husholdninger som benyttet vedfyring. Siden 1998 har det vært krav om at alle ovner som selges skal være rentbrennende, noe som over tid vil medføre større energiutnyttelse og mindre partikkelutslipp.

Trass i nedgangen i andelen fossile energikilder til oppvarming har klimagassutslippene fra oppvarming i Nordland (Figur 72) økt fra 2009 og fram til 2016, med en liten nedgang i 2017. Fossil oppvarming sto i 2017 for 87 prosent av utslippene. Økningen kan grunne i at utslipp fra oppvarming av næringsbygg og husholdninger telles samlet. Utslippene forårsakes av forbrenning av ulike petroleumprodukter som fyringsolje, fyringsparafin og LPG. Vedfyring

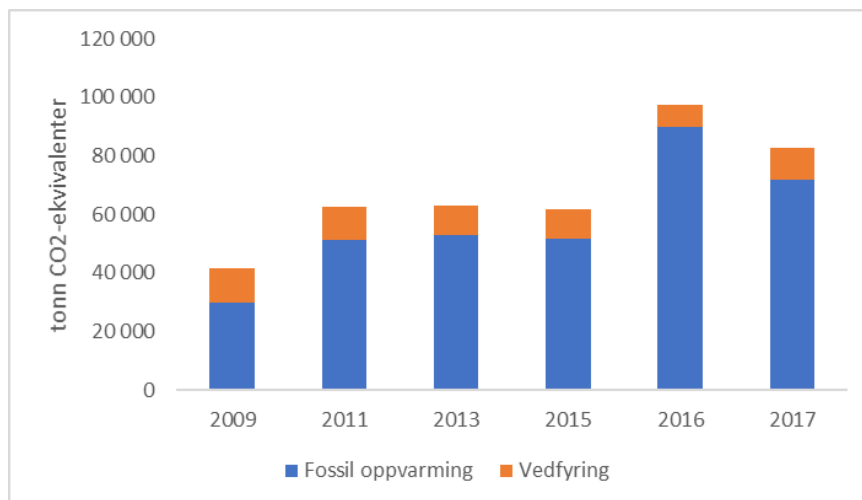

Figur 70: Årlig nettoforbruk av elektrisk kraft i husholdningene per innbygger (kWh) i Nordland (Kilde: SSB tabell 08313).

Figur 71: Vedforbruk i Nordland – antall husholdninger som fyrer med ved og nyttiggjort energi (Kilde: SSB tabell 09703).

inkluderer utslipp av klimagassene metan (CH₄) og lystgass (N₂O). CO₂-utslipp fra vedfyring regnes som netto nullutslipp, og er ikke inkludert i regnskapet.³⁷

Figur 72: Klimagassutslipp fra oppvarming i Nordland (Kilde: Miljødirektoratet).

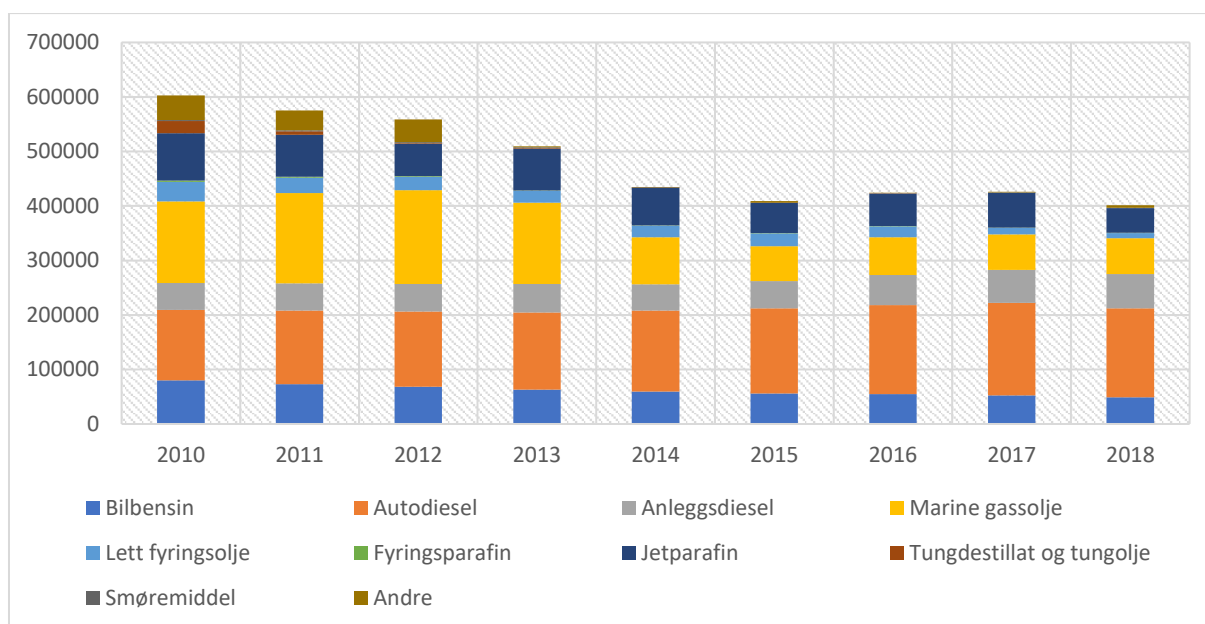
Drivstofforbruk i transportsektoren

Transportsektoren bruker fortsatt i stor grad fossile energikilder og står for 30 prosent av klimagassutslippene i Nordland. Det er veitransport og sjøtransport som står for den største andelen av utslippene fra transportsektoren, henholdsvis 24 og 58 prosent i 2018. Prosentandelen utslipp fra sjøtransport har økt i perioden 2008-2018 fra 55 til 58 prosent, mens andelen utslipp fra veitransport er redusert fra 32 til 24 prosent. Utvikling mot mer energieffektiv motorteknologi og elektrifisering bidrar til å redusere utslippene fra veitransporten.

Det samlede energiforbruket i Nordland var i 2017 på omtrent 18,2 TWh, og av dette var 78 prosent såkalt stasjonært forbruk og 22 prosent på transport. Elektrisitet sto for 57 prosent av forbruket. Transportsektoren benytter i stor grad fossil energi. Forbruket gikk fra 2010 ned fra omtrent 600 til 400 millioner liter. I sjøtransport har det vært en betydelig nedgang i bruken av marine gassoljer både i Norge og internasjonalt i tråd med krav til reduserte klimautslipp. Innfasing av lav- eller nullutslippsløsninger har også ført til økt bruk av naturgass (LNG) som drivstoff der man enda ikke har tilgjengelig teknologi gjennom elektrifisering eller hydrogendrift. Bruk av petroleumsprodukter har gått ned i Nordland siden 2010 (Figur 73).

Økning i klimautslipp innenfor området industri, olje og gass økte med vel 16 prosent, mens veksten i sjøtransport var på vel 15 prosent (Tabell 21). Sektorer med høyest relativ økning i perioden er oppvarming (98 prosent), annen mobil forbrenning (75 prosent) og energiforsyning, men disse står for relativt begrensede deler av de samlede utslippene i Nordland. Endringen i utslipp har for oppvarming økt med 98 prosent, annen mobil forbrenning 76 prosent, og for industri olje og gass og sjøfart har vært på henholdsvis 16 og 15 prosent fra 2009 til 2017. Samtidig er reduksjonen i utslipp fra avfall og avløp på 31 prosent.

³⁷ [https://www.miljodirektoratet.no/tjenester/klimagassutslipp-kommuner/? prosent3Farea=42 prosent3Dnull&area=41§or=3](https://www.miljodirektoratet.no/tjenester/klimagassutslipp-kommuner/?prosent3Farea=42prosent3Dnull&area=41§or=3)

Figur 73 Forbruk petroleumprodukter i Nordland 2010 - 2018 i 1000 liter. Kilde: SSB, tabell 11185

Tabell 21 Utvikling av klimautslipp i Nordland 2009 - 2017 fordelt på kilder (Kilde: Miljødirektoratet). Utslippene er omregnet og standardisert som ekvivalenter til CO₂-utslipp for å kunne aggregeres og sammenlignes

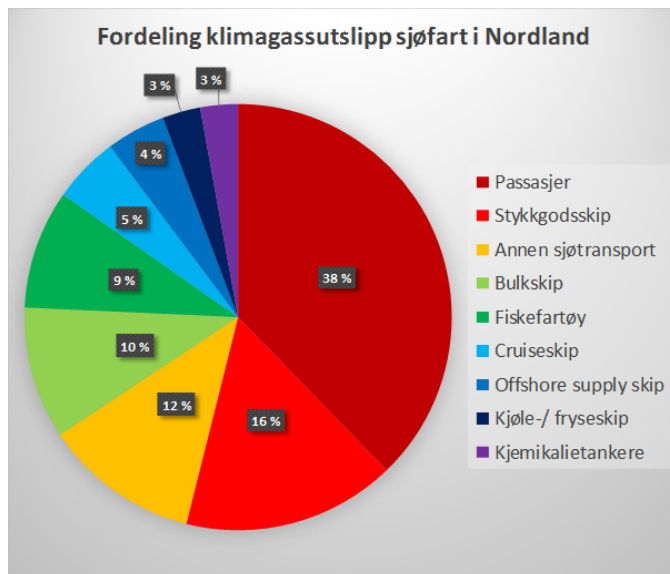
Kilde	2009	2011	2013	2015	2017
Industri, olje og gass	1 565 235	1 703 797	1 513 853	1 594 378	1 820 650
Sjøfart	488 807	488 807	488 806	508 509	563 254
Jordbruk	320 947	313 156	319 371	316 012	311 005
Veitrafikk	286 800	283 530	283 099	281 449	234 068
Annen mobil forbrenning	78 248	122 959	133 100	123 872	137 507
Oppvarming	41 666	62 774	62 968	61 759	82 542
Avfall og avløp	84 408	81 532	75 999	66 524	58 653
Luftfart	29 598	30 098	30 203	29 293	28 884
Energiforsyning	5 123	7 704	2 616	4 609	7 552

Klimagassutslippene i Nordland var i 2017 på vel 3,2 millioner tonn CO₂-ekvivalenter. De største utslippene kommer fra olje og industrivirksomhet (vel 1,8 millioner tonn eller 56 prosent), deretter følger sjøfart med 563000 tonn, jordbruk med 311000 tonn og annen mobil forbrenning (som består av dieseldrevne motorredskaper og snøscooter) med til sammen 137000 tonn.

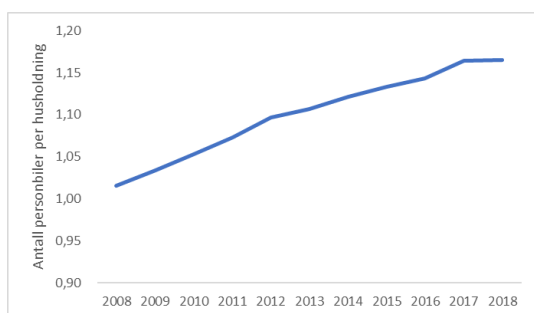
Sjøtransport er den største kilden utenom industri og olje/gass-virksomhetene (Figur 74). Passasjertransport står for 38 prosent, og annen varetransport til sjøs (stykkgods, annen sjøtransport og bulkship) står for samlet like store utslipp. Cruisetransport står for 5 prosent og denne trafikken er sterkt økende også i Nordland. Resten av utslippene (til sammen 10 prosent) er knyttet til sjøtransport til offshorevirksomhet, kjøletransport og kjemikalietankere.

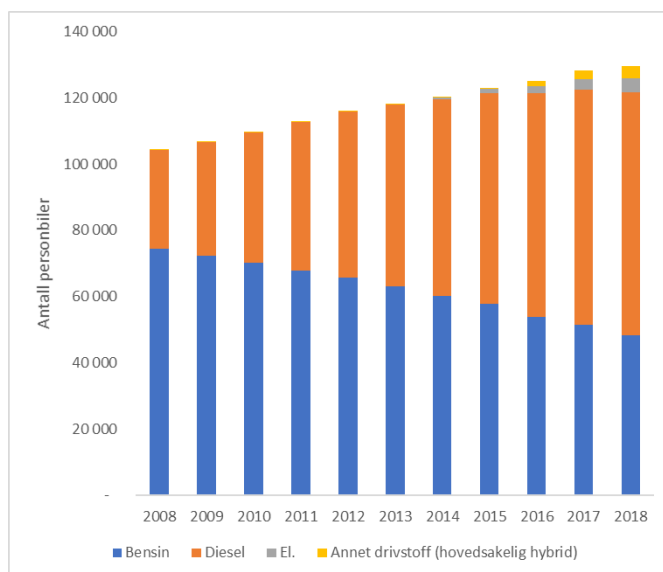
Antall personbiler har økt jevnt i perioden til i underkant av 130 000 biler i 2018 (Figur 75, Figur 76). Det har vært en jevn økning i hele perioden fra at hver husholdning eide 1,02 personbiler i 2008 til 1,17 i 2018 (Figur 75). De fleste personbilene er fortsatt bensin- og dieseldrevne. Det har vært en nedgang i antall bensindrevne biler, mens det har vært en økning i antall dieseldrevne biler i perioden. Selv om andelen elbiler fortsatt er liten (3,2 prosent i 2018) har det vært en stor økning fra at det var 7 registrerte elbiler i Nordland i 2010, til at det i 2018 var registrert 4 183 elbiler. Det er per i dag 113 ladestasjoner i Nordland med varierende kapasitet.

Figur 74: Fordeling av klimautslipp i Nordland 2017 (Kilde: Miljødirektoratet)

Figur 75: Antall personbiler per privathusholdning i Nordland i perioden 2008-2018 (Kilde: SSB tabell 07849 og 09747)

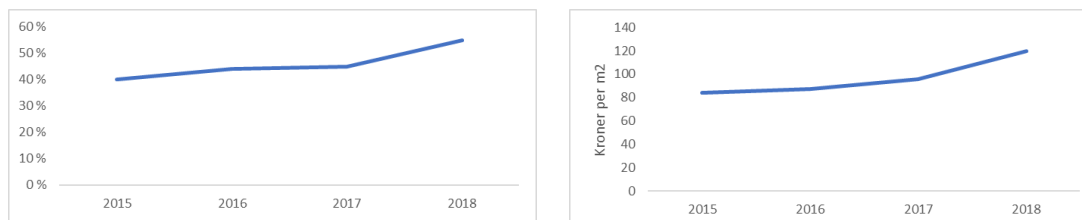
Figur 76: Antall personbiler registrert i Nordland etter drivstofftype i perioden 2008-2018 (Kilde: SSB tabell 07849).

Energibruk i kommunale bygg

CO₂-utslippene knyttet til energibruk i fylkeskommunale bygg er tilnærmet null.³⁸ Dette henger sammen med at 95 prosent av energikostnadene i fylkeskommunens

³⁸ SSB tabell 12581

eiendomsforvaltning brukes på fornybare energikilder. Energiutgiftene som andel av brutto driftsutgifter (Figur 77) og energiutgiftene per m² (kr/m²) i fylkeskommunalt eide bygg har imidlertid økt betydelig de siste årene (Figur 78).

Figur 77 (venstre): Energiutgifter som andel av brutto driftsutgifter i fylkeskommunale bygg i Nordland 2015-2018 (Kilde: SSB tabell 12581).

Figur 78 (høyre): Energiutgifter (kr) per m² fylkeskommunalt eide bygg in Nordland 2015-2018 (Kilde: SSB tabell 12581).

Klimagassutslipp i viktige næringer

Det totale årlige forbruket av elektrisk kraft i Nordland var på 10 738 gigawattimer i 2018. Av dette gikk 55 prosent til kraftintensiv industri, 24 prosent til husholdninger og jordbruk og 15 prosent til bygg- og anleggsvirksomhet og annen tjenesteyting.³⁹ Det har vært en jevn økning i forbruk av elektrisk kraft fra 2013 og fram til 2019. Mer datainnsamling og statistikk er nødvendig for å kartlegge utviklingen i Nordland og hva som er potensialet for framtidig utvikling.

Jordbruk, skogbruk og fiske er av særskilt stor betydning i Nordland både for bruttoprodukt og sysselsetting sammenlignet med landet for øvrig (Tabell 22, kolonne 10 og 11). Dette er samtidig en næring som har relativt høy utslippsintensitet per bruttoprodukt (Tabell 22, kolonne 1). Det er av spesiell betydning for Nordland i en situasjon hvor Norge skal omstille til et lav/nullutslippssamfunn. Andre næringer med høy utslippsintensitet er industri og transport, hvor Norge står foran store utfordringer som nasjon i en omstilling til lav-/nullutslipp. Disse næringenes andel av bruttoprodukt og sysselsetting i Nordland er på linje med landet som helhet. Petroleumsindustrien står for en svært liten andel av bruttoprodukt og sysselsetting i Nordland, men omstilling innenfor denne næringen får stor betydning for Nordland indirekte gjennom reduserte skatteinntekter gitt at Nordland har en høy andel offentlig ansatte.

3.7.1 Delmål 7.3 doble energieffektivitetsraten

Energieffektivitet er et mål på hvor stor andel av energien blir brukt direkte mot formålet. Norsk Eiendom skriver i sin bærekraftsrapport at de som en del av Mål 7 vil i) bestille energibudsjett for beregnet reelt energibruk i bygg og be om dokumentasjon av hvilke tiltak som er gjort for å få ned forventet reelt energibruk i drift av bygget. De henviser her til NS-EN ISO 52000-serien, NS 6430 og SN/TS 3031.), ii) gjennomføre en utredning om hva takflater kan og bør brukes til, f.eks. energiproduksjon, og iii) inkludere krav om energiledelse i leieavtalene (jf. Veikartet). Statistikk og informasjon om disse tiltakene vil gi en oversikt over energieffektivitet i bygg i Nordland.

³⁹ SSB tabell 08312

3.8 MÅL 8 ANSTENDIG ARBEID OG ØKONOMISK VEKST

Mål 8 er knyttet til å skape mer varig, bærekraftig og inkluderende økonomisk vekst, samtidig som mål til fordeling og anstendig arbeid blir ivaretatt (Tabell 23). I Nordland er anstendig arbeid og økonomisk vekst nøkkelutfordringer. I Nordland er produksjon og verdiskaping i stor grad bygd på utnyttelse av naturressurser og arealbruk på sjø og land, og den eksportorienterte verdiskapingen innen energibasert prosessindustri, marin sektor og opplevelsesbasert reiseliv og kulturnæringer, danner grunnlaget for regionens strategiske næringsutvikling (gjennom smart spesialisering). Bak disse tre hovedområdene av eksportorientert verdiskaping finner vi en rekke leverandørnæringer for innsatsvarer, tjenesteyting og kunnskapsstøtte. Nordlands økonomiske utvikling videre er i stor grad basert på utnyttelsen av de (natur)ressursmessige fortrinnene som danner grunnlaget for konkurransedyktighet i global handel med industriprodukter, sjømatprodukter fra fiskeri og havbruk, samt opplevelsesbasert verdiskaping knyttet til besøk av turister fra utland og andre deler av Norge. I dag er hovedutfordringer for måloppnåelse at marine næringer er i stor grad opprettholdt av sesongarbeidere, samt at det kan være utfordrende for små distriktskommuner å rekruttere tilstrekkelig helsepersonell. Slike tjenester og muligheter for heltidsstillinger er grunnleggende for bosetting og sysselsetting i distriktene. For å tiltrekkes og beholde innbyggere gjøres nå tiltak for innsprøyting av ny kompetanse i kulturfeltet i fylket og innovasjon og nye ideer i fylkets kulturnæringer. En ordning for leiestøtte for visuelle kunstnere kan bidra til å gjøre det mer attraktivt for visuelle kunstnere å bosette seg i fylket.

Tabell 23: Delmål for Mål 8

MÅL 8 FREMME VARIG INKLUDERENDE OG BÆREKRAFTIG ØKONOMISK VEKST, FULL SYSSELSETTING OG ANSTENDIG ARBEID	
8.1	Opprettholde en økonomisk vekst per innbygger som er i samsvar med forholdene i de respektive landene, og med en vekst i bruttonasjonalproduktet på minst sju prosent per år i de minst utviklede landene
8.2	Øke den økonomiske produktiviteten gjennom diversifisering, teknologisk modernisering og innovasjon, blant annet med vekt på lønnsomme og arbeidsintensive sektorer
8.3	Fremme en utviklingsrettet politikk som støtter produktiv virksomhet, opprettelse av anstendige arbeidsplasser, entreprenørskap, kreativitet og innovasjon, og stimulere til formalisering av og vekst i antallet svært små, små og mellomstore bedrifter, blant annet ved å sørge for tilgang til finansielle tjenester
8.4	Til og med 2030 gradvis å bedre utnyttelsen av globale ressurser innenfor forbruk og produksjon, og arbeide for å oppheve koblingen mellom økonomisk vekst og miljødeleggelser, i samsvar med det tiårige handlingsprogrammet for bærekraftig forbruk og produksjon, der de utviklede landene går foran. Se delmål 12.2
8.5	Innen 2030 oppnå full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle kvinner og menn, deriblant ungdom og personer med nedsatt funksjonsevne, og oppnå lik lønn for likt arbeid
8.6	Innen 2020 betydelig redusere andelen unge som verken er i arbeid eller under utdanning eller opplæring
8.7	Treffe umiddelbare og effektive tiltak for å avskaffe tvangsarbeid, få slutt på moderne slaveri og menneskehandel og sikre at de verste formene for barnearbeid forbyes og avskaffes, herunder rekruttering og bruk av barnesoldater, samt avskaffe alle former for barnearbeid innen 2025

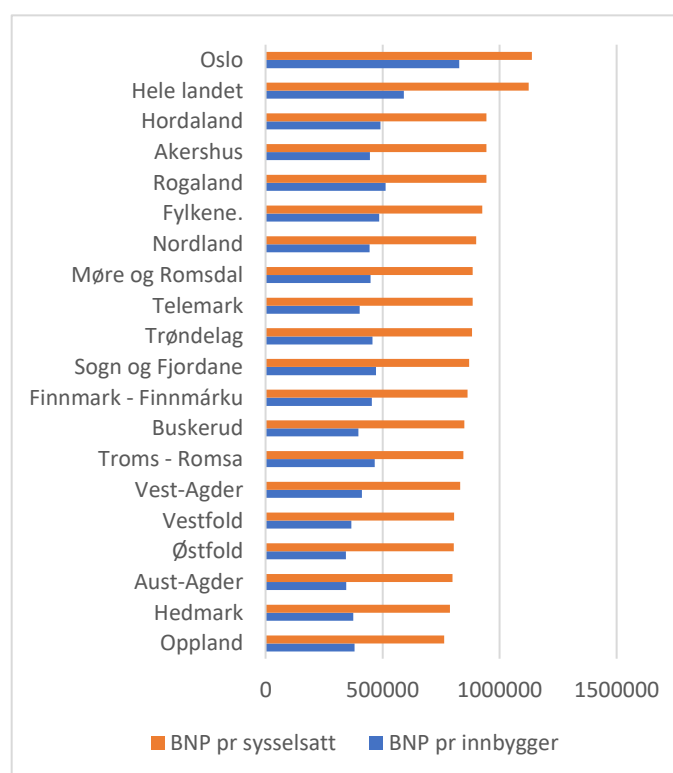
- 8.8** Beskytte arbeiderrettigheter og fremme et trygt og sikkert arbeidsmiljø for alle arbeidstakere, herunder arbeidsinnvandrere og særlig kvinnelige innvandrere, samt arbeidstakere i vanskelige arbeidsforhold
- 8.9** Innen 2030 utarbeide og iverksette politikk for å fremme en bærekraftig turistnæring som skaper arbeidsplasser og fremmer lokal kultur og lokale produkter
- 8.10** Styrke nasjonale finansinstitusjoners evne til å stimulere til og utvide tilgangen til bank- og forsikringstjenester samt finansielle tjenester for alle
- 8.a** Øke støtten til handelsrettet bistand («Aid for Trade») til utviklingsland, særlig de minst utviklede landene, blant annet gjennom et bedre integrert rammeverk for handelsrelatert faglig bistand til de minst utviklede landene
- 8.b** Innen 2020 utvikle og iverksette en global strategi for sysselsetting av ungdom, og gjennomføre Den internasjonale arbeidsorganisasjonens «Global Jobs Pact»

3.8.1 Delmål 8.1 Økonomisk vekst i Nordland

Målt i BNP (brutto nasjonalprodukt) per sysselsatt ligger verdiskaping i Nordland relativt høyt (Figur 79), rett under gjennomsnittet av fylkene. Hovedstadsregionen har stor vekt for referanseverdien for landet. Nordland scorer litt lavere enn Akershus, og ligger om lag på linje med vestlandsfylkene.

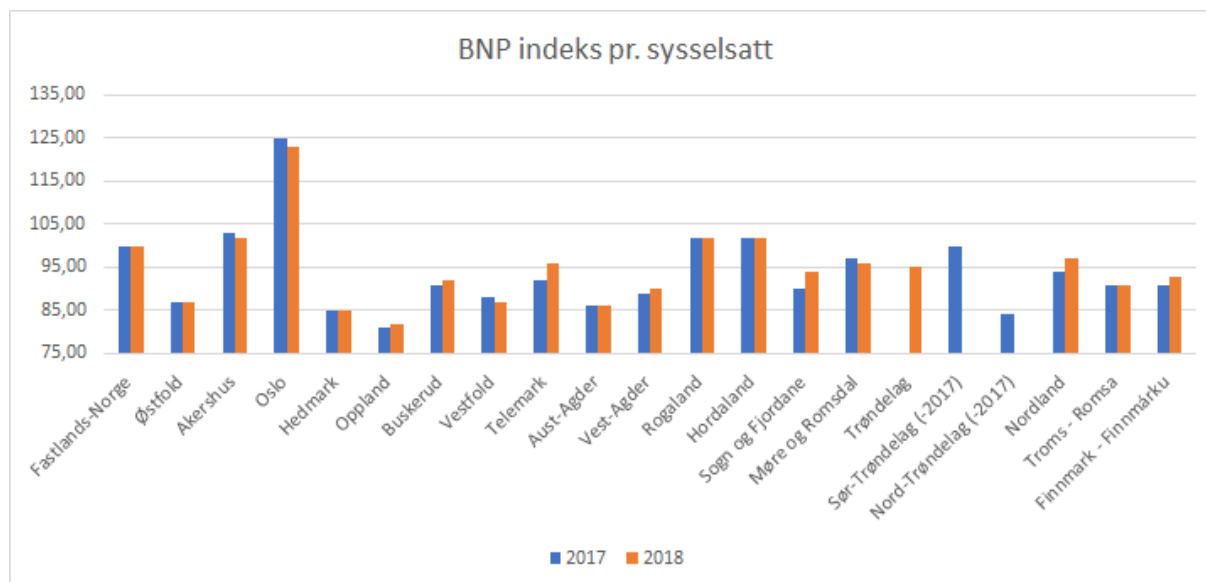
Bruttoproduktet viser verdiskapingen etter dekning av innsatsvarer og beregnes også på regionalt nivå i fylkesfordelt nasjonalregnskap, Nøkkeltallet BNP-indeks per sysselsatte har fått basisverdien 100 for gjennomsnittet av fylkene. Nordlands BNP-indeks i 2017 var på 94 prosent av landsgjennomsnittet og at dette økte til 97 prosent i 2018. Nordlands BNP-indeks i 2017 var på 94 prosent av landsgjennomsnittet og at dette økte til 97 prosent i 2018. Noe av variasjonen er knyttet til næringsstrukturen, der særlig regioner som inneholder store byer som Oslo, Bergen og Trondheim har større innslag av tjenesteytende næringer (KIFT-sektor) med høyere verdiskaping pr sysselsatt (Figur 78).

Nordland og andre kystfylker scorer høyt. Dette skyldes i stor grad at man er godt posisjonert gjennom stort innslag av eksportrettet marin produksjon og energibasert eksportindustrier. Noe av variasjonen er knyttet til næringsstrukturen, der særlig regioner som inneholder store byer som Oslo, Bergen og Trondheim har større innslag av tjenesteytende næringer (KIFT-sektor) med høyere verdiskaping pr sysselsatt. At Nordland og andre kystfylker scorer høyt skyldes i stor grad at man er godt posisjonert gjennom stort innslag av eksportrettet marin produksjon og energibasert eksportindustrier. Verdiskapingen i Nordland lå over både Troms og Finnmark disse årene. Volumveksten i bruttoproduktet i Nordland var på henholdsvis 1,4 prosent og 2

Figur 79 BNP pr innbygger og sysselsatt fordelt på fylker 2018. Kilde SSB, tabell 11713

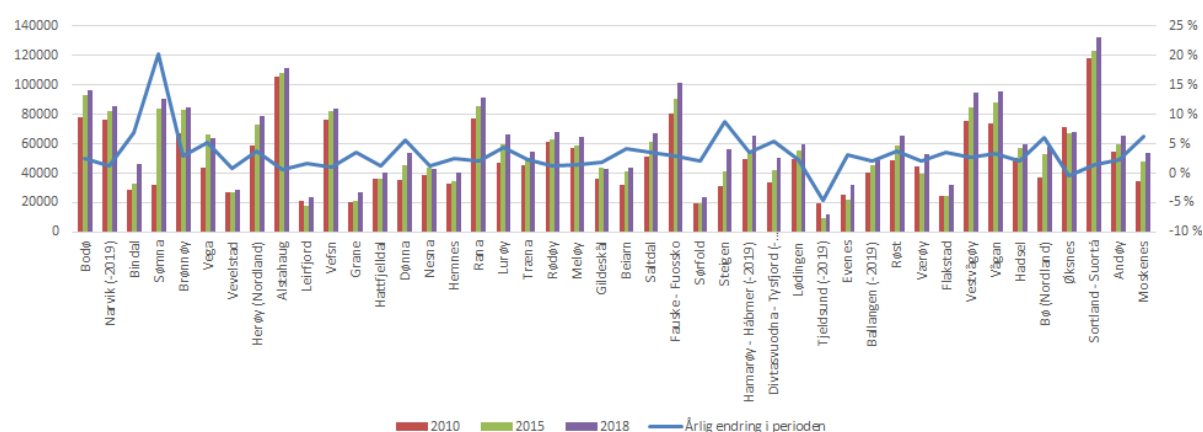
prosent i 2017 og 2018, og var i 2018 over landsgjennomsnittet. Dette plasserer Nordland noe bak regioner med tungt innslag av FoU, tjeneste- og kunnskapsbasert verdiskaping, slik som Viken og tidligere Sør-Trøndelag. Noe av variasjonen er knyttet til næringsstrukturen, der særlig regioner som inneholder store byer som Oslo, Bergen og Trondheim har større innslag av tjenesteytende næringer (KIFT-sektor) med høyere verdiskaping pr sysselsatt. At Nordland og andre kystfylker scorer høyt skyldes i stor grad at man er godt posisjonert gjennom stort innslag av eksportrettet marin produksjon og energibasert eksportindustrier.

Figur 80: BNP indeks per sysselsatt per region i Norge (Kilde: SSB)

Handel

Omsetning av detaljvarer i kommune i perioden 2010, 2015 og 2018 viser at de fleste kommunene har hatt en årlig vekst i handelsomsetningen på tre til fire prosent (Figur 81). Dette innebærer at omlandskommunene til regionsentrene ikke har tapt i omsetning. De største bykommunene har heller ikke vokst vesentlig mer enn omlandet. Opprettholdelse av handel i alle kommunen er viktig for bosettingen og muligheten for attraktive steder. Spesielt er sentrums handelen viktig for de deler av befolkningen som ikke disponerer privatbil.

Figur 81: Detaljvareomsetning i kommunene 2010-2018 (Kilde: SSB)

3.8.2 Delmål 8.2 Diversifisering, modernisering, og innovasjon

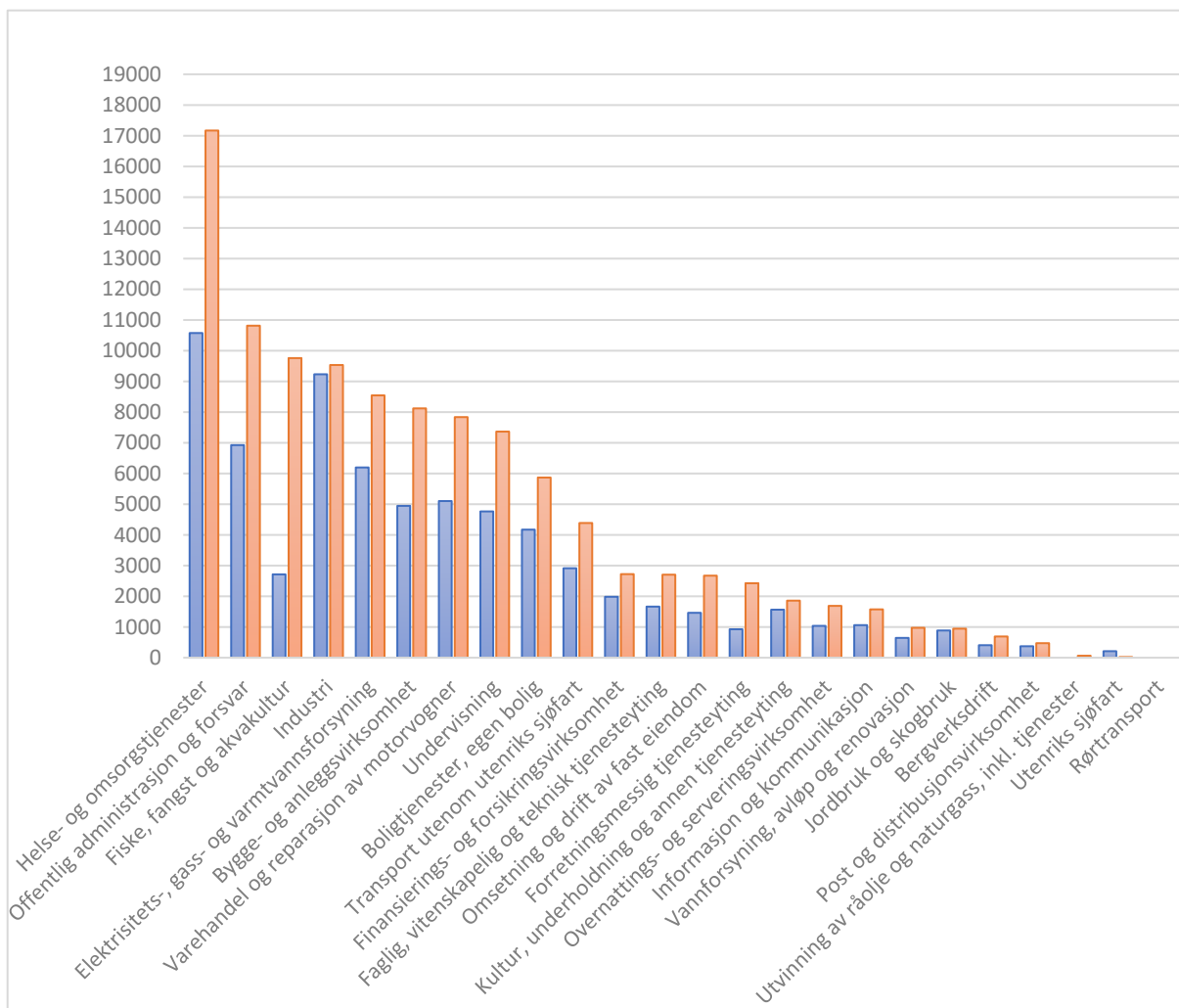
Verdiskapingen for næringer og offentlig sektor viser at offentlig sektor gjennom helse, omsorg, utdanning og forvaltning har stort omfang og betydning i Nordland (Figur 80).

Innenfor privat sektor er marin sjømatproduksjon den største næring i 2018, og hadde en formidabel vekst særlig knyttet til havbruk i perioden -fra ca. 2,7 til nærmere 10 milliarder kroner. Den nest største næringen industri hadde også en mindre vekst i perioden og en verdiskaping i 2018 på nærmere 9,5 milliarder.

Energiproduksjon danner grunnlaget både for Nordlands industriproduksjon og krafteksport, og verdiskapingen vokste fra 6,2 til 8,5 milliarder i perioden. Bygg og anlegg har stor betydning for Nordland både gjennom lokalt eierskap og veksten i verdiskaping fra knapt 5 til 8,1 milliarder. Varehandelen har en tilsvarende betydning som en viktig og desentralisert næring med betydelig sysselsetting, der verdiskapingen nådde 7,8 milliarder i 2018. Transportnæringen økte med nesten 50 prosent og hadde en verdiskaping på nesten 4,4 milliarder i 2018. Øvrige næringsrettede tjenestenæringer har en samlet verdiskaping på over 12,5 milliarder kroner, mens kultur- og opplevelsesnæringer samlet utgjorde 5,1 milliarder. Verdiskapingen i primærnæringene jordbruk og bergverk var til sammen på vel 1,6 milliarder kroner i 2018.

I fordelingen av verdiskaping på næringer i Nordland i 2018 har kommuneforvaltningen størst omfang, fulgt av helse, statsforvaltning, offentlig administrasjon og forsvar. Volumveksten var særlig høy innenfor sjømatnæringen, forretningsmessig tjenesteyting og tjenester tilknyttet offshore service-næringer. Trekkene for overlevelse av nyetableringer i Nordland (Tabell 24) avviker ikke i stor grad fra andre sammenlignbare fylker i landet.

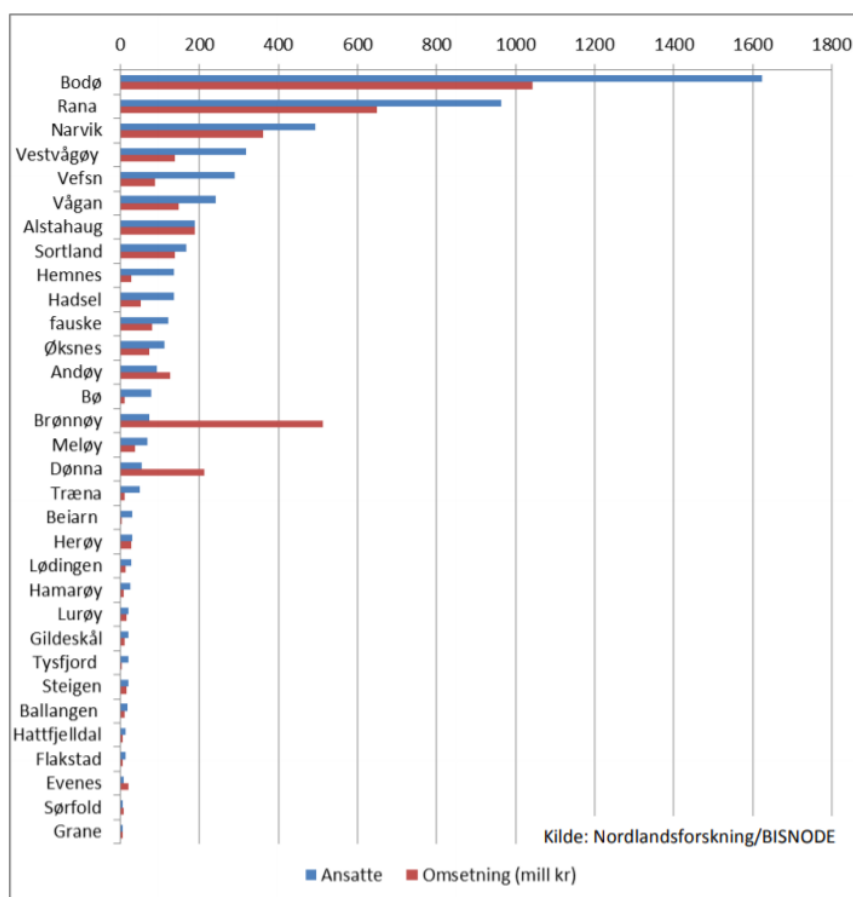

Figur 82 Verdiskaping fordelt på næringer i Nordland 2008 (blå) og 2018 (rød). Kilde: SSB

Tabell 24 Nyetableringer og overlevelse over 5 år i Nordland 2012 -2016. Kilde: SSB, tabell 08316

Nyetablerte foretak, etter overlevelse, fylke og etableringsår										
	Antall nyetablert i alt	Overlevelse 1 Overlevd	Overlevelse 1 Sovende	Overlevelse 2 Overlevd	Overlevelse 2 Sovende	Overlevelse 3 Overlevd	Overlevelse 3 Sovende	Overlevelse 4 Overlevd	Overlevelse 4 Sovende	Overlevelse 5 Overlevd
Nordland										
2012	1721	51,1	3,9	48,1	1,3	41,7	0,9	37,1	0,5	33,8
2013	1558	50,1	4,7	47,4	1,2	40,1	0,8	35,2		
2014	1728	51,2	4,4	46,2	0,9	39,2				
2015	1831	49,9	3,5	45,4						
2016	1898	47,8								

I Nordland er de såkalte KIFT-næringene (kunnskapsintensiv forretningsmessig tjenesteyting) særlig konsentrert til byene i likhet med opplevelsesnæringene (Figur 81). Nasjonalt er KIFT-næringene konsentrert omkring de store byene i landet med sterkt innslag av kunnskapsinstitusjoner i form av universiteter og høyskoler. Ifølge en analyse foretatt av Menon lå KIFT-næringene i Nordland svært lavt, i likhet med de fleste regioner uten lokalisering av breddeuniversitet over lang tid. Vi viser til pkt 3.12.5 om næringsattraktivitet som en bakgrunn for utvikling av kunnskapsintensiv tjenesteyting.

Figur 83 Kunnskapsintensive tjenesteytende næringer i Nordland fordelt på kommuner. Kilde: Nordlandsforskning/Biznode

I forbindelse med omstilling og videreutviklingen av næringsstrukturen gjennom smart spesialisering vil vekst og diversifisering i næringsstrukturen skje gjennom vekst i KIFT-næringene i samspill med kjernebedrifter og klynger i hovedområdene av S3-strategien. Disse næringene er konsentrert med både sysselsetting og omsetning i de største byene i Nordland (Figur 83). Leveransen går i stor grad til offentlig sektor og noe til reiseliv/opplevelsesnæringer. Disse bransjene kan bidra til å skape koblinger på tvers av satsingsområdene, og gjennom deres kobling og deltakelse i næringsklynger og nettverk.

Innovasjon i sjømatproduksjonen

I tillegg til havbruk har Nordland en omfattende sjømatproduksjon med særlig vekt på fiskearter som bunnfisk og hvitfisk, og videreforedling for eksport. Strukturen i fiskerinæringen er blitt betydelig endret gjennom sanering fra midten av 80-tallet både i fangst og foredling. Utvikling og struktur i marin sektor i Nordland er bl.a. dokumentert gjennom en analyse av Sintef og Nordlandsforskning⁴⁰. Pr 2019 er det til sammen cirka 1200 aktive fiskefartøyer i Nordland, hvorav 85 prosent er mindre enn 15 meter lengde⁴¹. Ifølge Driftsundersøkelsen i fiskeindustrien (Nofima) var det i 2017 sysselsatt cirka 2100 personer i Nordland innen foredling. Lønnsomheten innen foredling har vært fallende og lav siden 2015 og resultatgraden var i 2017 på 0, 9 prosent for fiskeforedling samlet⁴².

3.8.3 Delmål 8.3 Utviklingsrettet politikk

Gjennom strategien for innovasjon og økt verdiskaping i Nordland⁴³ legger fylkeskommunen til rette for strategisk næringsutvikling og nyskaping både innenfor kjerneområdene og ved å styrke kunnskapsstøtte gjennom utdanning og forskning slik at kjernekompetanser kan videreutvikles til nye områder for eksport og verdiskaping. Utviklingen av økt bærekraft gjennom delmålet om fortsatt vekst må dermed sees i sammenheng med fokusområdet for strategisk næringsutvikling.

3.8.4 Delmål 8.4 Økonomisk vekst og miljøødeleggelser

Dette målet legger vekt på at økonomisk vekst skal koples fra ødeleggelse av miljø. FN foreslår indikatorer målt i materielt fotavtrykk, materielt fotavtrykk per capita, og materielt fotavtrykk per BNP, samt nasjonalt materielt konsum, nasjonalt materielt konsum per capita, og nasjonalt materielt konsum per BNP. SSB anbefaler utarbeiding av indikatorer med relevans for norsk kontekst, og datainnhenting og analyse trengs. Se også mål 12.2 Forvaltning og bruk av naturressurser.

3.8.5 Delmål 8.5 Sysselsetting og anstendig arbeid

I Nordland er sysselsettingen fordelt hovedsakelig på helse- og sosialtjenester (ca. 20 prosent), varehandel (ca. 30 prosent), og sekundærnæringer (ca. 20 prosent) (Figur 84). Sysselsettingen etter bosted økte mellom 2010 og 2018 med 2000 personer (fra 118000 til nesten 120000 personer). Den største pendlingen i antall personer finner vi innenfor sekundærnæringer, varehandel, hotell og servering, men også noe innenfor helse og sosialtjenester (Tabell 24).

Sysselsettingsstatistikken til SSB at 65,9 prosent av befolkningen mellom 15 og 74 år var sysselsatt i pr 2018 (Figur 84). Blant menn var sysselsettingsgraden litt høyere enn for

⁴⁰ Sektoranalyse havbruk - ringvirkings- og varestrømsanalyse. Sintef Rapport A272870 2016.

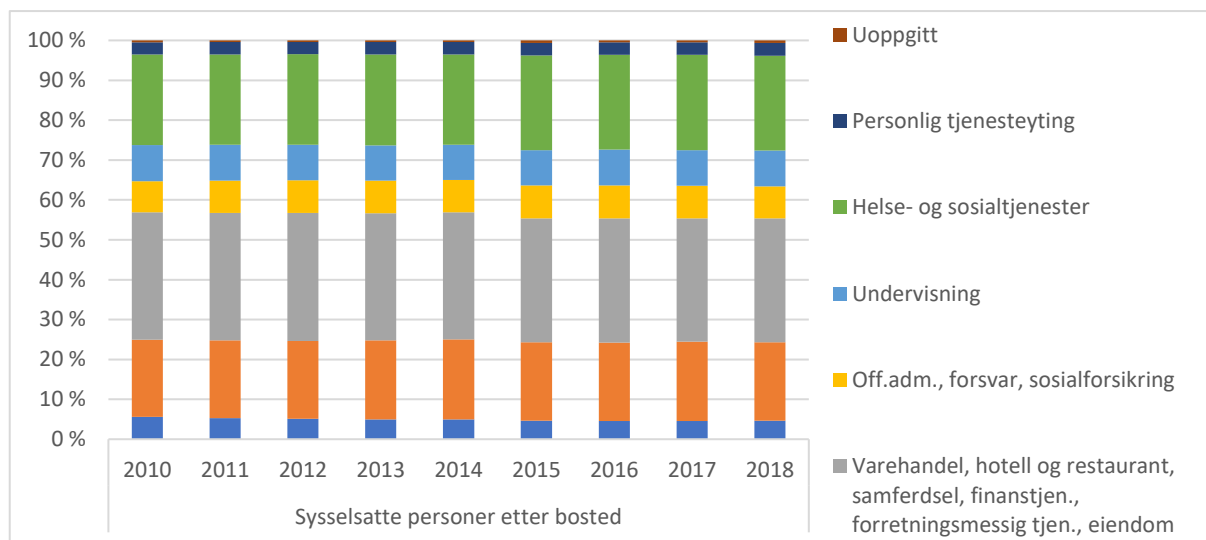
⁴¹ Statistikk yrkesfiske Fiskeridirektoratet, Statistikkbanken; www.fiskeridir.no

⁴² Driftsundersøkelsen i fiskeindustrien 2019. Nofima rapport 27/2019.

⁴³ Fylkestinget i Nordland vedtok i 2014 innovasjonsstrategi for Nordland: «Et nyskapende Nordland – innovasjonsstrategi for Nordland 2014 – 2020».

kvinner (67,7 prosent vs 64 prosent for kvinner). Gjennomsnittsalder for sysselsatte var omtrent 42,5 år for begge kjønn, både for arbeidssted og bosted (SSB). Den største sysselsettingsandelen finner vi i aldersgruppen 40 – 54 år både for menn og kvinner med hhv 84,1 prosent og 82,3 prosent.

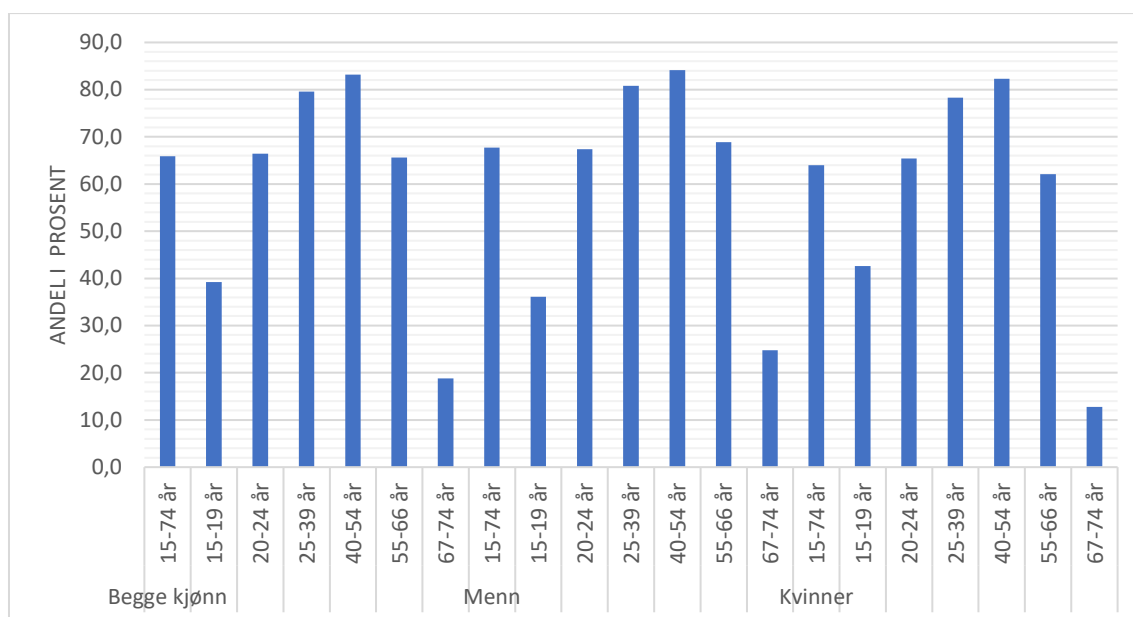
Figur 84 Sysselsetting fordelt på næringer i Nordland 2010 - 2018. Kilde: SSB, tabell 07979

Tabell 25: Utvikling i antall sysselsatte etter arbeidssted som inn- og utpending for de ulike næringene

Næring	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Jordbruk, skogbruk og fiske	63	88	53	34	39	-13	0	6	55
Sekundærnæringer	-1304	-1380	-1441	-1472	-1430	-1415	-948	-1044	-1245
Varehandel, hotell og restaurant	-1457	-1317	-1320	-1460	-1407	-1144	-1035	-923	-996
Off.adm., forsvar, sosialtjenester	-101	-113	-99	-94	-152	-61	-70	-59	-44
Undervisning	-162	-141	-132	-57	-55	-118	-96	-79	-98
Helse- og sosialtjenester	-361	-182	-215	-246	-126	-201	-190	-176	-191
Personlig tjenesteyting	-243	-245	-207	-193	-153	-156	-128	-116	-153

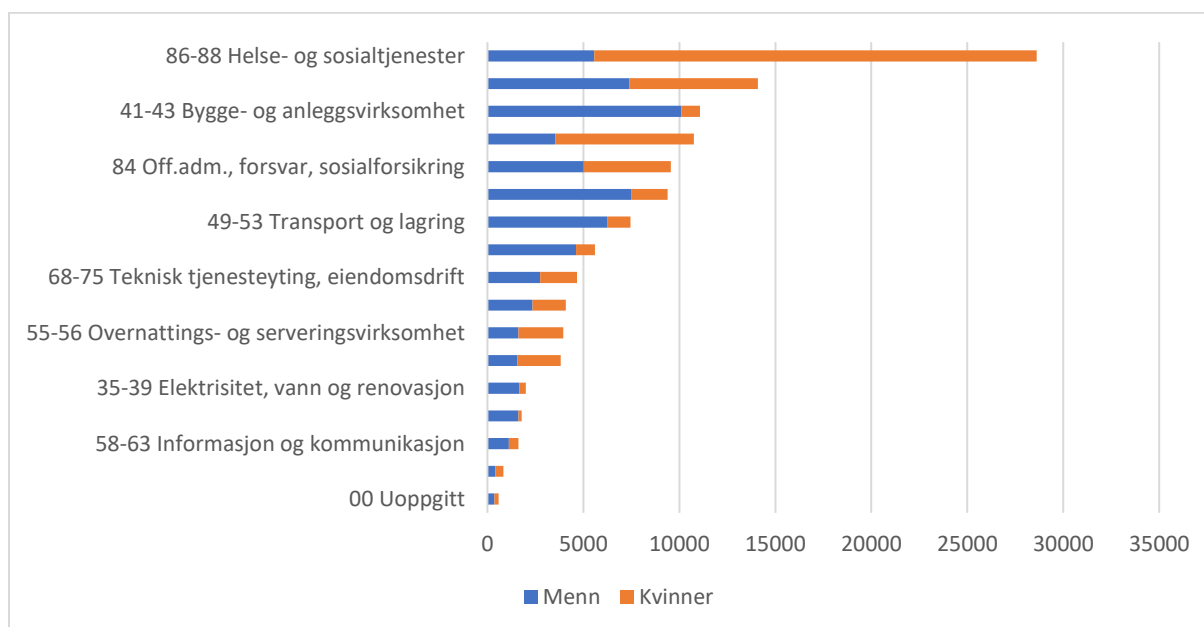
Samlet var det ved utgangen av 2019 sysselsatt knapt 120000 personer etter bosted, fordelt på vel 63000 menn og vel 56000 kvinner. Arbeidsmarkedet innenfor flere næringer er svært kjønnsdelt (Figur 85). Størst sysselsetting av kvinner finner vi innenfor helse og omsorgssektoren med over 23000 personer og bare vel 5500 menn. I tillegg er kvinner mest sysselsatt innenfor undervisning, varehandel, offentlig sektor, servering og overnatting og tjenesteyting, mens sysselsetting av menn dominerer innenfor bygg og anlegg, jordbruk, bergverk, industri og transport. At sysselsettingsmønsteret for bransjer er så vidt kjønnssegregert gir også utfordringer i forhold til muligheter for mobilitet, rekruttering og jobb for begge kjønn innenfor de lokale bo- og arbeidsmarkedsregionene.

Figur 85 Andel sysselsatte av befolkningen 15-74 år i Nordland 2018. Kilde: SSB tabell 0644

Helse og sosialtjenester utgjør samlet nesten 29000 personer eller 24 prosent av sysselsettingen i Nordland, fulgt av varehandel med 14000 (11,8 prosent), bygg og anlegg 11000 (9,2 prosent), undervisning 10700 (9 prosent), offentlig administrasjon vel 9500 (8 prosent). Industri står for nesten 9500 sysselsatte eller 7,8 prosent, mens transport og lagring sysselsetter nesten 7500 personer. Primærnæringene utgjør samlet vel 5600 personer eller ca 4,7 prosent av sysselsettingen i Nordland. Servering og overnatting står for knapt 4000 personer, mens tjenesteytende næringer for øvrig utgjør vel 8600 personer.

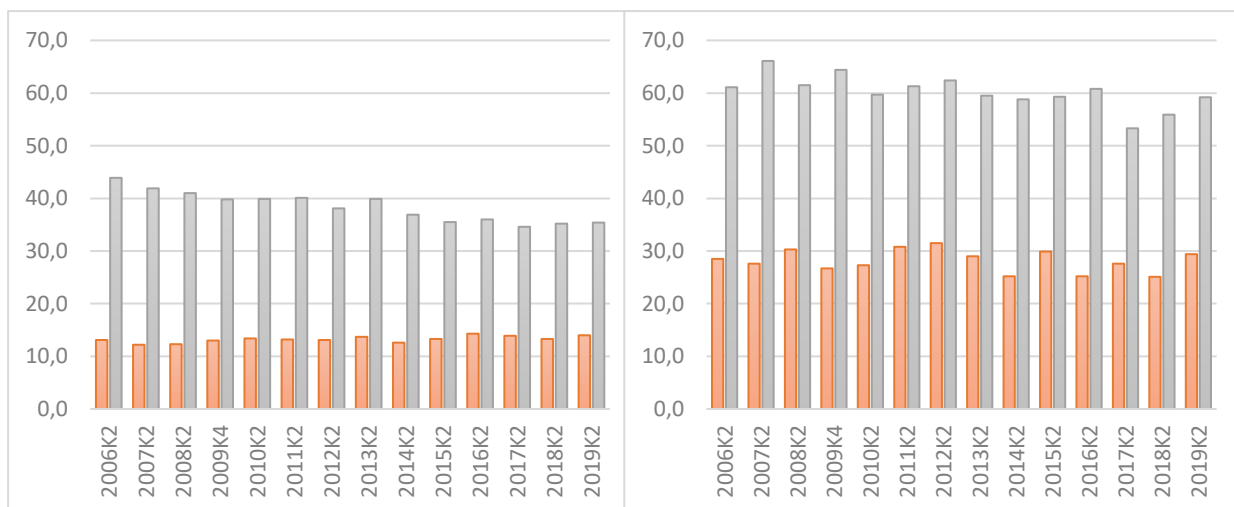
Figur 86 Sysselsetting etter bosted fordelt på næring, kjønn og alder 15-74 i Nordland 2019. Kilde: SSB, tabell 07979

Deltidsarbeid

Gode arbeidsforhold kan også være knyttet til graden av forutsigbarhet og langsiktighet i sysselsettingen. Omfanget av deltidsarbeid kan være en indikator for hvordan arbeidsmarkedet fungerer i forhold dette. Andelen deltidssysselsatte blant kvinner har gått

litt opp mellom 2006 og 2019, men i liten grad (Venstre: Figur 87). For menn ble andelen redusert fra nesten 45 prosent til 35 prosent i perioden. Vi ser samme tendens når det gjelder personer i arbeidsmarkedet med funksjonshemming, men da på et høyere nivå enn for andre sysselsatte (Høyre: Figur 88).

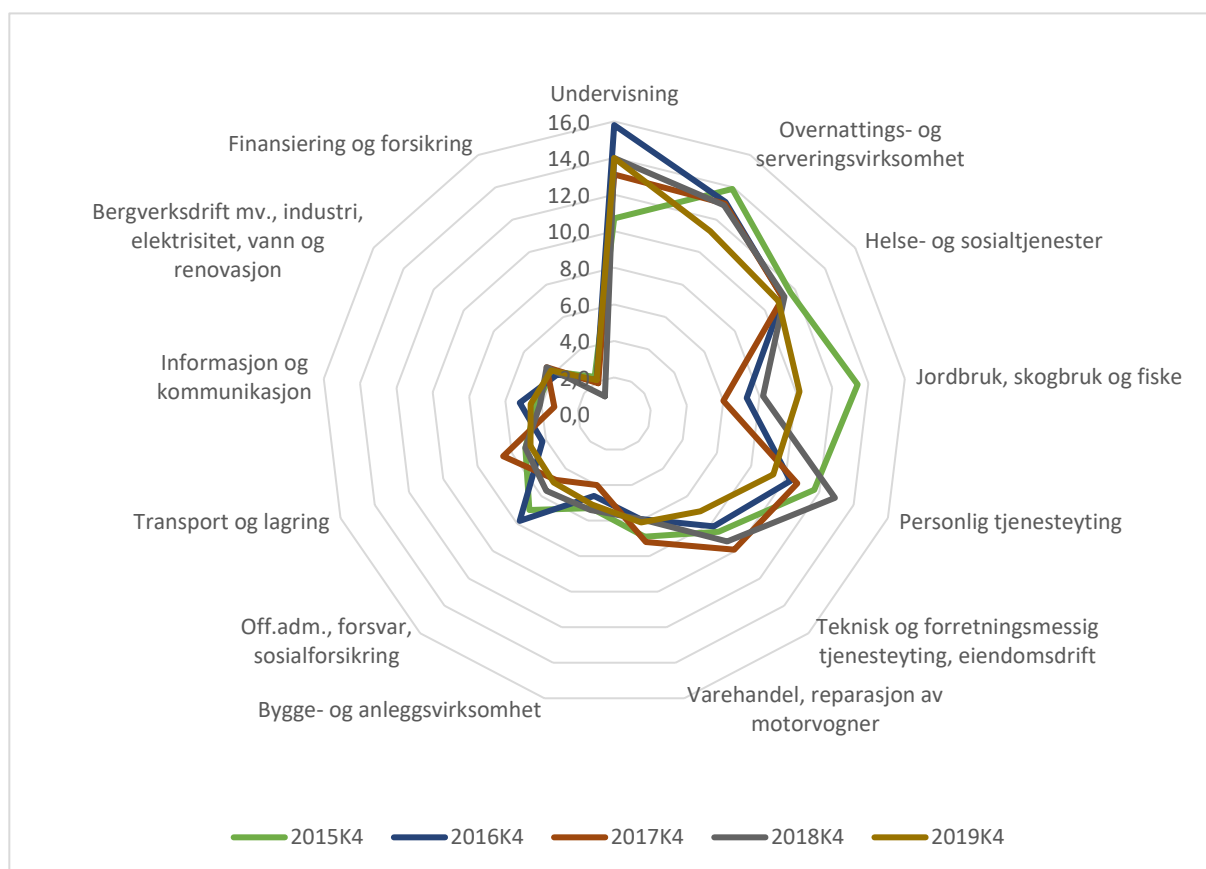

Venstre: Figur 87 Andel deltidssysselsatte blant menn (oransje) og kvinner (grå) 2006 - 2019. (Kilde: SSB).

Høyre: Figur 88 Andel deltidssysselsatte blant menn (oransje) og kvinner (grå) med funksjonshemming. (Kilde: SSB)

Midlertidige ansettelser

Hovedregelen i norske arbeidsliv er fast ansettelse, men det gis i Arbeidsmiljøloven også adgang til tidsbestemte eller midlertidige arbeidsforhold. Regjeringen åpnet i 2014 for økt adgang til midlertidige ansettelser i form av generelle ettårige kontrakter som en strategi for å komme inn i arbeidsmarkedet ved at det reduserer risikoen for arbeidsgiver ved fast ansettelse samtidig som den ansatte oppnår jobberfaring og referanser. Midlertidige ansettelser kan i begrenset grad sies å fungere integrerende, ettersom en stor andel ikke oppnår stabilt arbeid over en periode 4-5 år. Det avhenger også av typen av stillinger, der vikarer og prosjektstillinger synes å gi en større sannsynlighet for integrering enn de som er ekstrahjelp eller arbeidsledige. Den prosentvise andelen av midlertidige ansettelser varierer mye med næring og virksomhet (Figur 89). Høyest ligger undervisning, deretter kommer overnatting og servering, helse og personlig tjenesteyting. I jordbruk har bruken av midlertidig arbeid gått ned over tid. Kvinner er overrepresentert i bransjer med midlertidig sysselsetting. Personer med nedsatt funksjonsevne har lavere sysselsettingsandel og større innslag av deltid og midlertidig ansettelser.

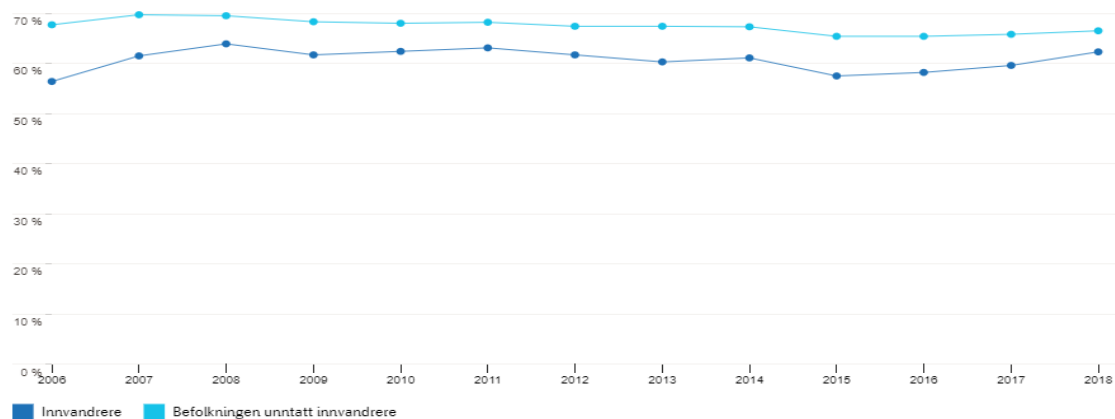
Figur 89: Prosentvis andel midlertidige ansettelser etter næring og virksomhet

Syssettingsandel blant innvandrere

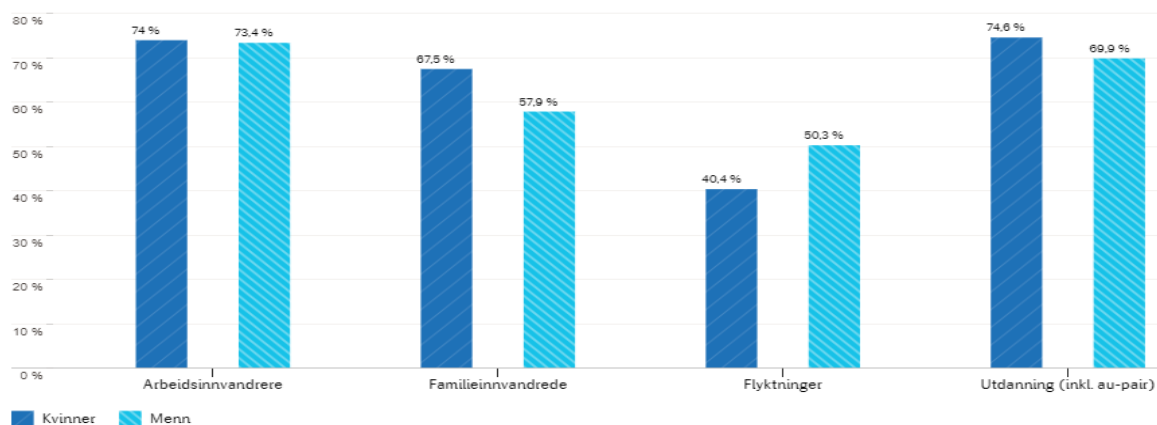
Syssettingen blant innvandrere har vært stigende over tid i Nordland og nærmer seg andelen for den øvrige befolkningen (Figur 90). Dette henger sammen med at de fleste områder av Nordland har omfattende arbeidsinnvandring fra europeiske land. Fordelt etter innvandringsbakgrunn er gruppen flyktninger mindre enn gruppene av arbeidsinnvandrere, familiegjennforente, og de under utdanning (Figur 91).

3.8.6 Delmål 8.6 Personer utenfor arbeidsstyrken

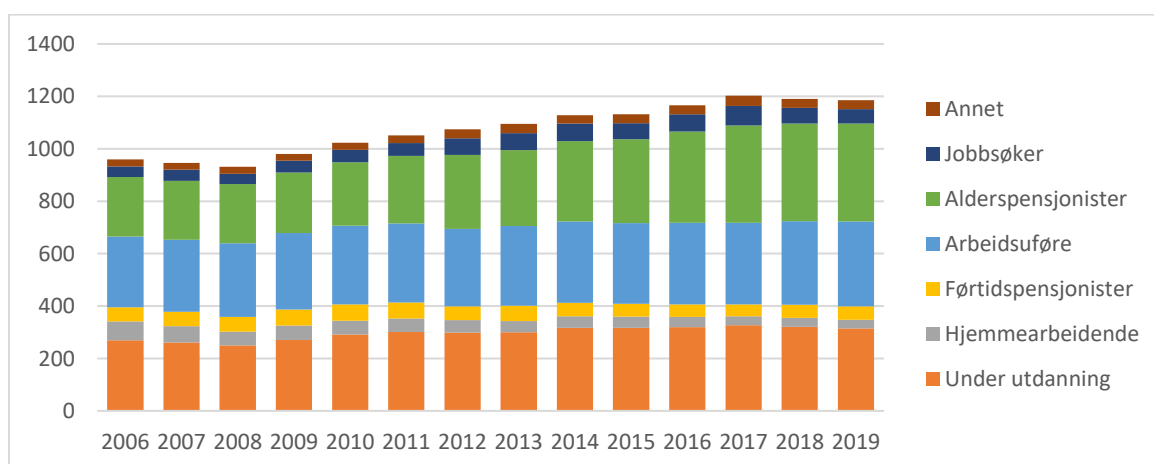
Den samlede arbeidsstyrken i Norge var ved utgangen på 2,84 millioner personer eller 70,5 prosent av befolkningen mellom 15 og 74 år. Av dette var omtrent 1,5 millioner menn og 1,33 millioner kvinner. Til sammen befinner knapt 1,2 millioner personer seg utenfor arbeidsstyrken av ulike grunner. Andelen har gått litt ned fra 2017 (Figur 92). De største gruppene er alderspensjonister og arbeidsuføre, og der andelen pensjonister er økende. I Nord-Norge og Trøndelag er andelen i arbeidsstyrken på 69,8 prosent og økende, mens arbeidsledigheten var 3,6 prosent og 0,2 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittet for landet (Figur 93).

Figur 90 Sysselsettingsandel for innvandrere og øvrig befolkning i Nordland 2005 - 2018 (Kilde: ImDi)

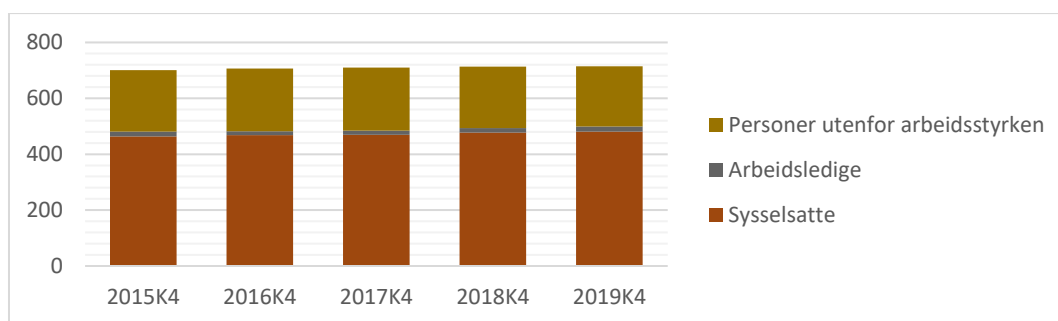

Figur 91 Sysselsettingsandel for innvandrere i Nordland i 2018 etter bakgrunn. Kilde: ImDi

Figur 92 Personer utenfor arbeidsstyrken i Norge 2006-2019 1000 personer etter gruppe. Kilde: SSB,

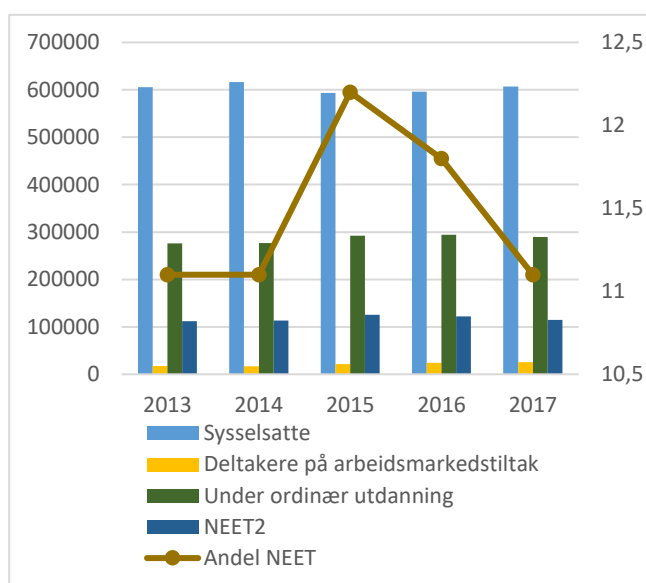

Figur 93 Fordeling i arbeidsstyrken på sysselsatte, ledige og utenfor i Trøndelag og Nord-Norge 2015 - 2019.
Kilde: SSB, tabell 11747

Unge som ikke er i opplæring, utdanning eller i arbeid (NEET)

Unge vil ofte ha perioder i utdanningsløp der de ikke deltar i utdanningstilbud i forbindelse med friår, reiser og opplevelser eller at man ønsker å arbeide. Dersom unge ikke gjenopptar og gjennomfører kvalifisering og utdanning vil risikoen øke for at man mister rettigheter til utdanning og faller ut for en lengre periode. Betegnelsen NEET (Not in Employment, Education or Training) brukes for å beskrive andelen av unge som står utenfor opplæring, utdanning eller arbeid (Figur 94). I Norge utgjorde denne gruppen i 2017 omtrent 11,1 prosent av antall bosatte i alderen 15-29 år. NEET nådde den høyeste andelen i 2015 og utgjorde da 12,2 prosent av de unge i denne gruppen. Det vil være viktig å ha oppmerksomhet mot denne gruppen i forbindelse med mål 8.

Figur 94: NEET-andel 2013-2017 (Not in Employment, Education or Training) (Kilde:)

Delmål 8.b fokuserer på den internasjonale arbeiderorganisasjonens (ILO) «Global Jobs Pact». Denne er en samling alternative tiltak for å komme gjennom krisen med fokus på sysselsetting, sosial beskyttelse og sosial dialog. ILO bidrar med faglig bistand til medlemsland som ønsker hjelp til å iverksette tiltak. Norge var med som forslagstiller til Brasils resolusjon i ECOSOC om *the Global Jobs Pact* som ble vedtatt 21. juli 2009.⁴⁴

Unge innen kulturfeltet

Nordland fylkeskommune gav i 2018 og 2019 kun 3,9 prosent av midlene innen kunst og kulturformidling til tilskuddsmottakere med unge voksne som målgruppe. En stor andel av midlene fylkeskommunen bruker på, og tildeler aktører innen- musikkfeltet går til finansiering av klassisk musikk. Dette utgjør over 70 prosent av musikkmidlene og ca. 26 prosent av samlede totale midler innen fylkeskommunens kulturtilskudd.

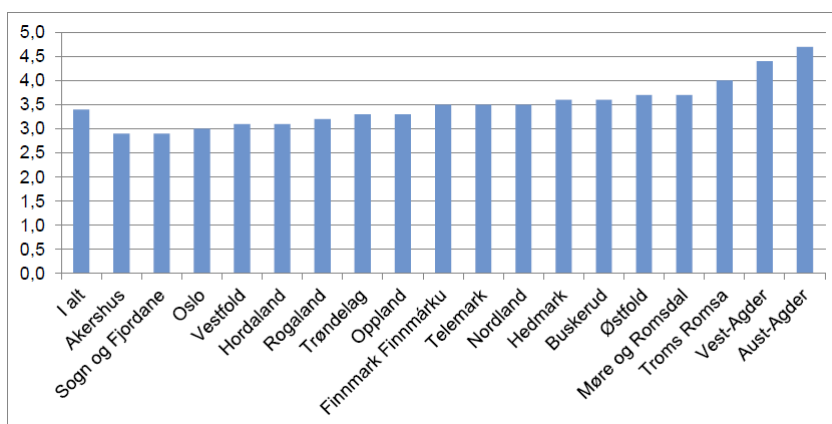
⁴⁴ https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/fn/faktaark_ilo.pdf

Undersøkelse om unges kulturforbruk og vaner, gjennomført mot 2.-3.-trinn VGS elever, viser at ca 70 prosent av respondentene har en form for interesse for musikk. 67 respondenter, 11 prosent, melder at de er interessert i klassisk musikk.

Sykefravær, nedsatt arbeidsevne og uføretrygd

Til tross for et arbeidsmarked med mangel på arbeidskraft var Nordland det fylket i landet som utbetalte mest per innbygger til livsopphold. Variasjonen mellom kommunene er stor. Hver måned mottok i gjennomsnitt 19 prosent av innbyggerne i Bodø mellom 18 og 66 år i Bodø slike ytelser i fjor, etterfulgt av Moskenes med 20 prosent. De kommunene hvor utbetalingene var størst hadde utbetalinger hvor opp mot 30 prosent av befolkningen i arbeidsfør alder var mottakere av livsoppholdsytelser fra NAV.

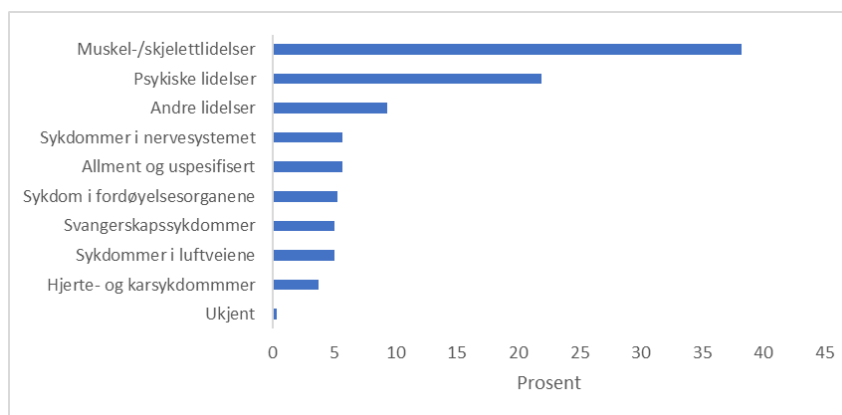
Legemeldt sykefravær i Nordland har ligget rundt 5 prosent de siste fem årene mot 4,3 prosent på landsbasis. Muskel- og skjelettlidelser toppe statistikken over årsaker til det legemeldte sykefraværet. Ved utgangen av 2019 var det 179 900 personer i alderen 18-66 år som var registrert med nedsatt arbeidsevne i Norge. Nordland ligger omtrent midt på treet med 3,5 prosent andel mottakere av arbeidsavklaringspenger. (Figur 95).

Figur 95: Andel av befolkningen (18-66 år) som er mottakere av arbeidsavklaringspenger (Kilde: NAV).

Ifølge NAV er det nedgang i andelen som mottar arbeidsavklaring i alle fylker utenom Rogaland (Figur 96).

Muskel og skjelettlidelser var, i 38 prosent av tilfellene årsaken i 2019 til sykefraværet. Psykiske lidelser kommer på andre plass og forårsaket 22 prosent av sykefraværet. Ved utgangen av 2019 var det 179 900 personer i alderen 18-66 år som var registrert med nedsatt arbeidsevne i Norge.⁴⁵ Nordland ligger omtrent midt på treet med 3,5 prosent andel mottakere av arbeidsavklaringspenger.

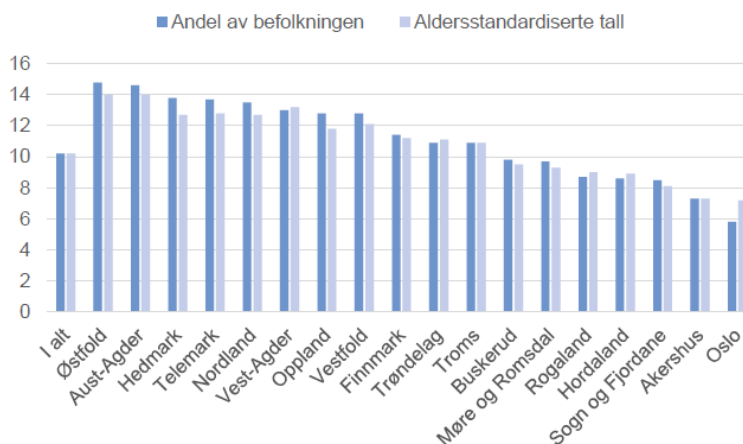

Figur 96: Legemeldt sykefravær i Norge i 2019 prosentvis fordelt på de ulike årsakskategoriene (Kilde: NAV).

⁴⁵ <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/aap-nedsatt-arbeidsevne-og-uforetrygd-statistikk/nedsatt-arbeidsevne>

(Figur 95). Ifølge NAV⁴⁶ er det nedgang i andelen som mottar arbeidsavklaring i alle fylker utenom Rogaland.

Det er flere uføre kvinner enn menn. Andelen uføre kvinner i befolkningen i Norge var på 12,2 prosent per september 2019, og tilsvarende andel for menn på 8,3.⁴⁷ Uføre-andelen økt mer for kvinner enn for menn. I aldersgruppen 18-24 år er derimot uføreandelen høyere blant menn. Også i aldersgruppen 25-29 år er det nå like stor andel menn som er ufør som kvinner. Denne trenden ventes å fortsette. Per september 2019 ligger Nordland i det øvre sjiktet med en uføreandel på omtrent 13 prosent mot landsgjennomsnittet som er i like over 10 prosent (Figur 97).

Figur 97: Andelen uføre (18-67 år) i de ulike fylkene per 30. september 2019 (prosent) (Kilde: NAV).

I gjennomsnitt mottok hver innbygger i Norge 83 800 kroner i 2019. Dette var en økning på cirka 2500 kroner fra året før. Gjennom-snittet per innbygger var lavest i Oslo med 66 800 kroner. Innbyggere i Nordland mottok i gjennomsnitt mest med 96 500 kroner. I gjennomsnitt mottok 19 prosent av innbyggerne mellom 18 og 66 år i Bodø slike ytelser hver måned i fjor, etterfulgt av Moskenes på 20 prosent. Kommunen med det høyest snitt var Evenes hvor 31 prosent av befolkningen i arbeidsfør alder var mottakere av livsoppholdsytelser fra NAV⁴⁸.

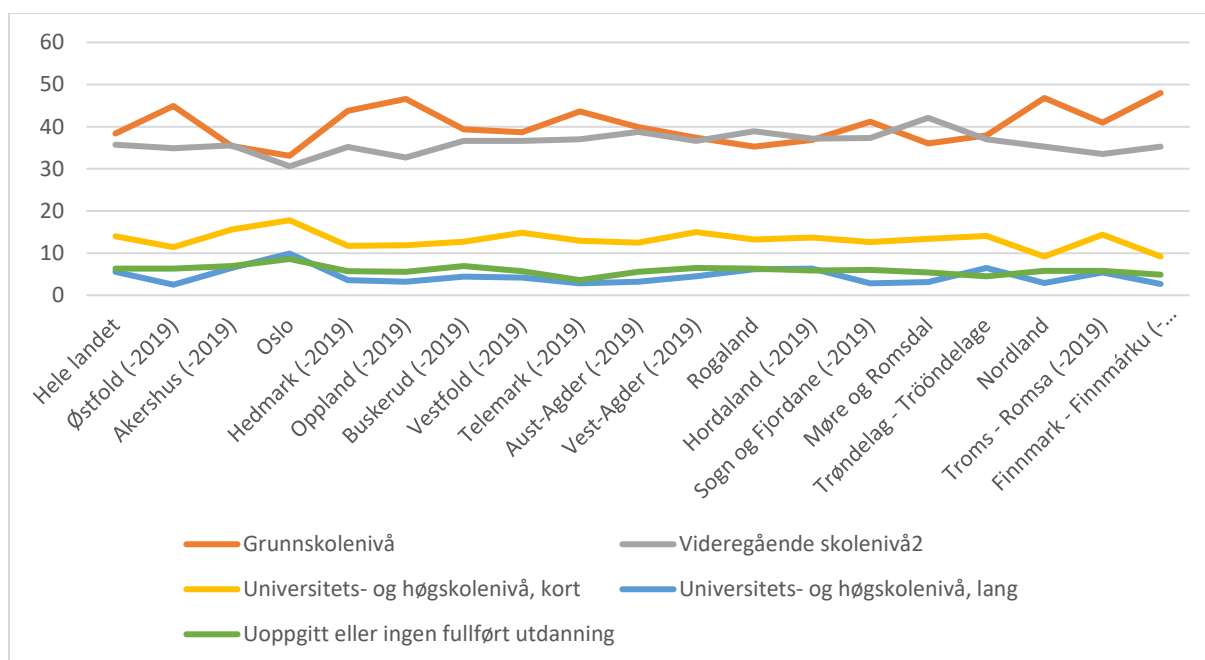
Arbeidsledighet

Arbeidsstyrken i Nordland var ved begynnelsen av 2020 på om lag 126000 personer, fordelt på 70000 menn og 56000 kvinner. Samtidig var sysselsettingen iflg SSB på 121000 personer, der 67000 var menn og 54000 kvinner. Arbeidstakere med grunnskole eller videregående utdanning sto for til sammen rundt 80 prosent av arbeidsledige i Norge i 2018 (Figur 98). Fordelingen av ledige i ved utgangen av november i Nordland viser samme trekk (Figur 99)

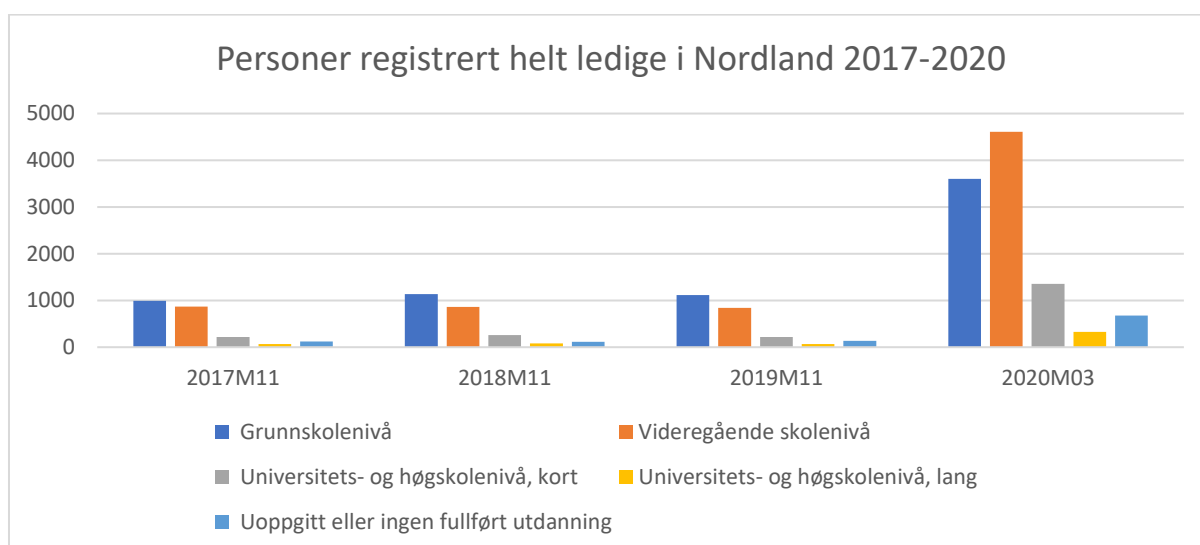
⁴⁶ <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/aap-nedsatt-arbeidsevne-og-uforetrygd-statistikk/arbeidsavklaringspenger>

⁴⁷ <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/aap-nedsatt-arbeidsevne-og-uforetrygd-statistikk/uforetrygd/uforetrygd-statistiknotater>

⁴⁸ Kart for dette finnes på NAV.no <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/flere-statistikkomrader/nyheter/nav-utbetalte-1-25-milliarder-kroner-hver-dag-i-2019>

Figur 98 Andel av arbeidsledige etter utdanningskategori 2018. Kilde: SSB, tabell

Figur 99: Fordeling av ledige pr november 2017 – mars 2020 i Nordland etter utdanning i november 2017, 2018, 2019 og mars 2020. Kilde: SSB

3.8.7 Delmål 8.8 Arbeiderrettigheter

Arbeidslivet har tradisjonelt vært organisert i Norge, og det såkalte trepartssamarbeidet mellom partene i arbeidslivet og staten, har vært en viktig forutsetning både for arbeiderrettigheter og konkurransedyktigheten i et eksportavhengig næringsliv i en åpen økonomi som den norske. Dette har gitt grunnlag for en høy grad av tillit og langsiktighet i arbeidsliv og sysselsettingsrelasjoner, og dette har gitt opphav til den såkalte «norske modellen» basert på bred medvirkning fra arbeidstakersiden i bedriftsutvikling og omstilling. Modellen omtales som unik i internasjonal målestokk, og fremheves som en viktig forutsetning for at Norge har greid å styre veksten i petroleumsnæringen uten å ødelegge fastlandsøkonomien.

Fra 1980-tallet og utover har bildet imidlertid vært i endring, i takt med mer liberal politikk og som har vektlagt markedsøkonomi og individualisering som viktige verdier. Konkurransesutsetting og økonomisk rammestyring setter nye rammer for arbeidslivet og ivaretagelsen av de kollektive rettighetene. Et uttrykk for dette er omfanget av konkurranseutsetting og anbudsbasert konkurranse innenfor de fleste sektorer og ikke minst med offentlig sektor som innkjøper. Et annet område er økende omfang av såkalte fleksible, midlertidige og prosjektbaserte organisasjonsformer som har så langt ikke indikerer at det går mot mer avklarte rettighets- og avtaleforhold i arbeidslivet. Dette rammer utsatte grupper som unge, funksjonshemmede, innvandrere og kan bidra til å opprettholde kjønnssegregerte arbeidsmarkeder og tilpasninger innenfor sektorer som reiseliv, sjømatforedling og helse- og omsorgssektoren.

Et annet område som er under press er ivaretagelsen av ILO-konvensjoner som regulerer arbeiderrettigheter, der urfolks arbeiderrettigheter er spesielt beskyttet, herunder reindriftsnæringen. Disse rettighetene er i dag under et økende press både gjennom økende arealkonkurranse i forbindelse med annen næringsvirksomhet som turisme, gruvedrift og vindkraft.

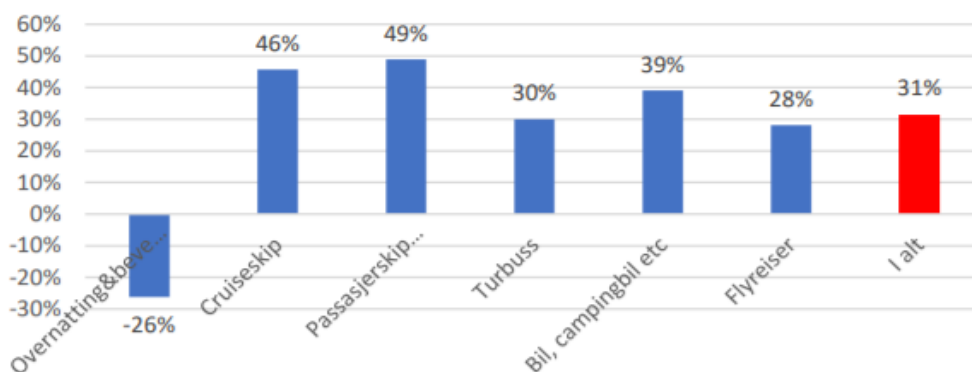
3.8.8 Delmål 8.9 Bærekraftig turistnæring

Opplevelsesbasert reiseliv består av ulike delleranser, der transport og energibruk utgjør en betydelig del av sluttproduktet. Nordland har de siste 20 årene erfart en sterk vekst i reiseliv basert på natur- og kulturbaserte opplevelser, noe som ikke minst skyldes tett samhandling mellom bedriftsklyngen «Innovative opplevelser», regionale utviklingsaktører som fylkeskommunen, Innovasjon Norge og et tett samarbeid med forskning og utdanning ved Nord universitet og Nordlandsforskning. I løpet av de siste 10 årene er det i Lofoten utviklet en stadig mer attraktiv og helårlig virksomhet med vinterturisme som får stor betydning for lokalsamfunnene. Opplevelsesbasert reiseliv er viktig både gjennom den opplevelses-økonomiske verdiskapingen den gir for lokalsamfunn og relaterte leverandørnæringer som drar nytte av veksten. Reiselivet er også viktig som sysselsettingsnæring i distriktene.

De største aktørene i reiselivet vedtok i 2018 et felles veikart og en visjon for et bærekraftig norsk reiseliv i tråd med målene for økt bærekraft i 2030 og 2050. Ambisjonen er å utvikle et innhold og en mer ansvarlig markedsføring ut fra prinsippene «High yield – low impact». Utfordringene i forhold til bærekraft er særlig knyttet til transport og forbruk av fossile energikilder. Utviklingen av i reiselivet viser at CO₂-utslippene fra reiselivet årlig utgjør 3,6 millioner tonn CO₂. Av dette står flyreiser for 53 prosent, cruise 16 prosent, Hurtigruten 13 prosent, bil 12 prosent, turbuss 3 prosent og overnatting/servering for 3 prosent. Utviklingen for perioden 2012-2018 viser at alle aktiviteter utenom servering og overnatting viser vekst (Figur 100).

Utslipp av CO₂ har økt med nesten en tredjedel fra 2012 til 2018. Det er kun overnatting og servering som viser nedgang, og disse utgjør i tillegg en svært liten del av den samlede energibruken i hele kundereisen til de besøkende. Dersom reiselivet skal oppnå en bærekraftig tilpasning må det derfor en betydelig endring til både i tilnærming og markedsorientering, med sterkere orientering mot opplevelsesinnhold som også er relevant for lokalbefolkning eller geografiske markeder som kan utnytte mer bærekraftig transport til norske reisemål. Ikke minst handler det om å utvikle tilgjengelige opplevelser for alle med større vekt på universell utforming som basis. Dette er elementer som det i dag arbeides med bl.a. i Lofoten med vekt på mer ansvarlig markedsføring og besøksforvaltning som sikrer at turismen også er med på å finansiere nødvendige fellesgoder og redusere miljøbelastning på natur og økosystem. Det samme gjelder i forhold til aktiv og miljøbasert styring av både cruiseturismen og fisketurismen i nord.

Figur 100 Endring i CO2-utslipp fra norsk reiseliv 2012-2018. Kilde: Stakeholder, 2019.

3.8.9 Delmål 8.10 Bank- og forsikringstjenester

Indikatorene for delmål 8.10 viser tilgangen til/dekning bankfilialer og minibanker for voksne (8.10.1). Ifølge OECDs indikatorer scorer Norge høyt på dekingen, men den fysiske strukturen er blitt mer geografisk konsentrert i tettsteder. For mål 8.10.2 er tilgangen til bankkonto for voksne blitt forbedret gjennom digitale betalingsløsninger som sammen med bredbåndstilbud gir økt geografisk deking for brukere utover tettsteder.

Bilde 7 Skulpturlandskap Nordland - Il Nido/Reiret, Luciano Fabro

3.9 MÅL 9 INNOVASJON OG INFRASTRUKTUR

Målområde 9 retter seg mot å skape en tilstrekkelig infrastruktur som sammen inkluderende næringsutvikling kan stimulere til bærekraftig nyskaping (Tabell 26). Utvikling av en velfungerende infrastruktur er plattformen for å sikre innovasjon og næringsutvikling i Nordland og andre regioner, og omfatter infrastruktur for energiforsyning og distribusjon, transport, og digital infrastruktur, samt offentlige tjenestetilbud. Digitalisering vil påvirke offentlig sektor, næringsliv og transportsektoren. Mer digitalisering vil også skape bedre grunnlag for blant annet delingsøkonomi som fremmer kollektive løsninger med lavere klimaavtrykk innen transport. Reiser per innbygger økte kraftig i Nordland mellom 2010 og 2018, men reiser med buss står kun for en liten andel av dette. Næringsattraktivitet er svært viktig for befolkningsutvikling.

Tabell 26 Delmål for Mål 9 Innovasjon og infrastruktur

Mål 9 Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon	
9.1	Utvikle pålitelig, bærekraftig og solid infrastruktur av høy kvalitet, herunder regional og grensekryssende infrastruktur, for å støtte økonomisk utvikling og livskvalitet med vekt på overkommelig pris og likeverdig tilgang for alle
9.2	Fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering, og innen 2030 betydelig øke næringslivets andel av sysselsetting og bruttonasjonalprodukt, i tråd med forholdene i de respektive landene, og doble denne andelen i de minst utviklede landene
9.3	Øke tilgangen til finansielle tjenester, herunder rimelig kreditt, for små industribedrifter og andre bedrifter, særlig i utviklingsland, og styrke disse bedriftenes integrering i verdikjeder og markeder
9.4	Innen 2030 oppgradere infrastruktur og omstille næringslivet til å bli mer bærekraftig, med en mer effektiv bruk av ressurser og større anvendelse av rene og miljøvennlige teknologiformer og industriprosesser, der alle land gjør en innsats etter egen evne og kapasitet
9.5	Styrke vitenskapelig forskning, oppgradere næringslivssektorenes teknologiske evne og kapasitet i alle land, særlig utviklingsland, herunder og innen 2030 ved å stimulere til innovasjon og ved en betydelig økning i antall ansatte innenfor forsknings- og utviklingsvirksomhet per million innbyggere, samt ved å øke bevilgningene til offentlig og privat forskning og utvikling
9.a	Legge til rette for en bærekraftig og robust utvikling av infrastrukturen i utviklingsland ved å øke den finansielle, teknologiske og faglige bistanden til afrikanske land, de minst utviklede landene, kystløse utviklingsland og små utviklingsøystater
9.b	Støtte nasjonal utvikling av teknologi, forskning og innovasjon i utviklingsland, herunder ved å sikre politiske rammevilkår som blant annet fremmer mangfold i næringslivet og gir handelsvarer en merverdi
9.c	Øke tilgangen til informasjons- og kommunikasjonsteknologi betydelig, og arbeide for at de minst utviklede landene får allmenn og rimelig tilgang til Internett innen 2020

3.9.1 Delmål 9.1 utvikling av infrastruktur

Norge har over relativt kort tid bygd ut informasjonsteknologi og bredbånd som gir god markedsdekning i Nordland. Målet fra regjeringens side er å sikre 90 prosent av husholdningene høyhastighetsbredbånd innen 2020. For transportsektoren er Nasjonal transportplan rammeverket for planlegging og investeringer i transportinfrastruktur. Fram mot 2030 har denne en økonomisk ramme på vel 1000 milliarder kroner, og har som mål å

fremme omstilling mot nullutslippsløsninger, effektiv transport og reduserte utslipp fra transportsektoren.

Transportkorridorene håndterer de viktigste lange transporter og er strategisk viktig for utvikling av konkurransekraften til Nord-norsk næringsliv og persontransporter. Hovedutfordringene i transportkorridorene er å utvikle pålitelige, trafikksikre og effektive transporttilbud med god fremkommelige og kortere reisetider. Døgnåpne transporttilbud og overføring av gods fra veg til sjø og bane sikrer tilgang, og dette har også tilknytning til bo- og arbeidsmarkedsregioner. Dette krever videre utbygging av havner, farleder, og fiskerihavner. Jernbane hjelper næringslivet nå sine mål og visjoner, spesielt knyttet til den marine sektoren og reiselivet. Utbygging av Nord-Norgebanen med sidearm til Vesterålen må sees i sammenheng med styrking av Ofotbanen og Nordlandsbanen, men også i sammenheng med beitenæringens vilkår. Forsyningsikkerheten nord-sør er et viktig moment.

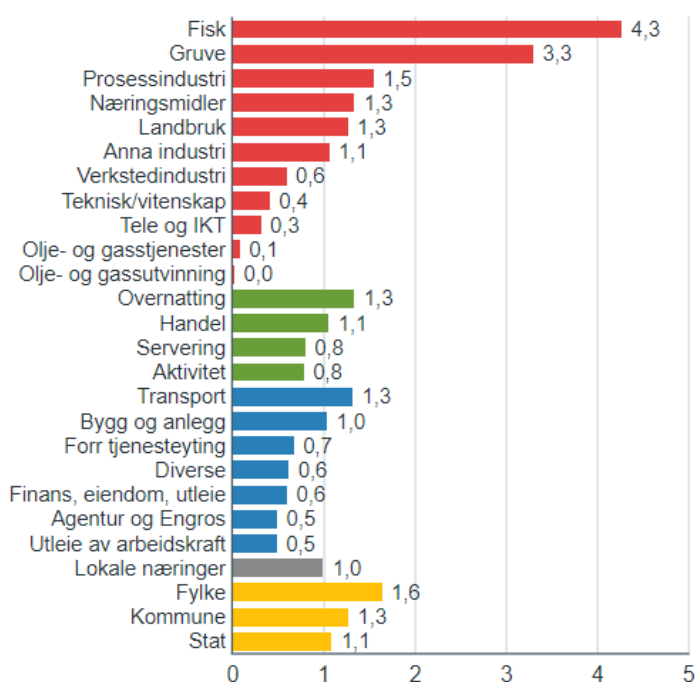
Se mål 11 for statistikk på utvikling i reisende i kollektivtransport i Nordland.

3.9.2 Delmål 9.2. Inkluderende og bærekraftig økning i næringslivets andel sysselsetting

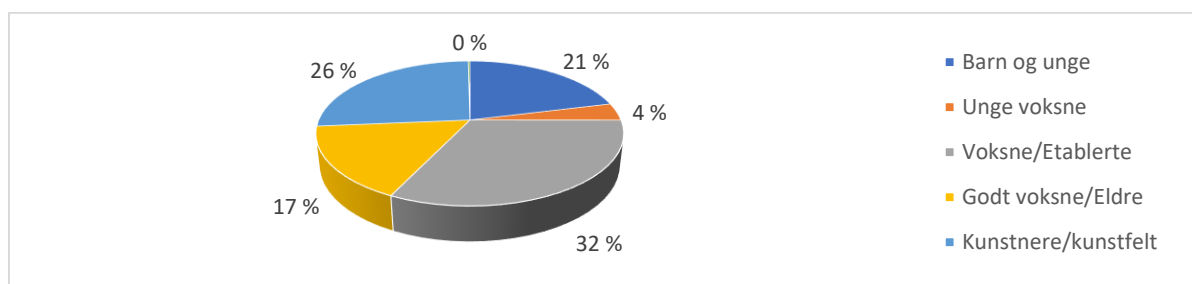
Næringsattraktivitet er et mål på hvor attraktivt et område eller en region er i å tiltrekke seg etableringer og sysselsetting i større grad enn andre regioner, og er svært viktig for befolkningsutvikling. Analyse av næringsattraktivitet for flere norske fylker viser at enkelte næringer, er overrepresentert i forhold til landsgjennomsnittet for vedkommende næring. Om verdien av lokaliseringkvotienten er lik 1 betyr det at den er likt representert som i landet for øvrig, og dette tilsier at næringsmiljøet eller regionen ikke tiltrekker seg denne næringen framfor andre. Beregningene av lokaliseringkvotienter for ulike næringene i Nordland i 2018 (Figur 99) viser at Nordland har størst attraktivitet innenfor næringer som marine næringer, gruvedrift, prosessindustri, næringsmiddelindustri og annen industri. I tjenestesektoren er det overnatting og handel som er mest attraktive, samt transport. Offentlig sektor er stor i fylket og dette gir høy lokaliseringskvotient særlig for fylkes-administrasjon og kommune-sektor.

3.9.3 Delmål 9.3 Tilgang til finansielle tjenester for små bedrifter

Seksjonen for kultur og helse har fått fullmakt til å komme med omdisponeringsforslag og et nytt forslag til forvaltningsmodell. Denne modellen vil inneholde forslag om nye finansieringsstrukturer og nye nettverksmodeller for kulturfeltet, for å sikre at fylkekommunale kulturmidler kommer unge- og unge voksne til gode, på en bedre måte enn i dag. Seksjonen ønsker også å initiere en kulturtrainee ordning i fylket (Figur 101). Dette kan bidra til innsprøyting av ny kompetanse i kulturfeltet i fylket og innovasjon og nye ideer i fylkets kulturnæringer. Seksjonen ønsker også å opprette en ordning for leiestøtte for visuelle kunstnere, som kan bidra til å gjøre det mer attraktivt for visuelle kunstnere å bosette seg i fylket.

Figur 101: Lokaliseringskvotient for næringer i Nordland i 2018. Kilde: Telemarksforskning

Figur 102: Tildelinger fordelt etter tilskuddsmottakeres målgrupper

3.9.4 Delmål 9.4 Oppgradere infrastruktur og omstille næringsliv

I to hovedscenarier mot 2035 er det anslått en mulig vekst i energiproduksjonen i Nordland på vel 1200 TWh opp mot nærmere 4000 TWh. Det siste forutsetter en betydelig vekst i industriproduksjon på Helgeland og at omtrent 3000 TWh vil kunne realiseres gjennom vindkraft. Det er stor usikkerhet knyttet til forutsetningene for scenariene og til forutsetningene for en storstilt utbygging av vindkraft med stort konfliktpotensial opp mot bærekraftsmål som går på for eksempel bevaring av biologisk mangfold (Mål 14 og 15), reindriftsnæringas behov (Mål 2, 11, 15), tilgang til friluftsarealer (Mål 11).

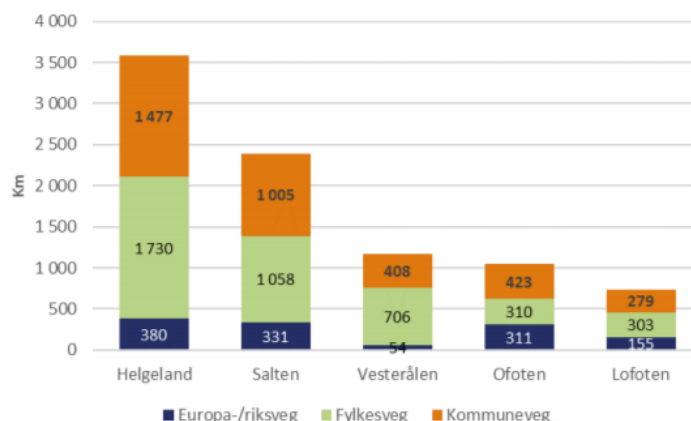
Nordlandsbanen er den lengste strekningen med dieseldrevet lokomotiv, og det er stort behov for å bytte disse ut med nullutslippslokomotiver snarest. Ifølge Jernbanedirektoratets nye beregninger viser at det vil være mulig å oppnå elektrisk drift av alle tog på Nordlandsbanen for en firedel av prisen. Svaret ligger i del-elektrifisering og tog utstyrt med batteripakker. Nye beregninger for elektrifisering av Nordlandsbanen viser at med nye teknologiske løsninger kan den etableres for rundt 3,3 mrd. Kr (mot 14 mrd kr i tidligere anslag).

Andelen godstransport som skjer med jernbane er avhengig av framføringshastighet, pålitelighet og regularitet. Det er behov for generelt vedlikeholdsarbeid og fjerning av flaskehalser, bedre traseer, gjøre banen mer robust mot ras og flom, samt forsterkning av banen. Ofotbanen utgjør en helt kritisk del av Nord-Norges infrastruktur og bidrar tungt til at forsyningssikkerheten opprettholdes.

I Nordland er det et etterslep på over 9 milliarder kroner på fylkesvegene. Fylkesrådet ber den kommende Nasjonale transportplanen sikre bedre helhetstenkning mellom fylkesveg og riksveg. Fylkesrådet ber om at regjeringen prioriterer viktige «Fra kyst til marked-korridorer» i Nord-Norge. Følgende prioriterte tiltak må vektlegges for å få en helhetlig, sammenhengende og effektiv utvikling av infrastruktur og transportløsninger. Veistrekninger i Nordland med stort behov for oppgradering inkluderer E6 gjennom Nordland, E10 Å - riksgrensen, herunder E10/rv. 85 Hålogalandsvegen, fylkesvegnett og ferger. Mellomriksvegene E10, E12, rv. 73 og rv. 77 er viktige transportkorridorer i Joint Barents Transport Plan.

Vei og gatestandarden i Nordland er variabel med stort behov for oppgradering. Det er 15 425 kilometer vei i Nordland hvorav 42 prosent er private veier, 23 prosent kommunale veier, 8 prosent europa-/riksveger og 27 prosent er fylkesveier. Helgeland har størst andel vei i alle kategoriene (Figur 103).

Fylkesveiene har spesielt dårlig standard. 50 prosent av dem dårlig eller svært dårlig dekketilstand, og 6,5 prosent av fylkesveiene har ikke fast dekke. Ca. 30 prosent av fylkesveiene har gang- og sykkelvei (123 kilometer). 45 prosent av de kommunale veiene er uten fast dekke i Nordland, men her er det store variasjoner mellom kommunene. Mens for eksempel Narvik har kun 6,8 km kommunal vei uten fast dekke, har kommunene Hamarøy, Steigen, Beiarn, Rødøy, Bindal, Grane, Hattfjelldal, Leirfjord og Vefsn over 80 prosent veier uten fast dekke.

Figur 103: Antall kilometer vei i regionene i Nordland 2017 (SSB)

Elektrifisering av sjøtransport

For å få til fornybar energibruk i veitransport i byene vil elektrifisering være egnet, og denne teknologien er også på vei inn i fergetransporten i Nordland. For varetransport og sjøtransport av passasjerer over lengre distanser er elektrifisering foreløpig begrenset av teknologi. Her vil andre energibærere som hydrogen (brenselcelle-teknologi) være mer hensiktsmessig, men dette begrenses foreløpig av manglende infrastruktur for distribusjon. Utvikling av mer bærekraftig transporttjenester kan stimuleres gjennom innkjøpsregimer for å gi nødvendige insentiver til innføring av tilgjengelig nullutslippsteknologi. Miljøtilpasset persontransport skjer også gjennom etablering av langsiktige rammer som gir nødvendig sikkerhet for langsiktige investeringer og tjenesteproduksjon.

Ingen av fergesambandene i Nordland er per 1. januar 2020 elektrifisert.

Klimagassutslippene fra sjøtransporten er betydelig, slik at en omlegging til mer klimavennlig drivstoff vil bli viktig innenfor sjøtransport. Dette vil imidlertid kreve investeringer i både infrastruktur på kaiene og materiell. I Nordland satses det på å elektrifisere alle fergesamband langs Kystriksveien. Samlet står fergetransporten i fylket for et utslipp på om lag 55000 tonn CO₂, og egner seg godt for elektrifisering eller lavutslippsløsninger med LNG. Passasjertransport med hurtigbåter (og godstransport over lengre strekninger på vei vil med nåværende teknologi kreve andre energibærere som LNG og/eller hydrogen. Nybygde båter med nye motorer reduserer utslippet med 40 prosent med utgangspunkt i forrige båter. Nordland som er stort båtfylke – stor forurensning med ny teknologi har det effekt

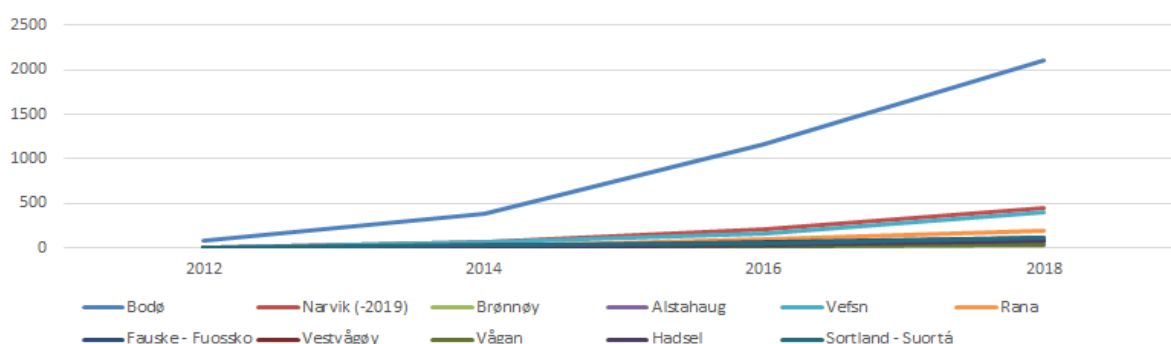
Elektrifisering av bilparken

Antallet el-biler til persontransport har i Bodø hatt en sterk vekst siden 2012, men veksten tok av i 2014 (Figur 102). Også Narvik og Vefsn fikk et oppsving i salget av el-biler dette året om ikke like sterkt. Salget av el-biler i Rana har i denne perioden ikke tatt av like mye. Økningen i antallet el-biler må tilskrives bompengefritak og parkeringsordninger. Hvordan antallet el-biler vil utvikle seg når de økonomiske fordelene reduseres eller fjernes er ikke gitt. Det er i området i og rundt Oslo at det er flest el-biler (Figur 102). Der er det også flest el-biler til varetransport. For å bidra til økt bruk av elektriske biler har Nordland satt opp ladestasjoner (Tabell 27). I tabellen vil et ladepunkt være en reservert parkeringsplass med lademulighet for ladbare kjøretøy med plass til ett kjøretøy av gangen.

Tabell 27 Ladestasjoner for el-bil i Nordland

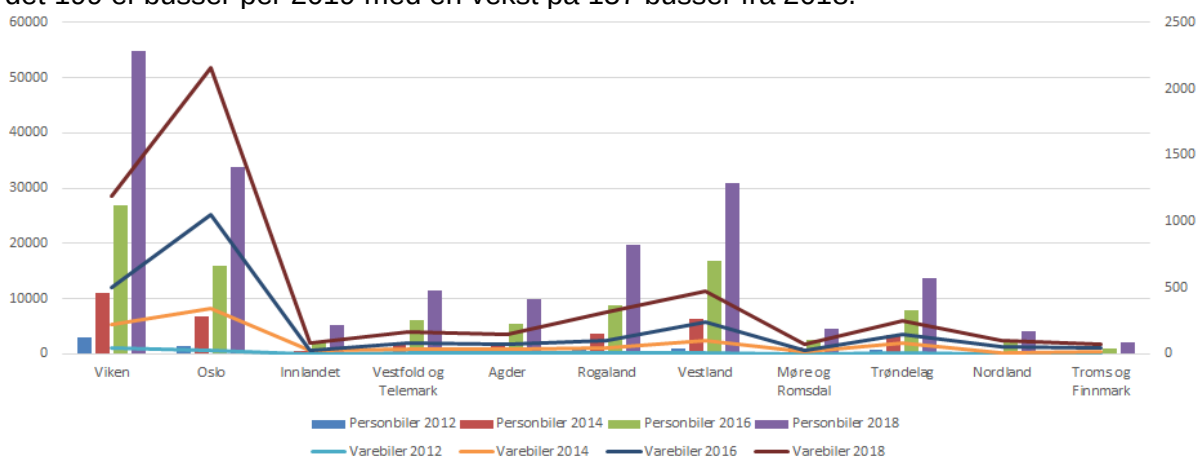
Type ladestasjon	Antall i Nordland
Normal	206
semihurtig	146
Hurtig	144
Sum	496

Antallet el-biler i fylkene varierer mye. Anskaffelse av el-bil er avhengig av flere faktorer. Ikke minst omfanget av ladepunkter og reduksjon i pris ved bomstasjoner langs veiene. De store fylkene Viken, Oslo og Vestland har flest personbiler som har elektrisitet som drivstoff (Figur 104). Det er også disse fylkene som har de fleste varebilene som går på elektrisitet.

Figur 104 Antall el-biler til persontransport i utvalgte kommuner 2010-2018 (Kilde:SSB)

Avstander og antallet husholdninger i Nordland er nok noe av grunnene til at verken personbiler eller varebiler med El når opp i samme antall som de fleste fylkene. Men 70 prosent av nordlendingene bor i tettsteder og grunnlaget bør derfor ligge til rette for fortsatt vekst i el-bil andelen i fylket. Etter hvert vil det komme flere el-busser også. På landsbasis er det 199 el-busser per 2019 med en vekst på 157 busser fra 2018.

Figur 105: Antallet el-biler til persontransport og varer 2012-2018 , varebiler på høyre akse. Kilde:SSB

Oppgradering og omstilling i energiproduksjon

Infrastrukturen for energiproduksjon og forsyning i Nordland ble i 2017 gjennomgått, sammen med analyser av forbruksmønster og framtidig utvikling i energimarkedet mot 2035. Analysen dokumenterer Nordlands status som et av landets største energifylker og industriregion med

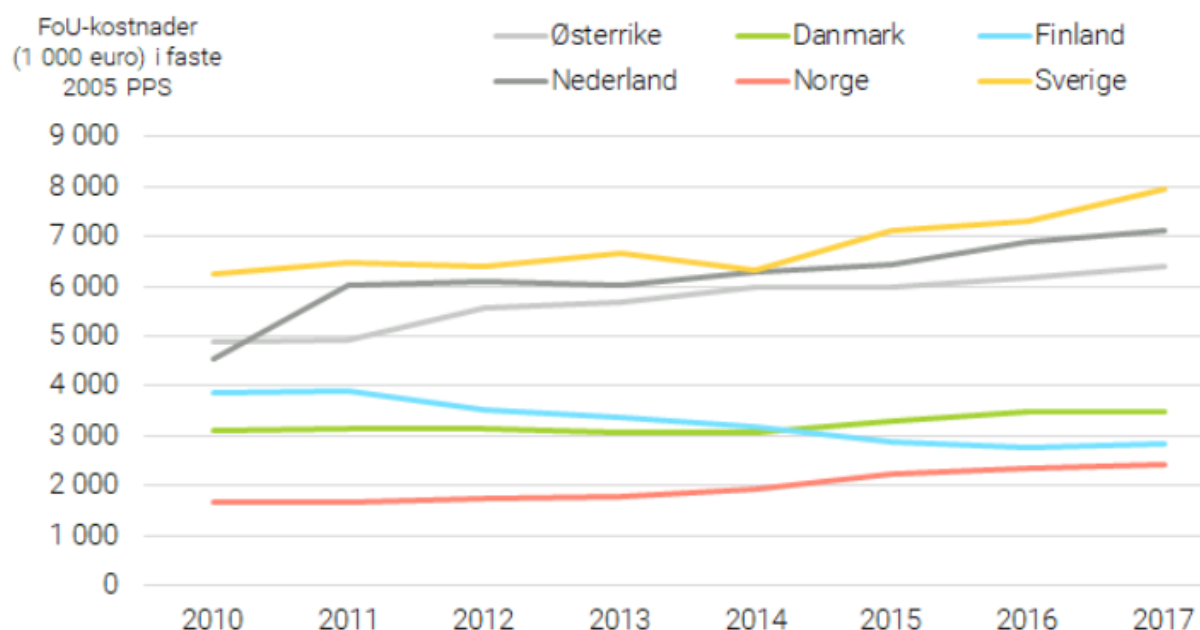
et betydelig kraftoverskudd. Analysen viser også at det er et betydelig potensial for utbygging av både vannkraft og vindkraft i fylket, men dette avhenger både av eksisterende nettinfrastruktur (regional- og distribusjonsnett), og hvorvidt det skjer en økning i anvendelsen gjennom forbruk og produksjon i regionen. En stor del av investeringene i Nordland er knyttet til nødvendig opprusting og reinvesteringer i gammel infrastruktur.

Norsk havbruk, landbruk, og oljenæring står overfor større omstillinger for å redusere klimagassutslipp og negative effekter på økosystemer, og for ta i bruk mer bærekraftige teknologiformer og industriprosesser, og for å bedre utnytte Norges spesielle forhold. Denne omstillingen er i forbindelse med delmål 9.4 spesielt rettet mot reduksjon av CO₂-utslipp som en indikator på andre reduksjoner i utslipp per andel verdiskaping.

Mange energieffektiviserings- og konverteringstiltak er samfunnsøkonomisk lønnsomme. Til tross for dette blir mange av tiltakene ikke gjennomført, noe som indikerer at det eksisterer andre barrierer enn kostnadene ved gjennomføring av både effektiviserings- og konverteringstiltak. Noen av de viktigste barrierene for gjennomføring av tiltak innenfor bygningssektoren kan ligge i mangel på ressurser og kompetanse, teknologiusikkerhet, fokus på investeringskostnader framfor driftskostnader, krav om kort inntjeningsstid på investeringer, og at tiltak oppfattes som en belastning å gjennomføre. Den regionale plan for klima fra 2008 har som mål at Nordland fylkeskommune skal jobbe for å utnytte det potensialet i produksjon av ny fornybar energi og energieffektivisering.

3.9.5 Delmål 9.5 styrke vitenskapelig forskning

Investeringer i forskning og FoU-basert utdanning i universitetene er også en del av den kunnskapsmessige infrastrukturen som er nødvendig for styrking av innovasjon (Figur 106).

Figur 106: FoU-kostnader i næringslivet i Norge og europeiske land 2010 - 2017. Kilde: Eurostat

Norge ligger nesten på nivå med Finland. Veksten i FoU-kostnader i næringslivet henger sammen med vekst i BNP. I internasjonal målestokk er Norges andel av FOU-kostnader på 1,1 prosent av BNP, og betydelig under nabolandene og da særlig Danmark (2,4 prosent). Målt i FoU pr innbygger ligger Norge på nivå med de beste i Europa.

Forskningsrådet skriver 19. oktober 2020 om FoU i Nordland:

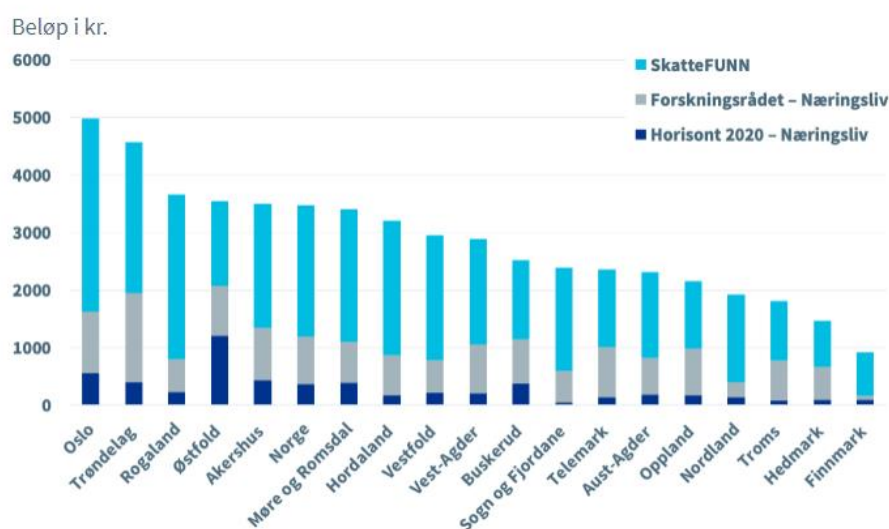

I den siste tiårsperioden har det i Nordland vært en kraftig økning i antallet FoU-årsverk i næringslivet. Denne økningen er betydelig høyere enn det nasjonale gjennomsnittet. Andelen forskerårsverk i næringslivet med lang høyere utdanning er vesentlig lavere i Nordland enn gjennomsnittet for Norge i 2018, og andelen har vært avtakende de siste åtte årene.

Et annet kjennetegn er at bedriftene i Nordland i stigende grad har tatt i bruk SkatteFUNN. Men næringslivet i Nordland søker i liten grad på virkemidler i Forskningsrådet, dette til tross for at tilslagsprosenten ligger på landsgjennomsnittet eller er høyere innenfor flere bransjer gjennomsnittet.

I 2019 var budsjetterte SkatteFUNN-fradrag innen marin sektor / sjømat i Nordland på i overkant av 60 mill. kr, eller 40,1 prosent av samlede budsjetterte

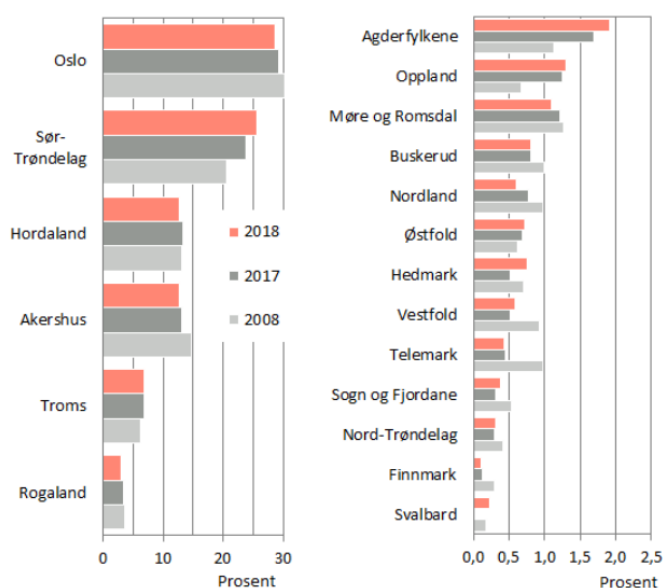
Utviklingen i fordelingen av bevilgninger fra Forsknings-rådet til fylkene viser at de store

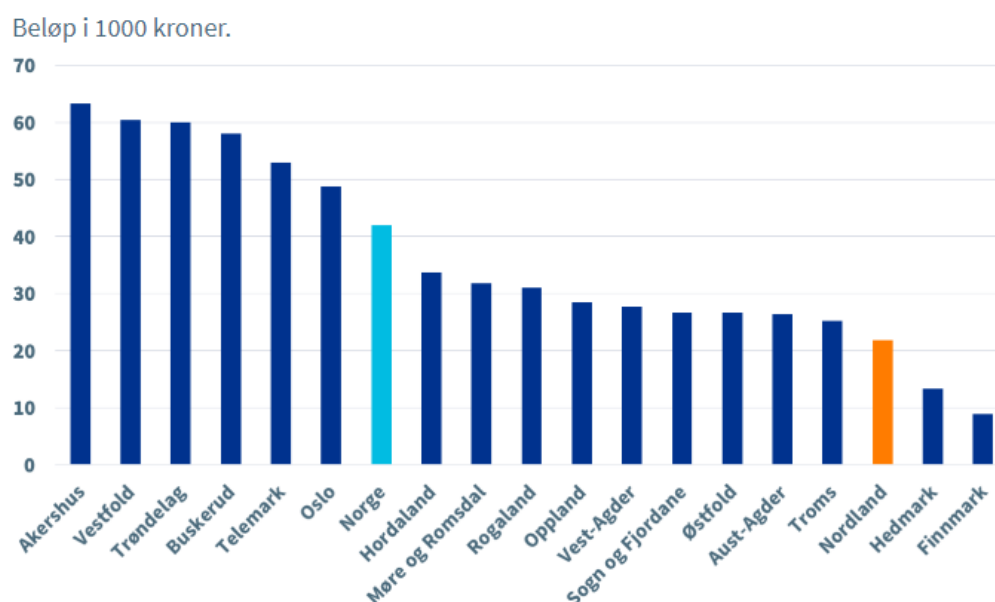
Kilde Forskningsrådet og SkatteFUNN

Figur 107 Bevilgninger til næringslivet fra Horisont 2020, Forskningsrådet, og forventet skattefradrag gjennom SkatteFUNN fordelt per fylke i 2019, korrigert for sysselsatte (arbeidsplass).

beløpene går til regioner med gamle bredde-universiteter og nasjonale forsknings-institusjoner (Figur 107). De fylkene uten slike institusjoner har fått små midler. For Nordland, Buskerud og Møre og Romsdal gikk andelen tilbake, mens den økte for Oppland og Agder.

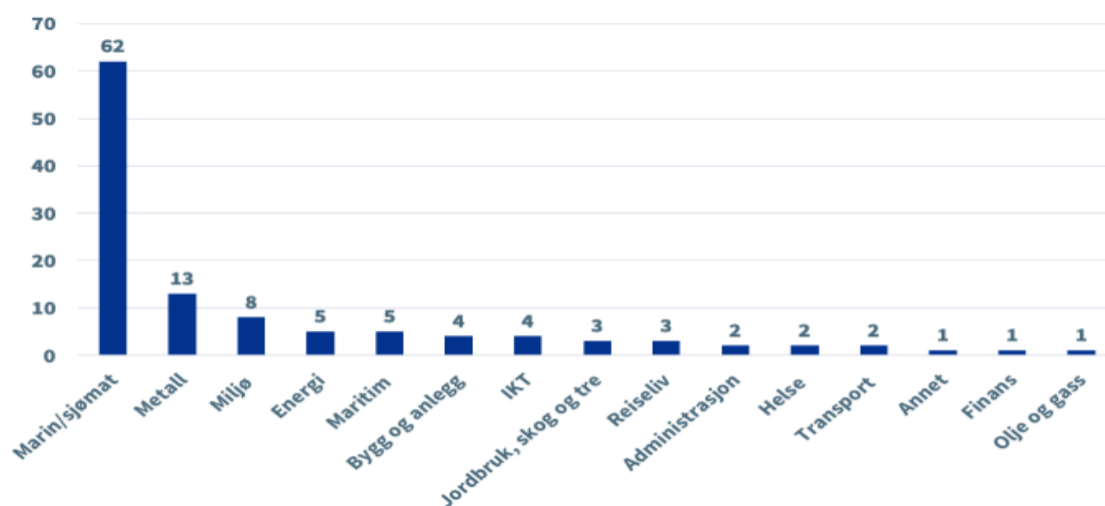
Figur 108: Fylkesvis fordeling av midler fra Forskningsrådet

Kilde SSB

Figur 109 Antall godkjente SkatteFUNN-søknader i Nordland i 2019 fordelt på Bransje

Bedrifts- og næringsrettede tilskudd gjennom Innovasjon Norge har også blitt redusert/halvert i Nordland etter 2012, på samme måte som for Troms og Finnmark, samtidig som også innsatsen er blitt styrket i sør. Ellers medvirker IN til finansiering av klynge- og nettverks-samarbeid i Nordland for akvakultur, hvitfisk-sektoren, bærekraftig industri (ACT)

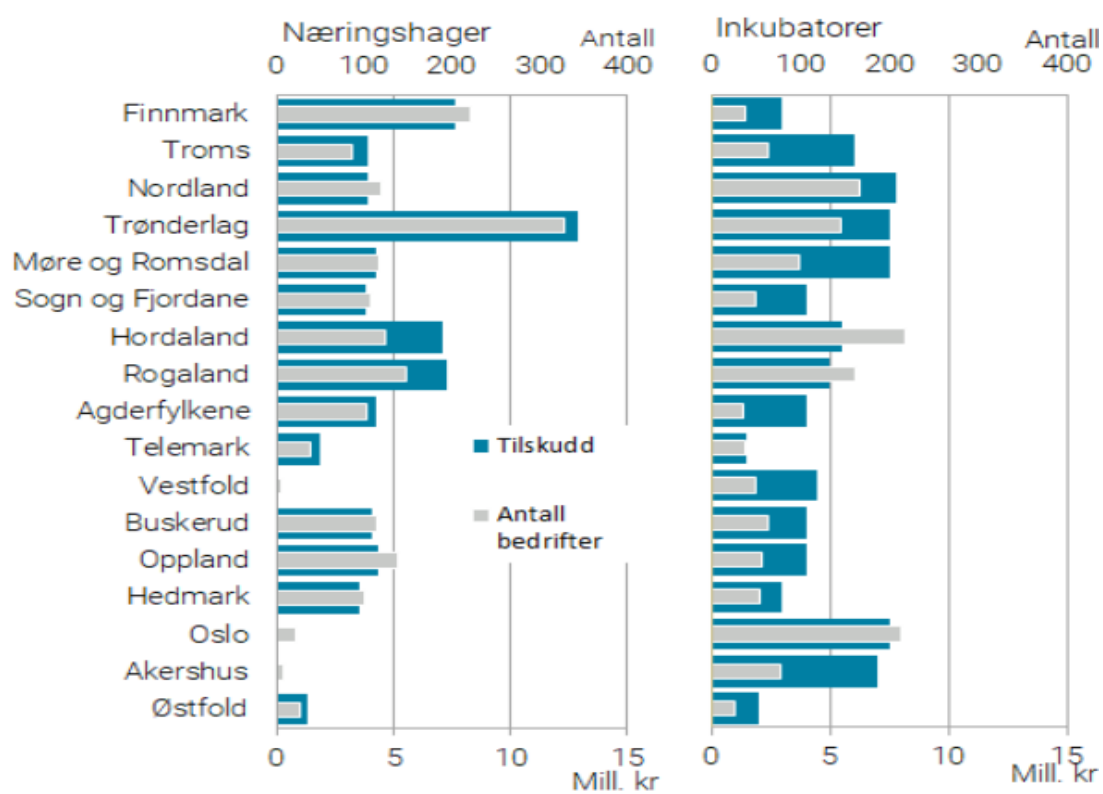
Kilde Forskningsrådet

Figur 110 Egenutført FoU i næringslivet pr. sysselsatt i 2018

og leverandørindustri mot petroleums og havbruks-sektoren. Støtten skjer gjennom Arena og NCE-programmet, i tillegg til Bedriftsnettverksprogrammet som støtter tidlige samarbeidsinitiativ og bedriftsnettverk i ulike bransjer. SIVAs støtter opp om næringshager/kunnskapsparker og inkubatorer i Nordland, og bidrar med løsninger for å stimulere etableringer ved samlokalisering og inkubatorstøtte (Figur 106). SIVA organiserer

også KATAPULT-ordningen som går på industrielle oppskalering, og som har betydning særlig for industrisektoren.

Figur 111: Etableringer ved samlokalisering og inkubatorstøtte

Bilde 8 Skulpturlandskap Nordland - Dager og Netter, Sarkis Zabunyan

3.10 MÅL 10 MINDRE ULIKHET

Mål 10 omfatter aktivitet for å redusere ulikheter og fattigdom innad mellom grupper, og mellom land (Tabell 28). Ulikhet handler om ulik tilgang til ressurser og krever innsats for å redusere forskjellene. Den gjennomsnittlige endringen i inntekt etter skatt per forbruksenhet i Nordland økte fra 2008 til 2018. Inntektsutviklingen for de laveste 40 prosent at har ligget noe under gjennomsnittet, mens de høyeste inntektsintervallene har hatt den sterkeste veksten. Det mangler statistikk på hvor mange som opplever å bli personlig diskriminert eller trakassert. Introduksjonsordningen har stor betydning for å komme tidlig i gang med norskopplæring som en forutsetning for integrering både i arbeidsliv og deltakelse i samfunnet.

Tabell 28 Delmål for Mål 10 Mindre ulikhet

MÅL 10 REDUSERE ULIKHET I OG MELLOM LAND	
10.1	Innen 2030, og raskere enn for det nasjonale gjennomsnittet, oppnå en gradvis og varig inntektsøkning for de fattigste 40 prosent av befolkningen
10.2	Innen 2030 sørge for å myndiggjøre alle og fremme deres sosiale, økonomiske og politiske inkludering, uten hensyn til alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status
10.3	Sikre like muligheter og redusere forskjellsbehandling, blant annet ved å avskaffe diskriminerende lover, politikk og praksis og ved å fremme lovgivning, politikk og tiltak som er egnet til å nå dette målet
10.4	Vedta politikk, særlig når det gjelder skatter og avgifter, lønn og sosialomsorg, med sikte på å oppnå en gradvis utjevning av forskjeller
10.5	Bedre reguleringen av og tilsynet med globale finansmarkeder og finansinstitusjoner, og styrke gjennomføringen av regelverket
10.6	Sikre at utviklingslandene blir bedre representert og får større grad av medbestemmelse i beslutningsprosessene i globale finansinstitusjoner, slik at institusjonene blir mer velfungerende, troverdige, ansvarlige og legitime
10.7	Legge til rette for migrasjon og mobilitet i ordnede, trygge, regelmessige og ansvarlige former, blant annet ved å gjennomføre en planmessig og godt forvaltet migrasjonspolitikk
10.A	Gjennomføre prinsippet om særbehandling og differensiert behandling av utviklingsland, særlig de minst utviklede landene, i samsvar med avtaler med verdens handelsorganisasjon
10.B	Stimulere til offentlig utviklingsbistand og kapitalflyt, blant annet direkte utenlandske investeringer, til statene der behovet er størst, særlig de minst utviklede landene, afrikanske land, små utviklingsøystater og kystløse utviklingsland, i samsvar med landenes egne planer og programmer
10.C	Innen 2030 redusere transaksjonsgebyrene til under tre prosent ved pengeoverføringer fra utflyttede til hjemlandet, og avskaffe overføringsordninger der gebyrene overstiger fem prosent

3.10.1 Delmål 10.1 Varig inntektsøkning

Den gjennomsnittlige endringen i inntekt etter skatt pr forbruksenhet i Nordland (median, P50) i løpende kroner vokste med 37,5 prosent i tiårsperioden fra 2008 til 2018 (Tabell 25). Samtidig viser fordelingen og veksten over tid for de laveste 40 prosent at inntektsutviklingen har ligget noe under gjennomsnittet, mens veksten for de høyeste inntektsintervallene (P80 og P90) har hatt den sterkeste veksten med hhv 41,4 og 43,8 prosent. Dette innebærer at

inntektsulikheten i Nordland har vært økende de siste 10 årene, og peker mot at det fortsatt vil være nødvendig å ha fokus på inntektsøkning for de med lavest inntekter i forhold til sosial bærekraft. Det vil også være nødvendig å få til en generell inntektsutvikling i Nordland sammenlignet med andre regioner dersom gapet i lønnsnivå i forhold til andre regioner og sentrale strøk skal reduseres og bidra til konsolidering av humankapital og demografisk utvikling.

Tabell 29 Utviklingen i grenseverdier (persentiler) for personer. Inntekt etter skatt per forbruksenhet i nominelle kroner. Kilde: SSB, tabell 09557

Persentil	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2008 - 2018 %-vis endring
P10	170000	177000	184000	193000	196000	201000	206000	212000	216000	220000	229000	34,7 %
P20	205000	210000	219000	229000	236000	244000	250000	257000	261000	269000	278000	35,6 %
P30	231000	236000	245000	257000	266000	275000	283000	291000	297000	306000	315000	36,4 %
P40	254000	258000	268000	282000	292000	302000	311000	320000	326000	337000	348000	37,0 %
P50	275000	279000	290000	305000	316000	328000	338000	348000	355000	367000	378000	37,5 %
P60	296000	301000	313000	328000	341000	355000	367000	377000	385000	397000	411000	38,9 %
P70	322000	327000	340000	357000	371000	386000	401000	412000	421000	434000	448000	39,1 %
P80	353000	358000	373000	393000	411000	427000	444000	457000	468000	483000	499000	41,4 %
P90	406000	411000	428000	453000	474000	495000	516000	533000	544000	562000	584000	43,8 %

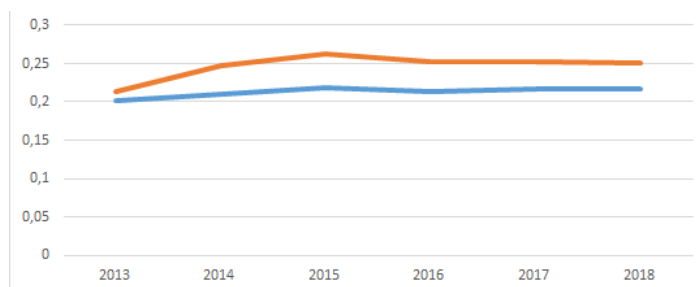
Statistikk om utviklingen i økonomisk ulikhet vises av SSB, FN, og OECD gjennom den såkalte GINI-koeffisienten. Verdien varierer mellom 0 (full likhet) og 1 (full ulikhet). Den relativt lave graden av lønnsdifferensiering vi finner i det norske arbeidsmarkedet viser seg gjennom både GINI-koeffisienten og andre forholdstall som viser forholdet mellom de 10 prosent høyeste og øvrige 90 prosent av inntektene (P90/P10) eller forholdet mellom gjennomsnittsinntektene for de 20 prosent høyeste/øvrige (S80/S20) (Tabell 30).

Tabell 30 Utvikling av inntektsulikhet i Norge 2013 - 2018. Kilde: SSB, tabell 07756

År	Ginikoeffisient	P90/P10	S80/S20
2013	0,241	2,7	3,4
2014	0,247	2,8	3,5
2015	0,263	2,8	3,8
2016	0,252	2,8	3,6
2017	0,252	2,8	3,6
2018	0,251	2,8	3,6

Ginikoeffisienten har gått opp 1 prosent de siste 5 årene, noe som indikerer økende økonomiske ulikhet (Figur 113). Fram til 2015 økte den fra 0,241 til 0,263 for så å falle til 0,251 i 2018. I internasjonal målestokk fremstår ulikheten i Norge som relativt lav. Gini for Storbritannia var i 2018 0,357 og for USA 0,39. Også indikatorene for hhv 10 og 20 prosent høyeste inntektene viser det samme bilde, og at gruppen som «haler ifra» (S80/S20) øker relativt mer enn for utvikling helt i toppen av inntektsfordelingen (P90/P10). Den største ulikheten målt ved Ginikoeffisienten er i Oslo (0,32) og Akershus (0,265) og Rogaland (0,251). I alle de øvrige fylkene varierer Ginikoeffisienten mellom 0,211 og 0,244.

Figur 112: Utvikling av økonomisk ulikhet i Norge (oransje) og Nordland (blå), målt i Ginikoeffisient (Kilde: SSB)

Størst inntektsulikhet finnes i mindre kystkommuner med økonomisk basis i fiskeri og havbruk, der listen toppes av Dønna og Vevelstad. I andre enden finner vi minst ulikhet i mindre kommuner både i innland og langs kysten og innen industrikommuner på Helgeland som Vefsn og Rana. Inntektsforskjellene henger med andre ord i stor grad sammen med næringsstruktur og hvordan de lokale arbeidsmarkedene er sammensatt og fungerer.

3.10.2 Delmål 10.2 Sosial, økonomisk, og politisk inkludering

FN og SSB har som indikator delmål 10.2 personer som lever under 50 prosent av medianinntekt, etter alder, kjønn, og funksjonshemming. Dette er tatt med som indikator på fattigdom, og finnes under mål 1.1. Myndiggjøring med tanke på deltakelse i økonomisk, sosial, og politisk aktivitet er tatt med under delmål 5 likestilling mellom kjønnene, delmål 8.5 sysselsetting og anstendig arbeid, delmål 8.6 personer utenfor arbeidsstyrken, og delmål 16.7 medbestemmende beslutningsprosesser. Personer og husholdningers muligheter til formuesutvikling gjennom å delta i boligmarkedet påvirker økonomisk ulikhet i Norge. Boligeierskap påvirker den langsiktige økonomiske utvikling og status for individer og husholdninger. Dette er inkludert under mål 11 i statistikk om boligeierskap.

3.10.3 Delmål 10.3 Sikre like muligheter

Delmål 10.3 tar sikte på rapportering av oversikt over personer som har følt seg personlig diskriminert eller trakassert. Slik statistikk mangler.

3.10.4 Delmål 10.4 politikk for utjevning

Tabell 31: Samlede tiltak under introduksjonsordningen for nye innvandrere 2018. Kilde: SSB

2018		Alle	Menn	Kvinner
Antall	Arbeidssituasjon i alt	6347	4092	2255
	Sysselsatt og/ eller under utdanning i alt	4029	2943	1086
	Registrert arbeidsledighet og/eller på tiltak	530	325	205
	Annen eller ukjent status	1788	824	964
Prosent	Arbeidssituasjonen i alt	100	100	100
	Sysselsatt og/eller under utdanning i alt	63	72	48
	Registrert arbeidsledig og/eller på tiltak	8	8	9
	Annen eller ukjent status, i alt	28	20	43

Samlet oversikt nasjonalt i 2018 over tiltak gjennom introduksjonsordningen viser at 63 prosent er sysselsatt eller under utdanning (Tabell 31). Andelen kvinner er noe lavere på 48 prosent. Prosentandel registrert som arbeidsledig eller på tiltak er rundt 8 prosent for begge kjønn. Introduksjonsordningen har stor betydning for å komme tidlig i gang med norskopplæring som en forutsetning for integrering både i arbeidsliv og deltakelse i samfunnet.

Bilde 9 Skulpturlandskap Nordland - Uten tittel, Dan Graham

3.11 MÅL 11 BÆREKRAFTIGE BYER OG SAMFUNN

Mål 11 handler om å gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige (Tabell 32). Det mangler et 'tredje marked' mellom kommunale boliger og eneboliger som kunne hjelpe unge i etableringsfasen. Fraflytting av den yngre delen av befolkningen preger mange kommuner, mens andelen eldre øker. For å møte fremtidens demografiske endringer trenger mange distriktskommuner å tilpasse boligmassen. Mange av byene og tettstedene i Nordland er i stor grad bilbaserte. Selv i de største byene benytter de fleste bil på daglige reiser, noe som skyldes i noen grad begrensede kollektivtransport-system, og lange avstander. Kunst og kulturformidling kan bidra til å tiltrekkes yngre innbyggere ved å styrke kulturtilbud for unge voksne. Mangelfull registrering øker risiko for tap av kulturminner. Åtte kommuner i Nordland har per februar 2020 utarbeidet egne kulturminneplaner og 21 kommuner har igangsatt arbeidet med kommunal kulturminneplan. Å ta vare på samisk kultur innebærer å legge til rette for at samiske barn får muligheten til samisk språkopplæring samt å vokse opp i miljøer hvor den samiske kulturarven står sentralt. Nordlands hovedutfordring for integrert politikk for bosetting, næringsutvikling og sysselsetting, og bærekraftig bruk av naturressurser er behov for opprettholdt og økt bosetting i distriktene.

Tabell 32: Delmål til mål 11 (forkortet versjon) (Kilde: Regjeringen.no).

Mål 11 : Bærekraftige byer og samfunn	
11.1	Sikre allmenn tilgang til tilfredsstillende og trygge boliger og grunnleggende tjenester til en overkommelig pris, og bedre forholdene i slumområder
11.2	Sørge for at alle har tilgang til trygge, lett tilgjengelige og bærekraftige transportsystemer til en overkommelig pris, og bedre sikkerheten på veiene, særlig gjennom utbygging av offentlige transportmidler og med særlig vekt på behovene til personer i utsatte situasjoner, kvinner, barn, personer med nedsatt funksjonsevne samt eldre
11.3	Oppnå en mer inkluderende og bærekraftig urbanisering med mulighet for en integrert og bærekraftig bosettingsplanlegging og -forvaltning som gir medbestemmelse
11.4	Styrke innsatsen for å verne om og sikre verdens kultur- og naturarv
11.5	Oppnå en betydelig reduksjon i antall dødsfall og antall personer som rammes av katastrofer, minske de direkte økonomiske tap som følge av slike katastrofer, med vekt på beskyttelse av fattige og personer i utsatte situasjoner. Se også delmål 13.1
11.6	Redusere negative konsekvenser for miljøet i storbyene målt per innbygger, blant annet ved å legge særlig vekt på luftkvalitet og avfallshåndtering
11.7	Sørge for allmenn tilgang til trygge, inkluderende og lett tilgjengelige grøntområder og offentlige rom, særlig for kvinner, barn og eldre samt personer med nedsatt funksjonsevne
11.a	Støtte positive økonomiske, sosiale og miljømessige forbindelser mellom byområder, omland og spredtbygde områder ved å styrke nasjonale og regionale utviklingsplaner
11.b	Innen 2030 oppnå en betydelig økning i antall byer og bosettinger som vedtar og gjennomfører en integrert politikk og plan med sikte på inkludering, bedre ressursbruk, begrensning av og tilpasning til klimaendringer samt evne til å motstå og håndtere katastrofer, samt utvikle og iverksette en helhetlig og altomfattende risikostyring i forbindelse med katastrofer
11.c	Bistå de minst utviklede landene med å oppføre bærekraftige og solide bygninger ved bruk av lokale materialer, blant annet gjennom økonomisk og faglig bistand

3.11.1 Delmål 11.1 Boligmassen, boligpriser og gjeld

Boligmarkedet i mange kommuner i Nordland består av mange eneboliger, få leiligheter og en høy andel kommunale boliger (Tabell 33). Det mangler dermed et 'tredje marked' mellom kommunale boliger og eneboliger som kunne hjelpe unge i etableringsfasen. Mange kommuner i Nordland opplever også fraflytting av den yngre delen av befolkningen, mens andelen eldre øker. Mange distriktskommuner trenger å tilpasse boligmassen slik at den kan møte fremtidens demo-grafiske endringer.

Tabell 33: Andel eneboliger i ulike kommunesegementer i Nordland i 2018 (Kilde: SSB tabell 06265).

	Andel eneboliger i 2018
Hele landet	52 %
Byene i Nordland (Bodø, Narvik og Mo i Rana)	47 %
Regionsentrene i Nordland (Alstahaug, Brønnøy, Fauske, Hadsel, Sortland, Vefsn, Vestvågøy og Vågan)	70 %
Øvrige kommuner (distrikt)	81 %

Tabell 34: Utviklingen i pris på nye og brukte eneboliger i Nordland (Kilde: SSB tabell 03364. Bearbeiding KommuneProfilen)

År	Pris per kvm (kr)		Prisendring (%)	
	Ny enebolig	Brukt enebolig	Ny enebolig	Brukt enebolig
2008	18040	12891	8,9	-1,4
2009	20816	13328	15,4	3,4
2010	23562	14139	13,2	6,1
2011	24305	14724	3,2	4,1
2012	25844	15332	6,3	4,1
2013	27357	15965	5,9	4,1
2014	28693	16626	4,9	4,1
2015	30049	17607	4,7	5,9
2016	30873	18415	2,7	4,6
2017	33452	19386	8,4	5,3
2018	34681	19764	3,7	2

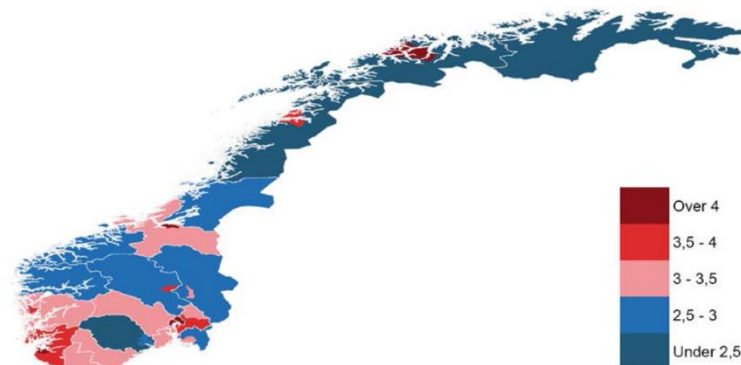
Norge skiller seg ut ved at mer enn tre av fire husholdninger eier sin egen bolig. Det å kunne eie sin egen bolig gir mere stabile boforhold. Det kan også beskytte mot inntekstsjokk og fattigdom. Boligprisene har imidlertid økt betydelig i en rekke sentrale strøk i Norge de siste tiårene. Dette har gjort det vanskelig for enkelte befolkningsgrupper å komme inn på boligmarkedet. Det har også gjort noe med bolig-mobiliteten siden bolig-prisene i mange utkantstrøk har beveget seg i den andre retningen. Det gjør at mange opplever å få svært lite betalt for boligene sine når de selger boligene sine på lands-bygda og dermed får problemer med å få råd til å kjøpe seg bolig i mer sentrale strøk.

Nye og brukte eneboliger i Nordland i perioden 2008-2018 har hatt en jevn prisøkning i stort sett hele perioden (Tabell 34). Den gjennomsnittlige kvadratmeterprisen for nye eneboliger i Nordland ligger litt høyere enn Troms og så vidt under lands-gjennomsnittet.

Utviklingen i boligpriser og gjeld henger tett sammen. Både boligpriser og gjeld har steget raskere enn husholdningenes inntekter over lengre tid.⁴⁹ Husholdningenes gjeld i forhold til inntekt og boligens verdi, vil være relevante størrelser å følge utviklingen av for å kunne vurdere sårbarheten i husholdningene. Anundsen og Mæhlum⁴⁹ fant at husholdningene som kjøpte bolig i Norge i 2014, hadde mer gjeld i forhold til samlet inntekt enn boligkjøperne i 2009. Dette indikerer økt sårbarhet for renteøkninger og inntektsbortfall.

Boligpris i forhold inntekt sier hvor mange årsinntekter boligkjøperne bruker på å kjøpe bolig. Boligprisene var tre og en halv til fire ganger så høye som årsinntekten til boligkjøpernes husholdninger i 2014 (Figur 114). I Nordland gjelder det kun Bodø. For resten av Nordland ser vi at boligprisene var under to og en halv gang så høye som årsinntekten til husholdningene. I byområdene er det vist at dette forholdstallet har økt fra 2009 og fram til 2014, og med økningen i boligpriser som har vært de siste årene, er det grunn til å tro at det er en trend som har fortsatt etter 2014.

Kilder: Ambita, Kartverket, Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Figur 113: Median boligpris i forhold til inntekt for boligkjøpere (2009-2014).⁵⁰

Det er store variasjoner i husholdningenes gjeld i forhold til inntekt mellom kommunene i Nordland (Tabell 35). Totalt har det vært en økning i andelen husholdninger i Nordland som har en samlet gjeld på mer enn tre ganger disponibel inntekt. I 2008 var andelen 10 prosent, mens den var 15 prosent i 2018.⁵⁰ Det er særlig de største bykommunene som har hatt den største økningen i gjeldsandel. Dette henger sammen med at det er her boligprisene har økt mest. Høy andel gjeld i forhold til inntekt gjør mange husholdninger sårbare overfor renteøkninger og eventuelle fall i boligprisene.

⁴⁹ Anundsen, A. K., & Mæhlum, S. (2014). Regionale forskjeller i boligpriser og gjeld. Norges bank aktuell kommentar nr. 4/2014.

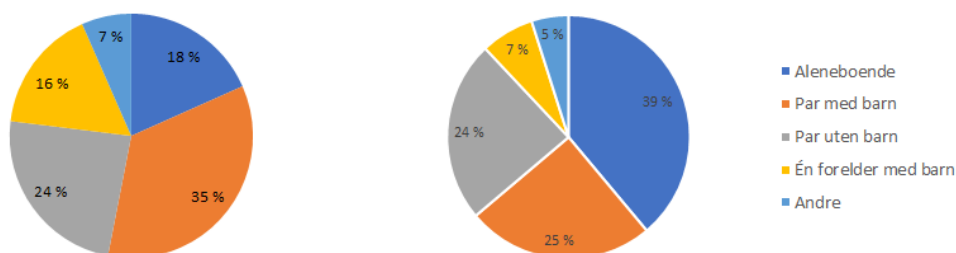
⁵⁰ SSB tabell 08781

Tabell 35: Andel av husholdningene i kommuner i Nordland med samlet gjeld mer enn tre ganger disponibel inntekt (Kilde: SSB tabell 08781). Høyere verdier vises i rødt, laveste i grønt.

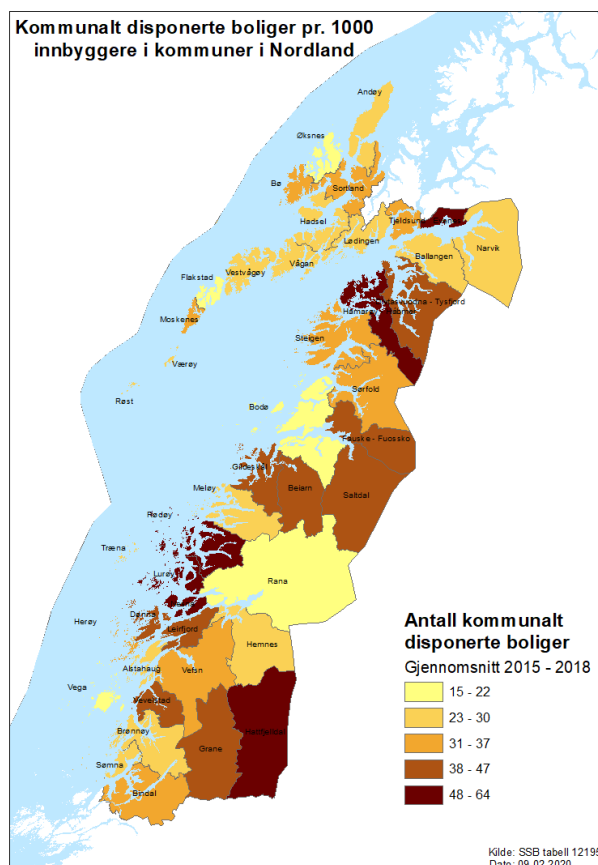
Kommune	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Alstahaug	9	9	10	12	13	14	14	15	16	17	17
Andøy	5	6	6	6	6	6	7	7	6	6	6
Ballangen (-2019)	7	7	8	8	9	9	9	8	9	10	11
Beiarn	3	3	1	2	2	..	2	3	4	4	3
Bindal	5	5	4	4	3	4	3	4	4	4	4
Bodø	17	18	18	18	18	18	19	19	21	22	22
Brønnøy	12	12	13	13	14	15	15	16	17	18	18
Bø (Nordland)	4	6	4	5	6	5	5	5	5	5	6
Divtasvuodna - Tysfjord (-2019)	4	4	3	3	4	4	3	4	4	5	4
Dønna	6	7	5	6	8	8	9	10	10	11	10
Evenes	3	4	3	5	5	6	6	5	5	6	6
Fauske - Fuosso	8	9	9	9	9	9	10	10	11	12	12
Flakstad	5	5	6	5	5	5	6	7	6	9	8
Gildeskål	5	5	5	5	5	5	7	7	7	8	9
Grane	7	8	7	6	5	7	6	7	6	8	6
Hadsel	9	9	9	9	9	11	10	11	12	11	12
Hamarøy - Hábmer (-2019)	4	2	3	3	3	3	5	5	4	5	5
Hattfjelldal	4	3	4	4	4	4	5	4	4	5	5
Hemnes	6	6	7	8	8	10	10	11	12	11	12
Herøy (Nordland)	4	4	4	4	6	5	7	7	7	9	9
Leirfjord	5	8	9	8	10	10	11	13	14	13	13
Lurøy	5	4	5	5	6	6	6	5	7	6	6
Lødingen	3	4	4	4	5	6	6	5	5	7	7
Meløy	5	6	7	7	7	8	7	7	8	8	8
Moskenes	4	5	5	6	5	5	5	5	4	5	6
Narvik (-2019)	15	16	16	15	15	16	15	15	16	17	18
Nesna	7	6	6	6	8	9	9	9	9	10	10
Rana	11	13	14	15	18	18	19	20	21	23	24
Rødøy	5	5	5	4	4	4	4	4	5	5	4
Røst	5	6	6	6	4	5	5	3	3	4	4
Saltdal	5	5	5	5	6	7	7	6	7	7	7
Sortland - Suþrtá	12	13	12	12	13	14	15	16	17	16	16
Steigen	4	4	5	4	6	6	6	6	6	6	7
Sømna	10	9	8	8	9	10	9	10	11	11	10
Sørfold	3	4	3	3	3	3	5	5	5	6	6
Tjeldsund (-2019)	5	7	5	5	4	5	7	6	6	9	8
Træna	3	5	3	2	2	..	4	3	4	5	4
Vefsn	9	9	10	10	11	12	12	13	14	15	16
Vega	7	7	8	5	7	8	7	8	8	8	8
Vestvågøy	8	8	9	8	9	10	9	10	11	11	12
Vevelstad	6	5	6	6	9	8	7	7	6	6	8
Værøy	5	5	7	6	6	6	3	3	3	3	5
Vågan	10	10	11	12	12	13	12	12	12	13	14
Øksnes	6	6	5	6	5	6	6	7	7	8	9

Av landets 2,4 millioner familier er 39 prosent aleneboende, mens tilsvarende andel i Nordland er 18 prosent (Figur 115). På den annen side er andelen par som bor sammen med barn utgjør 35 prosent i Nordland og 25 prosent i landet. Par som bor uten barn er imidlertid omtrent like store.

Figur 114: Husholdningstyper i Nordland (venstre) og ellers i landet (høyre) for 2019.

Boligbehovet for eldre er stort. En stor andel av de eldre bor i lite egnede private boliger som ikke er tilrettelagt for å møte fremtidens behov. Mange bor langt unna sentrum, noe som kan utfordre tilgang til kommunens tjenester.

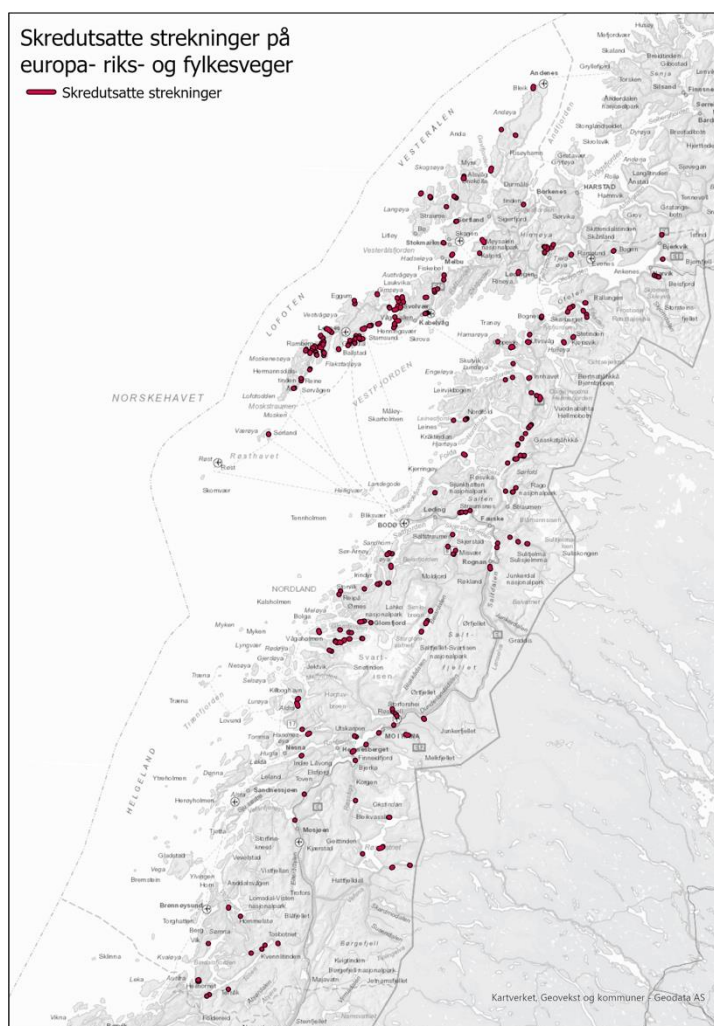
Figur 115 Kommunalt disponerte boliger per 1 000 innbyggere i kommuner i Nordland (Kilde: SSB tabell 12195).

3.11.2 Delmål 11.2 Trygge transportsystemer for alle

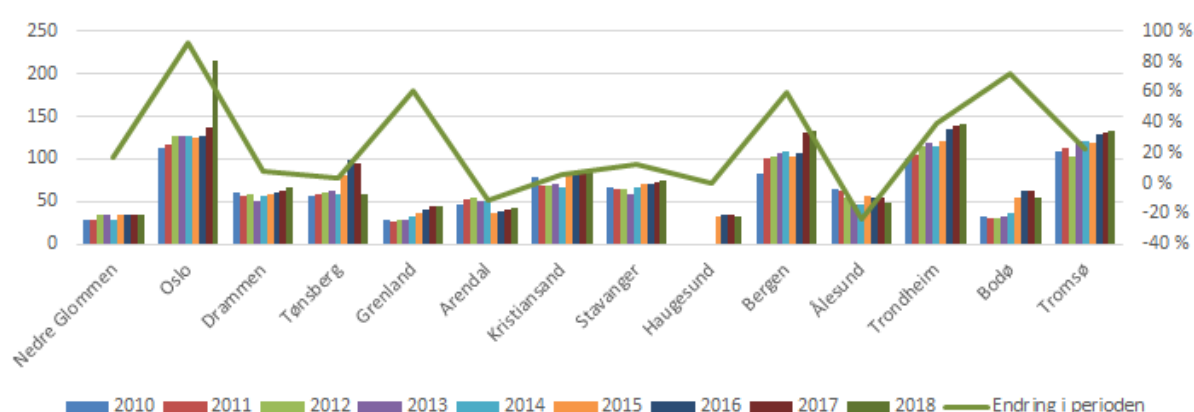
Delmål 11.2 handler om å sørge for at alle har tilgang til trygge, lett tilgjengelige og bærekraftige transport-systemer til en overkommelig pris. Nordlands innbyggere uttrykker at de opplever transportsystemet i fylket og sine respektive kommuner som dårligere enn landsgjennomsnittet, ifølge *Direktoratet for forvaltning og ikt* (Difi) sin innbyggerundersøkelse fra 2019. Dette gjelder både standarden på veier og gater i kommunene og standarden på riksveier og europaveier samt vintervedlikehold av veiene. Mange veier i fylket er skredutsatte og har behov for sikring (Figur 117). 23 prosent opplever at standarden på veier og gater er svært dårlig. Tilrettelegging for miljøvennlige transportformer som sykling, gåing og kollektivtransport får også til dels dårlig skår. 29 prosent opplever kollektivtransporten som svært dårlig. Likevel svarer 41 prosent av innbyggerne i undersøkelsen at de har ingen erfaring med å reise med kollektivtransport i kommunen.

Reiser per innbygger økte mellom 2010 og 2018 med 80 prosent i Bodø (Figur 112). På landsbasis var økningen samme perioden 31 prosent. Bare Oslo har større økning. Reiser med buss står kun for en liten andel av dette, med noe økning fra 400 til 500 passasjerkilometer samme periode (Figur 118). Antallet reiser per innbygger godt under andre byer og fylker i landet. Bruken av buss uttrykt ved passasjerkilometer per innbygger forteller at Nordland har hatt en økning og ligger på nivå med Finnmark, Buskerud og Aust-Agder. Bussen er viktigere i de fleste andre fylkene bortsett fra Østfold og Vestfold (Figur 118).

Helgeland har klart høyest personbilenheter (PBE) (Tabell 36).

Figur 116: Skredutsatte strekninger på europa-, riks- og fylkesveier i Nordland

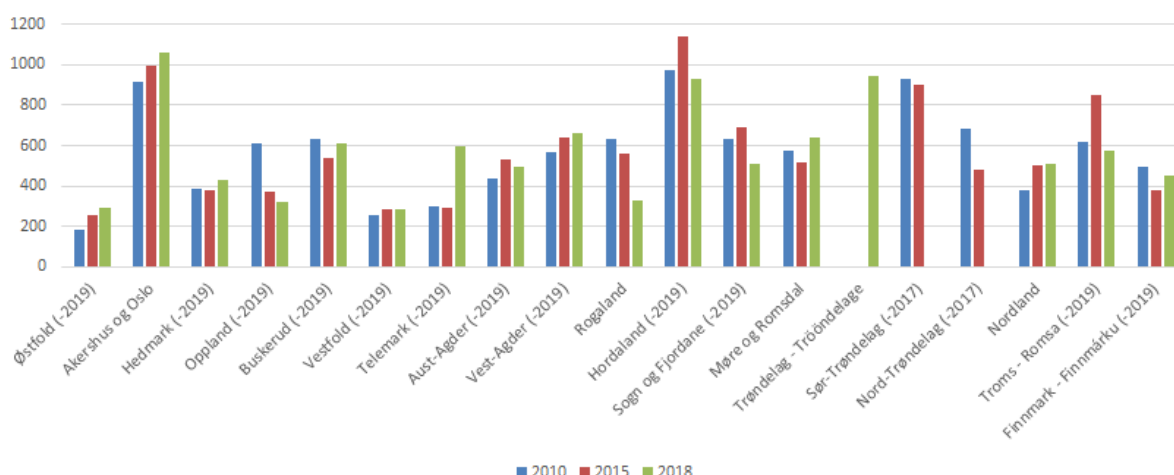
Figur 117 Reiser per innbygger (påstigning) for byer i Norge mellom 2010 og 2018, og endring i perioden

Bussruter i Nordland

Nordland Fylkeskommune og Bodø kommune har gjort riktige tiltak for å for å få flere til å bruke buss. Regionbussene binder fylket sammen og er viktig for alle de som ikke disponerer privatbil. Busslinjen mellom Bodø er den mest brukte. Antallet solgte billetter på linjen har blitt noe redusert de siste par årene. Dette kan ha en sammenheng med et bedre tilbud på

Vys Saltenpendel. En mindre nedgang i solgte billetter har det også vært på de andre regionlinjene.

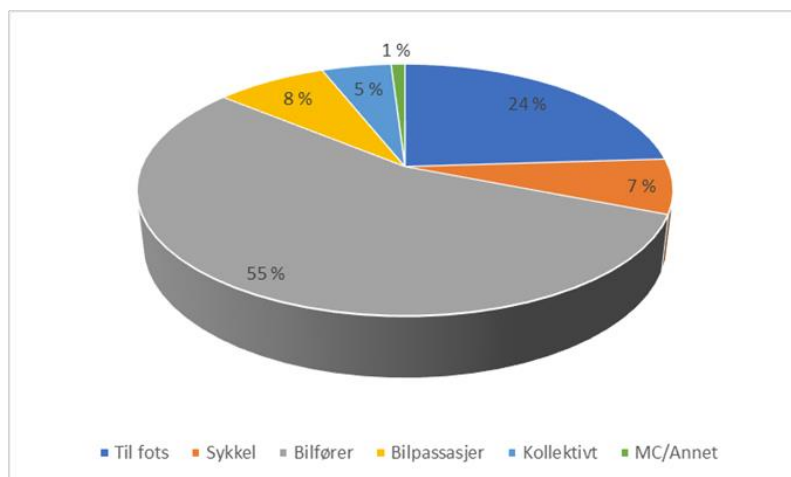
Figur 118 Kollektivtransport med buss. Passasjerkilometer per innbygger for fylkeskommunale ruter etter region og år (Kilde: SSB)

Foreløpig er det størst grunnlag for interne bussruter i Bodø. Grunnlaget er der også i Mo i Rana og Narvik, men bruken er fortsatt lav (Figur 114). Imidlertid har linjen mellom Mo i Rana og Mosjøen hatt en nærmere doubling fra 2017 til 2018. I 2017 ble det gjort en omlegging av busslinjen mellom Mo i Rana og Mosjøen hvor linjer ble slått sammen og rutetider endret. Dette resulterte i en markant økning i antallet reisende. Økningen som denne linja har hatt startet i 2016 (Figur 115). Etter hvert som større andel av befolkningen vil bli bo byene vil også grunnlaget for mer bruk av offentlig transport øke og gode tilbud utvikles parallelt.

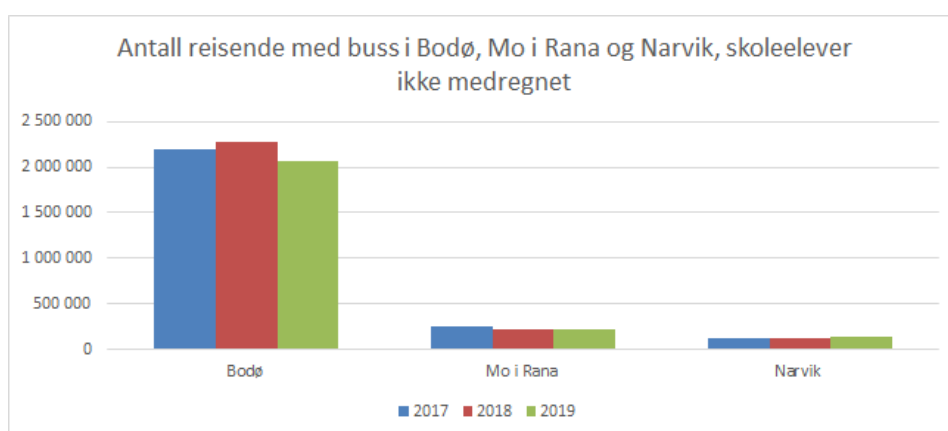
Regionlinjene er viktig for en del elever ved de videregående skolene. På Helgeland fremkommer dette tydelig ved busslinjen mellom Mosjøen og Sandnessjøen og busslinjen mellom Brønnøysund og Sandnessjøen, der nær 10 000 reiser faller bort når skoleelever ikke medregnes (sammenligne Figur 115 og Figur 116). En stor andel av de som sto for økningen i antallet reisende på linja mellom Mo i Rana og Mosjøen var skoleelever. Men ikke hele økningen kan tilskrives denne gruppen. Det blir registrert mindre påstigninger for skoleelever på buss enn det bør være ut fra antallet skyssberettigete skoleelever.

Elevers rett til skoleskyss er basert på hvor lang vei de har til skole. Andelen av elever som har denne rettighet kan dermed også fortelle om hvor spredt bosettingsmønsteret er. I Nordland var det i 2019 vel hver fjerde elev som hadde rett til skoleskyss (Figur 117). På landsbasis var det Oppland som hadde den største andelen - 46 prosent av elevene i grunnskolen som fikk skoleskyss.

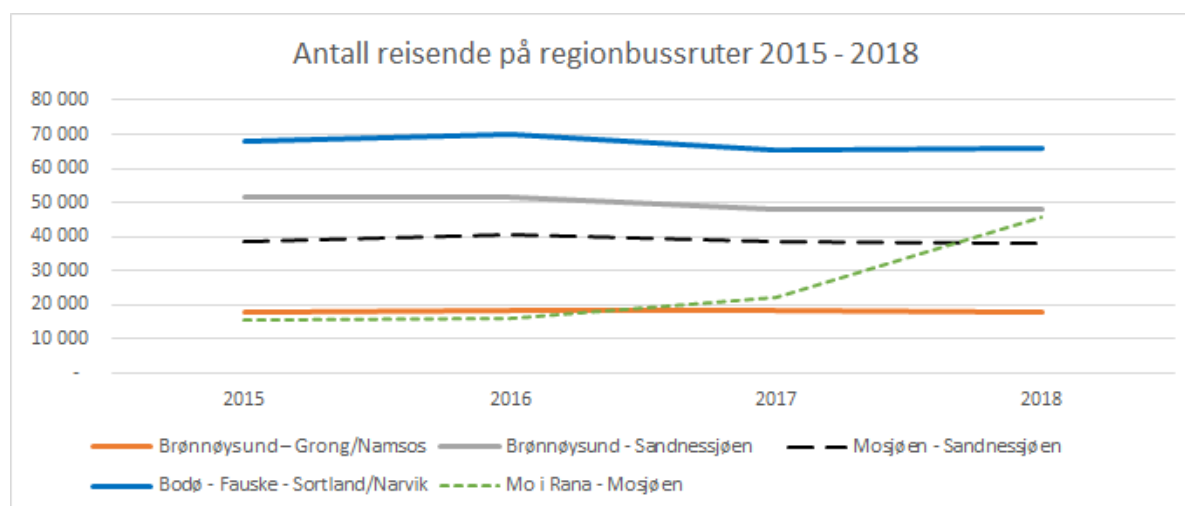
Selv i en by som Bodø, hvor kollektivtransportsystemet er forholdsvis godt utbygd og mange bor i såpass kort avstand til arbeidsplass og andre aktiviteter at de kan gå og sykle, velger likevel størsteparten å kjøre bil (Figur 119). Transportsektoren står for 30 prosent av klimagassutslippene i Nordland (Se Mål 7). I tillegg forårsaker biltrafikk miljøproblemer som støy og støv og gir utrygge veier for gående og syklende. Skal disse problemene reduseres, må flere begynne å gå, sykle eller kollektivt i stedet for å kjøre bil

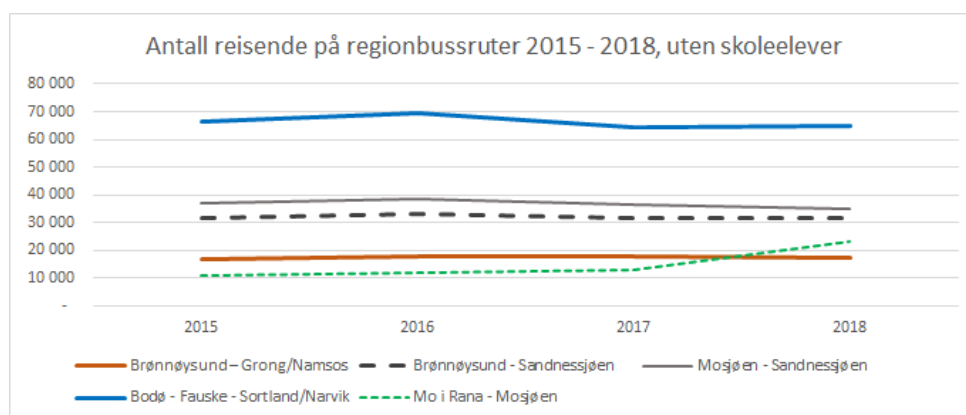
Figur 120 Reisemiddelfordelingen i Bodø ved siste reisevaneundersøkelse (RVU 2013/14)

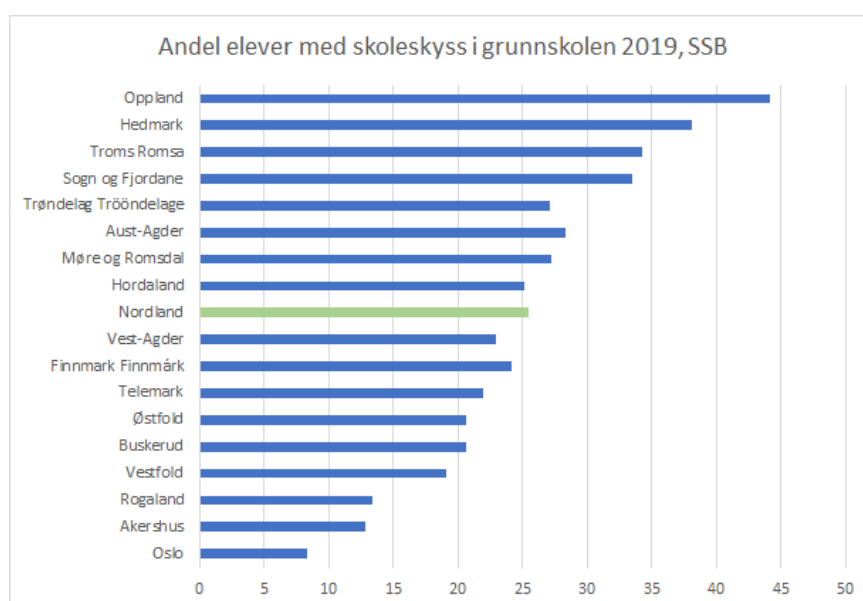
Figur 119 Antall reisende med buss internt i Bodø, Mo i Rana og Narvik i perioden 2017 - 2019, Skoleelever ikke medregnet. Kilde NFK

Figur 121 Antall reisende med regionbussruter med skoleelever. Kilde NFK

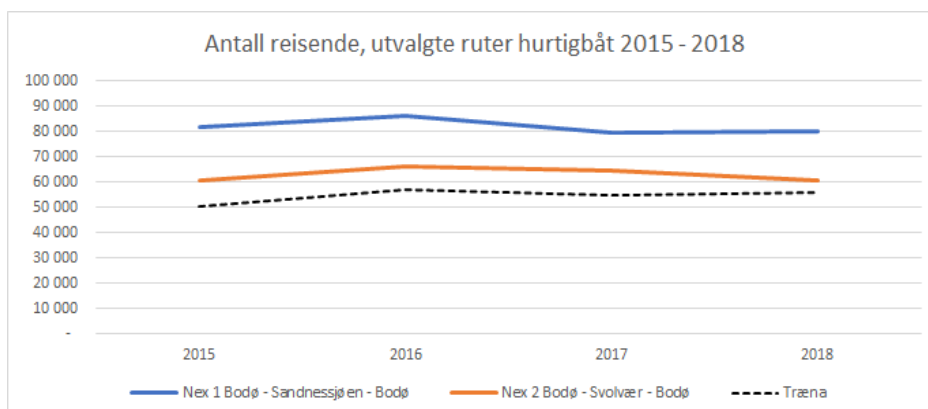
Figur 122 Antall reisende med regionbussruter uten skoleelever. Kilde NFK

Figur 123: Andel elever med rett til skoleskyss fylkesvis 2019: Kilde SSB

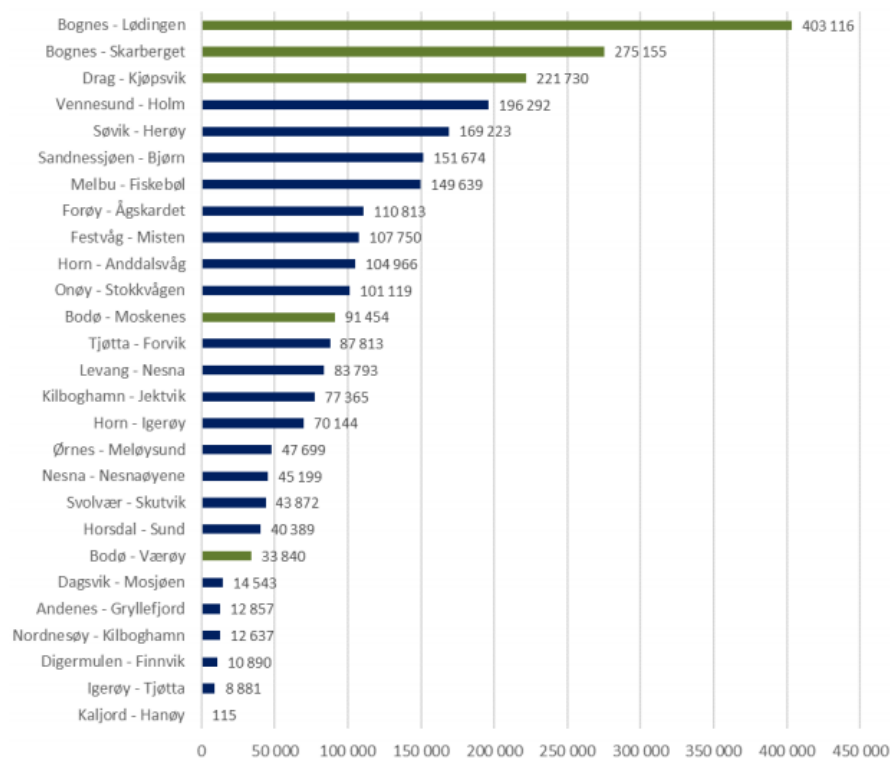
Ferger og hurtigbåter

Fergesambandene og hurtigbåtene i fylket er viktig for folk og næringsliv. Det er en rekke hurtigbåtruter i fylket (Figur 6). De som har størst antall reisende er Nex-1 mellom Bodø og

Figur 125: Antall reisende med utvalgte hurtigbåtsamband 2015 - 2018. Kilde NFK

Sandnessjøen og ruta ut til Træna (Figur 129). Begge rutene for Nex-1 har i perioden 2016 til 2018 hatt en mindre nedgang i antallet reisende. På den annen side har det vært en liten økning i antallet reisende på ruta til og fra Træna. Spesielt på Helgeland har fergetrafikk stor betydning, og vesentlig større enn andre deler av fylket.

Figur 124 Antall personbilenheter(PEB) på fergesambandene i Nordland 2017. Kilde Fergedatabanken/NFK

Tabell 36 Personbilenheter (PBE) på samtlige fergesamband fordelt på regionene (Kilde: SSB).

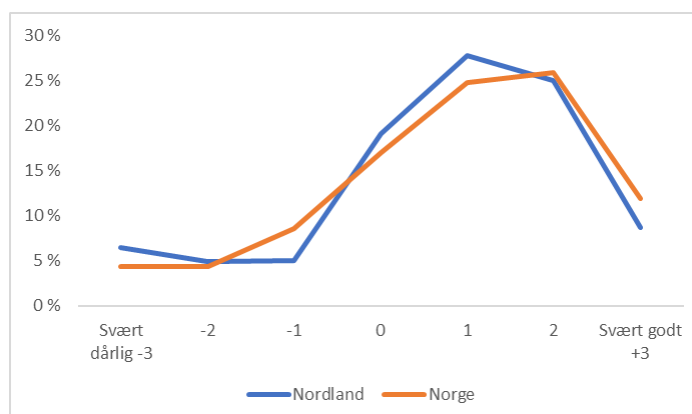
Region	PBE alle kjøretøy	PBE-Andel	PBE kjøretøy ≥ 14 meter	Andel ≥ 14 meter
Helgeland	1 234 462	46,2 %	265 338	21,5 %
Ofoten	496 885	18,6 %	246 007	49,5 %
Ofoten/Vesterålen	403 116	15,1 %	180 891	44,9 %
Salten	195 838	7,3 %	27 299	13,9 %
Salten/Lofoten	169 166	6,3 %	54 628	32,3 %
Vesterålen	149 754	5,6 %	38 263	25,6 %
Lofoten	10 890	0,4 %	3 813	35,0 %
Vesterålen/Senja	12 857	0,5 %	292	2,3 %
Nordland	2 672 968	100,0 %	816 532	30,5 %

Fergesamband knyttet til riksvegnettet har den høyeste bruken. I 2017 ble det fraktet over 2,67 millioner personbil-enheter med fergene i Nordland (Tabell 36). Størst PBE finner vi i sambandet Bognes – Lødingen, som i 2017 transporterte over 400 000 PBE. Andre samband med en stor andel transportarbeid er Bognes – Skarberget og Drag – Kjøpsvik. Statistikken viser også at det er flere samband på Helgeland som brukes mye.

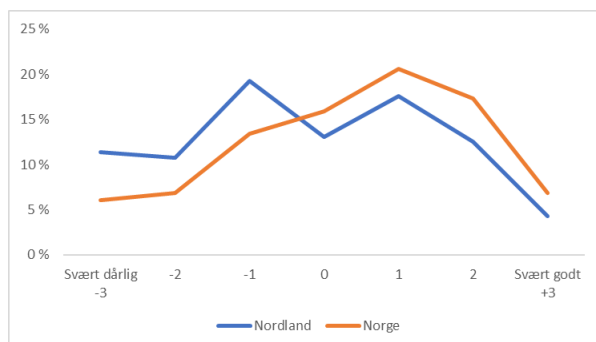
Trygghet i nærmiljøet

Ifølge Difi sin innbyggerundersøkelse fra 2019, oppgir 85 prosent av respondentene fra Nordland at de mener det er trygt eller svært trygt å bo i sitt nærområde. De fleste innbyggerne i Nordland opplever også at myndighetene ivaretar tryggheten i nærområdet på en forholdsvis god måte, og kun 17 prosent svarte på den negative delen av skalaen på dette spørsmålet (se Figur 126).

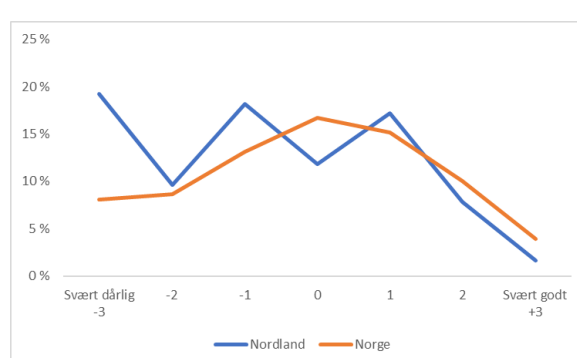
I begrepet trygg inngår trafikk-sikkerhet på vegene (se også Mål 3 God helse). Innbyggernes opplevelse av sikkerheten på skoleveiene i Nordland slik det kom fram i innbyggerundersøkelsen til Difi i 2019 viser at innbyggerne i Nordland opplever sikkerheten å være dårligere enn landsgjennomsnittet, og 22 prosent svarer at de opplever den å være dårlig eller svært dårlig. Skal man klare å få flere til å gå, sykle og reise kollektivt, innebærer det et økt fokus på tilrettelegging for myke trafikanter og at universell utforming blir en naturlig del av all planlegging, utbygging samt drifts- og vedlikeholdsarbeid.

Figur 126: Fornøydhet med hvordan myndighetene ivaretar tryggheten i nærområdet (Kilde: Difi sin innbyggerundersøkelse 2019).

Figur 128: Innbyggernes opplevelse av sikkerheten på skoleveiene i Nordland sammenlignet med landsgjennomsnittet (Kilde: Difi sin innbyggerundersøkelse 2019,

Figur 127: Innbyggerne i Nordland sin opplevelse av hvordan kommunen de bor i tilrettelegger for personer med nedsatt funksjonsevne (Kilde: Difi sin innbyggerundersøkelse 2019). Svarene her gjelder ikke bare det offentlige transportsystemet men kommunen som helhet).

Gående og syklende

Det er 19 147 km vei tilrettelagt for syklende som kommunene har ansvar for. I noen av de største byene og tettstedene går det riksveier eller fylkesveier gjennom sentrum og en del gang- og sykkelinfrastruktur ligger i tilknytning til disse, og fylkeskommunen eller staten har da ansvar for disse (Tabell 37).

Tabell 37 Antall kilometer kommunal sykkelvei i de 11 by kommunene i Nordland (Kilde: SSB tabell 11845).

Kommune	Antall km kommunal sykkelvei	Kommune	Antall km kommunal sykkelvei
Bodø	29,2	Alstahaug	2,0
Rana	21,0	Narvik (-2019)	2,0
Vefsn	19,9	Sortland	1,1
Vestvågøy	12,0	Vågan	-
Hadsel	6,0	Brønnøy	-
Fauske - Fuosso	4,0		

Innbyggerne i Nordland opplever omtrent 50 prosent at kommunen de bor i tilrettelegger dårlig til svært dårlig for personer med funksjonsnedsettelse (Figur 128). Et velfungerende transporttilbud er viktig for at de med funksjonsnedsettelse kunne delta i arbeidsliv og sosialt. Dette gjelder både yngre personer med funksjonsnedsettelse og eldre. For personer med funksjonsnedsettelse kan det være mange hindringer som skaper vansker som reisende, alt etter type og grad av funksjonsnedsettelse til transport-midlets tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjons-evne.⁵¹ Om lag 31 prosent av personer med funksjonsnedsettelse oppgir at noe hindrer dem i bruk av kollektiv-transport i Nord-Norge. Dette er litt lavere enn landsgjennomsnittet på 35 prosent.

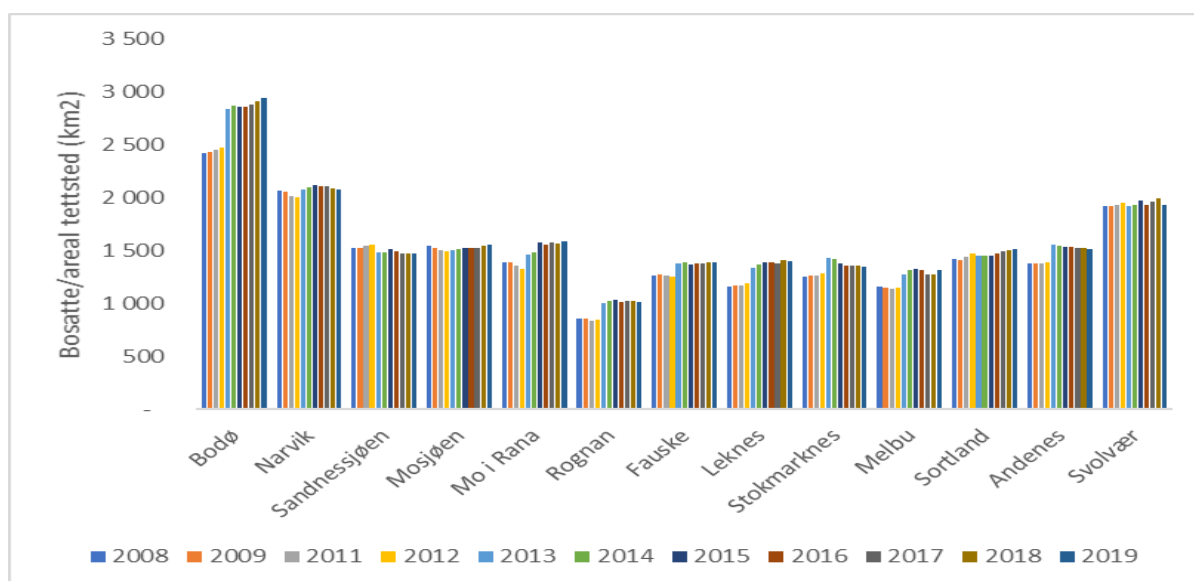
⁵¹ T.H. Modlen, A. Kittelsaa og J. Tøssebro (2017). Geografiske levekårsvariasjoner for personer med funksjonsnedsettelse. Et kunnskapsgrunnlag. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.

3.11.3 Delmål 11.3 Urbanisering og bosettingsplanlegging

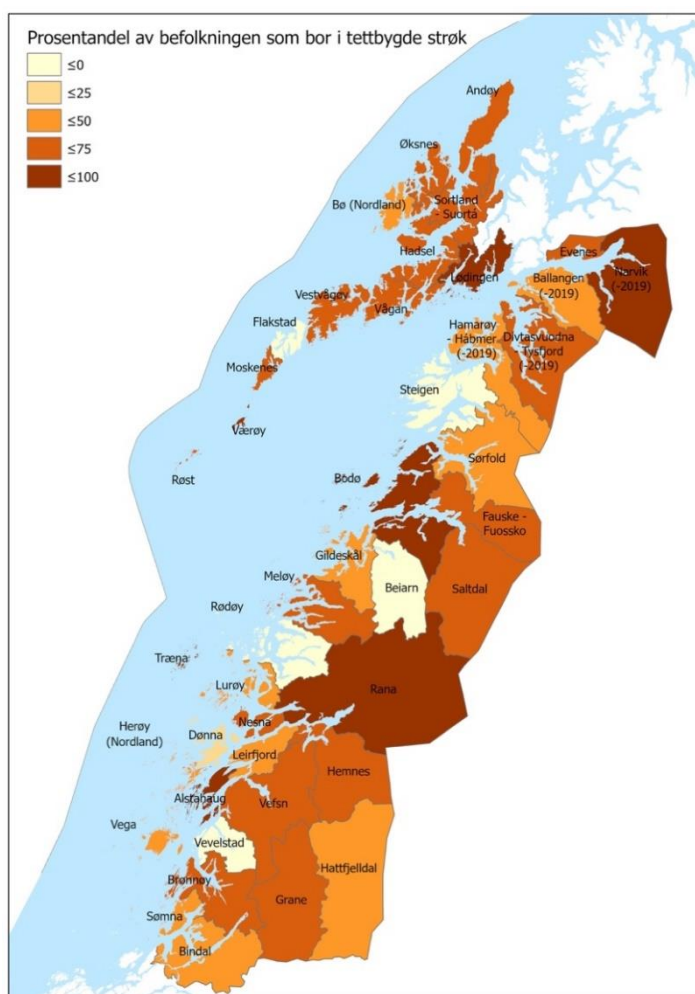
SSB definerer tettbygd strøk som et område med minst 200 bosatte og der avstanden mellom husene som hovedregel ikke overstiger 50 meter. I mange kommuner i Nordland er det spredt bosetning. De kommunene som har høyest innbyggertetthet i Nordland er Alstadhaug, Bodø, Herøy, Røst, Værøy, Træna, Vestvågøy og Vågan (Kilde: SSB tabell 11342). Alle disse kommunene har en innbyggertetthet på over 20 innbyggere per km². I noen få av kommunene har innbygger-tettheten økt i perioden fra 2008 til 2018, slik som i Bodø, Herøy, Vestvågøy, Vågan, Hadsel og Alstadhaug. Mens i de andre kommunene er enten innbyggertettheten uforandret eller redusert. Særlig Røst har hatt en stor nedgang i innbyggertetthet.

Det har de siste årene vært en økning i antall innbyggere som bor i tettbygde strøk (ca. 160 000 – ca 175 000) og en nedgang i antall innbyggere som bor i spredtbygde strøk (fra ca. 75 000 – til ca. 70 000). I perioden 2008-2019 har det blitt åtte prosent flere som bor i tettbygde strøk i Nordland

Dersom veksten i bebygd areal på et tettsted er større enn hva befolkningsveksten skulle tilsi, betyr det at stedsutviklingen kjennetegnes ved spredning. Bodø skiller seg ut med å ha hatt en betydelig utvikling i retning av flere bosatte per areal (Figur 130). For de andre stedene er det mindre variasjoner.

Figur 129: Antall bosatte/areal tettsted (km²) i noen utvalgte byer/tettsteder i Nordland (Kilde: SSB tabell 04859).

Figur 130: Prosentandel av befolkningen som bor i tettbygde strøk

3.11.1 Delmål 11.4 verne og sikre verdens kultur- og naturarv

Fylkeskommunen er delegert kultur-minnemyndigheten og har ansvar for å følge opp den nasjonale politikken og sørge for å ta vare på kulturminner og kulturminnemiljøer av nasjonal og/eller regional verdi. I Riksantikvarens nasjonale kulturminnedatabase, var det pr 2020 registrert over 11 000 automatisk fredede kulturminnelokaliteter i Nordland (Figur 11 og Figur 132). En av utfordringene er at deler av kystsonen har lite tilgjengelig landareal, noe som igjen gir større press på verneverdier. 25 prosent av Norges kystlinje ligger i Nordland. Hovedtyngden av bosetninger er og har vært tilknyttet denne. Dette gir muligheter og utfordringer i forhold til forvaltning og formidling av vår historie. Det er kun langs Nordlandskysten at det finnes slipt bergkunst – i hele verden.

På grunn av mangelfull registrering, er det en risiko for at man taper kulturminner. Ut over dette er det over 500 fredete (og listeførte) bygg og anlegg i Nordland. Mange av disse er sentrale for å kunne bevare og formidle Nordlands historie for innbyggere og besøkende til fylket. I tillegg er det for eksempel mange krigsminner i fylket som ikke har noe formelt vern. Dette gir utfordringer når det gjelder forvaltningen og formidlingen av denne delen av vår felles nyere historie. Videre er omtrent 22 000 bygninger i Nordland oppført i SEFRAK-registeret som er et landsdekkende register over bygninger og anlegg bygd før 1900.

Åtte av kommunene i Nordland har per februar 2020 utarbeidet egne kulturminneplaner og 21 kommuner har igangsatt arbeidet med kommunal kulturminneplan (Figur 138).

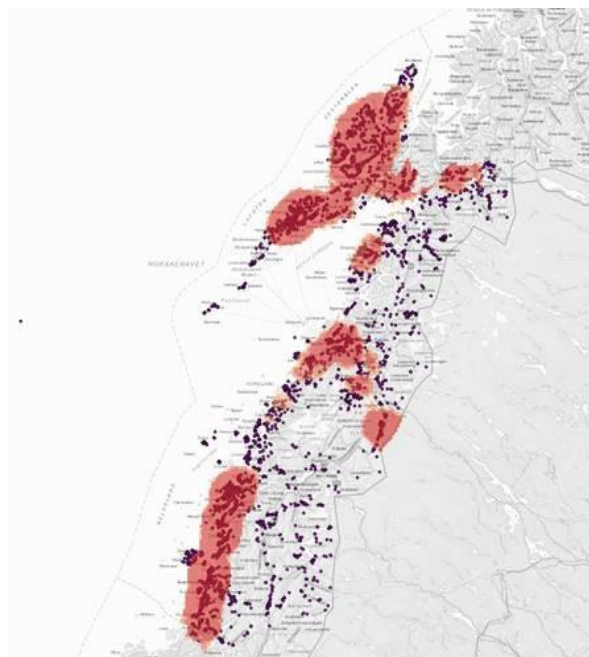
Kommunene er viktige forvaltere av sine lokale kulturminner og kulturmiljø og lokale

kulturminneplaner fører til kompetanseheving og bevisstgjøring omkring disse. Kulturminner gir lokal identitet og tilhørighet, noe som også bidrar til økt samfunnsverdi og livskvalitet.

Kulturminneverdiene bidrar til å skape ekstra kvaliteter til bomiljø, og kan også brukes som grunnlag for verdiskaping. For eksempel er dette viktig innen opplevelsesnæringen.

I et miljø- og klimaperspektiv er gjenbruk og transformasjon av bygg viktige verktøy for å redusere miljøbelastning og klimagassutslipp. Samtidig medfører klimaendringene at flere kulturminner står i fare for å gå tapt på grunn av flom, ekstremvær, et våtere og varmere klima og dispensasjon fra planer (Tabell 38). Det er derfor viktig å finne gode løsninger på hvordan vi skal ta vare på og bruke disse historiebærende anleggene.

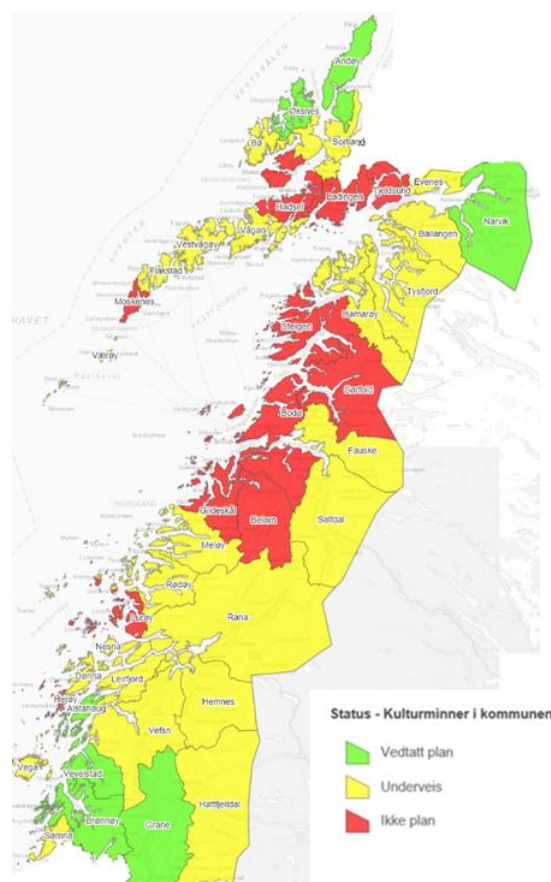
Figur 131 Hotspotkart over automatisk fredede kulturminner i Nordland, fordelt på areal. Kilde: Nordland fylkeskommune

Samisk kultur- og naturarv

Nordland har rike kulturminner knyttet til både til livet langs kysten og i innlandet og i store deler av Nordland er det stort potensiale for funn av samiske kulturminner. Samiske kulturminner som er fra 1917 eller eldre er automatisk fredet. Nordland fylkeskommune har et særlig forvaltningsansvar i forhold til det samiske folkets rettigheter knyttet til historie, kulturarv og utvikling av språk og næring, og dekker det sørsamiske området fra Nordland til Trøndelag, sammen med det lule-/pitesamiske området. Dette følges opp gjennom samarbeidsavtaler mellom Sametinget og Nordland fylkeskommune, samt gjennom direkte avtaler mellom Sametinget og kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk.

I Nordland er tidligere Tysfjord (nå Hamarøy) og Hattfjelldal kommune innlemmet i det samiske språkområdet. Samisk reindrift er en viktig kulturbærer for samisk kultur, språk og tradisjoner, og dette omtales under mål 15.

Å ta vare på samisk kultur innebærer også å legge til rette for at samiske barn får muligheten til samisk språkopplæring samt å vokse opp i miljøer hvor den samiske kulturarven står sentralt. Dette kan blant annet innebære å gå i samiske barnehager. SSB publiserer statistikk over antall samiske barnehager, antall barn i

Figur 132: Oversikt over kommunale kulturminneplaner i Nordland per november 2019. Kilde: Nordland fylkeskommune

samiske barnehager og samiske barn i barnehage, samt antall barn som mottar samisk språkopplæring (SSB tabell 06777). Det kan imidlertid se ut som registreringene som denne statistikken bygger på, er mangelfull. Den oppgir blant annet at det ikke har vært noen samiske barn i barnehage i verken Bodø, Narvik, Vevelstad, Vefsn, Grane eller Rana i perioden 2012-2016. Det stilles spørsmål ved om dette kan være riktig. Ifølge statistikken (SSB tabell 06777), er det kun Tysfjord som har en samisk barnehage i Nordland. I 2016 ble det oppgitt at 19 barn gikk i denne. Det er også tidligere Tysfjord kommune som topper statistikken (2016) med flest registrerte samiske barn i barnehage, men det er viktig å notere at disse tallene er usikre, da statistikken over antall barn med samisk språkopplæring er mangelfull og vanskelig å trekke noe informasjon ut av.

Tabell 38: Andel innvilgete byggesøknader gjennom vedtak om dispensasjon fra plan i prosent 2015-2018 (Kilde: SSB). Kommunene som har hatt flest dispensasjoner fra 2015-2018 markert i rødt.

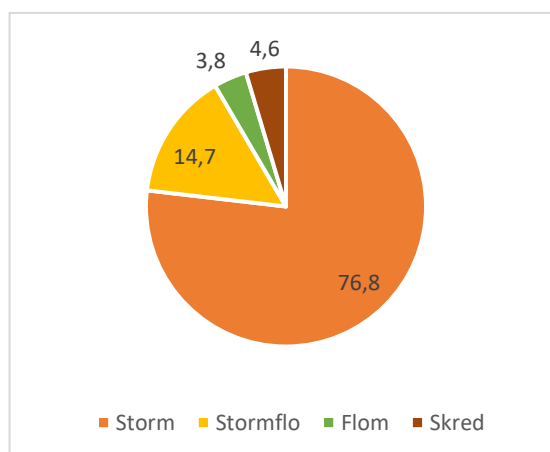
	2015	2016	2017	2018		2015	2016	2017	2018
Hele landet	18	17	18	18	Gildeskål	4	8	12	18
Nordland	18	24	15	13	Beiarn	5	..	23	19
Bodø	78	74	20	..	Saltdal	2	4	8	..
Narvik	30	29	28	24	Fauske - Fuossko	8	15	13	11
Bindal	6	9	30	29	Sørfold	8	..	9	16
Sømna	18	2	3	8	Steigen	11	11	16	12
Brønnøy	4	15	9	10	Hamarøy - Håbmer	33	34	42	37
Vega	13	88	7	15	Divtasvuodna - Tysfjord	9	18	11	13
Vevelstad	60	12	35	36	Lødingen	..	23	..	..
Herøy (Nordland)	..	..	..	..	Tjeldsund	24	45	..	..
Alstahaug	34	30	24	42	Evenes	18	..	..	..
Leirfjord	14	31	16	30	Ballangen	43	35	8	19
Vefsn	7	7	2	..	Røst	..	..	17	.
Grane	5	8	..	2	Værøy	..	20	..	..
Hattfjelldal	5	..	12	..	Flakstad	40	50	20	14
Dønna	12	12	3	3	Vestvågøy	14	11	13	..
Nesna	8	..	..	..	Vågan	17	10	8	6
Hemnes	48	25	15	12	Hadsel	67	11	21	26
Rana	47	41	15	32	Bø	..	54	..	12
Lurøy	4	5	4	4	Øksnes	30	27	29	13
Træna	..	..	..	50	Sortland	13	17	30	21
Rødøy	8	12	7	8	Andøy	2	25	4	..
Meløy	6	17	9	..	Moskenes	22	12	..	.

3.11.2 Delmål 11.5 Kostnader og tap av liv fra naturskader

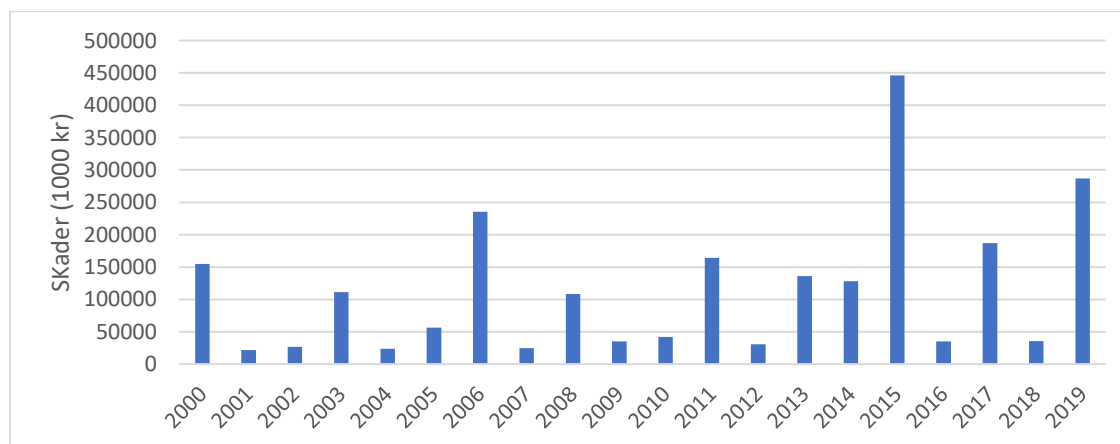
Behov for planlegging for katastrofeberedskap og sikkerhet er et tverrgående tema som knytter mål 1 Utryddet fattigdom, 11 Bærekraftige byer og samfunn, og 13, samt mål 2 Matsikkerhet og ernæring. Innholdet angående planer for beredskap og tilpasning er samlet under delmål 13.1. Delmål 11.5 dekker statistikk om kostnader og tap av liv fra naturskader i Nordland. Data fra norsk naturskade-pool viser at naturskader i Nordland i stor grad knytter seg til stormskader og stormfloskader, og i mindre grad til ras og flom (Figur 134).

Skader er gjerne knyttet til større hendelser (ekstremvær). 84 prosent av stormfloskadene for perioden 2000 til 2019 er fra 2011 og ekstremværet Berit som var beregnet til en 100-års flo. De stormhendelsene som har gitt størst skade knytter seg til ekstremværet Narve i 2006, ekstremværet Ole i 2015, ekstremværet Ylva i 2017 og vinterstormene 14. og 16.februar 2019 som ikke ble klassifisert som et ekstremvær, men som to separate hendelser der den ene hendelsen hadde faregrad oransje. Det kan også oppstå lokale hendelser med stort skadepotensiale. Ekstremværet Hilde traff i Helgeland i 2013. Her var det skader for nesten 40 millioner bare i Brønnøy kommune, mens det i kommunene rundt var meldt inn skader i størrelsesorden 1-3 millioner.

Det er forventet at krav om forsikringsutbetalinger vil øke i takt med klimaendringene i årene som kommer. Ettersom det som tidligere ble ansett som ekstremvær vil bli mer vanlig er det også forventet at forsikringsselskap vil endre praksis. De senere år ligger vannskadeutbetalinger mellom 1 og 1,6 milliarder per år. Stormskader viser en økende tendens (Figur 135). Kunnskap om hva som ligger bak disse tallene vil styrke evne til å ruste seg mot framtidens værforhold. Departementet for Sikkerhet og Beredskap lanserer kunnskapsbanken våren 2020. Her vil arealplanleggere få tilgang til utbetalte forsikringsdata ned på husstands nivå. Næringsutfordringer som knytter seg til ekstremvær trenger utredning. Forsikringsdataene fra større hendelser og forventet klimaendring gir grunnlag for geografisk innsats, for eksempel økt fokus mot Lofoten på havnivåstigning.

Figur 133: Prosentvis fordeling av naturskader i Nordland 2000-2019 (Kilde: Nordland Fylkeskommune)

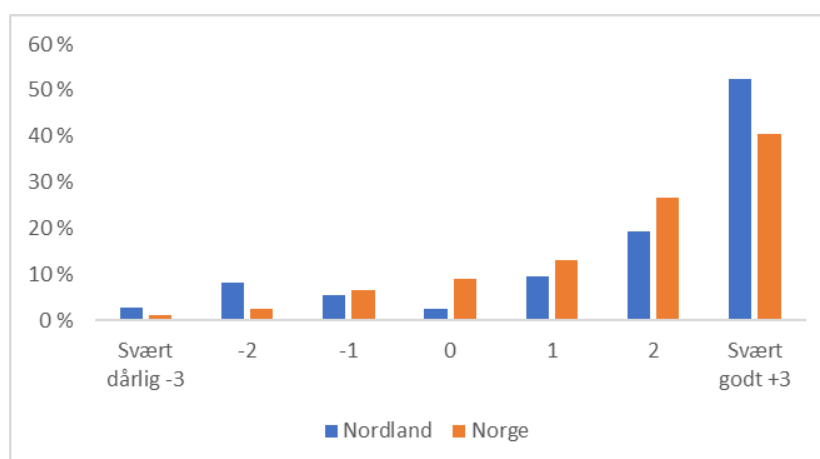

Figur 134: Stormskader i Nordland 2000-2019 (Kilde: Nordland Fylkeskommune)

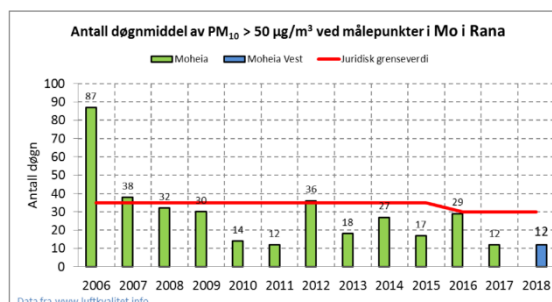
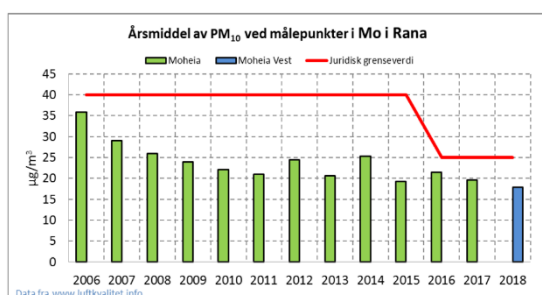
3.11.3 Delmål 11.6 Luftkvalitet, støy og avfallshåndtering

Dårlig luftkvalitet er hovedsakelig en utfordring for urbane strøk og byer. I Nordland oppgir 72 prosent at de har god eller svært god luftkvalitet der de bor (se Figur 136), som er over landsgjennomsnittet. 11 prosent som oppgir at de har dårlig eller svært dårlig luftkvalitet der de bor.

De viktigste forurensningskomponentene i norske byer er nitrogendioksid (NO₂) og svevestøv (PM₁₀ og PM_{2,5}).⁵² Norsk institutt for luftforskning foretar systematisk måling og overvåking av luftkvaliteten i norske byer og tettsteder. Målinger vist for Mo i Rana (Figur 142) viser markant forbedring etter 2006, og ellers variable målinger. I 2018 var årsmiddelet av NO₂ på 15, og dermed under juridisk grenseverdi på 25 mikrogram per kubikkmeter.

Figur 135: Innbyggere i Nordland sin opplevelse av luftkvaliteten der de bor (Kilde: Difis innbyggerundersøkelse 2019).

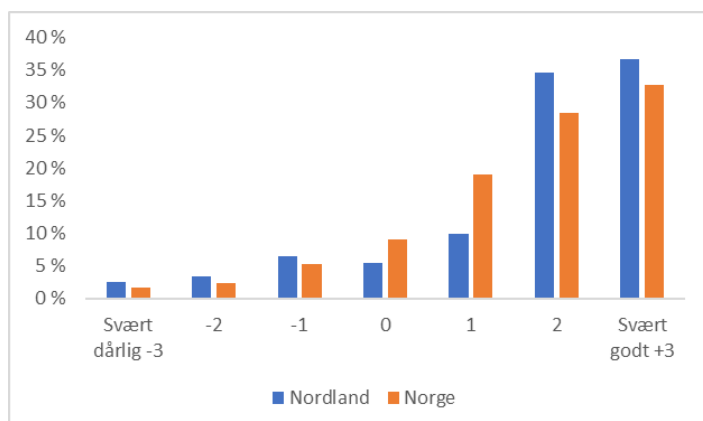

Figur 136: Luftkvalitet Mo i Rana (årsmiddel PM10 til venstre og døgnmiddel til høyre) (Kilde: www.luftkvalitet.info).

Ifølge tall fra SSB i 2011, er det 16 prosent av befolkningen i Nordland som er utsatt for støy fra veitrafikk og 0 prosent fra togtrafikk, sammenlignet med 25 prosent og 2 prosent for landet som helhet. Der Nordland scorer lavere enn landet som helhet er andel av befolkningen som er utsatt for støy fra flytrafikk – 5 prosent i Nordland vs. 1 prosent for

⁵² Norsk institutt for luftforskning (NILU), <https://www.nilu.no/forskning/urban-luftkvalitet/>.

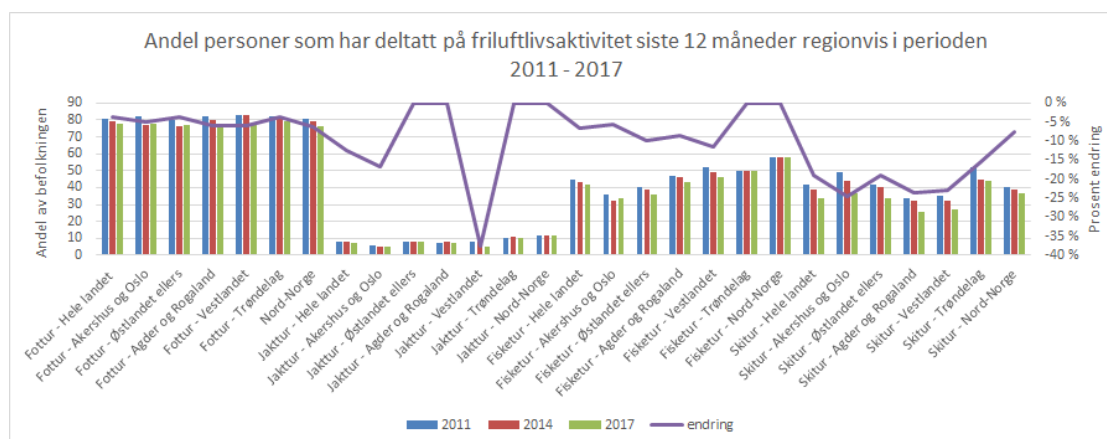
landet. 5 prosent svarer at de er fornøyd eller svært fornøyd med henting av husholdningsavfall i kommunen (Figur 138). Dette er over landsgjennomsnittet.

Figur 137: Innbyggere i Nordland sin vurdering av innhenting av husholdningsavfall der de bor (Kilde: Difis innbyggerundersøkelse 2019).

3.11.4 Delmål 11.7 Tilgang til rekreasjonsareal og nærturterreng

God tilgang til turterreng, rekreasjonsområder og grøntarealer kan ha viktige helsefremmende virkning. I tillegg til at det kan gi en positiv opplevelse å være ute i naturen og i grønne arealer, kan det også legge til rette for fysisk aktivitet og bedre fysisk og psykisk helse. Bruken av marka til friluftslivsaktiviteter har de siste årene vist en nedgang i store deler av landet (Figur 139).

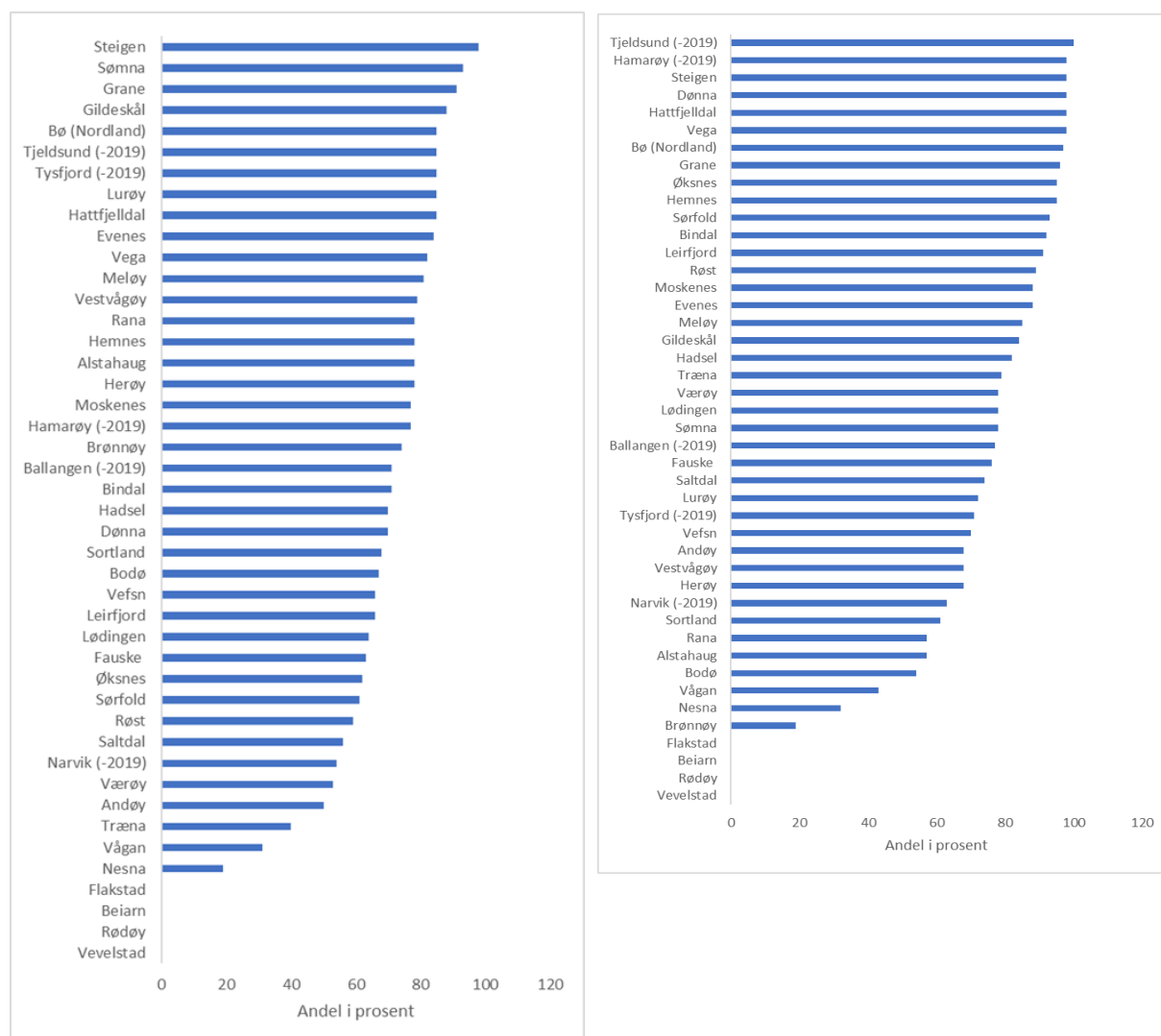

Figur 138 Andel av befolkningen som deltar i ulike friluftslivsaktiviteter 2011-2017 regionvis. Kilde SSB

Samlet areal for leke- og rekreasjonsarealer i hele Nordland og på tettstedene har økt i perioden 2008-2019 (Tabell 39), mens antallet områder i tettstedene er redusert. Det har vært en økning i antall kilometer turstier og løyper i perioden (Tabell 39). Selv om Nordland er rik på natur, er det likevel mange kommuner som ikke gir trygg tilgang til rekreasjonsarealer (Figur 140). For eksempel har kun 19 prosent av befolkningen i Brønnøysund tilgang på nærturterreng ifølge SSB sin statistikk. Sammenlignet med andre regioner bruker folk i Nord-Norge marka mer til fiskeetur enn i andre regioner. Sikring av muligheter til å oppleves i skog og mark er viktig. Som ledd i arealforvaltningen brukes friluftslivskartleggingen basert på folks egne vurderinger for å unngå at viktige områder bygges ned.

Tabell 39: Utvikling i leke- og rekreasjonsområder, turstier og løyper i Nordland i perioden 2008-2016 (Kilde: SSB tabell 04690).

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Samlet areal av leke- og rekreasjonsområder (dekar)	7 278	7 652	3 661	4 611	15 910	18 346	16 790	...	...
Antall rekreasjons-/friområder tilrettelagt med universell utforming	34	42	269	74	94	96	80	86	198
Turstier og løyper tilrettelagt for sommerbruk (km)	1 613	1 823	2 498	2 453	2 453	3 072	2 576	2 444	2 529
Antall leke- og rekreasjonsarealer i tettsteder	3 801	3 817	2 153	2 118	1 963	1 990	800	1 112	1 008
Samlet areal for alle leke- og rekreasjonsarealer i tettsteder(dekar)	6 183	5 943	4 249	3 021	3 655	3 595	2 542	11 281	27 823

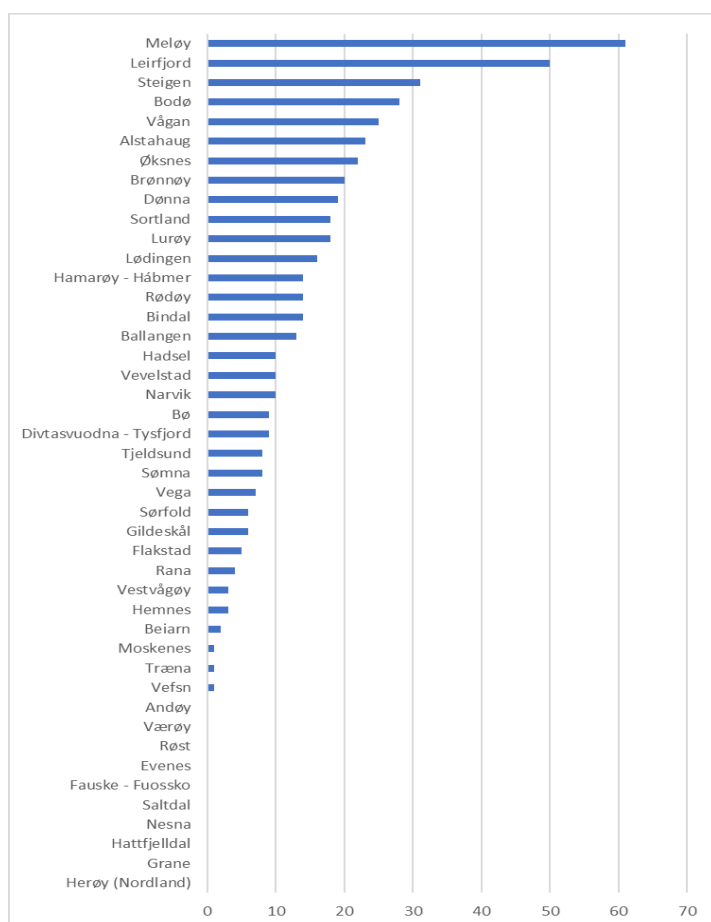

Figur 139 Venstre: Andel bosatte i tettsteder med trygg tilgang til rekreasjonsareal i 2018 i prosent (Kilde: SSB tabell 09579).

Høyre: Tilgangen til nærturterreng i de ulike kommunene i Nordland i 2018 (prosent) (Kilde: SSB tabell 09579).

Arealbruk og aktivitet i strandsonen

Aktiviteter i strandsonen er regulert for å sikre allmenn tilgang til kysten. Fra 2000 til 2019 har flest nye bygg i strandsonen kommet i kommunene Bodø, Lurøy og Brønnøy (SSB tabell 06505). Samlet for hele Nordland ble det bygd 10 557 nye bygg i strandsonen i den samme perioden, noe som innebærer en økning i bygningsmassen på 14,7 prosent. Byggeaktiviteten i strandsonene i kommunene i Nordland varierte betydelig fra 2015-2018 (Figur 141). Til sammen ble 486 søknader innvilget i dette tidsrommet. Mens 10 kommuner ikke innvilget søknader om byggeaktivitet, innvilget Meløy 61 søknader, Leirfjord 50 og Steigen 31. Dette viser at utbyggingspresset i strandsonen er høyere i enkelte deler av fylket.

Figur 140: Antall innvilgede søknader om nye bygninger i strandsonen totalt i perioden 2015-2018 i kommunene i Nordland (Kilde: SSB tabell 12295).

3.11.5 Delmål 11.a og b integrert politikk på økonomisk, sosial-, og miljømessig utvikling

Nordlands hovedutfordring for integrert politikk for bosetting, næringsutvikling og sysselsetting, og bærekraftig bruk av naturressurser er behov for opprettholdt og økt bosetting i distriktene. En integrert politikk vil se etter muligheter for merverdi gjennom analyser av statistikk på bærekraftsmålene. Del 2 av Kunnskapsgrunnlaget setter søkelys på integrert politikk ved å kartlegge sosiale, økonomiske, og miljømessige dimensjoner av bærekraftig utvikling, og ser etter sammenhenger mellom disse. Under følger oversikt over demografi, aldersstruktur, innvandring, og flytting i Nordland, som supplement til innholdet i Del 2.

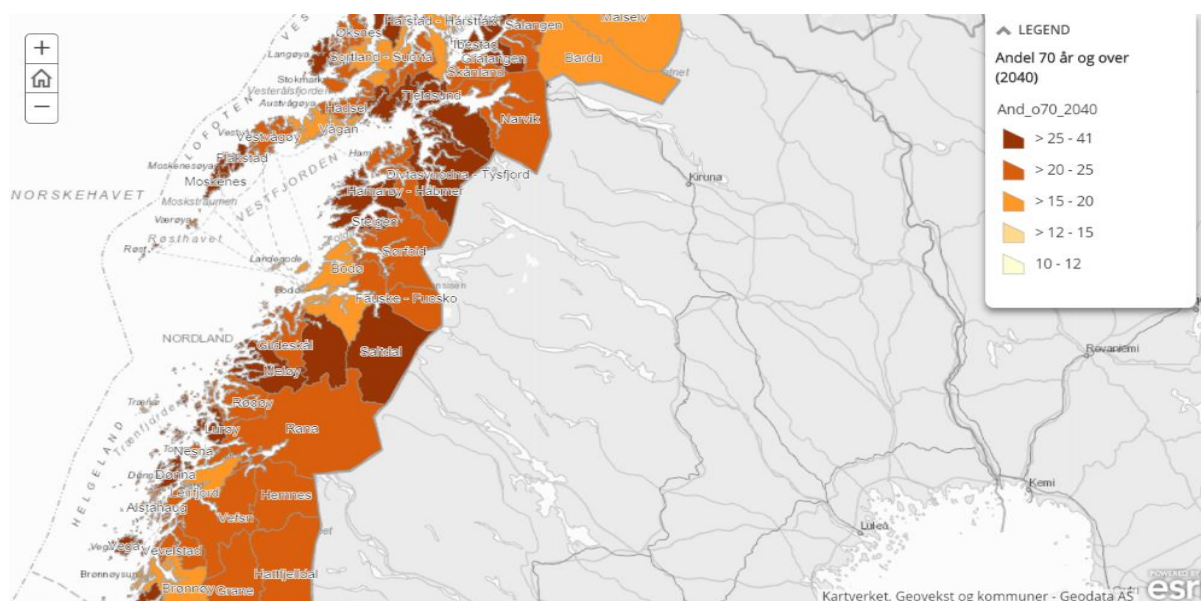

Demografi i Nordland

Nordland hadde ved utgangen av 2019 en befolkning på 243 385 innbyggere og dette utgjør halvparten av innbyggertallet i Nord-Norge og 4,5 prosent av Norges befolkning. Folketallet i Nordland i 2019 var vel 4200 flere enn i år 2000. Folketall etter år 2000 sammen med fødsels- og flyttetallene viser relativt svak vekst (Figur 7). Nordland hadde en nedgang i folketallet fram til 2008 med påfølgende vekst som nådde toppen i 2012-13, for så å vise en fallende tendens fram til nå. Vi ser også at fødselsoverskuddet fram til 2011 lå på et nivå mellom 364 og 134, mens det har falt sterkt de siste årene (Figur 7). Folketallsutviklingen i Nordland skjer gjennom nettoflytting og innvandring, som har avtatt siden 2014.

- Aldersstruktur

Aldersstrukturen for de enkelte kommuner i Nordland fram til 2019 viser aldring og lav andel unge, kalt demografisk sårbarhet, litt tydeligere enn for landet som helhet. Det er betydelige forskjeller mellom de minste og de største kommunene. Befolkningsveksten for Nordland som helhet var på omtrent 1 prosent i perioden 2000-2019. Den største veksten har vært i de mest sentrale kommunene og i byer og tettsteder. På topp ligger Bodø med 4,6 prosent vekst, fulgt av Vestvågøy (4,4), Vågan (4) og Sortland, Herøy, Grane og Rana. Sammen ligger disse kommunene over den gjennomsnittlige veksten i befolkning i Nordland. Narvik og Vefsn er de to kommunene med store tettsteder som ligger på undersiden av gjennomsnittet. I andre enden av skalaen med størst tilbakegang finner vi de minste kommunene langs kysten og på øyene. Størst var tilbakegangen på Røst med over 10 prosent reduksjon, men også Hattfjelldal, Lødingen, Træna, Moskenes, Beiarn og Værøy har hatt en reduksjon i folketallet på over 5 prosent.

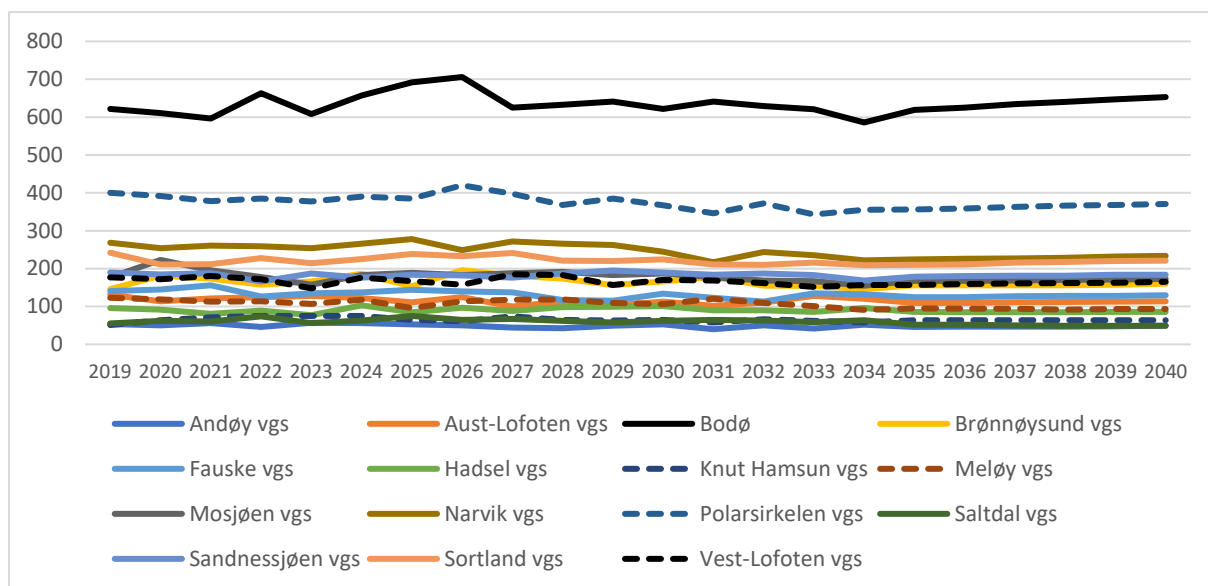

Figur 141: Framskrivning befolkning over 70 år mot 2040 (Kilde: SSB tabell 11668)

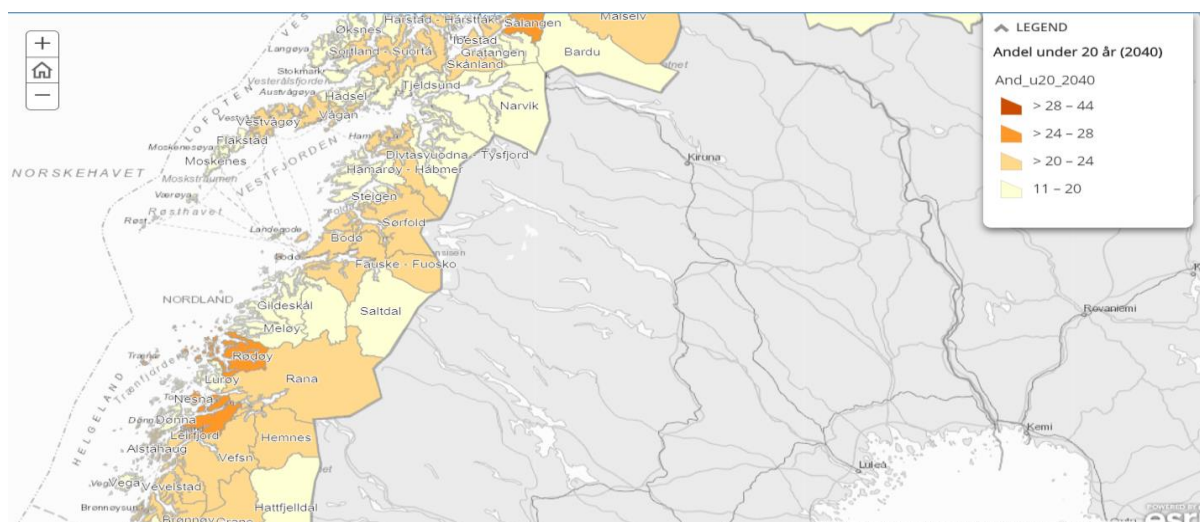
Folketallsutviklingen må sees i sammenheng med forventede endringer i aldersstruktur som følge av økende levealder, levestandard og generell helse i befolkningen. I basisåret 2018 var andelen av eldre i gjennomsnitt på 18 prosent av Norges befolkning. I 2040 vil alle kommunene i Nordland ha en andel av eldre over 70 over dette snittet og opp mot 41 prosent (Figur 142). Tilsvarende bilde ser vi i andre enden av aldersfordelingen, der andelen av unge for landet som helhet går ned fra 2018 til 2040 fra 23,8 prosent til 21,5 prosent i snitt (Figur 144). Fordelingen i Nordland viser tydelig at denne veksten vil skje i og omkring byer og tettsteder, noe som vil gi store utfordringer for distriktskommuner med stor avstand til byer og regionsentra i Nordland. Den økende skjevheten i demografisk struktur, såkalt demografisk sårbarhet, vil for landet som helhet medføre at det man statistisk kaller forsørgerbyrden for unge (forholdstallet antall unge i forhold til antall pensjonister) vil øke

utenfor de byene og regionsentrene i Nordland og andre fylker. SSB inkluderer ikke framskriving for gruppen unge voksne (20-40 år), men framskrivninger for 16-åringer i videregående skole viser en svak nedgang mot 2040 (Figur 143).

Figur 142: Framskrivning av antall 16 åringer ved videregående skoler i Nordland 2019 - 2040, (SSB-MMMM alternativ)

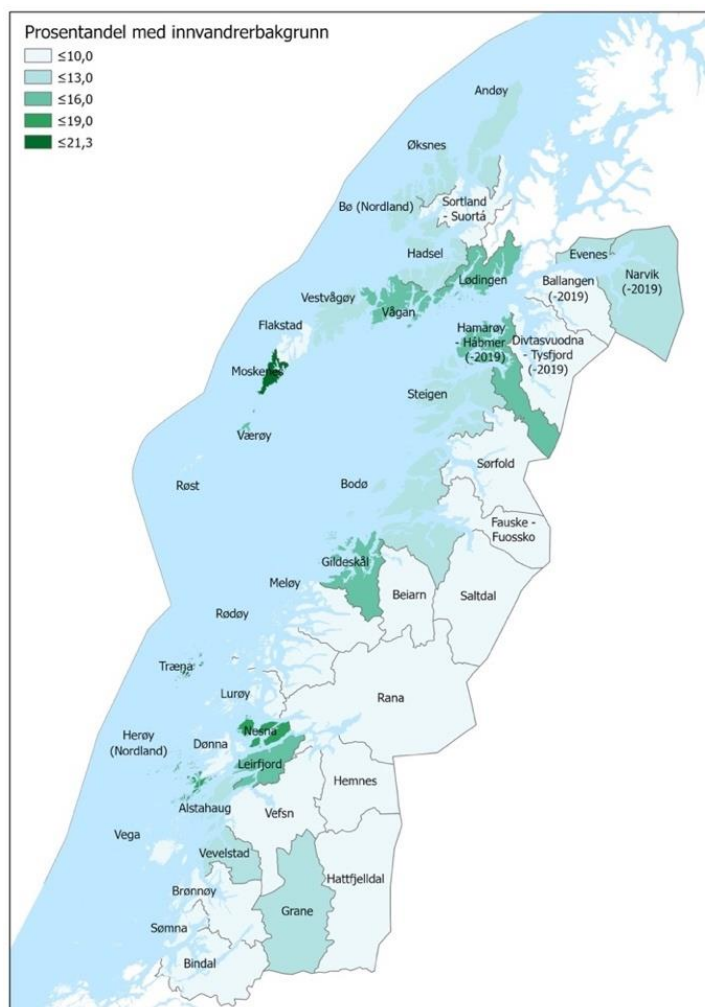

Figur 143: Framskrivning befolkning under 20 år mot 2040. (Kilde: SSB tabell 11668)

Innvandring

SSB har gjort framskrivninger av fruktbarhet, flytting, innvandring og økonomisk vekst mot 2040 basert på det såkalte hovedalternativet og to alternativer med vekt på høy eller lav innvandring (Figur 145). I hoved-alternativet vil folketallet samlet i Nordland øke med omtrent 10.000 innbyggere til en samlet befolkning på vel 254000 innbyggere. I det mest optimistiske perspektivet med høy grad av innvandring, er prognosen av tallet vokser med 20000 innbyggere, mens lav innvandring gir omtrent 5000 flere enn dagens befolkningstall.

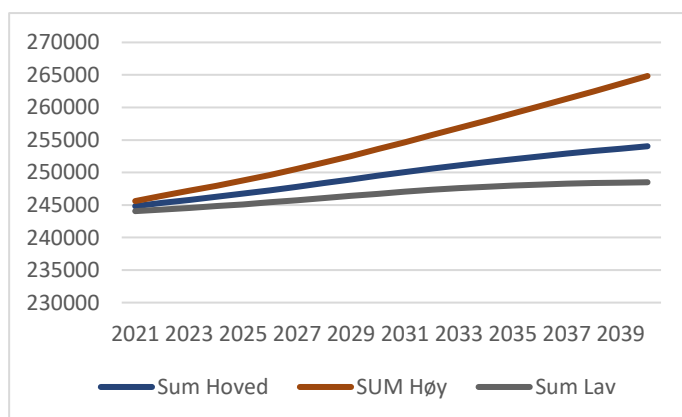
Slike framskrivninger har stor usikkerhet som øker framover i tid, slik at prognoser mot 2100 må betraktes som svært usikre. Mye av de endringer som vi i dag kan observere innenfor global handel og utvikling vil bli sterkt påvirket videre av klimaendringer og miljøtilpasning, og slike faktorer er i for liten grad innarbeidet i dagens prognoser. Likevel viser forskjellen mellom alternativene betydningen av innvandring for Nordland, der

Figur 144 Andel med innvandrerbakgrunn i Nordland 2019 fordelt på kommuner (Kilde: SSB/Kommunehelsa FHI)

scenariene for den nære fremtid mot 2040 er noe mer pålitelige. Innvandring vil spille en avgjørende rolle for befolkningsveksten i Nordland. Andelen innvandrere i Nordland var i 2018 10,4 prosent og dette var en økning fra 8,4 prosent i 2015.

Av disse kom nær halvparten fra Europa (5 prosent) og 3,1 prosent fra Asia, mens resten hovedsakelig kommer fra Afrika. Det store innslaget fra Europa henger sammen med EU-utvidelsen og anledningen til å søke arbeidsinnvandring fra borgere fra mange av de nye EU-landene. Av kommuner med lav andel av innvandrere fra Europa peker Leirfjord og Nesna seg ut, der over halvparten av befolkningen med innvandrerbakgrunn kommer fra Afrika. Innvandrere fra Asia og Tyrkia fordeler seg jevnere på

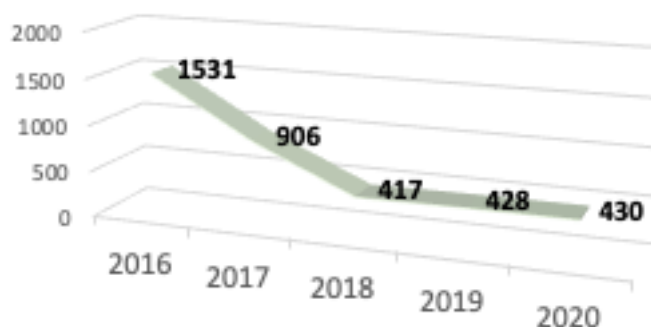

Figur 145 Framskrivning av befolkningen i Nordland mot 2040 med ulik innvandring (Kilde: SSB)

kommunene. Det samlede bildet av innvandring i Nordland er at den i stor grad er knyttet til arbeidsinnvandring og Norges forhold til EU gjennom EU-avtalen.

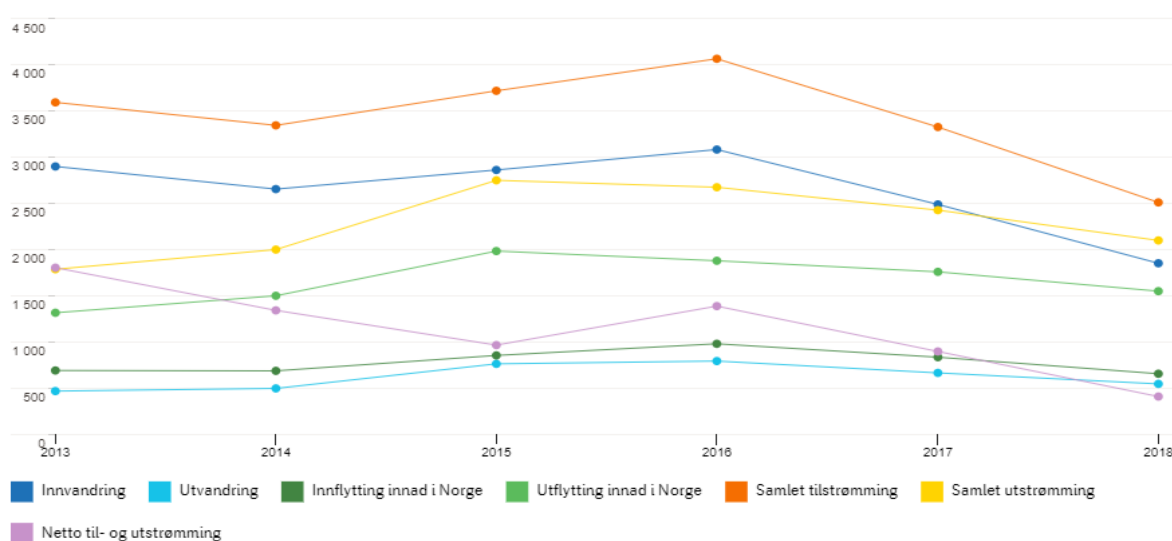
Innvandring har sammen med nettoflytting (Figur 8, Figur 145) hatt en stor innvirkning på befolkningsutviklingen i Nordland, og har særlig bidratt positivt i de mindre kommunene. Utviklingen etter 2013 viser tydelig nedgang i tilstrømming (Figur 148), noe som har forsterket den negative utviklingen for mange distriktskommuner i Nordland. Tilstrømmingen har samtidig vært avtakende samlet for Norge, til dels som følge av at innvandringspolitikken har blitt skjerpet. Anmodning om bosetting av flyktninger i Nordland falt mellom 2016 og 2020 (Figur 146). 21 av 41 kommuner har fått anmodning for 2020.

For landet som helhet var i 2019 andelen med innvandrerbakgrunn i befolkningen på 17,7 prosent, mens den i Nordland var 10,4 prosent i gjennomsnitt. Det er relativt store variasjoner mellom kommunene (Figur 145). De fleste kommer fra Europa, og andelen er høyest i kommuner med betydelig aktivitet innen marin sektor. Træna, Herøy og Nesna ligger over landsgjennomsnittet, mens de største kommunene ligger på eller under gjennomsnittet.

Figur 146 Anmodning om bosetting av flyktninger 2016-2020 i Nordland Kilde: IMDi tall og statistikk

Utviklingen i Nordland for den arbeidsføre delen 20 – 64 år basert på ulike alternativer for framskriving utarbeidet av SSB viser at endringene i perioden 2021 til 2040 vil få konsekvenser (Tabell 39). Ved null innvandring ville befolkningen blitt redusert med 14 prosent. Reduksjon i arbeidsføre vil bare være 1 prosent hvis det oppnås en høy vekst eller det åpnes for høy innvandring (Figur 146). Men da må det samtidig legges til rette for at innflytterne blir værende i gode og attraktive samfunn.

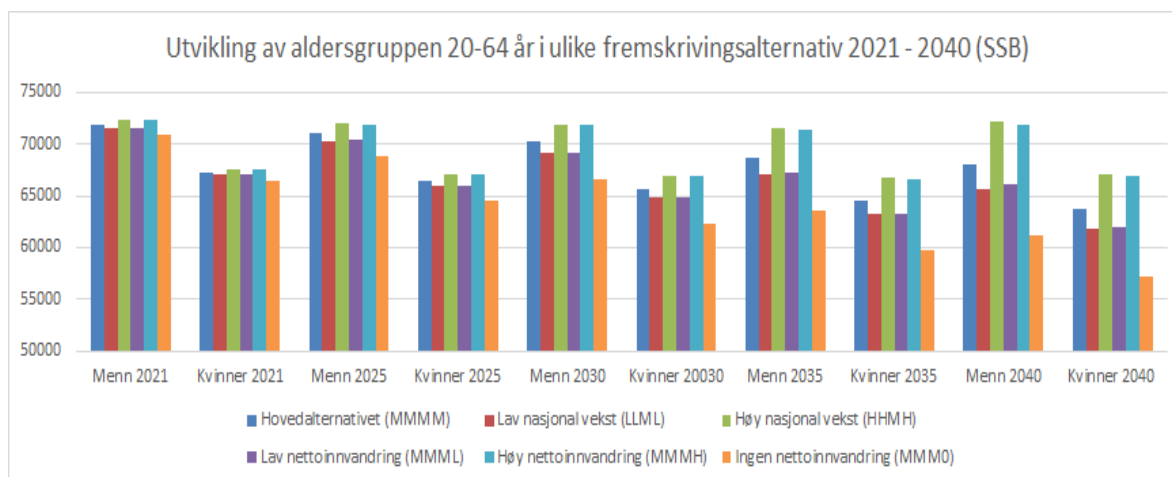

Figur 147: Innvandring og flytting av innvandrere i Nordland 2013 - 2018

Tabell 40: Utviklingsalternativer for befolkningsutvikling i Norge etter grad av innvandring (Kilde: SSB)

Utviklingsalternativer 2021 - 2040	Menn (%)	Kvinner (%)
Hovedalternativet (MMMM)	-6	-5
Lav nasjonal vekst (LLML)	-8	-8
Høy nasjonal vekst (HHMH)	0	-1
Lav nettoinnvandring (MMML)	-8	-8
Høy nettoinnvandring (MMMH)	-1	-1
Ingen nettoinnvandring (MMM0)	-14	-14

Figur 148: Framskriving av aldersgruppen 20-64 år, Nordland, i ulike alternativer med innflytting 2021 til 2040 Kilde SSB

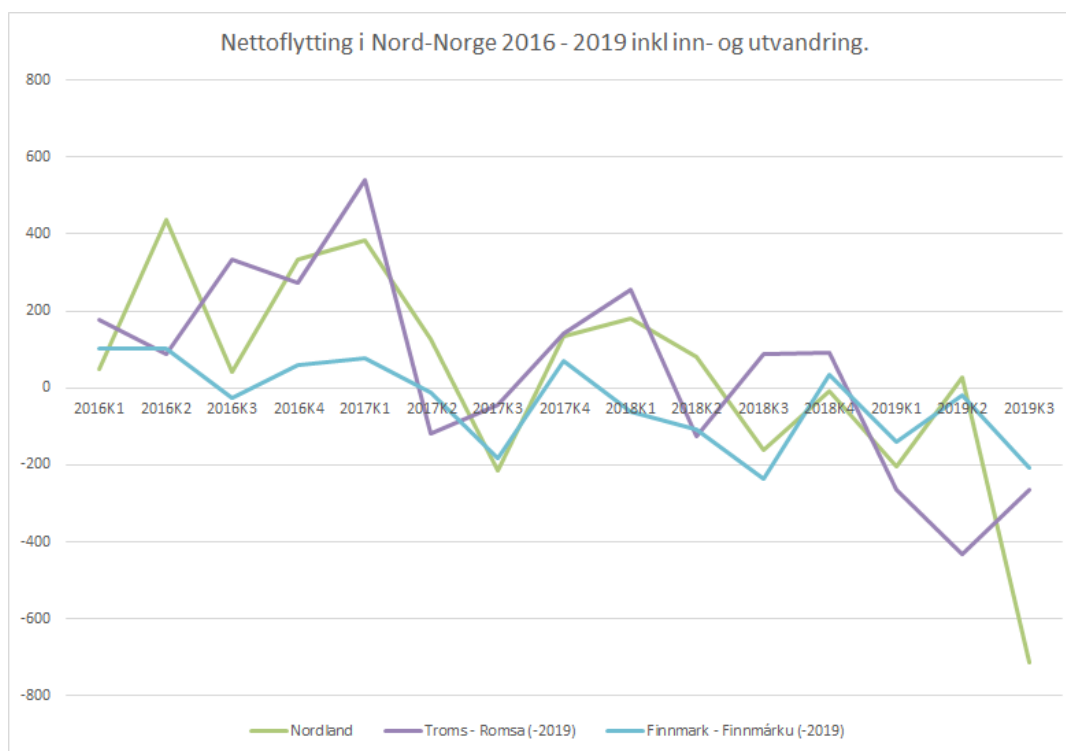
Flytting til og fra Nordland

Flytting, målt ved nettoflyttingen, var i Nordland i 2017 gjennomsnittlig på 1,8 pr 1000 innbyggere, mens tallet for landet som helhet var over det doble. De siste fem årene er nettotilflyttingen i Nordland redusert fra over 5 i 2013 til 3,6 i 2016, og videre halvert i 2017. Nettoflytting kan sees på som en indikator som indikerer områder som fremstår som attraktive gjennom stedsattraktivitet eller jobbmuligheter. Kommuner med størst negativ nettoflytting var Vevelstad, men også kommuner som Flakstad, Røst, Lødingen, Træna, Rødøy og Meløy ligger høyt (Figur 8). Kommunene med størst netto innflytting i 2017 er Bindal, Leirfjord, Sørfold, Tjeldsund og Vågan.

SSBs statistikk for nettoflyttingen inkludert inn- og utvandring viser en økende tendens, og ble forsterket i 3. kvartal til en nettoutflytting på over 700 personer (Figur 151). Tendensen er den samme i de andre nordnorske fylkene, men på langt nær like sterk. Samlet utflytting i nord var størst i Troms med til sammen nesten 1000 personer.

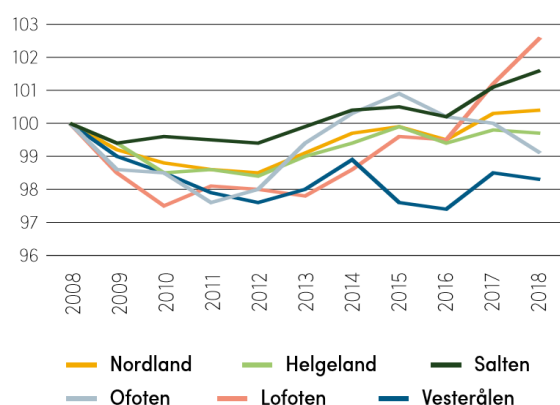
I tillegg har sekundærflyttingen blant innvandrere i Norge vært økende i perioden. Innvandrere med lavest botid varierer mest, men også de som har bodd lenger flytter til andre og mer sentrale deler av landet når det er oppgangstider økonomisk.

Nordland har de siste 10 årene hatt en liten vekst i antall menn i alderen 0-39 år (Figur 152). Også for menn er det regionene Salten og Lofoten som har stått for veksten. Regionene Ofoten, Helgeland og Vesterålen har hatt en befolkningsnedgang innen denne gruppen.

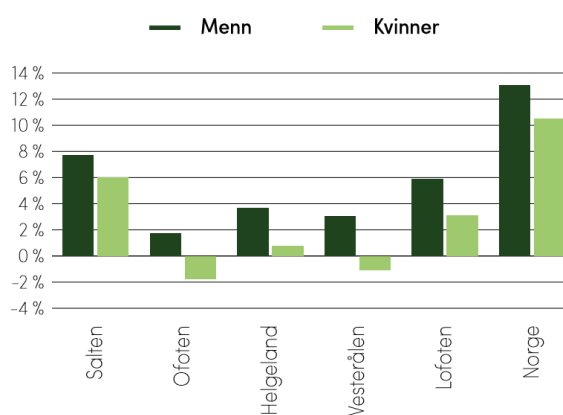

Figur 149: Kvartalsvis endringer i befolkningen i Nord-Norge pr 3. kv. 2019. Kilde SSB, tabell 01222)

Befolkningsutvikling for menn i aldersgruppen 0–39 år.
Indeks der 2008 = 100 (SSB).

Prosentvis befolkningsutvikling for kvinner og menn i regionene
i Nordland og Norge i perioden 2008–2018 (SSB).

Figur 150: Venstre: befolkningsutvikling for menn i aldersgruppen 0-39 år. Indeks der 2008 = 100 (Kilde: SSB). Høyre: Prosentvis befolkningsutvikling for kvinner og menn i Nordland og Norge i perioden 2008-2018

3.12 MÅL 12 BÆREKRAFTIG FORBRUK OG PRODUKSJON

Mål 12 handler om å sikre bærekraftig forvaltning og bruk av naturressurser og styrke sirkularitet i økonomien for å redusere avfall (Tabell 41). Det betyr å innføre mer bærekraftige forretningsmodeller i næringslivet, og at offentlige myndigheter tar ansvar blant annet gjennom grønne offentlige innkjøp, ved å sikre at befolkningen har kunnskap til å ta bærekraftige valg som samfunnsborgere og forbrukere og ikke minst ved å innføre lovverk og insentiver som fremmer bærekraft både hos næringsliv og forbrukere. Nordland har i norsk sammenheng gode systemer og rutiner for avfallssortering og håndtering, men det finnes ikke gode data på hvor bærekraftig materialfotavtrykket til den gjennomsnittlige nordlending er i et sirkulærøkonomisk perspektiv. En utfordring for fylket er at viktige næringer for verdiskaping og sysselsetting som primærnæringer, industri og transport har stort klimafotavtrykk og er dermed sårbare ovenfor strammere klimapolitikk.

Tabell 41: Delmål til mål 12 (forkortet versjon). Kilde: SSB.

MÅL12 BÆREKRAFTIG FORBRUK OG PRODUKSJON	
12.1	Gjennomføre det tiårige handlingsprogrammet for bærekraftig forbruk og produksjon, med deltakelse fra alle land og der de utviklede landene går foran, samtidig som det tas hensyn til utviklingslandenes utviklingsnivå og muligheter.
12.2	Innen 2030 oppnå en bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser.
12.3	Innen 2030 halvere andelen matsvinn per innbygger på verdensbasis, både i detaljhandelen og blant forbrukere, og redusere svinn i produksjons- og forsyningskjeden, herunder svinn etter innhøsting.
12.4	Innen 2020, og i samsvar med internasjonalt vedtatte rammeverk, oppnå en mer miljøvennlig forvaltning av kjemikalier og alle former for avfall gjennom hele deres livssyklus, og betydelig redusere utslipp av kjemikalier og avfall til luft, vann og jord for mest mulig å begrense skadevirkningene for menneskers helse og for miljøet.
12.5	Innen 2030 betydelig redusere avfallsmengden gjennom forbud, reduksjon, gjenvinning og ombruk.
12.6	Stimulere selskaper, særlig store og flernasjonale selskaper, til å innføre bærekraftige arbeidsmetoder og integrere informasjon om bærekraft i sine rapporteringsrutiner.
12.7	Fremme bærekraftige ordninger for offentlige anskaffelser, i samsvar med de enkelte landenes politikk og prioriteringer.
12.8	Innen 2030 sikre at alle i hele verden har relevant informasjon om og er seg bevisst en bærekraftig utvikling og en livsstil som er i harmoni med naturen.
12.a	Støtte utviklingslandene i arbeidet med å styrke deres vitenskapelige og tekniske kapasitet til gradvis å innføre mer bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre.
12.b	Utvikle og innføre metoder for å overvåke konsekvensene av en bærekraftig utvikling på en turistnæring som er bærekraftig, skaper arbeidsplasser og fremmer lokal kultur og lokale produkter.
12.c	Redusere ineffektive subsidier til fossilt brensel ved å fjerne markedsvridninger som oppmuntrer til overforbruk, i samsvar med forholdene i de enkelte land, herunder ved å legge om skatter og avgifter og avvike skadelige subsidier der de finnes, slik at konsekvensene for miljøet avdekkes, samtidig som det tas fullt ut hensyn til utviklingslandenes særlige behov og situasjon og eventuelle skadelige konsekvenser for deres utvikling begrenses mest mulig og på en måte som beskytter de fattige og de berørte lokalsamfunnene.

3.12.1 Delmål 12.1 Handlingsprogram for bærekraftig forbruk og produksjon

Handlingsplaner for bærekraftig forbruk og produksjon (Sustainable consumption and production, SCP) er under utvikling i EU og i Norge. Det Europeiske Miljøbyrås strategi for 2009 – 2013⁵³ skriver at EUs handlingsplan for bærekraftig forbruk og produksjon inkluderer SCP inkluderer avfallsproduksjon og ressursbruk, bærekraftig industripolitikk, bærekraftig bruk av naturressurser og avfallsforebygging og resirkulering, økt fokus på bedriftenes samfunnsansvar, effektivitet i ressursbruken og miljøstyringssystemer. Rapporten peker på behov for å utarbeide og vedlikeholde indikatorer for bærekraftig forbruk og produksjon, men noen ny rapport for perioden etter 2013 er ikke klar. EUs Miljøbyråd peker på behov for å:

- Styrke innsatsen for å videreutvikle integrerte økonomiske og miljømessige regnskap,
- Gjennomføre livssyklusanalyser,
- Utvikle prognoser og scenarier for scp,
- Støtte gjennomføringen av rammedirektivet for avfall,
- Samarbeide med næringslivet og små og mellomstore bedrifter og dele erfaringer og god praksis når det gjelder bærekraftige virksomhetsstrategier, bedriftenes samfunnsansvar, emas og detaljistenes rolle.
- Styrke arbeidet for bærekraftig produksjon og miljønnovasjon, i samarbeid med oecd,
- Støtte naboland når det gjelder scp og behov for avfallsinformasjon, og
- Forbedre kommunikasjonen med beslutningstakerne om hvordan man kan begrense miljøkonsekvensene av forbruk, og utvikle alternativer for mer bærekraftige produkter og produksjon.

Det mangler statistikk over implementering av SCP. Høyt forbruk og produksjon, sammen med utfordringer innen avfallshåndtering og resirkulering er hovedpådriver for klimagassutslipp og tap av biologisk mangfold på verdensbasis.

3.12.2 Delmål 12.2 Forvaltning og bruk av naturressurser

Det mangler oversikt for bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser. Hva som defineres som bærekraftig, og indikatorene som skal gjelde for dette trenger utarbeidelse. FNs Bærekraftsmål legger til grunn at verden per i dag ikke forvalter og bruker naturressurser på en bærekraftig måte, gitt tap av biologisk mangfold, forringelse av matjord, forurensing, klimaendringer, og negative sosiale virkninger av forvaltning. Nøkkelen til bærekraftig utvikling ligger i hvordan Nordland, Norge, og verden endrer forvaltning og bruk av naturressurser. Se også mål 8.4 Økonomisk vekst og miljøødeleggelser.

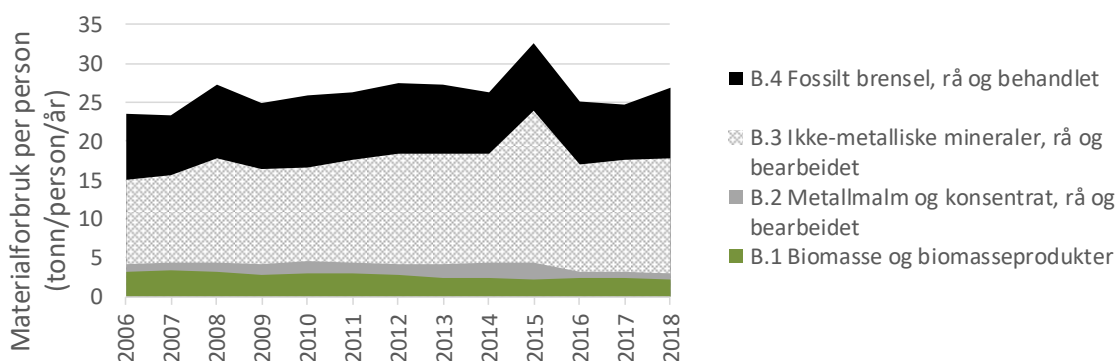
3.12.3 Materialforbruk

Materialbruk i Norge har gradvis vokst og lå i 2018 på omtrent 26 tonn per innbygger (Figur 152) noe som tilsvarer omtrent 70 kg materialforbruk per nordmann hver eneste dag. Dette er noe over det doble av det globale gjennomsnittet på 12 tonn per innbygger per år . Hovedtyngden av materialforbruket er ikke-metalliske mineraler, i stor grad konstruksjonsmaterialer, og fossile brensler. Veksten i norsk forbruk av konstruksjonsmaterialer er en del av en trend hvor det globale forbruket har mer enn 30-doblet seg i løpet av 100 år ⁵⁴.

⁵³ <https://www.eea.europa.eu/no/publications/automatically-fill-from-publication-pdf-file-metadata/file>

⁵⁴ Krausmann Fridolin, Simone Gingrich, Nina Eisenmenger, Karl-Heinz Erb, Helmut Haberl and Marina Fischer-Kowalski, 2009. Growth in global materials use, GDP and population during the 20th century. Ecological Economics 68(10), 2696-2705. doi:10.1016/j.ecolecon.2009.05.007

Figur 151: Materialforbruk per innbygger i Norge beregnet som uttak+import-eksport. Kilde: SSB

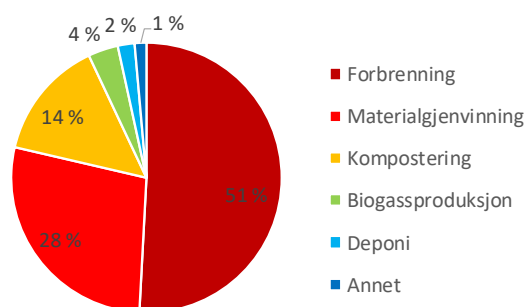
Vindkraft og vannkraft krever materielt konsum av store naturområder. På land genererer dette konflikt med naturmiljø og rekreasjonsområder. Noen peker på utbygging av vindkraft til havs som en mulig løsning, men dette kan igjen skape utfordringer i forhold til skipsfart og fiske. Videre utbygging av vindkraft fordrer at disse arealkonfliktene håndteres. Utbygging av andre typer energikilder som for eksempel bølgekraft, vil også støte på liknende arealkonflikter. Det er behov for å redusere konsumet av naturområder per kwh fornybar energi.

3.12.4 Delmål 12.3 Halvere matsvinn

Redusert matsvinn vil bidra til økt matsikkerhet og til reduserte klimagassutslipp. I 2015 var det estimert at 69 kg med mat per person gikk tapt, hvorav 42 kg per person i husholdningene, noe som tilsvarer at hver åttende matpose ble kastet⁵⁵. Årlige klimagassutslipp relatert til dette matsvinnet er estimert til nær 1 million tonn CO₂-ekvivalenter, og Klimakur 2030 identifiserer redusert matsvinn som det nest viktigste klimatiltaket i jordbruket, etter redusert kjøttkonsum⁵⁶. Fra 2010 til 2015 gikk matsvinnet ned med 12 prosent, og andelen matsvinnet i dagligvarebransjen gikk ned med nærmere 25 prosent i samme periode⁵⁵.

3.12.5 Delmål 12.4 Behandling av avfall

Rundt halvparten (51 prosent) av avfallet som samles inn går til forbrenning, mens en drøy fjerdedel (28 prosent) gjenvinnes (Figur 153). Nordland sender litt mindre til forbrenning og materialgjenvinning litt mer enn det nasjonale gjennomsnittet. Andelen som leveres inn til materialgjenvinning er økende de siste årene, fra 40,4 prosent i 2015 til 45,7 prosent i 2018 (Tabell 42).

Figur 152: Behandling av husholdningsavfall i Nordland (Kilde: SSB)

⁵⁵ A.E. Stensgård og O.J. Hanssen (2016), Food Waste in Norway 2010-2015. Østfoldforskning rapport 17:2016.

⁵⁶ Klimakur 2030. Tiltak og virkemidler mot 2030. Miljødirektoratet rapport M-1625, 2020

Tabell 42 Nøkkeltall i prosent for avfall og renovasjon (Datakilde: SSB tabell 12263)

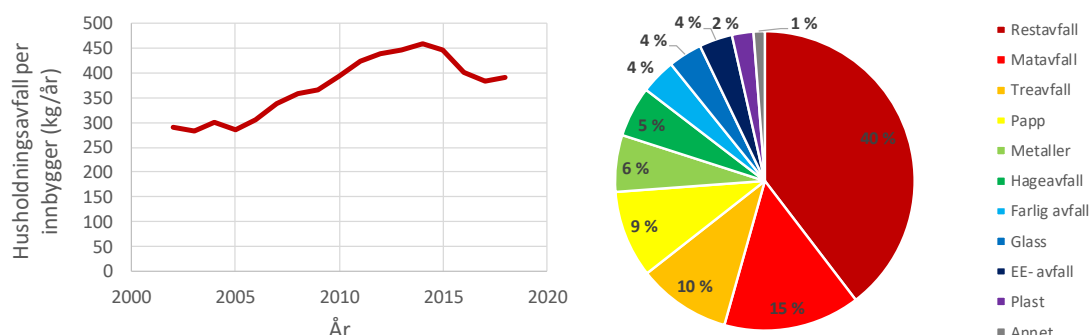
	Andel levert til materialgjenvinning inkl. biologisk behandling (prosent)					Husholdningsavfall per årsinnbygger (kg)			
	2015	2016	2017	2018		2015	2016	2017	2018
Hele landet	37,9	38,1	39,0	39,8		438,8	433,0	426,0	420,6
Nordland	40,4	40,2	42,4	45,7		446,9	402,5	383,1	391,4

3.12.6 Delmål 12.5 Betydelig redusere avfallsmengde

Mengden husholdningsavfall per innbygger i Nordland steg kraftig i perioden 2005 til 2014 og lå da over det nasjonale gjennomsnittet (Figur 149a og Tabell 41). Siden da har mengden gått noe ned og lå i 2018 på 391 kg per innbygger per år, og var da under det nasjonale snittet. Det er restavfall som er den største fraksjonen på 40 prosent fulgt av matavfall på 15 prosent (Figur 149b). Merk at det kun er avfall som er samlet inn av avfallsselskapene eller er levert til deres gjenbruksstasjoner som er med i statistikken.

3.12.7 Delmål 12.6 Bærekraftsrapportering

Dette delmålet legger opp til å stimulere selskaper, særlig store og flernasjonale selskaper, til å innføre bærekraftige arbeidsmetoder og tar informasjon om bærekraft inn i sine

Figur 153: Husholdningsavfall i Nordland, samlet inn hjemme hos husholdningene eller levert direkte på gjenvinningsstasjon

rapporteringsrutiner. Av totalt 6449 virksomheter sertifisert i Miljøfyrtårn-ordningen per 1. februar 2020 er 277 fra Nordland⁵⁷. Dette utgjør 1,8 prosent av antall registrerte virksomheter i fylket⁵⁸, noe høyere enn landsgjennomsnittet på 1,5 prosent.

3.12.8 Delmål 12.7 Offentlige anskaffelser

Dette delmålet fremmer bærekraftige ordninger for offentlige anskaffelser, i samsvar med Nordlands og Norges politikk og prioriteringer. Det mangler statistikk for dette delmålet i Nordland. Regler for offentlige anskaffelser er et viktig virkemiddel for bærekraftig forbruk og

⁵⁷ <https://www.miljofyrtarn.no/sok-virksomheter/>, søk utført 1. februar 2020.

⁵⁸ Kilde: SSB tabell 07195/07197/08774

produksjon. I Asplan Viak-rapporten om anskaffelser forårsaker bygg og anlegg, tjenestekjøp, kjøp av energi, industriprodukter, landbasert transport, samt kjøp av kjøretøy, maskiner og utstyr størst klimafotavtrykk. Disse kategoriene står for om lag 8,5 millioner tonn utslipp CO₂e, omtrent 75 prosent av klimafotavtrykket fra offentlige anskaffelser.⁵⁹

3.12.9 Delmål 12.8 Bevissthet om bærekraftig utvikling

Det mangler statistikk for om Nordland innbyggere har relevant informasjon om og er seg bevisst en bærekraftig utvikling og en livsstil som er i harmoni med naturen.

3.12.10 Delmål 12.b Overvåke bærekraftig utvikling av turisme

Det mangler statistikk for hvordan Nordland utvikler og innfører metoder for å overvåke konsekvensene av en bærekraftig utvikling på en turistnæring som er bærekraftig, skaper arbeidsplasser og fremmer lokal kultur og lokale produkter.

Bilde 10 Skulpturlandskap Nordland - Steinar Breiflabb, Erik Dietman

⁵⁹ https://www.anskaffelser.no/sites/anskaffelser/files/klimafotavtrykk_for_offentlig_virksomhet.pdf

3.13 MÅL 13 STANSE KLIMAENDRINGENE

FNs Mål 13 om å stanse klimaendringene handler om å holde oversikt over planlegging og koordinering av arbeid med klimatilpasning, kriseberedskap, og klimaregnskap (Tabell 40). Statistikk om klimaendringer og klimagassutslipp dekkes i andre delmål, for slik å påse at klimautfordringer ikke står som et eget mål, men at de er integrerte i alle 17 målene.

Klimaendringene i Nordland er forventet å føre til behov for tilpasning til kraftig nedbør og økte problemer med overvann; havnivåstigning og stormflo; endringer i flomforhold og flomstørrelser; og skred. Slike tilfeller av ekstremvær er forventet å føre til økende økonomiske tap, økende risiko for tap av liv. Dette vil ha virkninger på forsikringer og det vil i økende grad være viktig å bygge, og bygge tilbake, i henhold til fremtidens værforhold.

Tiltak og virkemidler for å redusere utslipp skal innarbeides i overordnet planlegging og følges opp gjennom handlingsdelen. Miljødirektoratets Klimasats støtter klimatiltak i kommunene. I oppfølging av ROS-planlegging har Nordland vist store forbedringer gjennom planlegging og øvelser.

Tabell 43 Delmål for Bærekraftsmål 13. Stanse klimaendringene * I erkennelsen av at FNs rammekonvensjon om klimaendring er det viktigste internasjonale og mellomstatlige forumet for forhandlinger om globale tiltak mot klimaendringer.

MÅL 13. STANSE KLIMAENDRINGENE*	
13.1	Styrke evnen til å stå imot og tilpasse seg klimarelaterte farer og naturkatastrofer i alle land
13.2	Innarbeide tiltak mot klimaendringer i politikk, strategier og planlegging på nasjonalt nivå
13.3	Styrke enkeltpersoners og institusjoners evne til å motvirke, tilpasse seg og redusere konsekvensene av klimaendringer og deres evne til tidlig varsling, samt styrke kunnskapen og bevisstgjøringen om dette
13.A	Gjennomføre forpliktelsene som de utviklede landene som er part i FNs rammekonvensjon om klimaendring, har påtatt seg for å nå målet om i fellesskap og innen 2020 å skaffe 100 milliarder dollar per år fra alle kilder for å møte utviklingslandenes behov for å innføre hensiktsmessige klimatiltak og gjennomføre dem på en åpen måte, og fullt ut å operasjonalisere Det grønne klimafondet ved at fondet snarest mulig tilføres kapital
13.B	Fremme ordninger for å styrke evnen til effektiv planlegging og forvaltning knyttet til klimaendringer i de minst utviklede landene og små utviklingsøystater, blant annet med vekt på kvinner og ungdom samt lokale og marginaliserte samfunn

3.13.1 Delmål 13.1 Nasjonale og lokale forvaltningsplaner for tilpasning, forebygging, og beredskap

For at Nordland skal motvirke, tilpasse seg og redusere konsekvensene av klimaendringer skal kommunene "sikre at hensynet til de pågående klimaendringene ivaretas i kommunal planlegging" (Fylkesmannen i Nordland 2018). Videre skal tiltak og virkemidler for å redusere utslipp innarbeides i den overordnede planleggingen som en del av tilpasningsplanene. Tiltak som rettes mot klimagassutslipp og klimatilpassing skal skje gjennom samordning av energiplanlegging og bolig-, areal-, og transportplanlegging. Tall og statistikk på klimagassutslipp innen disse områdene finnes derfor under mål 7, 9, 11, og 12, samt i kapittel 2.

Flertallet av kommunene i Nordland har vedtatt egne klima- og energiplaner (36⁶⁰) i tråd med Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning (2018), samt integrert klima- og energiperspektiver i overordnede planer. Imidlertid er flertallet av disse planene vedtatt for over ti år siden (Figur 2), og det er flere kommuner som har påbegynt et revisjonsarbeid (eksempelvis i Vesterålen og Lofoten).

Rammeverk for forvaltningsplaner

Planlegging for framtidig ekstremvær er spesifisert i Sendairammeverket for Katastroforebygging (FN 2015) og skal implementeres nasjonalt og lokalt. Dette står under både Mål 1 (delmål 1.5.3 og 1.5.4) og Mål 13 (delmål 13.1.2 og 13.1.3). Sendairammeverket og klimatilpasning har svært mange fellestrekk, og trenger samkoordinering. Beredskapsorganiseringen og risiko- og sårbarhetsplanlegging/oppfølging (ROS) integrerer Sendairammeverket. Sendairammeverket ber om lokale strategier for:

- Forståelse av katastroferisiko i befolkning og forvaltning,
- Styrke forvaltning av risiko for vær-relaterte katastrofer for slik å håndtere risiko bedre,
- Investerings i katastroforebygging for å skape mindre sårbare samfunn, samt å
- Forsterke beredskap for effektiv respons, og å 'gjenoppbygge bedre' i gjenoppretting, rehabilitering, og rekonstruksjon etter naturhendelser

3.13.2 Delmål 13.3 Styrke evne til å møte klimaendringer

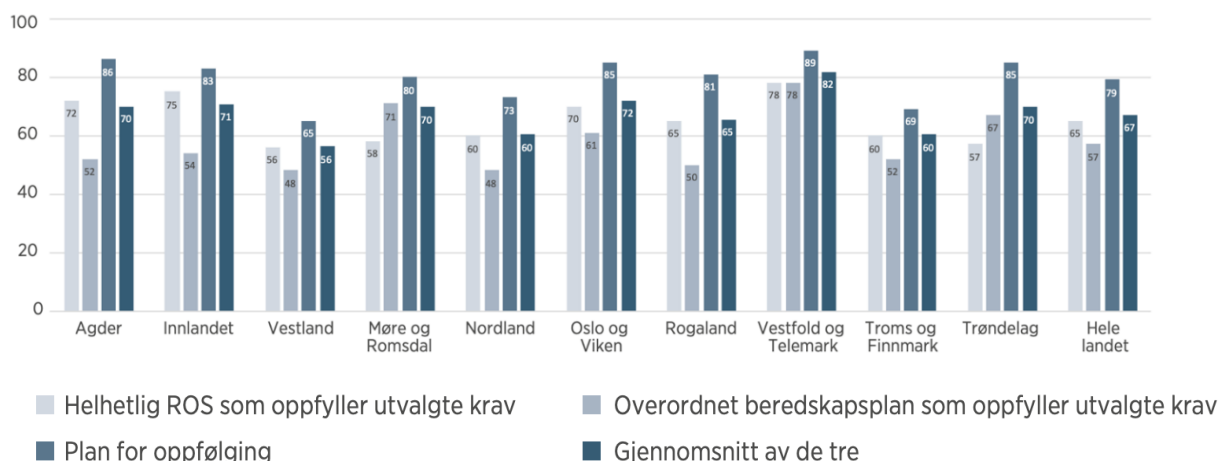
På kommunenivå er gjennomføringen av ROS- planlegging og oppfølging lagt inn i planprosesser og delplaner (Figur 155). På fylkesnivå, er det Fylkesmannen som er ansvarlig for å utarbeide en overordnet risikovurdering for Nordland som helhet. Den siste FylkesROS ble revidert i 2019, men bygger på et tilsvarende arbeid fra 2015. Den består av 14 scenarier som dekker blant annet ekstremvær og langvarig strømbrytning i Lofoten, kvikkleireskred i Fauske, fjellskred i Nordland, stormflo og flom i Mosjøen, influensapandemi, evakuering av cruiseskip samt svikt i vannforsyning etter cyberangrep som scenarier for framtidige hendelser med utfordringer for beredskap og sikkerhet (FylkesROS Nordland 2015). Nordland, Vestland, og Troms og Finnmark ligger under landsgjennomsnittet i oppfølging av ROS-planlegging ifølge DSB Kommune-undersøkelsen (2019) - (Figur 155). Undersøkelsen påpeker også at det er store forbedringer å spore innad i Nordland. Dette er imidlertid på andre samfunnssikkerhetsindikatorer enn de som inngår i fylkesbarometeret.

Figur 154: Risiko- og sårbarhetsplanlegging, ROS (DBS 2019)

⁶⁰ Usikker status: Andøy, Røst, Flakstad, Moskenes og Nesna.

Figur 155 Det nye fylkesbarometeret. Resultater fra årets undersøkelse presentert etter de nye embetene (DBS 2019)

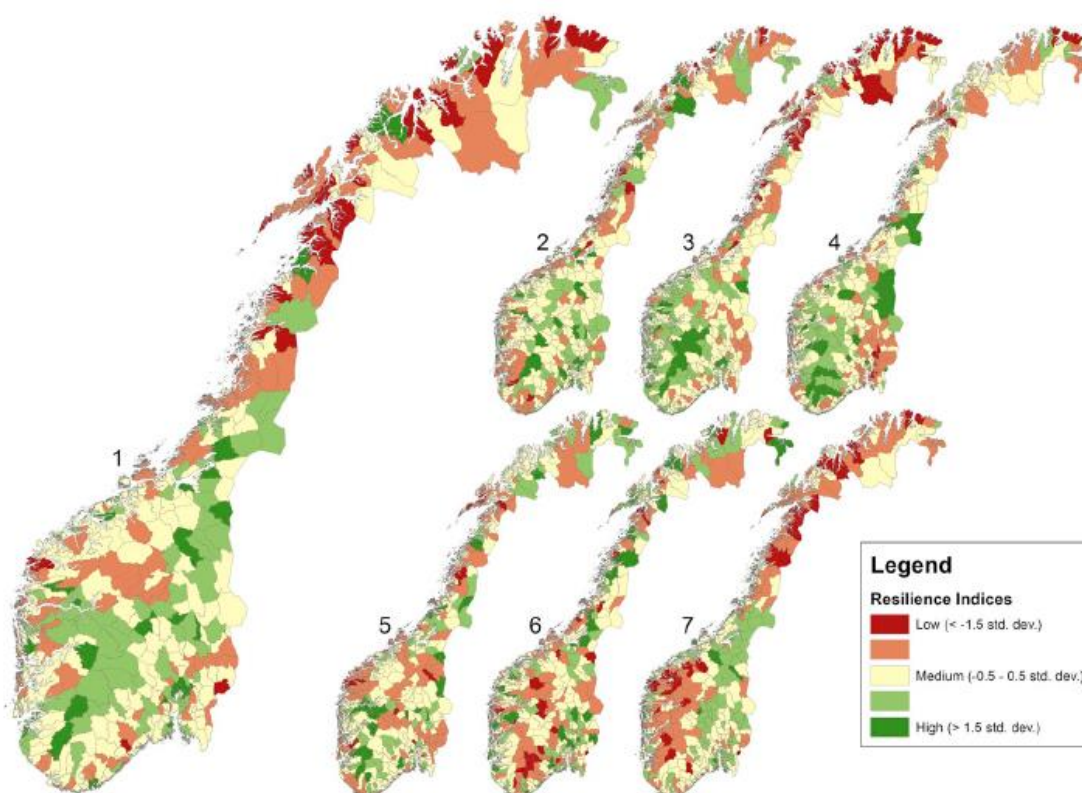
Fylkesmannen har også tilsyn med kommunenes beredskapsarbeid. I den forbindelse har det blitt utarbeidet en «Beredskapstrapp» som viser hvor godt kommunene gjør det samlet sett i sitt beredskapsarbeid (Figur 158). Beredskapstrappa er utarbeidet på bakgrunn av en kommuneundersøkelse som er gjennomført av DSB, og viser en positiv utvikling fra 2018 til 2019 for kommunene i Nordland. Eksempelvis har 37 av 40 kommuner som svarte på undersøkelsen en beredskapsplan, 38 av 40 kommuner svarte at de hadde øvd beredskapsplanen i løpet av de siste to årene og 29 av 40 kommuner svarte at de har oppfølgingsplan.

Figur 156: Beredskapstrappa for Nordland 2019 (Kilde: Fylkesmannen i Nordland)

I en ny studie fra forskere ved blant annet NTNU⁶¹ har robustheten (community resilience) med hensyn til naturfare som følge av klimaendringer for norske kommuner blitt kartlagt. De har blant annet utviklet en indeks med indikatorer som måler robusthet innen f.eks. økonomi, sosiale forhold, infrastruktur samt kart som viser den geografiske variasjonen mellom kommuner (Figur 157). I analysen ligger 6 av de 10 minst robuste kommunene i Norge i Nordland (Øksnes, Flakstad, Tysfjord, Moskenes, Sørfold, og Ballangen), noe som tyder på at robustheten ovenfor klimarelaterte hendelser krever tiltak. Det er viktig å påpeke at slike indeks-baserte analyser bør følges opp med samarbeide med kommunene for å kartlegge faktiske forhold.

⁶¹ A community resilience index for Norway: An adaptation of the Baseline Resilience Indicators for Communities (BRIC) Sabrina Scherzera,*, Päivi Lujalab, Jan Ketil Røda

Figur 157: Indeks for resiliens i norske kommuner. (Kilde: Scherzera og kolleger⁶⁷). Tegnforklaring: 1) total indeks, 2) sosial kapital, 3) økonomisk kapital, 4) samfunnskapital, 5) institusjonell kapital, 6) infrastruktur og boliger, 7) miljøkapital. Rød er lav (<1,5 standardavvik) og grønn er høy (>1,5 standardavvik)

3.13.3 Mangler i datagrunnlaget

I arbeidet med klimatilpassing og beredskap for klimarelaterte katastrofer mangler det noe statistikk (Tabell 44), inkludert en oversikt over antall kommuner som har eller skal implementere forvaltningsplaner. Videre legger FNs bærekraftsmål inn forventning om at læreplan for barne-, ungdoms-, og videregående skole skal inkludere kunnskap om klimagassreduksjoner, klimatilpassing, virkningsreduert, og tidlig varsling (delmål 13.3.1).

Tabell 44 Mangler i statistikk for måloppnåelse innen Mål 13 Stanse klimaendringene

	Manglende statistikk
13.1.1	Antall dødsfall, savnede personer, og personer direkte berørt av ekstremvær
13.2.1	Antall kommuner som har kommunisert etablering eller operasjonalisering av en forvaltningsplan som øker deres evne til å tilpasse seg ugunstige klimaendringer, og foster evne til klima tilpassing og lav utvikling av klimagassutslipp på en måte som ikke risikerer skade på matproduksjon
13.3.1	Antall kommuner med læreplaner som inkluderer tidlig varsling, forebygging, og tilpassing

3.14 MÅL 14 LIVET UNDER VANN

Mål 14 handler om bevaring og bærekraftig bruk av hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling (Tabell 45). Nordland har en lang kystlinje, og en bærekraftig utvikling av økosystemene i havet er avgjørende for bosetting, rekreasjon og friluftsliv samt næringsutvikling i fylket.

De marine ressursene og livet i havet er grunnlaget for fiskeri og havbruksnæringa i fylket, i tillegg er havet sentralt for opplevelsesnæringer og reiselivet i fylket. Miljøbelastningene denne næringsvirksomheten står for, kombinert med vekstambisjoner, er likevel en utfordring for å nå dette bærekraftsmålet. Vannkvaliteten i hav og innsjøer i Nordland er generelt god, med noen unntak.

Den regionale vannforvaltningsplanen beskriver 85 prosent av vannforekomstene som i god, eller svært god tilstand. Det er mange kunnskapshull knyttet til mål 14. Klimaendringenes effekt på livet i havet vil ha konsekvenser for både menneskelig aktivitet og marine økosystem. Økte havtemperaturer og havforsuring, kombinert med marin forsøpling er utfordringer en bærekraftig forvaltning av havet i økende grad må håndtere. Biologiske og kjemiske endringer som følge av naturlige og industrielle påvirkninger vil kunne bidra til at dette målet ikke nås i tilstrekkelig grad.

Tabell 45 Delmål til mål 14. Kilde: SSB.

Mål 14 : Livet under vann

14.1	Innen 2025 forhindre og i betydelig grad redusere alle former for havforurensning, særlig fra landbasert virksomhet, herunder forurensning forårsaket av marin forsøpling og næringsstoffer.
14.2	Innen 2020 forvalte og verne økosystemene i havet og langs kysten på en bærekraftig måte for å unngå omfattende skadevirkninger, blant annet ved å styrke systemenes motstandsevne og iverksette gjenopprettende tiltak for å gjøre havene sunne og produktive
14.3	Mest mulig begrense og håndtere konsekvensene av havforsuring, blant annet gjennom økt vitenskapelig samarbeid på alle nivåer.
14.4	Innen 2020 innføre effektive tiltak for å regulere høsting og få slutt på overfiske, ulovlig, urapportert og uregulert fiske samt ødeleggende fiskemetoder, og iverksette vitenskapelig baserte forvaltningsplaner for at fiskebestandene snarest mulig kan gjenopprettes minst til et nivå som kan gi best mulig bærekraftig avkastning ut fra bestandenes biologiske særtrekk.
14.5	Innen 2020 bevare minst ti prosent av kyst- og havområdene, i samsvar med nasjonal rett og folkeretten og på grunnlag av den beste vitenskapelige kunnskapen som er tilgjengelig.
14.6	Innen 2020 forby visse former for fiskerisubsidier som bidrar til overkapasitet og overfiske, avskaffe subsidier som bidrar til ulovlig, urapportert og uregulert fiske samt unngå å innføre nye tilsvarende subsidier, og samtidig erkjenne at en hensiktsmessig og effektiv særbehandling og differensiert behandling av utviklingslandene og de minst utviklede landene bør være en integrert del av Verdens handelsorganisasjons forhandlinger om fiskerisubsidier.
14.7	Innen 2030 øke de økonomiske fordelene for små utviklingsøystater og de minst utviklede landene som følge av en bærekraftig bruk av marine ressurser, blant annet gjennom bærekraftig forvaltning av fiskerier, akvakultur og turistnæringen.
14.a	Styrke vitenskapelig kunnskap, bygge opp forskningskapasitet og overføre marin teknologi, og samtidig ta hensyn til kriterier og retningslinjer fra Den mellomstatlige

- oseanografiske kommisjon for overføring av marin teknologi, med sikte på å bedre tilstanden i havet og øke det marine arts mangfoldets bidrag til utviklingen
- 14.b** Gi fiskere som driver småskala fiske med enkle redskaper, tilgang til marine ressurser og markeder.
- 14.c** Øke bevaringen og en bærekraftige bruk av havene og havressursene ved å gjennomføre folkerettslige bestemmelser slik de er nedfelt i FNs havrettskonvensjon, som utgjør rettsgrunnlaget for bevaring og bærekraftig bruk av havet og havressursene, slik det også framgår av punkt 158 i FN-rapporten «The Future We Want».

Fiskeriene i Nordland er avhengig av utvikling i Barentshavet. Havforskningsinstituttet har utgitt: [Status](#) for miljøet i Barentshavet - Rapport fra Overvåkingsgruppen 2020. Der konkluderes det blant annet med:

Overflatetemperaturen i Arktis har økt dobbelt så mye som det globale gjennomsnittet. Årsaken er hovedsakelig at havisdekket har blitt mindre som følge av global oppvarming, og at det mørke havvannet absorberer mer energi fra solen nå enn det den lyse isen gjorde før. På toppen av denne trenden fra global oppvarming kommer naturlig variasjoner i temperatur og mengde av det innstrømmende atlantehavsvannet og i tilførsel av sjøis til Barentshavet. Årsaken til de observerte mellomårlege variasjonene i innstrømming av atlantehavsvann er knyttet til variasjoner i vindforholdene vest i Barentshavet.

Økte temperaturer i hav og luft bidrar til redusert havisdekke, noe som altså gir en selvforsterkende effekt

Det er utpekt særlig verdifulle og sårbare områder for blant annet havområdene utenfor Lofoten. Status for indikatorer er oppsummert under.

Tabell 46 Sårbarhet i havområdet fra Lofoten til Tromsøflaket - Havforskningsinstituttet

Indikator	Status og endringer i status siden 2017
Nordøstarktisk torsk	Bestanden har minket noe siden 2013, men er fortsatt på et høyt nivå. Den er fremdeles utbredt over store deler av Barentshavet.
Norsk vårgytende sild	Bestandsstørrelsen har avtatt siden 2009 på grunn av dårligere rekruttering.
Vanlig uer	Bestanden er på det laveste nivået som noen gang har vært målt. Arten er vurdert som sterkt truet i Rødlisten.
Snabeluer	Bestanden er restituert til bærekraftig nivå og er i vekst.
Krykkje	Arten er i sterk nedgang i kolonier langs fastlandskysten og er vurdert som sterkt truet i Rødlisten. Koloniene på Svalbard har holdt seg stabile eller kun vist en svak nedgang siste 10 år.
Lomvi	Bestanden har minket betydelig og står i fare for å forsvinne som hekkefugl fra store deler av fastlandskysten. Bestanden øker øst i Finnmark og på Bjørnøya.
Lunde	Fra 2009 til 2019 har det vært fullstendig hekkesvikt i kolonien på Røst, og bestanden minker. På Anda har det vært rekruttering, men nedgang i bestanden.

3.14.1 Delmål 14.1 Forhindre og redusere havforurensing

Generelt er kvaliteten på vannet i Nordland god – dette gjelder både saltvann og ferskvann. I henhold til beskrivelsene i den regionale vannforvaltningsplanen er har 85 prosent av vannforekomstene god, eller svært god tilstand. Økte havtemperaturer og havforsuring, kombinert med marin forsøpling er utfordringer en bærekraftig forvaltning av havet i økende grad må håndtere. Samtidig er nye påvirkningsfaktorer som marin forsøpling og mikroplast kombinert med klimaendringenes konsekvens på vannsystemene og vassdragene samt havforsuring utfordringer som må håndteres. Biologiske og kjemiske endringer som følge av naturlige og industrielle påvirkninger vil kunne bidra til at dette målet ikke nås i tilstrekkelig grad.

Miljøgifter

Miljøgifter når nordlandsmiljøet blant annet gjennom utslipp fra punktkilder på land, fra skipstrafikk og offshoreindustri utenfor kysten. Mange miljøgifter brytes langsomt ned og finnes derfor i naturen selv om utslippene har opphørt.

Eksempler på punktkilder er kommunale avløp, gamle og nye avfallsfyllinger, landbasert industri, skipsverft, notvaskeri og gruvevirksomhet. Utslipp og bruk av miljøgifter kan føre til forhøyede verdier av miljøgifter i fisk, skaldyr og sjøbunn i mange sjøområder. Det er seks områder med kostholdsråd i Nordland (Figur 158).

Figur 158. Områder med kostholdsråd i Nordland.
Kilde; Miljostatus.no

Figur 159 : Forurenset grunn i Nordland Kilde: Miljostatus.no

Miljøgifter transporteres også via luft og havstrømmer fra andre land. Ved byer og havner vil det ofte være mange kilder som kan forurense sjøbunnen. I andre tilfeller er det bare én eller

noen få kilder. Sjøbunnen kan også være forurensset i områder der det i dag ikke finnes åpenbare forurensningskilder, men hvor det tidligere har vært industri, avfallsfyllinger eller dumpeplasser. Kjemikalier kan ha negative effekter både på helse og miljø. Høye enkeltdoser av kjemikalier kan gi akutte effekter. Langvarig eksponering for lave doser er mer vanlig og kan ha langsiktige effekter på natur og mennesker.

Forurensset sjøbunn har innvirkning på organismer (Figur 159). Vi snakker her om effekter som virker over tid og ikke om akutte effekter. Miljøgiftene kan konsentreres oppover i næringskjeden.

Marin plastforurensing

Marin forsøpling er en av de store miljøutfordringene i dag. Dette er menneskeskapt avfall som ikke brytes ned på mange hundre år. Det konsentreres opp i havet, både på havbunnen (Figur 156), i vannmassene og i strandsonen. Et stort antall fugler, fisk og dyr dør hvert år som en følge av skader fra søppel i havet. De kan for eksempel få i seg plast fordi de tror det er mat. Plasten har ingen næringsverdi og kan føre til kvelning, fordøyelsesproblemer, indre skader og forgiftning. Hvert år plukker frivillige i Nordland flere hundre tonn havsøppel langs kysten. Nordland er det fylket i Norge med flest registrerte ryddeaksjoner i 2018 (Tabell 47).

Tabell 47: Antall aksjoner fordelt på fylker i 2017 og 2018

Fylke	2017	2018	Endring
Akershus	52	214	+312%
Aust-Agder	76	92	+21%
Buskerud	45	117	+160%
Finnmark	33	145	+339%
Hedmark	5	217	+4240%
Hordaland	569	522	-8%
Møre og Romsdal	226	608	+169%
Nordland	552	864	+57%
Oppland	6	109	+1717%
Oslo	43	146	+240%
Rogaland	217	523	+141%
Sogn og Fjordane	153	222	+45%
Trøndelag	252	611	+142%
Telemark	31	90	+190%
Troms	119	269	+126%
Vest-Agder	103	321	+212%
Vestfold	111	359	+223%
Østfold	184	267	+45%
Svalbard	2	5	+150%
Ukjent	35	37	+6%
TOTALT	2845	5738	102%

3.14.2 Delmål 14.2 Unngå omfattende skadevirkninger

Som følge av miljøutfordringene i form av lakselus og rømming ble det såkalte trafikklyssystemet innført, samtidig som man delte inn kysten i 13 produksjonsområder for overvåking av utvikling. Tilbud om vekst ved økt produksjon kan, etter nærmere regler tilbys aktører i områder som får grønt lys. Dette forutsetter at det kan dokumenteres at tilstandene i lakseelvene i produksjonsområdet er akseptabel. På den annen side justeres biomassen ned i såkalte røde områder, eller opprettholdes som før dersom områdene havner i områder med gult lys. Per nå er dette indikatoren som benyttes, men det kan bli aktuelt å benytte andre.

I tillegg har det blitt innført såkalte utviklingskonsesjoner for å promotere til teknologiske nytenkninger i form av lukkede og semi-lukkede produksjonssystemer, noe som har ført til økt innsats i utvikling og utprøving av delvis lukkede (resirkulasjons)anlegg og mobile konstruksjoner tilpasset mer eksponerte områder. Også mobile havgående former for oppdrett som «Havfarm»-konseptet er under utvikling for å kunne øke produksjonen i eksponerte områder. Tilretteleggingen som gjøres er for å prøve ut på mange ulike felt hvordan en kan ha en produksjon av marine råvarer uten at dette skal gå på bekostning av livet under vann og de naturlige biologiske og kjemiske prosessene i vann. Vurdering av tiltak gjøres etter lover og retningslinjer, og tiltak følges opp via tilsynsmyndigheter.

Når det gjelder semilukkede (delvis lukkede) anlegg og matfisk og settefisk på land, kan økt pålegg om oppsamling av slam medføre større økonomiske kostnader og skape et større karbonavtrykk. Anlegg på land som er store nok til å kunne være lønnsomme og ha stor produksjon er i tillegg arealkrevende og vil kunne gå utover andre arealinteresser på land, inklusive strandlinjer og dyrkbar mark. For å finne gode metoder for slambehandling vil det være kritisk å påse at prosesser eller transport ikke vil medføre uakseptable klimagassutslipp.

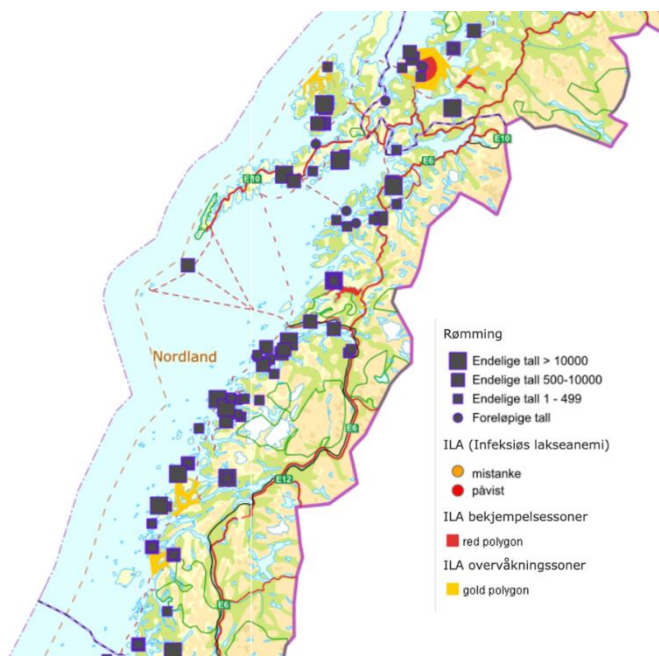
Et tilsynelatende dilemma ved trafikklssystemet og utviklingskonsesjonene er hvordan styring av tildeling skjer. På den ene siden er kriteriet at konseptene (mer lukket teknologi) skal bidra til forbedring av miljø-konsekvensene fra havbruk (Figur 161). På den annen side balanseres dette mot hvor nyskapende konseptene er ut fra en standardisert vurdering av teknologi. Dessuten fungerer konsesjonene som en vei til økt kapasitet med ulike regionale konsekvenser etter hvor store arealressurser som er tilgjengelige.

Figur 160: Potensiale for søppel på havbunnen. Kilde: Miljøstatus.no

3.14.3 Delmål 14.3 Begrense og håndtere havforsuring

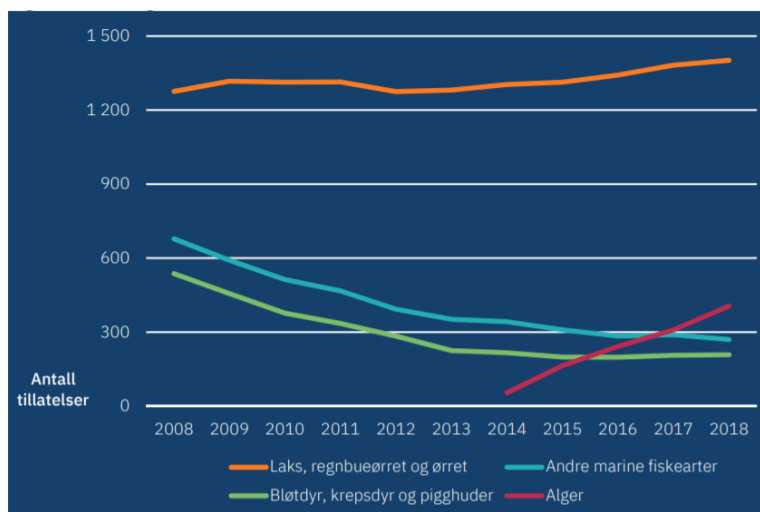
Havforsuring er en global miljøutfordring på linje med klimaendringene, som på sikt vil få store konsekvenser for marine økosystemer. Til nå har det vært mest fokus på å overvåke havforsuring i åpne havområder, og mindre fokus på å kartlegge og forstå konsekvensene av havforsuring i kystnære havområder. Årsaken til havforsuring i kyst-sonen er sammensatt, og det er viktig å forstå sammenhengen mellom ferskvann og kystvann. I Nordland har NINVA gjort målinger og modellberegninger av havforsuring i Buksnes-fjorden i Vestvågøy kommune som viser at fjorden allerede påvirkes av havforsuring og at dette kommer til å tilta. Det er imidlertid store variasjoner både mellom årstider og ulike målepunkter i fjordsystemet, noe som understreker at det er store kunnskapshull knyttet til kartlegging og håndtering av havforsuring.

Figur 161: Miljøeffekter fra oppdrettsanlegg i Nordland (Kilde: Fiskeridirektoratet)

3.14.4 Delmål 14.4 Forvaltning av marin produksjon

Adgangen til å drive marin produksjon i sjø og langs kysten er regulert gjennom konsesjoner. Utviklingen er målt i antall tillatelser for ulike typer produksjon.⁶² Den langt største produksjonen er oppdrett av laks og ørret, som omfatter til sammen 61 prosent av antallet når vi tar med FoU-konsesjoner, og det langt største produksjonsvolumet og -verdien (Figur 162). I tillegg er 21 prosent av konsesjonene knyttet til andre marine arter (som torsk og kveite) og bløtdyr. Den raskest voksende delen er tillatelser til å produsere alger med 18 prosent, og hvor veksten har gått fra nær null til 350 tillatelser etter 2014 (Figur 162).

Figur 162 Utvikling av tillatelser for marin produksjon 2008 -2018.
Kilde: Fiskeridirektoratet

Havbruk står for en stor andel av den faste arealbruken i kystsonen, og arealbehovene er særlig knyttet til bruken av åpen teknologi (merder) i den produktive gruntvannssonen i Nordland (Tabell 48, Figur 163, Figur 164). Dette har gitt en billig og effektiv teknologi som har vært mye av årsaken til den dominerende posisjon Norge har oppnådd globalt. Kombinert med den sterke produksjonsveksten som har vært i produksjon og eksport av laks, fører både teknologien og skalaen i virksomheten til økende omfang av arealkonflikter og eksponering av miljøbelastning i form av rømming og sykdom (lakselus) med fare for andre marine arter i de samme kystområdene.

Fra 1996 ble førkvoter innført som produksjonsregulerende tiltak i næringen, og det ble innført en rapporteringsordning. I 2005 gikk man over fra før til MTB (maksimalt tillat biomasse) som måleenhet i produksjonsreguleringen. Rapporteringsordningen ble videreført, men justert for å gi best mulig informasjon om biomassesituasjonen i anleggene. Hvor mye lokalitetene er gitt for er under stadig endring. De faktiske tall går på hvor mye tillatelsesbiomasse det er snakk om, ikke hvor mye lokalitetene er på.

⁶² Se Nøkkeltall fra norsk havbruksnæring 2018, Fiskeridirektoratet.

Tabell 48 Maksimalt tillatt biomasse (tonn) for havbruk i Nordland fordelt på kommuner (Datakilde: Fiskeridirektoratets karttjeneste).

Kommune	Maksimalt tillatt biomasse (tonn)	Kommune	Maksimalt tillatt biomasse (tonn)	Kommune	Maksimalt tillatt biomasse (tonn)
Hadsel	53 488	Bodø	24 650	Fauske	6 880
Steigen	42 460	Brønnøy	23 714	Træna	6 500
Hamarøy	40 260	Sortland	22 385	Rana	6 240
Rødøy	40 260	Lødingen	19 380	Nesna	6 240
Gildeskål	36 760	Bø	19 120	Vefsn	3 880
Lurøy	36 370	Narvik	16 080	Flakstad	3 120
Herøy	34 899	Alstahaug	14 040	Leirfjord	3 120
Bindal	33 820	Andøy	13 184	Evenes	3 120
Øksnes	31 359	Vestvågøy	12 780	Værøy	1 560
Dønna	30 060	Vevelstad	10 920	Hattfjelldal	52
Meløy	26 750	Vega	9 180	Hemnes	14
Vågan	25 666	Sømna	8 580		
Sørfold	25 595	Saltdal	7 956		

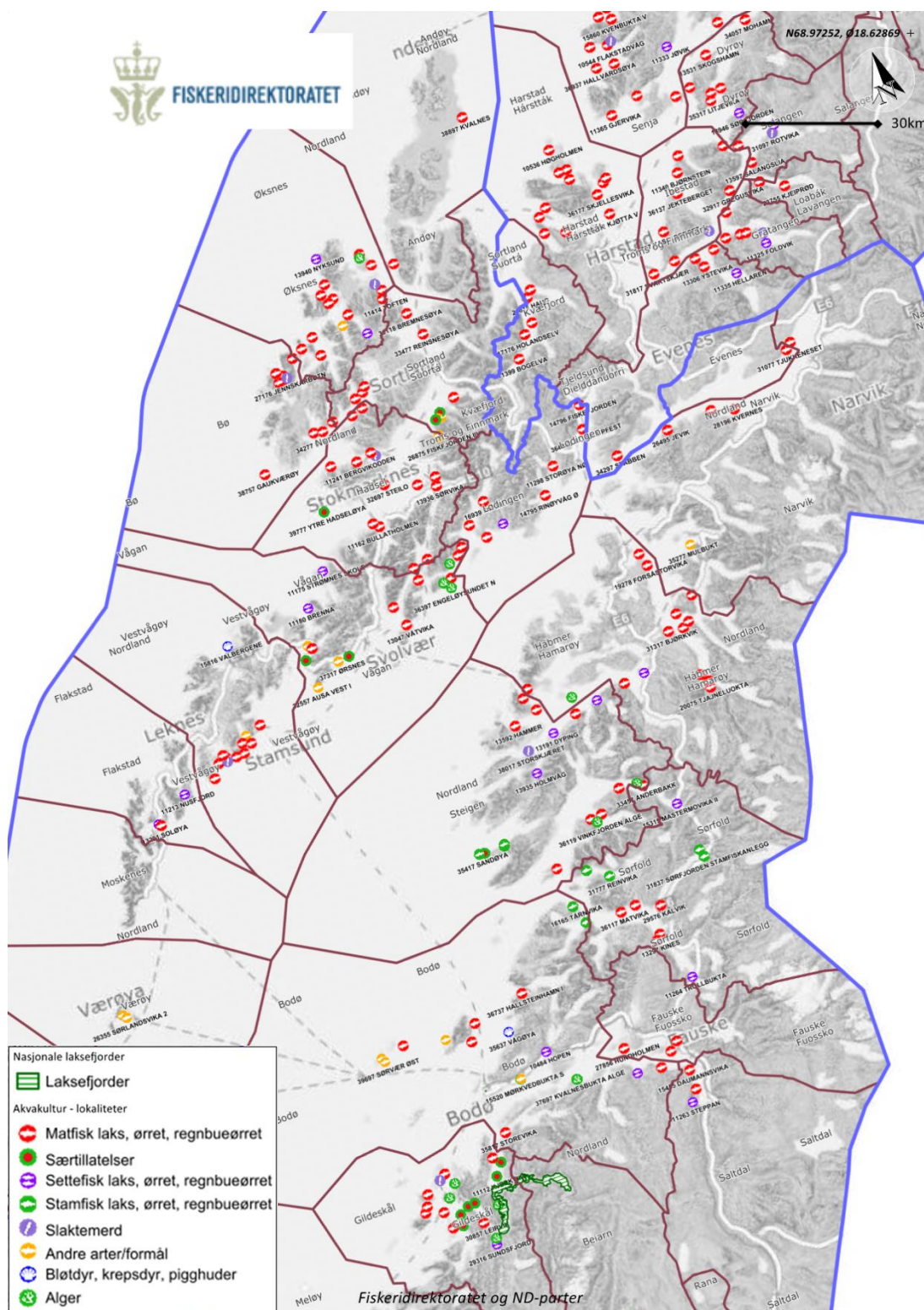
3.14.5 Delmål 14.5 Ti prosent marine verneområder i Nordland

I 2013 ble Saltstraumen marine verneområde⁶³ i Bodø kommune Nordlands første marine verneområde. Saltstraumen regnes som verdens sterkeste tidevannsstrøm og formålet med vernet er å ta vare på et område som inneholder truet, sjelden og sårbar natur, representerer bestemte typer natur og som har særskilt naturvitenskapelig verdi. Inkludert landareal i tidevannssonen, er det marine verneområdet 24,7 km². Fylkesmannen i Nordland utreder Andfjord marine verneområde i Andøy kommune, mens de fire foreslåtte marine verneområdene i Kaldvåg fjorden og Innhavet, Karlsøyfjorden, Nordfjorden og Innervisten er til behandling i Klima- og miljødepartementet. Det er ikke fastsatt om ti prosent verneareal i kyst- og havområder skal gjelde for landet som helhet eller som mål for hvert fylke.

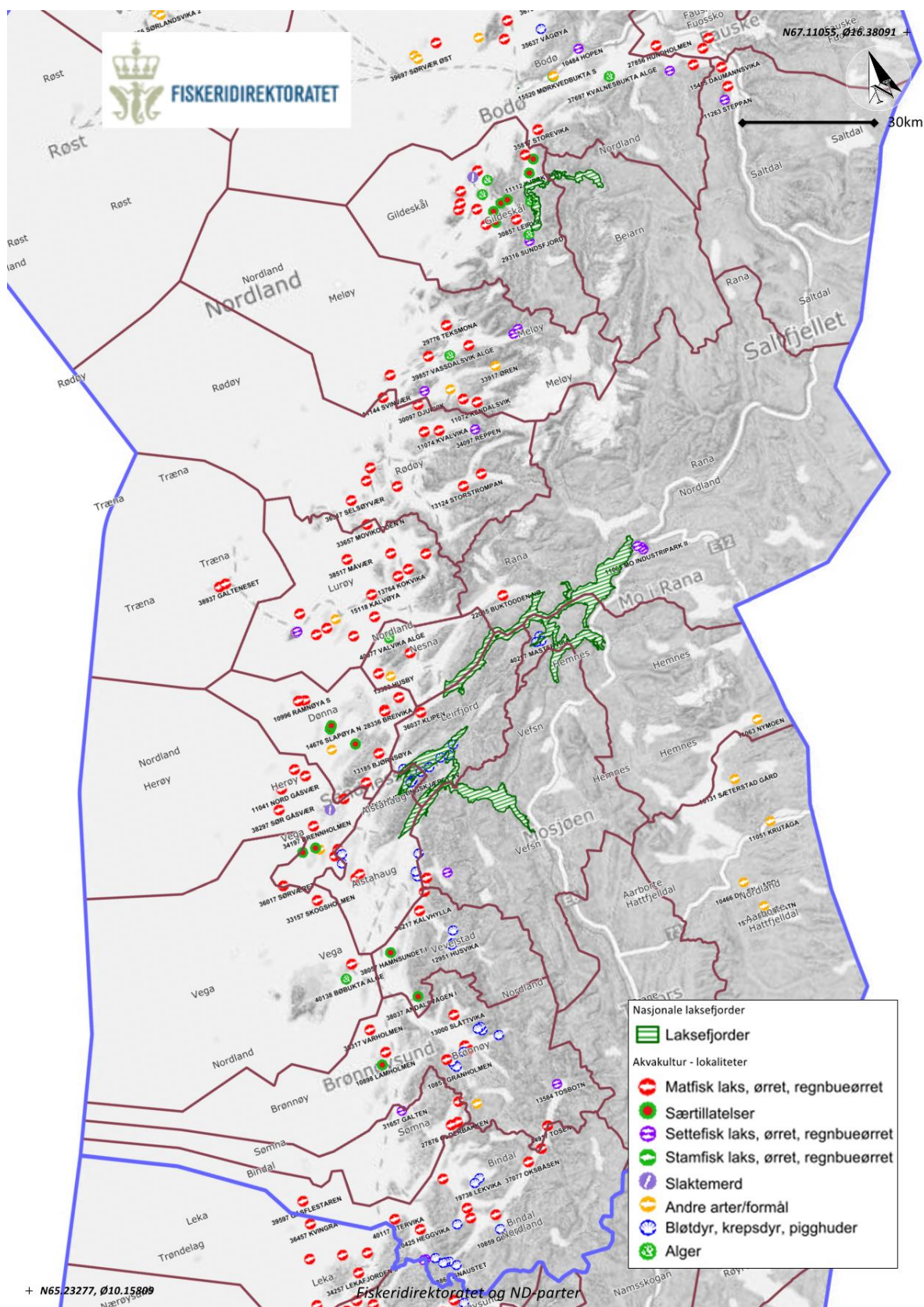
3.14.6 Delmål 14.6 Forby visse fiskerisubsidier

Denne rapporten har ikke tatt stilling til fiskerisubsidier i Norge og Nordland og evaluert om de bidrar til overkapasitet og overfiske i regionen eller globalt. Imidlertid legger FN opp til at en slik evaluering gjøres.

⁶³ <https://faktaark.naturbase.no/?id=VV00003081>

Figur 163 Lokalisering av oppdrettslokaliteter i Nordland – Bodø og nordover. Kilde: Fiskeridirektoratets karttjeneste

Figur 164 Lokalisering av oppdrettslokaliteter i Nordland – Bodø og sørover. Kilde: Fiskeridirektoratets karttjeneste

3.14.7 Delmål 14.5 Ti prosent marine verneområder i Nordland

I 2013 ble Saltstraumen marine verneområde⁶⁴ i Bodø kommune Nordlands første marine verneområde. Saltstraumen regnes som verdens sterkeste tidevannsstrøm og formålet med vernet er å ta vare på et område som inneholder truet, sjelden og sårbar natur, representerer bestemte typer natur og som har særskilt naturvitenskapelig verdi. Inkludert landareal i tidevannssonen, er det marine verneområdet 24,7 km². Fylkesmannen i Nordland utreder Andfjord marine verneområde i Andøy kommune, mens de fire foreslåtte marine verneområdene i Kaldvåg fjorden og Innhavet, Karlsøyfjorden, Nordfjorden og Innervisten er til behandling i Klima- og miljødepartementet. Det er ikke fastsatt om ti prosent verneareal i kyst- og havområder skal gjelde for landet som helhet eller som mål for hvert fylke.

3.14.8 Delmål 14.6 Forby visse fiskerisubsidier

Denne rapporten har ikke tatt stilling til fiskerisubsidier i Norge og Nordland og evaluert om de bidrar til overkapasitet og overfiske i regionen eller globalt. Imidlertid legger FN opp til at en slik evaluering gjøres.

3.14.9 Delmål 14.a Styrke forskningskapasitet og kunnskap på marin teknologi

Forskning og utvikling innen marin teknologi er en viktig næring i Norge. Det foregår investering i lukket teknologi basert på resirkulering (RAS). Dette skaper i sin tur også grunnlag for å utnytte bioressurser i form av fiskeslam, død fisk og andre kilder fra landbruk og skog til bioenergi, biokull, organiske gjødselprodukter og gjenvinning av viktige mineraler med økende knapphet som fosfor og nitrogen. Formålet for slik forskning og utvikling er både å forbedre produksjonseffektivitet og å bedre tilstanden i havet.

3.14.10 Delmål 14.b småskala fiske

Allemannsretten i Norge sikrer tilgang til fiske i hav, fjorder, elver, og vann. For laksefiske i sjø og hav gjelder regler for registrering, men ingen betaling. I elver gjelder Statskogs regler for at alle har tilgang, med en årskostnad på Kr 705 i 2020. Nordland og Troms viser høyest konsentrasjon av steder Statskogs fiskekort gjelder. De senere år har Statskog solgt unna 540.000 dekar skogs- og fjellområder med tilhørende jakt- og fiskelisenser.⁶⁵ Oppkjøpet skjer i hovedsak av personer som ikke bor i kommunen eiendommen ligger i. Når private kjøper rettigheter til elver gjelder ikke lengre allemannsretten for fiskeressurser og jakt. Slik sett ser vi en nedgående trend for tilgang til marine ressurser i Norge. For å møte mål 14.b trengs tiltak for å sikre fortsatt tilgang.

⁶⁴ <https://faktaark.naturbase.no/?id=VV00003081>

⁶⁵ <https://www.aftenposten.no/norge/i/e8wjGM/statskog-nekter-aa-si-hvem-som-har-kjoept-norske-fjell-og-skoger>

3.15 MÅL 15 LIVET PÅ LAND

Bærekraftsmål 15 handler om å beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørken-spredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av arts mangfold (Tabell 49). Nordland har en variert og mangfoldig natur – fra høye fjell til dype fjorder. Fylkets utmarksressurser er viktige for landbruk, reindrift og naturbasert næringsliv. Samtidig er utmarka viktig for friluftsliv og rekreasjon både for befolkningen i Nordland og besøkende.

Tabell 49: Delmål for mål 15 (Kilde: Regjeringen.no).

Mål 15 Livet på land	
15.1	Innen 2020 sikre bevaring, gjenoppretting og bærekraftig bruk av ferskvannsbaserte økosystemer og tjenester som benytter seg av disse økosystemene, på land og i innlandsområder, særlig skoger, våtmarker, fjell og tørre områder, i samsvar med forpliktelser i henhold til internasjonale avtaler.
15.2	Innen 2020 fremme gjennomføring av en bærekraftig forvaltning av all slags skog, stanse avskoging, gjenopprette forringede skoger og i betydelig grad øke skoggjenreising og nyplanting på globalt nivå.
15.3	Innen 2030 bekjempe forørkning, gjenopprette forringet land og matjord, herunder landområder som er rammet av forørkning, tørke og oversvømmelser, og arbeide for en verden uten landforringelse. Se delmål 2.3
15.4	Innen 2030 sikre bevaring av økosystemer i fjellområder, herunder deres biologiske mangfold, slik at de skal bli bedre i stand til å yte viktige bidrag til en bærekraftig utvikling.
15.5	Iverksette umiddelbare og omfattende tiltak for å redusere ødeleggelsen av habitater, stanse tap av biologisk mangfold og innen 2020 verne truede arter og forhindre at de dør ut.
15.6	Fremme en rettferdig og likelig deling av fordelene knyttet til bruk av genressurser, og fremme en formålstjenlig tilgang til slike ressurser i tråd med internasjonale avtaler.
15.7	Treffe umiddelbare tiltak for å stanse krypskyting og ulovlig handel med vernede plante- og dyrearter og håndtere både tilbuds- og etterspørselssiden ved handelen med ulovlige produkter fra villlevende dyr.
15.8	Innen 2020 innføre tiltak for å unngå innføring og spredning av fremmede arter og for i betydelig grad å redusere fremmede arters påvirkning på land- og vannbaserte økosystemer, samt kontrollere eller utrydde prioriterte miljøfremmede arter.
15.9	Innen 2020 innarbeide prinsipper om økosystemer og biologisk mangfold i nasjonale og lokale planleggings- og utviklingsprosesser, strategier for fattigdomsreduksjon samt regnskaper.
15.a	Skaffe til veie og oppnå en betydelig økning i finansielle ressurser fra alle kilder med sikte på bevaring og bærekraftig bruk av biologisk mangfold og økosystemer.
15.b	Skaffe til veie betydelige ressurser fra alle kilder og på alle nivåer for å finansiere en bærekraftig skogforvaltning, og sørge for virkemidler egnet til å fremme slik forvaltning i utviklingslandene, blant annet for bevaring og nyplanting av skog.
15.c	Øke den globale støtten til tiltak for å bekjempe krypskyting og ulovlig handel med vernede arter, blant annet ved å styrke lokalsamfunnenes evne til å benytte de muligheter som finnes for å opprettholde et bærekraftig livsgrunnlag.

Landskapet i Nordland er mangfoldig, med stor variasjon i natur- og kulturpreg over korte avstander og det karakteristiske ved Nordlandslandskapet er kysten og nærhet til fjord og

fjellandskap. Særlig er det samspillet og variasjonen av landskapstyper innenfor korte avstander som utgjør Nordland sin sentrale landskapskarakter. Aurland Naturverkstad⁶⁶ (2017) har kartlagt fylkets landskap, samt analysert sjeldne og typiske landskap i fylket. Blant de fem hovedtypene av landskap i fylket finner vi innlandsdallandskap, innlandsås- og fjellandskap, kystfjordlandskap, kystslettelandskap og kyståslandskap. Videre har fylket blitt delt inn i 73 landskapstyper, hvor det er gjort et skille mellom landskap med og uten inngrep/områder med urørt preg og oversikt over bruk og tilrettelegging i ulike typer landskap.

3.15.1 Delmål 15.1 Bevaring, gjenoppretting, og bærekraftig bruk av ferskvannsbaserte økosystemer

I Nordland var det per januar 2019 totalt 259 verneområder som utgjør 11 prosent av hele fylket. Hvis vi skiller mellom land- og sjøareal, er det 19 prosent av landarealet og 3 prosent av sjøareal i fylket som er vernet. Nasjonalparker som utgjør det største vernede arealet og til sammen er det 9 nasjonalparker i Nordland (Tabell 50). Videre er det 19 landskapsvernområder, 220 naturreservat, 1 marint verneområde og 10 rene artsfredningsområder. Av Nordlandskommunene er det bare Træna og Leirfjord som ikke har verneområder.

Tabell 50 Vernede områder i Nordland 2017 (Kilde: SSB)

Verneformål	Antall	Vernet areal på land (km ²)
Nasjonalpark	9	5600,44
Naturreservat	220	809,54
Landskapsvernområde	19	872,28
Andre fredninger	11	4,52
Totalt	259	7286,78

3.15.1 Delmål 15.3 Gjenopprette forringet land og matjord

Forringelse av jord gjelder primært matjord i Nordland, og skjer først og fremst gjennom dispensasjon mot bygging på jordbruksland og gjengroing gjennom manglende produksjon. Matjord som ligger brakk i Nordland kan brukes til gras-, korn-, og grønnsaksproduksjon, samt hagebruk, dersom land og matjord gjenopprettes. Se delmål 2.3.

3.15.1 Delmål 15.4 Bevaring av økosystemer i fjellområder

Delmålet FNs bærekraftsmål legger opp til vern av økosystemer i fjellområder. 19 prosent av landarealet i Nordland er vernet. Nasjonalparker utgjør det største vernede arealet i Nordland. Av Nordlandskommunene er det bare Træna og Leirfjord som ikke har verneområder (Figur 13). Det utbygde arealet i Nordland økte med 730 hektar fra 2010–2015, og det var primært skog og annen utmark som ble bygget ned (se s. 24).

Kombinasjon av klimaendringer, og bygging av hyttefelt, kraftproduksjon og mineralutvikling legger press på Nordlands økosystem i fjellområder. Bevaring av disse økosystemene krever

⁶⁶ Aurland Naturverkstad. 2017. Landskapstyper i Nordland. Typeinndeling. <https://www.nfk.no/f/i69100536-cdbd-40ec-a5c2-cdd57220a6c2/landskapstyper-i-nordland-2017-liten.pdf>

overordnede planer. Gitt behovet for en sameksistens mellom rovdyr og beitedyr i fjellområder, krever bevaring av disse økosystemene godt, varig samarbeide mellom beitenæring, jaktlag, viltforvaltningen, jordbruksforvaltningen, og forskere.

3.15.1 Delmål 15.5 redusere ødeleggelse av habitater

Statistikk og indikatorer av arter og naturtyper i Nordland er til dels utdatert, mangelfull, og spredt. For å skaffe oversikt trengs både datainnsamling og gjennomgang av eksisterende utredninger på dette delmålet i Nordland. Utbygging av veier, kraftproduksjon, kraftledninger, hyttefelt, industriområder, urbanisering, samt gjengroing av beiter og landbruksareal, og klimatiske endringer virker inn på tap av habitater og utrydning av arter.

Nordland Fylkeskommune og Fylkesmannen i Nordland utga i 2012 en naturtypekartlegging for Hattfjelldal, Grane og Vefsn.⁶⁷ Rapporten vurderer at kunnskapsnivået er middels godt for alle hovednaturtyper, med potensial for å finne flere verdier. Dette gjelder spesielt organismegrupper som sopp på kalkrik berggrunn og lav i fuktige miljøer. Etter denne kartleggingen vurderes nye funn av spesielt verdifulle naturtypelokaliteter begrenset når det gjelder direkte vassdragspåvirkede områder innenfor fylkesdelplanen.

NINA skrev rapport for Flakstad kommune for å kartlegge biologisk mangfold i 2006⁶⁸. Rapporten lokaliserer seks rødlistede arter, fem sjeldne regionale planter, 11 rødlistede virveldyr, og ett rødlistet pattedyr. Disse tallene er noe utdaterte, med havørn som per i dag har økt i antall. NINA identifiserte to naturtypelokaliteter med svært viktige, og ett som viktig.

BorchBio kartla biologisk mangfold i Lomsdal-Visten i 2004.⁶⁹ Av de 122 naturtypelokalitetene Borch Bio identifiserte, ble 19 vurdert som svært viktige, 58 som viktige, og 45 som lokalt viktig. De 19 naturtypelokalitetene med høyest verdiklasse fordelte seg på fossesprøytoner (1), kalkrike områder i fjellet (3), naturbeitemark (1), skogsbeiter (1), bekkekløfter (1), kalkskog (6), rik edellauvskog (2), og urskog/gammelskog (4). BorchBio lokaliserte 8 rødlistede arter.

3.15.2 Delmål 15.6 Genressurser

Langsiktig og betydelig arbeid må gjøres for å ta vare på norske plantegenetiske ressurser og husdyrsraser. I Norge går det kommersielle landbruket mot 75 prosent basert på 7 planter. Det er i Norge i dag i praksis bare en hønserase som produserer egg. Norsk rødt fe er ikke lenger tilpasset beitebruk, og for å tilpasse melk- og kjøttproduksjon til bedre bruk av utmarksressurser kreves utvidet genmateriale.

For å være rustet for framtidige klimaendringer er det viktig å kunne tilbakeføre genetisk mangfold, noe Norsk genressurssenter jobber med. Norsk landbruk har bestemt at genmodifiserte organismer (GMO) ikke skal inn, da det er forstått som begrenset hva GMO kan bidra med i klimatilpassing. Det kan i framtiden være behov for å åpne for å importere GMO, men dette stiller spørsmålsteget ved evne til å sikre demokratisk matproduksjon og matsuverenitet, siden genmodifiserte arter kan patenteres.

⁶⁷ Fjeldstad, H., Gaarder, G., Hanssen, U., Hofton, T.H. & Klepsland, J. 2013. Supplerende naturtypekartlegging i kommunene Hattfjelldal, Grane og Vefsn i 2012. Miljøfaglig Utredning rapport 2013-33,

⁶⁸ NINA Rapport 139 Biologisk Mangfold <https://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/rapport/2006/139.pdf>

⁶⁹ <http://www.borchbio.no/MFURapporter/MU2004-3-LOMSDAL-VISTENBM.PDF>

3.15.3 Delmål 15.8 Redusere fremmede arters påvirkning

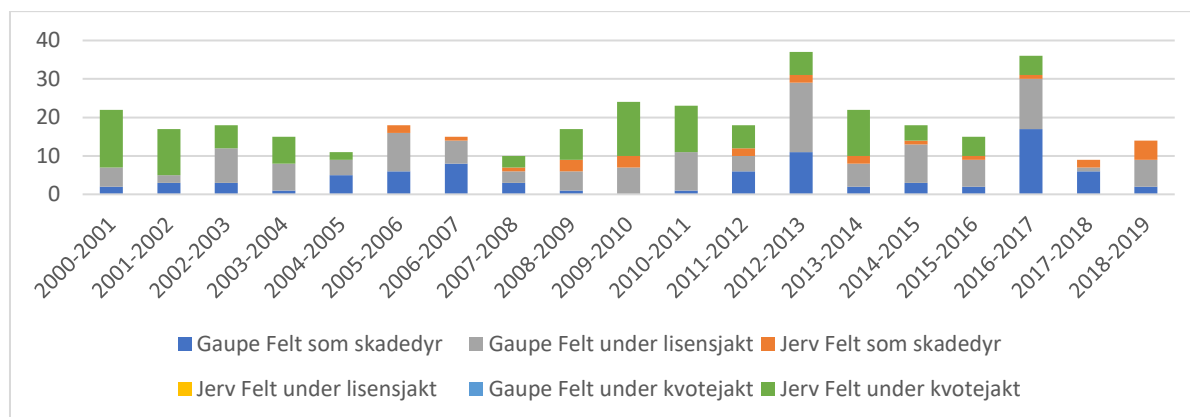
I Nordland er det totalt registrert 211 fremmede arter (Artsdatabanken (2018). Fremmedartslista 2018. Hentet 01.03.2020), hvorav 52 i kategorien «svært høy økologisk risiko». I tillegg er 24 arter i kategorien "høy risiko" og 31 arter med "potensielt høy risiko". Det er Artsdatabanken som har vurdert risikoen for fremmede arter i Norge (se «Fremmedartslista 2018").

Fylkesmannen i Nordland har prioritert å redusere utvalgte arter i kategorien "svært høy risiko". I Nordland utgjør dette 76 arter, hvorav 43 av disse er karplanter. Informasjon om hvordan de enkelte artene skal bekjempes, samt handlingsplaner, finnes tilgjengelig hos Fylkesmannen i Nordland.⁷⁰

3.15.4 Delmål 15.9 Framskritt mot nasjonale målsetninger

Det mangler oversikt over statistikk på dette delmålet i Nordland, men viktige momenter under dette delmålet er nasjonale målsetninger for rovdyrbestand og tilnærminger til måling og forvaltning av bestander. Det er et hovedmål å sikre levedyktige bestander av de fire store rovdyrartene og av kongeørn i Norge. Samtidig er det et mål å opprettholde et aktivt landbruk for å utnytte beiteressursene for sau, kyr, og rein i utmark, samt for å sikre reindriftsnæringas rettigheter under ILO og kulturarv. For å nå dette todelte målet må sameksistens sikres ved å forvalte rovviltbestanden i samsvar med beitenæringens behov og kunnskaper.

Gaupebestanden i Nordland har ligget under bestandsmålet de siste ti årene, med unntak av i 2009 og 2013. Direktoratet konstaterer at bestanden i Nordland er lav og at det må legges opp til en forvaltning som bidrar til bestandsvekst og oppnåelse av bestandsmålet. Etter direktoratets vurdering er kvotejakt på gaupe i Nordland i 2020 ikke forenelig med en økt bestandsvekst (Figur 166).

Figur 165: Felling av Gaupe og Jerv i Nordland etter årsak i perioden 2000 – 2019

⁷⁰ <https://www.fylkesmannen.no/nn/Nordland/Miljo-og-klima/Naturmangfald/Fremmede-arter/>

3.16 MÅL 16 FRED OG RETTFERDIGHET

Mål 16 handler om å fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer (Tabell 51). Bærekraftsmål 16 omhandler på den ene siden tema som vold, kriminalitet, tortur, terror, korrupsjon og bestikkelser som det er et mål å oppnå en betydelig reduksjon av. På den andre siden omhandler målet rettferdighet, medvirkning, tilgang til informasjon, rettssikkerhet og det å ha velfungerende, ansvarlige og åpne institusjoner som det er mål om å fremme økt utvikling av. På regionalt nivå i Nordland vil det være særlig viktig å holde et øye med utviklingen i vold og kriminalitet, befolkningens trygghetsfølelse og hvordan hele befolkningen sikres god informasjonstilgang og medbestemmelse og representativitet i ulike beslutningsprosesser.

Tabell 51 Delmål for Mål 16 (forkortet versjon) (Kilde: Regjeringen.no).

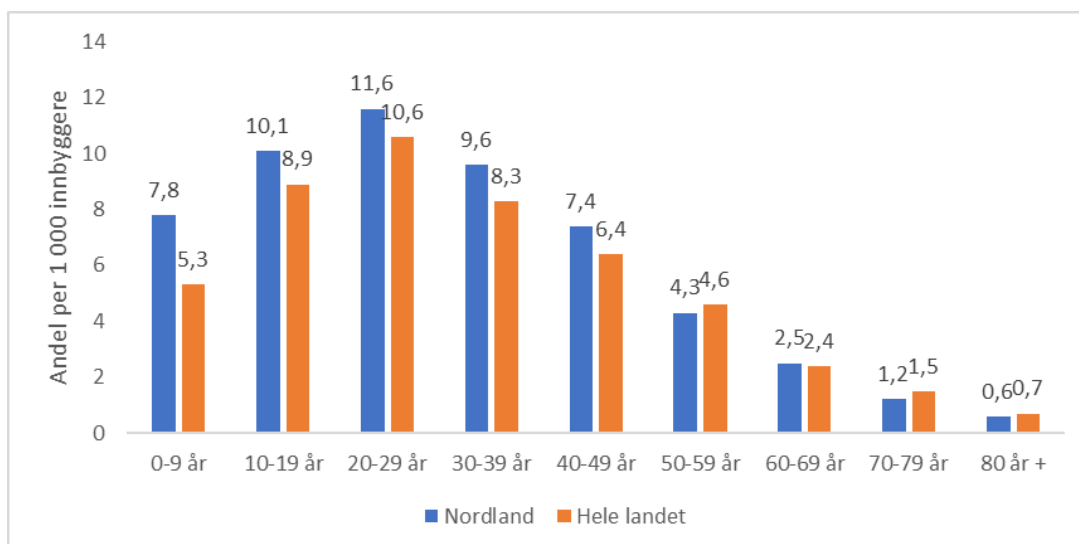
Mål 16: Fred og rettferdighet	
16.1	Reduksjon i vold og voldsrelaterte dødsfall
16.2	Stanse overgrep, utnyttning, menneskehandel, vold mot og tortur av barn
16.3	Fremme rettsstaten nasjonalt og internasjonalt, og sikre lik tilgang til rettsvern for alle
16.4	Reduksjon av ulovlige finans- og våpenstrømmer, gjøre det enklere å spore opp og returnere stjålne eiendeler samt bekjempe alle former for organisert kriminalitet
16.5	Reduksjon i alle former for korrupsjon og bestikkelser
16.6	Utvikle velfungerende, ansvarlige og åpne institusjoner på alle nivåer
16.7	Sikre lydhøre, inkluderende, medbestemmende og representative beslutningsprosesser på alle nivåer
16.8	Utvide og styrke utviklingslandenes deltakelse i institusjoner for global styring
16.9	Sikre juridisk identitet for alle, herunder fødselsregistrering
16.10	Sikre allmenn tilgang til informasjon og beskytte grunnleggende friheter, i samsvar med nasjonal lovgivning og internasjonale avtaler
16.a	Styrke relevante nasjonale institusjoner med sikte på å bygge kapasitet på alle nivå for å forebygge vold og bekjempe terrorisme og kriminalitet
16.b	Fremme og håndheve ikke-diskriminerende lover og politikk for bærekraftig utvikling. Se delmål 10.3

3.16.1 Delmål 16.1 Reduksjon av vold og kriminalitet

Andelen per 1 000 innbyggere som var offer for vold og mishandling i Nordland har vært høyere enn landsgjennomsnittet i perioden 2008 til 2018 (Figur 163). Andelen voldsofre varierer, men har økt de siste årene, med unntak av en liten nedgang i Nordland i 2018. I 2018 var andelen voldsofre 6,6 i Nordland og 6,1 i gjennomsnitt for hele landet. Anmeldte lovbrudd per 1000 innbygger årlig snitt i perioden 2010 til 2018 for kommunene i Nordland viser en stor variasjon (Figur 166). Antallet ser verken ut til å ha samvariasjon med sentralitet eller region.

Aldersgruppen 20-29 år er mest utsatt for vold og mishandling. I denne aldersgruppen var i 2018 andelen personer registrert som ofre for vold og mishandling i Nordland på 11,6, mens landsgjennomsnittet var på 10,6 (Figur 167). Det har vært en markant økning i andelen ofre

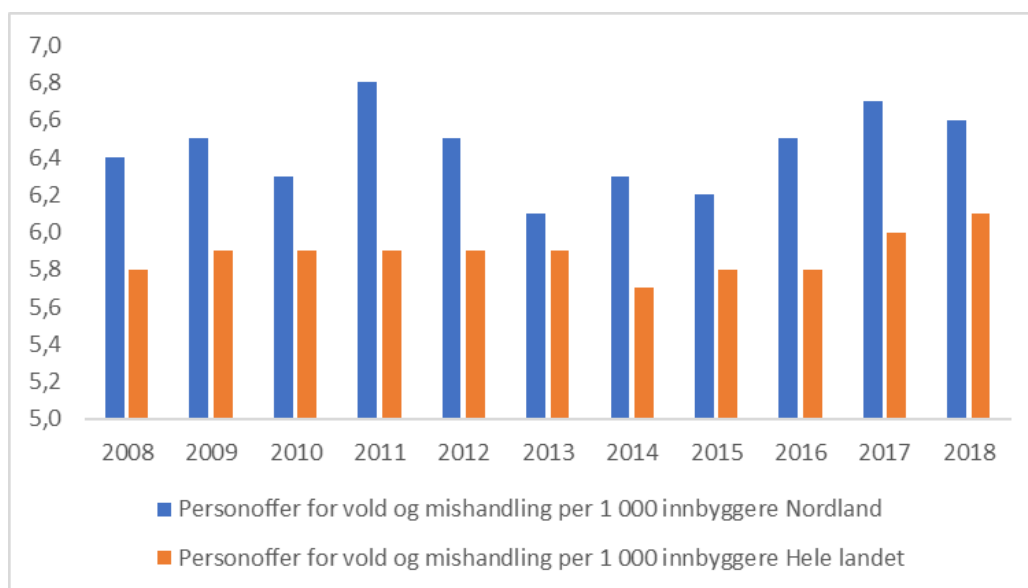

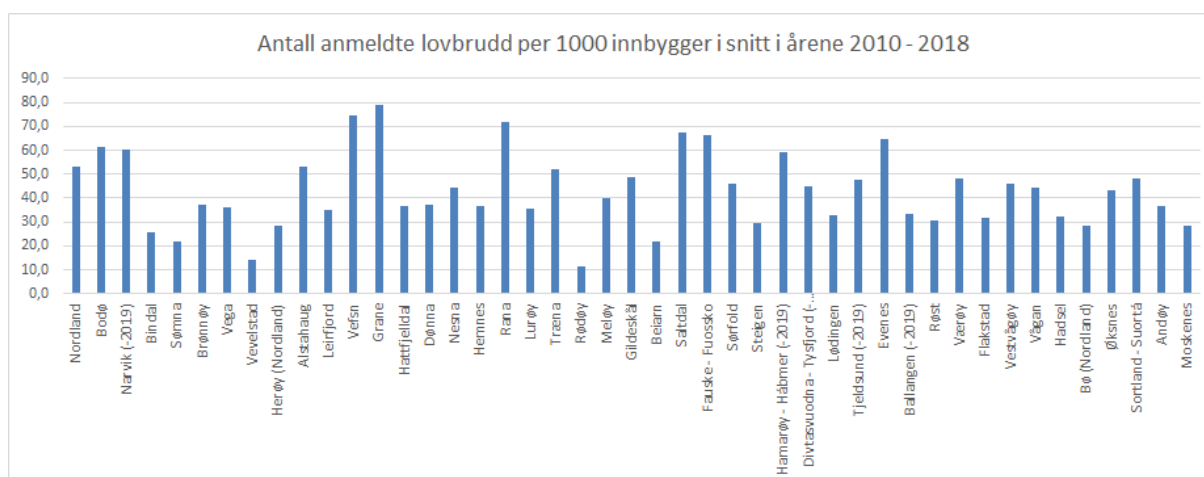
Figur 166 Personoffer for vold og mishandling per 1 000 innbyggere i Nordland sammenlignet med hele landet i de ulike aldersgruppene (Kilde: SSB).

for
vold og

mishandling i aldersgruppen 0-9 år de siste ti årene. I 2008 var andelen for denne aldersgruppen på 1,6, mens den i 2018 var på 7,8. Denne trenden kan sees i hele landet også. Det er flere menn enn kvinner som er utsatt for vold og mishandling. I 2018 var andelen voldsutsatte menn på 7,0 mens andelen voldsutsatte kvinner var på 6,2.

Figur 167: Personoffer for vold og mishandling per 1 000 innbyggere i Nordland sammenlignet med hele landet (Kilde: SSB tabell 11625 og 11626).

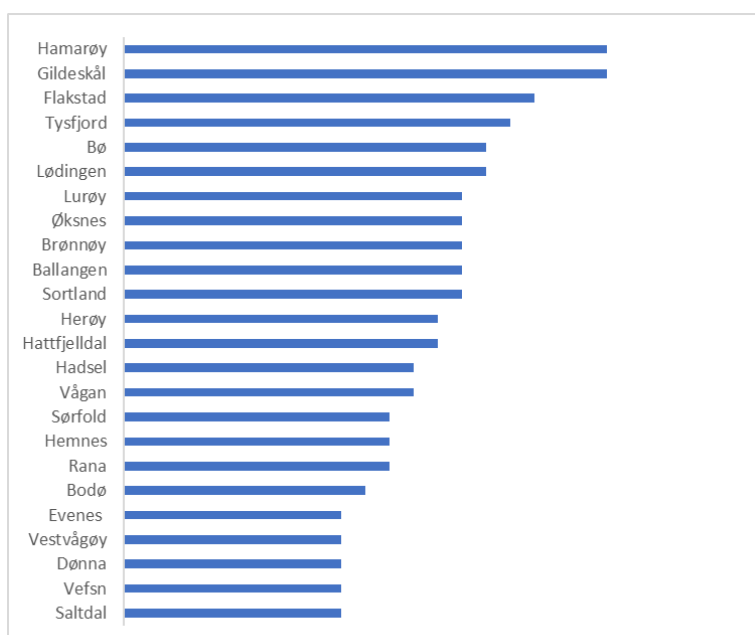

Figur 168: Antall anmeldte lovbrudd per 1000 innbyggere i snitt 2010-2018 (Kilde: SSB)

Trygghetsfølelse

Ifølge politiets innbyggerundersøkelse⁷¹ føler 92 prosent av Norges befolkning seg trygge der de bor og ferdes. Flest innbyggere er bekymret for trafikkfarlige hendelser, svindel eller bedrageri på internett og identitetstyveri. Tre av ti er ganske eller meget bekymret for dette. Dette gjelder generelt for hele landet.

Ifølge Difi sin innbyggerundersøkelse⁷², svarer 85 prosent i Nordland at de mener det er trygt eller svært trygt å bo i nærområdet sitt. 88 prosent av ungdommene i Nordland føler trygghet i nærmiljøet ifølge ungdata.⁷³ Dette er litt over landsgjennomsnittet på 85 prosent. Saltdal, Leirfjord og Bindal skiller seg ut av kommunene i Nordland ved at 96 prosent eller mere av ungdommene føler trygghet i nærmiljøet sitt. I Grane, Rana, Bodø, Gildeskål, Narvik, Vestvågøy, Vågan, Sortland,

Figur 169: Prosentandel av ungdomsskoleelever som ofte blir plaget, ertet eller frosset ut av andre i kommunene i Nordland hvor andelen er høyere enn landsgjennomsnittet (Kilde: ungdata).

⁷¹ <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/innbyggerundersokelsen/innbyggerundersokelsen-2018.pdf>

⁷² <https://www.difi.no/rapporter-og-statistikk/undersokelser/innbyggerundersokelsen-2019>

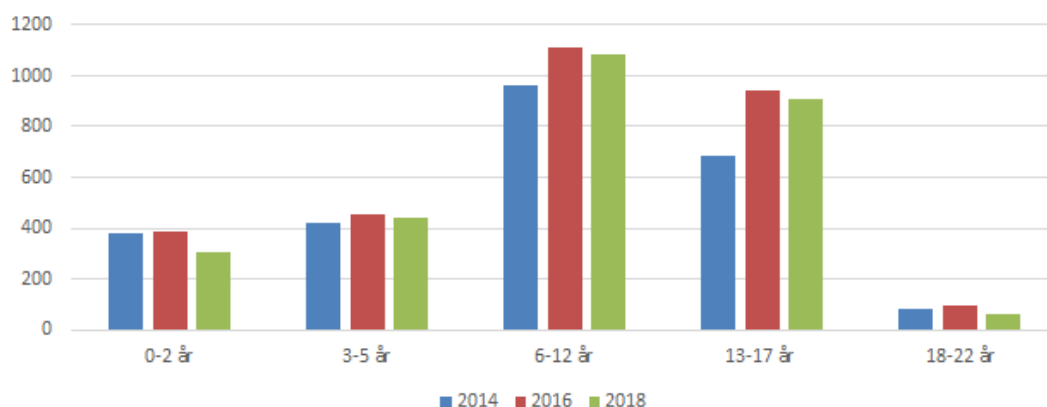
⁷³ <http://www.ungdata.no/Lokalmiljoet/Trygghet-i-naermiljoet?fylke=Nordland>

Hadsel og Andøy er det 87 prosent eller færre av ungdommene som føler seg trygge i sitt nærmiljø.

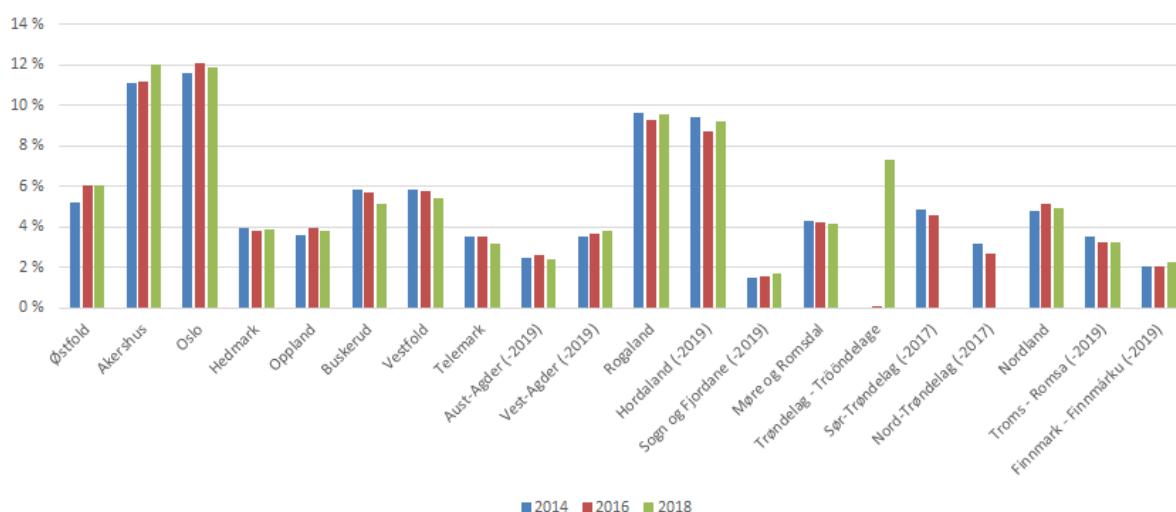
Ifølge ungdata⁷³, opplever 10 prosent eller flere av ungdommene i Nordland at de blir plaget, ertet eller frosset ut av andre. Dette er høyere enn landsgjennomsnittet som er på 8 prosent. Hamarøy og Gildeskål topper statistikken over kommunene i Nordland hvor flest ungdommer svarer at de ofte blir plaget, ertet eller frosset ut av andre med 20 prosent (**Feil! Fant ikke referanse-kilden.**). De kommunene som ikke er vist i figuren har en prosentandel på landsgjennomsnittet (8 prosent) eller mindre.

3.16.2 Delmål 16.2 Beskyttelse av barn

Mer statistikk på dette delmålet i Nordland vil hjelpe oversikt over status for beskyttelse av barn. Meldinger til barnevernet viser størst aktivitet for barn i alderen 6 til 12 år og 13-17 år (Figur 171). Nordland ligger noe høyere enn de andre regionene i Nord-Norge men lavere enn de store regionsenterne i Sør-Norge (Figur 171).

Figur 170: Meldinger til barnevernet i Nordland i 2014, 2016, og 2018 (Kilde: SSB)

Figur 171: Figur 178: Andel meldinger til barnevernet regionvis av alle meldinger for 2014, 2016, og 2018 (Kilde: SSB)

3.16.3 Delmål 16.3 Tilgang til rettsvern

Kunnskap om tilgangen til rettsvern i Nordland trengs for å forstå måloppnåelse og behov.

3.16.4 Delmål 16.4 Reduksjon av kriminalitet

Målsetting og videre kunnskap om reduksjon av kriminalitet i Nordland trengs for å forstå måloppnåelse og behov.

I boligområder er innbrudd og tyveri de vanligste formene for kriminalitet, men det forekommer også vold mot personer, som ran og seksuelle overgrep. Volden utenom nære relasjoner skjer oftest på felles utearealer og på gang- og adkomstveier. Innbrudd og tyverier skjer i boliger, biler, garasjer og uteboder. Tyveri både av utstyr og planter i hager forekommer også. Tyveri og skadeverk på parkeringsplasser og garasjeanlegg. Færre og 'langsommere' ankomstveger er gode forebyggende tiltak, samt innsyn i parkeringsområder og fellesandeler, smale og lange eiendommer, og grunne forhager. Mange vanlige prinsipper for god planlegging av boligområder samstemmer heldigvis med tiltak for kriminalitetsforebygging i plan-leggingen.⁷⁴

Det er en sammenheng mellom fysisk utforming og ulovlige og uønskede hendelser. Årsakene til kriminalitet og uønsket adferd er sammensatte og kan ikke utrykkes gjennom planlegging alene. Sammen med andre tiltak som for eksempel organisert sentrumsdrift kan fysisk planlegging gi gode effekter. Verktøyene som ligger i god planlegging og stedsutvikling med involvering og bred deltagelse bør få større fokus på reduksjon av uønsket adferd i uterommene.

3.16.5 Delmål 16.5 Reduksjon i korrupsjon

Norge ligger høyt på listen over land der nivået på opplevd korrupsjon i offentlig sektor er lavest. Transparency International Norge minner om at Ingen land er immune mot korrupsjon, og korrupsjonen eksisterer også i vår del av verden. I en rapport fra 2007 slo TI fast at Norge lå høyere enn de andre nordiske landene, til dels på grunn av tette sosiale nettverk.

3.16.6 Delmål 16.6 Åpne institusjoner

Det mangler statistikk på opplevelse av offentlig tjenestetilbud i Nordland.

3.16.7 Delmål 16.7 Medbestemmende beslutningsprosesser

En viktig arena for medbestemmelse er å delta ved valg å være med å bestemme hvilke folkevalgte som skal representere befolkningen i beslutningsprosesser. Ved Kommune-styrevalget i 2019, var det en gjennomsnittlig valgdeltakelse på 63,6 prosent i Nordland. Lands-gjennomsnittet var på 64,7 prosent.⁷⁵ Høyest valgdeltakelse hadde Bindal med 80,6 prosent deltakelse, mens kun 57,2 prosent av stemme-berettigede stemte i Moskenes. Valgdeltakelse forholdsvis høy i alders-gruppene 45-66 år og 67-79 år (Figur 173). Den er tilsvarende lav i de to yngste aldersgruppene. 61,2 prosent av kvinnene deltok ved kommunestyrevalget i 2019, mens 66,1 prosent av mennene deltok.⁷⁶ Ved fylkestingsvalget var valgdeltakelse på kun 56,1 prosent i Nordland, mens den var 60,5 prosent i gjennomsnitt i hele landet. Ved sist stortingsvalg i 2017, var valgdeltakelse i Nordland på 75,1 prosent mot

⁷⁴ http://www.kommunetorget.no/Global/KRÅD_tryggere-nærmiljø.pdf

⁷⁵ SSB tabell 09475

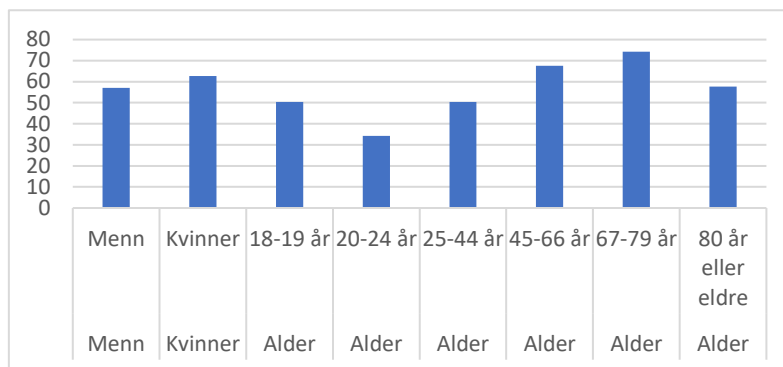
⁷⁶ SSB tabell 12812

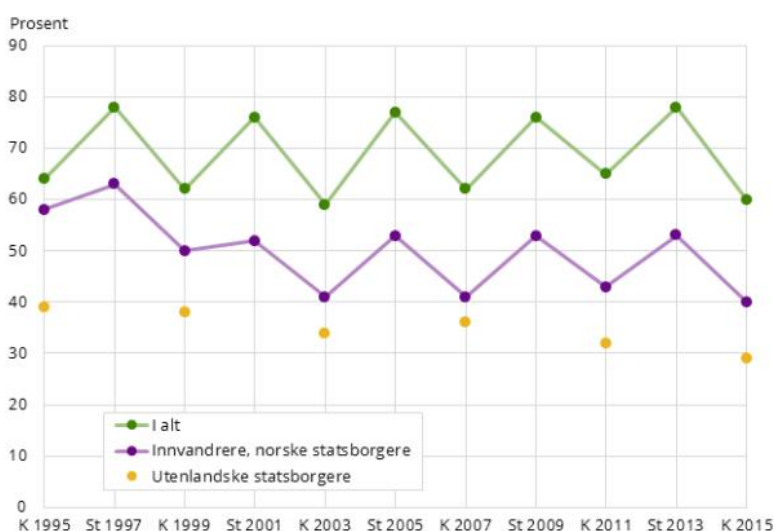
78,2 prosent i landet som helhet.⁷⁷ Innvandrere utgjorde omtrent 7 prosent av de stemme-berettigede ved stortingsvalget i 2017, og andelen er økende. Valgdeltakelsen blant inn-vandrere har ligget lavere enn for resten av befolkningen bed både stortings- og kommunevalg (Figur 172). Det vil være viktig å styrke deltakelsen framover. Lavest deltakelse er det fra østeuropeiske land.

Den yngre generasjonen og eldre kvinner er forholdsvis dårlig representert i kommunestyrene i Nordland i 2019 (Figur 59). Nær halvparten av representantene er menn over 40 år.

I hvilken grad innbyggerne har mulighet til og faktisk medvirker i løpende beslutningsprosesser i kommunene, fins det lite statistikk som beskriver. Det er grunn til å tro at variasjonen er stor mellom kommunene når det gjelder innbyggernes medvirkningsgrad i beslutningsprosesser.

Figur 172: Valgdeltakelse i Nordland etter aldersgruppe (Kilde: SSB)

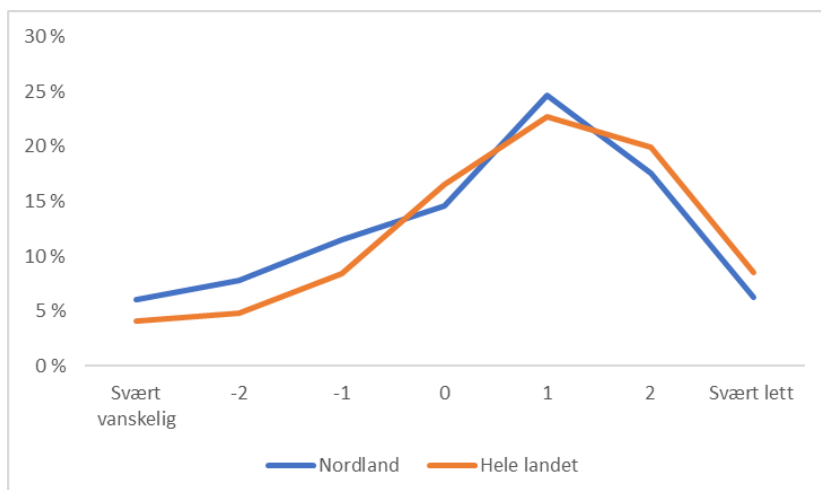

Figur 173: Valgdeltakelse etter innvandrerstus, norske og utenlandske statsborgere

⁷⁷ SSB tabell 09476

3.16.8 Delmål 16.10 Informasjonstilgang

Hovedtyngden av innbyggerne i Nordland synes det er ganske lett, lett eller svært lett å få tak i nødvendig informasjon fra kommunen i følge Difi sin innbyggerundersøkelse. Sett under ett rapporterer Difi at innbyggerne finner det relativt lett å få tak i nødvendig informasjon fra ansatte i kommunen, å forstå skriftlig informasjon fra kommunen, og finne nyttig informasjon på kommunens nettside (Figur 174). Nordland ligger litt under landsgjennomsnittet.

Figur 174: I hvilken grad innbyggerne i Nordland og hele landet mener at det er lett eller vanskelig å få nødvendig informasjon fra ansatte i kommunen, forstå skriftlig informasjon fra kommunen og finne nyttig informasjon på kommunens nettside (sammenslått) (Kilde: Difis innbyggerundersøkelse 2019).

3.16.9 Delmål 16.a Forebygge terrorisme og kriminalitet

Det mangler statistikk for dette delmålet

Bilde 11 Skulpturlandskap Nordland - Den glömde staden, Jan Håfström

3.17 MÅL 17 SAMARBEID FOR Å NÅ MÅLENE

Bærekraftsmålene har fått moment fra globalt til lokalt nivå og det er en erkjennelse at Agenda 2030 krever målrettet handling basert på en erkjennelse av at dagens utvikling ikke er bærekraftig – hverken på kort eller lang sikt. 2020-tallet er handlingens tiår og bærekraftsmål 17 peker på hvilke områder samarbeid mellom myndigheter, private og sivilsamfunn må etableres og hva det bør inneholde. Delmålene til mål 17 er derfor tematisk inndelt i finansiering, teknologi, kapasitetsbygging, handel, politisk og institusjonell samstemthet, partnerskap samt data og ansvarlighet. Til sammen er det 19 delmål, og mye av dette peker på hvilke ressurser utviklingsland trenger for å realisere bærekraftsmålene. I lys av FN17s relevans for Nordland gjengis delmålene knyttet til politisk og institusjonell samstemthet, samt partnerskap og data, overvåking og ansvarlighet fordi det er disse som har størst regional relevans (Tabell 53). Disse tre områdene gjenspeiler i stor grad samfunnsutviklerollen til fylkeskommunen: som sentral og viktig premissgiver for den bærekraftige utviklingen av Nordlandsamfunnet gjennom politikk, planlegging og tjenestetilbyder, som bidragsyter til regionale partnerskap og gjennom kunnskaps- og kapasitetsbygging til gode for kommunene i Nordland.

Tabell 52 Delmål for Mål 17 Samarbeid for å nå målene

MÅL17 SAMARBEID FOR Å NÅ MÅLENE	
	Politisk og institusjonell samstemthet
17.14	Oppnå en mer samstemt politikk for bærekraftig utvikling.
17.15	Respektere hvert lands politiske handlingsrom og lederskap med hensyn til å etablere og gjennomføre egen politikk for fattigdomsbekjempelse og bærekraftig utvikling.
	Partnerskap mellom flere interessenter
17.16	Styrke det globale partnerskapet for bærekraftig utvikling, som følges opp av partnerskap mellom flere interessenter med sikte på å mobilisere og dele kunnskap, ekspertise, teknologi og finansielle ressurser for å bidra til at alle land, særlig utviklingslandene, når bærekraftsmålene.
17.17	Stimulere til og fremme velfungerende partnerskap i det offentlige, mellom det offentlige og private og i det sivile samfunn, på grunnlag av partnerskapenes erfaringer og ressursstrategier.
	Data, overvåking og ansvarlighet
17.18	Innen 2020 øke støtten til kapasitetsoppbygging i utviklingsland, også i de minst utviklede landene og små utviklingsøystater, for i betydelig grad å bedre tilgangen på pålitelige og aktuelle data av høy kvalitet fordelt etter inntekt, kjønn, alder, rase, etnisitet, migrasjonsstatus, funksjonsevne, geografisk plassering og andre kjennetegn som er relevante i nasjonal sammenheng.
17.19	Innen 2030 bygge videre på eksisterende initiativer for å utarbeide metoder for å måle den framgangen som gjøres i retning av bærekraftig utvikling, og som utfyller bruttonasjonalproduktet, samt støtte utviklingslandenes kapasitetsoppbygging på statistikkområdet.

3.17.1 Delmål 17.14 Politikk for bærekraftig utvikling

Fylkeskommunen tar, gjennom arbeidet med implementering av FN17 i kunnskapsgrunnlaget og planstrategien, konkrete grep for å oppnå en mer samstemt politikk for bærekraftig utvikling. FN legger i dette delmålet opp til at Fylkeskommunen og andre politiske nivåer setter mekanismer på plass for å forsterke sammenheng i policy for

Bærekraftig utvikling. Dette arbeidet krever stor grad av læring, samhandling, og vilje til nytenkning.

3.17.2 Delmål 17.15 Respektere handlingsrom og lederskap

Det mangler statistikk for Nordlands etablering og gjennomføring av politikk for fattigdomsbekjempelse og bærekraftig utvikling i forhold til landsdelens handlingsrom og lederskap.

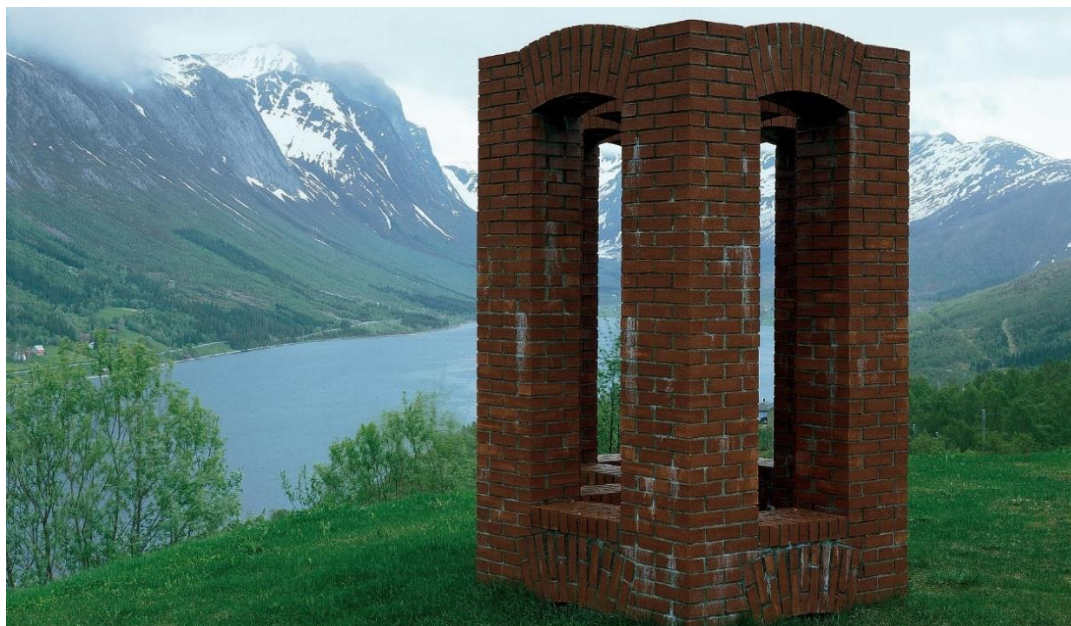
3.17.3 Delmål 17.17 Velfungerende partnerskap i det offentlige

Fylkeskommunen er tjenesteprodusenter, myndighetsutøvere og demokratiske organer med ansvar for samfunnsutvikling. God politikk og gode planer som dekker ulike aspekter ved bærekraft på lokalt og regionalt nivå er nødvendig for å bidra til nasjonale og internasjonale mål. I et fylke som Nordland med mange små kommuner og store geografiske avstander, er et helt sentralt spørsmål hva slags kapasitet kommunene innehar for å håndtere utfordringene FN17 stiller dem ovenfor.

Fylkeskommunens overordnede rolle gjennom planstrategiarbeidet for regional utvikling (samfunns- og næringsutvikling) må forankres bedre i kommunene ved at kunnskapsgrunnlag og planleggingsstøtten gjøres tilgjengelig for/i kommunene – og at det blir en dynamisk beskrivelse av utfordringsbildet ved å gjøre statistikk og data tilgjengelig for kommunene og andre interesserte aktører.

3.17.4 Delmål 17.19 Måle framgang

I Norges og NFKs videre bidrag til bærekraftig utvikling trengs fortsatt arbeide for å oppnå dekning på statistikkområdet. En rekke delmål mangler statistikk, og i tillegg har Viken og NFK tillagt ytterligere statistikk som ikke har delmål. For å holde oversikt over framgang er det nødvendig å bygge videre på eksisterende initiativer og utarbeide metoder for måling og rapportering

Bilde 12 Skulpturlandskap Nordland - Varde, Per Kirkeby

.Vedlegg

3.18 Figurliste

Figur 1: FNs bærekraftsmål vedtatt høsten 2015 (kilde: FN-sambandet).....	3
Figur 2: Planstatus for kommuneplanens arealdel (venstre) og samfunnsdel (høyre) i Nordland, etter kommune og år vedtatt.....	4
Figur 3: Kvalitativ vurdering av framdrift innen de 17 bærekraftsmålene for Nordland. Innerste ring viser manglende data eller mangel på framdrift, ytre ring viser måloppnåelse. Kilde: Nordlandsforskning	7
Figur 4 OECDs vurdering av norsk måloppnåelse av FN17 pr 2020. Kilde: OECD	8
Figur 5 Trafikklys-vurdering av status innenfor FN17 i Nordland pr 2020. Kvalitativ vurdering der rød viser manglende data eller manglende framdrift, gul viser framdrift, og grønn viser måloppnåelse. Kilde: Nordlandsforskning	9
Figur 6 Endring i sysselsetting innenfor næringer i Nordland i antall og prosent. Kilde: SSB	12
Figur 7 Befolkning, innflytting og utflytting i Nordland 2000 - 2018 (Kilde: SSB, tabell 06913)	17
Figur 8 Nettoflytting i Nordland i 2017 fordelt på kommuner (Kilde: SSB/KommuneHelse FHI).....	17
Figur 9: Netto driftsutgifter til kultursektoren pr. kommune i Nordland 2018. (Kilde SSB)	19
Figur 10: Tildelinger kulturmidler fordelt etter tilskuddsmottakeres målgrupper (Kilde: NFK).....	19
Figur 11: Kulturminnelokaliteter i Nordland per kvadratkilometer landareal (Kilde:SSB	20
Figur 12: Eksempel på forsikringsutbetalinger for stormrelaterte skader i 2017 (Kilde: StormRes)	22
Figur 13: Prosentandel vernede områder per kommune i Nordland (SSB)	24
Figur 14: Kartlagte friluftslivsområder i nordre Nordland. (Kilde: Naturdatabase)	25
Figur 15: Laksefjorder og godkjente lokaliteter for akvakulturanlegg i Nordland (Kilde: Fiskeridirektoratet).....	27
Figur 16: Andel personer som bor i husholdninger med lavinntekt (under 60 prosent av medianinntekt) (Kilde: SSB).....	33
Figur 17: Barn i husholdninger med lavinntekt etter landbakgrunn 2017. Kilde: Bufdir (SSB).	34
Figur 18 Inntak av ulike matvarer blant ungdom i Nordland. Kilde: Ungdata 2019.....	37
Figur 19: Dyrehold fordelt på fylkene for 2010 og 2019 (Kilde:SSB)	39
Figur 20: Endring i dyrehold (art) 2010-2019 (Kilde:SSB)	39
Figur 21: Bruken av råvaregrupper i kraftfôr	40
Figur 22 Utvikling i jordbruksareal i Nordland. (Kilde SSB tabell 11506).....	42
Figur 23: Totalt omdisponert dyrka og dyrkbar jord i Nordland 2015-2018.....	42
Figur 24 Utvikling i gras- og kornareal 2005-2018 (Felleskjøpet 2019).....	43
Figur 25: Gjennomsnittlig antall dekar omdisponert dyrka og dyrkbar jord per kommune i Nordland 2015-2018	44

Figur 26: Kjøttkonsum og selvforsyningsgrad i Norge etter 2. verdenskrig. Kilder: Helsedirektoratet (2017)	45
Figur 27: Forekomst av AIDS per 10.000 innbyggere i Norge (OECD 2020)	47
Figur 28 : Spedbarnsdødelighet i Norge i perioden 2012-2017 (antall døde i første leveår per 1 000 levendefødte (det mangler data for 2016 i Nordland – tallet her er derfor ekstrapolert til å være et gjennomsnitt av 2015 og 2017) (Kilde: Norgeshelsa).	48
Figur 29: Viktigste dødsårsaker i Nordland (tall mangler for dødsfall knyttet til diabetes og selvmord hos kvinner (Kilde: Norgeshelsa).....	48
Figur 30: Antall selvmord per 100 000 innbyggere i Nordland og hele landet (Kilde: FHI).....	49
Figur 31: Hjerter- og karsykdom (LHF) etter kjønn for alle aldre per 1000, standardisert (kilde: FHI) ..	50
Figur 32: Brukere av legemidler til behandling av type-2 diabetes (LHF), 30.74 år, per 1000, standardisert (Kilde: FHI).....	50
Figur 33: Nye tilfeller av kreft (LHF), alle aldre, per 100 000, standardisert (Kilde: FHI)	50
Figur 34 Andel personer som daglig røyker i Norge og Nordland	51
Figur 35 Andelen av befolkningen i aldersgruppen 16-74 år som røyker daglig i Nordland og Norge (prosent) (Kilde: Norgeshelsa).....	51
Figur 36: Daglig røyking etter utdanningsnivå i landet og Nordland 2009-2018. Kilde: FHI	52
Figur 37: Bruk av alkohol, cannabis og vanedannende legemidler i 2019 (Spørsmål om bruk av alkohol og medisiner gikk til personer 16-79 år, mens spørsmålene om cannabis gikk til personer 16-64 år) (Kilde: SSB tabell 12386).....	53
Figur 38 (venstre): Antall drepte og hardt skadde per år i trafikken i Nordland i perioden 2008-2019 (Kilde: SSB).....	54
Figur 39 (høyre): Antall lettere skadde i trafikken i Nordland per år (Kilde: SSB tabell 09011).....	54
Figur 40: Antall skadde barn i trafikken per år i Nordland (Kilde: SSB tabell 09011).....	54
Figur 41: Hjortevilt påkjørt av tog (oransje), bil og motorsykkel (blå) 2010 - 2018 i Nordland, Hjorteviltregisteret Kilde Hjorteviltregisteret/Dirnat.....	55
Figur 42: Antall personskader per 1 000 innbygger i Norge og Nordland (Kilde: Norgeshelsa).	58
Figur 43: Prosentandel som daglig sliter med en eller flere av plagene nevnt i teksten, i Videregående skole	59
Figur 44: Prosentandel som er mye plaget av depressive symptomer i Videregående opplæring	59
Figur 45: Variasjon i andelen 18-åringer uten hull i tennene ved de ulike klinikkene i Nordland i perioden 2015 til 2018. Kilde NFK	60
Figur 46: Legemiddelbrukere for KOLS og astma, 45-74 år (LHF), per 1000, standardisert (Kilde: FHI)60	
Figur 47: Andel av befolkningen over 16 år med høyrere utdanning i 2018 (Kilde: SSB)	63
Figur 48: Hvordan ungdom opplever ungdomskolen. (Kilde: Ungdata 2019).....	63
Figur 49: Hvordan ungdom opplever videregående skole (Kilde: Ungdata 2019)	64
Figur 50: Andelen ungdomsskoleelever som trives på skolen i Nordland og landet. Kilde Ungdata 2019	64
Figur 51 Trivsel i ungdomsskolen som andel av elever per region i 2018.....	64
Figur 52: Andel elever som trives i ungdomskolen i Nordland, etter kommune	65

Figur 53: Frafall i videregående skole etter foreldres utdannelse (LHF), andel (prosent) (Kilde: FHI... 65	65
Figur 54: Svar på spørsmål om ungdomsskoleelever tror at de vil komme til å leve et godt og lykkelig liv, i Nordland og i Norge..... 66	66
Figur 55: Ungdoms svar på spørsmål om tro på framtiden 66	66
Figur 56 Framskrivning av arbeidsstyrken i Norge etter utdanningsnivå og kjønn i utvalgte år, 1000 personer. Kilde: NOU 2019:3/SSB. 67	67
Figur 57 Mestring på laveste nivå i lesing – 5.trinn i Nordland 2017 (Kilde: SSB tabell 07163/Udir) ... 67	67
Figur 58 Mestring på laveste nivå i regning – 5.trinn i Nordland 2017 (Kilde: SSB tabell 07163/Udir) 68	68
Figur 59: Kvinner og menn i kommunestyre etter alder i Nordland 2019. Kilde: SSB 71	71
Figur 60: Gjennomsnittslønn menn og kvinner 2019..... 71	71
Figur 61: Andel menn og kvinner i ledende stillinger..... 72	72
Figur 62: Prosentandel kvinner i kommunestyre i Nordland..... 72	72
Figur 63: Fordeling av tilknytning til kommunale og private avløp etter størrelse på anlegg i 2018. Kilde: SSB, tabell 09311. 74	74
Figur 64: Oversikt over de 10 største påvirkningsgruppene i Nordland, angitt med antall registrerte påvirkninger. Vannkraft, jordbruk og avløpsvann påvirker flest vannforekomster. Kilde: Vann-nett 08.03.2019..... 75	75
Figur 65: Årlig produksjon av elektrisk kraft (GWh) i Nordland (Kilde: SSB tabell 08308). 77	77
Figur 66: Vind- og vannkraftproduksjon i Nordland i perioden 2008-2018 (Kilde: SSB tabell 08308 ... 77	77
Figur 67 Nettoeksport av elektrisk kraft i Norge i perioden 2008-2018 (prosent av total produksjon) (Kilde: SSB tabell 08307).). 77	77
Figur 68 Produksjon, nettoforbruk og kraftoverskudd i Nordland 2014 - 2018 i TWh. Kilde: SSB, tabell 08308 og 08312 78	78
Figur 69 Energiforbruk (GWh) pr enhet verdiskaping (bruttoprodukt) i næringer. Kilde: SSB, tabell 11601..... 78	78
Figur 70: Årlig nettoforbruk av elektrisk kraft i husholdningene per innbygger (kWh) i Nordland (Kilde: SSB tabell 08313). 79	79
Figur 71: Vedforbruk i Nordland – antall husholdninger som fyrer med ved og nyttiggjort energi (Kilde: SSB tabell 09703)..... 79	79
Figur 72: Klimagassutslipp fra oppvarming i Nordland (Kilde: Miljødirektoratet). 80	80
Figur 73 Forbruk petroleumsprodukter i Nordland 2010 - 2018 i 1000 liter. Kilde: SSB, tabell 11185 81	81
Figur 74: Fordeling av klimautslipp i Nordland 2017 (Kilde: Miljødirektoratet) 82	82
Figur 75: Antall personbiler per privathusholdning i Nordland i perioden 2008-2018 (Kilde: SSB tabell 07849 og 09747 82	82
Figur 76: Antall personbiler registrert i Nordland etter drivstofftype i perioden 2008-2018 (Kilde: SSB tabell 07849)..... 82	82
Figur 77 (venstre): Energiutgifter som andel av brutto driftsutgifter i fylkeskommunale bygg i Nordland 2015-2018 (Kilde: SSB tabell 12581). 83	83
Figur 78 (høyre): Energiutgifter (kr) per m ² fylkeskommunalt eide bygg in Nordland 2015-2018 (Kilde: SSB tabell 12581)..... 83	83

Figur 79 BNP pr innbygger og sysselsatt fordelt på fylker 2018. Kilde SSB, tabell 11713	86
Figur 80: BNP indeks per sysselsatt per region i Norge (Kilde: SSB).....	87
Figur 81: Detaljvareomsetning i kommunene 2010-2018 (Kilde: SSB).....	87
Figur 82 Verdiskaping fordelt på næringer i Nordland 2008 (blå) og 2018 (rød). Kilde: SSB	88
Figur 83 Kunnskapsintensive tjenesteytende næringer i Nordland fordelt på kommuner. Kilde: Nordlandsforskning/Biznode.....	89
Figur 84 Sysselsetting fordelt på næringer i Nordland 2010 - 2018. Kilde: SSB, tabell 07979	91
Figur 85 Andel sysselsatte av befolkningen 15-74 år i Nordland 2018. Kilde: SSB tabell 0644	92
Figur 86 Sysselsetting etter bosted fordelt på næring, kjønn og alder 15-74 i Nordland 2019. Kilde: SSB, tabell 07979	92
Venstre: Figur 87 Andel deltidssysselsatte blant menn (oransje) og kvinner (grå) 2006 - 2019. (Kilde: SSB).....	93
Høyre: Figur 88 Andel deltidssysselsatte blant menn (oransje) og kvinner (grå) med funksjonshemming. (Kilde: SSB)	93
Figur 89: Prosentvis andel midlertidige ansettelser etter næring og virksomhet	94
Figur 90 Sysselsettingsandel for innvandrere og øvrig befolkning i Nordland 2005 - 2018 (Kilde: ImDi)	95
Figur 91 Sysselsettingsandel for innvandrere i Nordland i 2018 etter bakgrunn. Kilde: ImDi	95
Figur 92 Personer utenfor arbeidsstyrken i Norge 2006-2019 1000 personer etter gruppe. Kilde: SSB,	95
Figur 93 Fordeling i arbeidsstyrken på sysselsatte, ledige og utenfor i Trøndelag og Nord-Norge 2015 - 2019. Kilde: SSB, tabell 11747	96
Figur 94: NEET-andel 2013-2017 (Not in Employment, Education or Training) (Kilde:)	96
Figur 95: Andel av befolkningen (18-66 år) som er mottakere av arbeidsavklaringspenger (Kilde: NAV).	97
Figur 96: Legemeldt sykefravær i Norge i 2019 prosentvis fordelt på de ulike årsakskategoriene (Kilde: NAV).....	97
Figur 97: Andelen uføre (18-67 år) i de ulike fylkene per 30. september 2019 (prosent) (Kilde: NAV).98	
Figur 98 Andel av arbeidsledige etter utdanningskategori 2018. Kilde: SSB, tabell	99
Figur 99: Fordeling av ledige pr november 2017 – mars 2020 i Nordland etter utdanning i november 2017, 2018, 2019 og mars 2020. Kilde: SSB	99
Figur 100 Endring i CO2-utslipp fra norsk reiseliv 2012-2018. Kilde: Stakeholder, 2019.....	101
Figur 101: Lokaliseringskvotient for næringer i Nordland i 2018. Kilde: Telemarksforskning	103
Figur 102: Tildelinger fordelt etter tilskuddsmottakeres målgrupper	104
Figur 103: Antall kilometer vei i regionene i Nordland 2017 (SSB)	105
Figur 104 Antall el-biler til persontransport i utvalgte kommuner 2010-2018 (Kilde:SSB).....	106
Figur 105: Antallet el-biler til persontransport og varer 2012-2018 , varebiler på høyre akse. Kilde:SSB	106
Figur 106: FoU-kostnader i næringslivet i Norge og europeiske land 2010 - 2017. Kilde: Eurostat ...	107

Figur 107 Bevilgninger til næringslivet fra Horisont 2020, Forskningsrådet, og forventet skattefradrag gjennom SkatteFUNN fordelt per fylke i 2019, korrigert for sysselsatte (arbeidsplass).....	108
Figur 108: Fylkesvis fordeling av midler fra Forskningsrådet.....	108
Figur 109 Antall godkjente SkatteFUNN-søknader i Nordland i 2019 fordelt på Bransje.....	109
Figur 110 Egenutført FoU i næringslivet pr. sysselsatt i 2018.....	109
Figur 111: Etableringer ved samlokalisering og inkubatorstøtte	110
Figur 112: Utvikling av økonomisk ulikhet i Norge (oransje) og Nordland (blå), målt i Ginikoeffisient (Kilde: SSB).....	113
Figur 113: Median boligpris i forhold til inntekt for boligkjøpere (2009-2014). ⁵⁰	117
Figur 114: Husholdningstyper i Nordland (venstre) og ellers i landet (høyre) for 2019.	119
Figur 115 Kommunalt disponerte boliger per 1 000 innbyggere i kommuner i Nordland (Kilde: SSB tabell 12195).....	119
Figur 116: Skredutsatte strekninger på europa-, riks-, og fylkesveier i Nordland	120
Figur 117 Reiser per innbygger (påstigning) for byer i Norge mellom 2010 og 2018, og endring i perioden	120
Figur 118 Kollektivtransport med buss. Passasjerkilometer per innbygger for fylkeskommunale ruter etter region og år (Kilde: SSB)	121
Figur 119 Antall reisende med buss internt i Bodø, Mo i Rana og Narvik i perioden 2017 - 2019, Skoleelever ikke medregnet. Kilde NFK.....	122
Figur 120 Reisemiddelfordelingen i Bodø ved siste reisevaneundersøkelse (RVU 2013/14)	122
Figur 121 Antall reisende med regionbussruter med skoleelever. Kilde NFK.....	122
Figur 122 Antall reisende med regionbussruter uten skoleelever. Kilde NFK.....	123
Figur 123: Andel elever med rett til skoleskyss fylkesvis 2019: Kilde SSB.....	123
Figur 124 Antall personbilenheter(PEB) på fergesambandene i Nordland 2017. Kilde Fergedatabanken/NFK.....	124
Figur 125: Antall reisende med utvalgte hurtigbåtsamband 2015 - 2018. Kilde NFK	124
Figur 126: Fornøydhet med hvordan myndighetene ivaretar tryggheten i nærområdet (Kilde: Difi sin innbyggerundersøkelse 2019).....	125
Figur 127: Innbyggerne i Nordland sin opplevelse av hvordan kommunen de bor i tilrettelegger for personer med nedsatt funksjonsevne (Kilde: Difi sin innbyggerundersøkelse 2019). Svarene her gjelder ikke bare det offentlige transportsystemet men kommunen som helhet).	126
Figur 128: Innbyggernes opplevelse av sikkerheten på skoleveiene i Nordland sammenlignet med landsgjennomsnittet (Kilde: Difis innbyggerundersøkelse 2019,.....	126
Figur 129:Antall bosatte/areal tettsted (km2) i noen utvalgte byer/tettsteder i Nordland (Kilde: SSB tabell 04859).....	127
Figur 130: Prosentandel av befolkningen som bor i tettbygde strøk.....	128
Figur 131 Hotspotkart over automatisk fredede kulturminner i Nordland, fordelt på areal. Kilde: Nordland fylkeskommune	129
Figur 132:Oversikt over kommunale kulturminneplaner i Nordland per november 2019. Kilde: Nordland fylkeskommune	129

Figur 133: Prosentvis fordeling av naturskader i Nordland 2000-2019 (Kilde: Nordland Fylkeskommune)	131
Figur 134: Stormskader i Nordland 2000-2019 (Kilde: Nordland Fylkeskommune)	131
Figur 135: Innbyggere i Nordland sin opplevelse av luftkvaliteten der de bor (Kilde: Difis innbyggerundersøkelse 2019).....	132
Figur 136: Luftkvalitet Mo i Rana (årsmiddel PM10 til venstre og døgnmiddel til høyre) (Kilde: www.luftkvalitet.info).	132
Figur 137: Innbyggere i Nordland sin vurdering av innhenting av husholdningsavfall der de bor (Kilde: Difis innbyggerundersøkelse 2019).....	133
Figur 138 Andel av befolkningen som deltar i ulike friluftslivsaktiviteter 2011-2017 regionvis. Kilde SSB	133
Figur 139 Venstre: Andel bosatte i tettsteder med trygg tilgang til rekreasjonsareal i 2018 i prosent (Kilde: SSB tabell 09579).....	134
Figur 140: Antall innvilgede søknader om nye bygninger i strandsonen totalt i perioden 2015-2018 i kommunene i Nordland (Kilde: SSB tabell 12295).	135
Figur 141: Framskrivning befolkning over 70 år mot 2040 (Kilde: SSB tabell 11668)	136
Figur 142: Framskrivning av antall 16 åringer ved videregående skoler i Nordland 2019 - 2040, (SSB-MMMM alternativ).....	137
Figur 143 Framskrivning befolkning under 20 år mot 2040. (Kilde: SSB tabell 11668)	137
Figur 144 Andel med innvandrerbakgrunn i Nordland 2019 fordelt på kommuner (Kilde: SSB/KommuneHelse FHI).....	138
Figur 145 Framskrivning av befolkningen i Nordland mot 2040 med ulik innvandring (Kilde: SSB)	138
Figur 146 Anmodning om bosetting av flyktninger 2016-2020 i Nordland Kilde: IMDi tall og statistikk	139
Figur 147: Innvandring og flytting av innvandrere i Nordland 2013 - 2018	139
Figur 148: Framskrivning av aldersgruppen 20-64 år, Nordland, i ulike alternativer med innflytting 2021 til 2040 Kilde SSB	140
Figur 149: Kvartalsvise endringer i befolkningen i Nord-Norge pr 3. kv. 2019. Kilde SSB, tabell 01222)	141
Figur 150: Venstre: befolkningsutvikling for menn i aldersgruppen 0-39 år. Indeks der 2008 = 100 (Kilde: SSB). Høyre: Prosentvis befolkningsutvikling for kvinner og menn i Nordland og Norge i perioden 2008-2018	141
Figur 151: Materialforbruk per innbygger i Norge beregnet som uttak+import-eksport. Kilde: SSB .	144
Figur 152: Behandling av husholdningsavfall i Nordland (Kilde: SSB)	144
Figur 153: Husholdningsavfall i Nordland, samlet inn hjemme hos husholdningene eller levert direkte på gjenvinningsstasjon	145
Figur 154: Risiko- og sårbarhetsplanlegging, ROS (DBS 2019)	148
Figur 155 Det nye fylkesbarometeret. Resultater fra årets undersøkelse presentert etter de nye embetene (DBS 2019)	149
Figur 156: Beredskapstrappa for Nordland 2019 (Kilde: Fylkesmannen i Nordland)	149

Figur 157: Indeks for resiliens i norske kommuner. (Kilde: Scherzera og kolleger ⁶⁷). Tegnforklaring: 1) total indeks, 2) sosial kapital, 3) økonomisk kapital, 4) samfunnskapital, 5) institusjonell kapital, 6) infrastruktur og boliger, 7) miljøkapital. Rød er lav (<1,5 standardavvik) og grønn er høy (>1,5 standardavvik)	150
Figur 158. Områder med kostholdsråd i Nordland. Kilde; Miljostatus.no	153
Figur 159 : Forurenset grunn i Nordland Kilde: Miljøstatus.no	153
Figur 160: Potensiale for søppel på havbunnen. Kilde: Miljøstatus.no	155
Figur 161: Miljøeffekter fra oppdrettsanlegg i Nordland (Kilde: Fiskeridirektoratet).....	155
Figur 162 Utvikling av tillatelser for marin produksjon 2008 -2018. Kilde: Fiskeridirektoratet.....	156
Figur 163 Lokalisering av oppdrettslokaliteter i Nordland – Bodø og nordover. Kilde: Fiskeridirektoratets karttjeneste.....	158
Figur 164 Lokalisering av oppdrettslokaliteter i Nordland – Bodø og sørover. Kilde: Fiskeridirektoratets karttjeneste.....	159
Figur 165: Felling av Gaupe og Jerv i Nordland etter årsak i perioden 2000 – 2019	164
Figur 166 Personoffer for vold og mishandling per 1 000 innbyggere i Nordland sammenlignet med hele landet i de ulike aldersgruppene (Kilde: SSB).....	166
Figur 167:Personoffer for vold og mishandling per 1 000 innbyggere i Nordland sammenlignet med hele landet (Kilde: SSB tabell 11625 og 11626).....	166
Figur 168: Antall anmeldte lovbrudd per 1000 inbyggere i snitt 2010-2018 (Kilde: SSB).....	167
Figur 169:Prosentandel av ungdomsskoleelever som ofte blir plaget, ertet eller frosset ut av andre i kommunene i Nordland hvor andelen er høyere enn landsgjennomsnittet (Kilde: ungdata).....	167
Figur 170: Meldinger til barnevernet i Nordland i 2014, 2016, og 2018(Kilde: SSB).....	168
Figur 171: Figur 178: Andel meldinger til barnevernet regionvis av alle meldinger for 2014, 2016, og 2018 (Kilde: SSB).....	168
Figur 172: Valgdeltakelse i Nordland etter aldersgruppe (Kilde: SSB)	170
Figur 173: Valgdeltakelse etter innvandrerstatus, norske og utenlandske statsborgere	170
Figur 174: I hvilken grad innbyggerne i Nordland og hele landet mener at det er lett eller vanskelig å få nødvendig informasjon fra ansatte i kommunen, forstå skriftlig informasjon fra kommunen og finne nyttig informasjon på kommunens nettside (sammenslått) (Kilde: Difis innbyggerundersøkelse 2019).....	171

3.19 Tabelliste

Tabell 1 Utvalgte nøkkeltall for kultur 2019 - SSB.....	18
Tabell 2: Vernet landareal i Nordland og landet 2019	24
Tabell 3 Oversikt over delmål som har manglende statistikk	30
Tabell 4 Delmål for Bærekraftsmål 1 Utrydde fattigdom.....	31
Tabell 5 Indikatorer på fattigdom i materielle goder, sosiale goder, og økonomisk romslighet og betalingsvansker (SSB 2020).....	32
Tabell 6 Antall barn og barnefamilier i husholdninger i Nordland med lav inntekt som leier og bor trangt Kilde: Boligsosial monitor Husbanken (SSB).....	33
Tabell 7; Andel barn i husholdninger med lav inntekt som leier og bor trangt. Kommuner som ikke er med i tabellen har for få husholdninger og kan dermed ikke identifiseres. Kilde: Boligsosial monitor Husbanken (SSB).....	34
Tabell 8 Delmål for mål 2 Matsikkerhet og ernæring.	35
Tabell 9: Overvekt og fedme, selvrapportert, etter utdanningsnivå (25-79 år). Kilde: Norgeshelsa statistikkbank.	36
Tabell 10: Andel overvekt og fedme ved sesjon 1 (Kilde: KommuneHelsa statistikkbank).	38
Tabell 11: Inntekter for gårdbrukere i Nordland og Norge i 2017. Øvre tabell: Totalinntekter. Nedre tabell: Gjennomsnittlig næringsinntekt fra jordbruk (Datakilde: SSB).....	41
Tabell 12: Jordbruksareal (i daa og prosent) (Datakilde: SSB)	43
Tabell 13 Delmål for mål 3 (forkortet versjon) (Kilde: SSB).....	46
Tabell 14: Forventet levealder for ulike befolkningsgrupper (Kilde: Folkehelseinstituttet og KommuneHelsa).	47
Tabell 15: Avtalte årsverk med jordmor i kommunene i Nordland (Kilde: SSB tabell 11994).	56
Tabell 16: Antall fastlegelister uten lege i Nordland i perioden 2015-2018 (Kilde: SSB tabell 12005).	57
Tabell 17: Delmål for Mål 4 Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle.....	61
Tabell 18 Delmål til mål 5 (Kilde: SSB).....	69
Tabell 19 Delmål for Mål 6 Rent vann og gode sanitærforhold	73
Tabell 20: Delmål til mål 7 (forkortet versjon) (SSB).	76
Tabell 21 Utvikling av klimautslipp i Nordland 2009 - 2017 fordelt på kilder (Kilde: Miljødirektoratet). Utslippene er omregnet og standardisert som ekvivalenter til CO2-utslipp for å kunne aggregeres og sammenlignes.....	81
Tabell 22: Utslippsintensitet av klimagasser, bruttoprodukt og sysselsetting i næringer i Norge og Nordland (Datakilde: SSB tabell 11713/09298). Dette som grunnlag for å se på relativ betydning av ulike næringer i Nordland sammenlignet med landet som helhet, og hvor sårbar næringsstrukturen i Nordland kan være i en omstilling til et lav-/nullutslippssamfunn.....	84
Tabell 23: Delmål for Mål 8	85
Tabell 24 Nyetableringer og overlevelse over 5 år i Nordland 2012 -2016. Kilde: SSB, tabell 08316... ..	89
Tabell 25: Utvikling i antall sysselsatte etter arbeidssted som inn- og utpendling for de ulike næringene	91

Tabell 26 Delmål for Mål 9 Innovasjon og infrastruktur	102
Tabell 27 Ladestasjoner for el-bil i Nordland	106
Tabell 28 Delmål for Mål 10 Mindre ulikhet	111
Tabell 29 Utviklingen i grenseverdier (persentiler) for personer. Inntekt etter skatt per forbruksenhet i nominelle kroner. Kilde: SSB, tabell 09557	112
Tabell 30 Utvikling av inntektsulikhet i Norge 2013 - 2018. Kilde: SSB, tabell 07756	112
Tabell 31: Samlede tiltak under introduksjonsordningen for nye innvandrere 2018. Kilde: SSB	113
Tabell 32: Delmål til mål 11 (forkortet versjon) (Kilde: Regjeringen.no).	115
Tabell 33: Andel eneboliger i ulike kommunesegmenter i Nordland i 2018 (Kilde: SSB tabell 06265).	116
Tabell 34: Utviklingen i pris på nye og brukte eneboliger i Nordland (Kilde: SSB tabell 03364. Bearbeiding KommuneProfilen)	116
Tabell 35: Andel av husholdningene i kommuner i Nordland med samlet gjeld mer enn tre ganger disponibel inntekt (Kilde: SSB tabell 08781). Høyere verdier vises i rødt, laveste i grønt.	118
Tabell 36 Personbilenheter (PBE) på samtlige fergesamband fordelt på regionene (Kilde: SSB).	125
Tabell 37 Antall kilometer kommunal sykkelvei i de 11 by kommunene i Nordland (Kilde: SSB tabell 11845).....	126
Tabell 38: Andel innvilgete byggesøknader gjennom vedtak om dispensasjon fra plan i prosent 2015-2018 (Kilde: SSB). Kommunene som har hatt flest dispensasjoner fra 2015-2018 markert i rødt.	130
Tabell 39: Utvikling i leke- og rekreasjonsområder, turstier og løyper i Nordland i perioden 2008-2016 (Kilde: SSB tabell 04690).....	134
Tabell 40: Utviklingsalternativer for befolkningsutvikling i Norge etter grad av innvandring (Kilde: SSB)	140
Tabell 41: Delmål til mål 12 (forkortet versjon). Kilde: SSB.	142
Tabell 42 Nøkkeltall i prosent for avfall og renovasjon (Datakilde: SSB tabell 12263)	145
Tabell 43 Delmål for Bærekraftsmål 13. Stanse klimaendringene * I erkjennelsen av at FNs rammekonvensjon om klimaendring er det viktigste internasjonale og mellomstatlige forumet for forhandlinger om globale tiltak mot klimaendringer.....	147
Tabell 44 Mangler i statistikk for måloppnåelse innen Mål 13 Stanse klimaendringene	150
Tabell 45 Delmål til mål 14. Kilde: SSB.	151
Tabell 46 Sårbarhet i havområdet fra Lofoten til Tromsøflaket - Havforskningsinstituttet.....	152
Tabell 47: Antall aksjoner fordelt på fylker i 2017 og 2018.....	154
Tabell 48 Maksimalt tillatt biomasse (tonn) for havbruk i Nordland fordelt på kommuner (Datakilde: Fiskeridirektoratets karttjeneste).....	157
Tabell 49: Delmål for mål 15 (Kilde: Regjeringen.no).....	161
Tabell 50 Vernede områder i Nordland 2017 (Kilde: SSB).....	162
Tabell 51 Delmål for Mål 16 (forkortet versjon) (Kilde: Regjeringen.no).....	165
Tabell 52 Delmål for Mål 17 Samarbeid for å nå målene	172
Tabell 53 Oversikt over datakilder	183

3.20 Datakilder

Mesteparten av dataene i denne rapporten er hentet fra SSB (**Feil! Fant ikke referanseikilden.**). Merk at dette ikke nødvendigvis betyr at selve datakilden er SSB. I mange tilfeller er andre offentlige aktører, f.eks. Folkehelseinstituttet eller Miljødirektoratet, som er dataleverandøren mens SSB har rollen som datautgiver.

Tabell 53 Oversikt over datakilder

Utgiver	
BioFokus	Naturdatabase
Budsjettnemnda for jordbruket	NAV
Felleskjøpet	Nordland Fylkeskommune
Fergedatabanken	Norgeshelsa
Fiskeridirektoratet	Nordlandsforskning
DIFIs innbyggerundersøkelse	Norsk naturskadepool
Eurostat	OECD
FN-Sambandet	Panda
Fiskeridirektoratet	Regjeringen.no
Fjernkontrollen.no	Stakeholder
Folkehelseinstituttet (FHI)	Statistisk Sentralbyrå (SSB)
ImDi	StormRes
Kommunehelsa	Telemarksforskning
Luftkvalitet.no	Ungdata
Miljødirektoratet	Utdanningsdirektoratet (Udir)
Miljøstatus.no	

Bilde 13 Skulpturlandskap Nordland - Vindenes Hus, Sissel Tolaas

